

Urząd Statystyczny w Lublinie

Ochrona środowiska i leśnictwo

w województwie lubelskim w latach 2008-2012

informacje
i opracowania
statystyczne

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

PRZEWODNICZĄCY

Krzysztof Markowski

- Członkowie
- Waldemar Dymek,
 - Jerzy Greszta,
 - Zofia Kurlej,
 - Elżbieta Łoś,
 - Andrzej Matacz,
 - Kazimierz Tucki,
 - Paweł Wroński,
- Sekretarz
- Aneta Olszewska-Welman.

Autor opracowania

Sławomir Dziaduch - Lubelski Ośrodek Badań Regionalnych

*Wykresy i skład komputerowy
Sławomir Dziaduch*

*Projekt okładki
Wiesław Typiak*

Przy publikowaniu danych US prosimy o podanie źródła

PRZEDMOWA

Problematyka ochrony środowiska staje się szczególnie ważna w kontekście polityki zrównoważonego i trwałego rozwoju polegającej na poszukiwaniu konsensusu między wspieraniem działań prorozwojowych, przy równoczesnym zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego. Wychodząc naprzeciw potrzebom informacyjnym w tym zakresie, mam przyjemność przekazać Państwu publikację przygotowaną przez pracowników Urzędu Statystycznego w Lublinie zatytułowaną „Ochrona środowiska i leśnictwo w województwie lubelskim w latach 2008-2012”, która jest piątym opracowaniem w całości poświęconym tematyce ekologicznej w województwie lubelskim.

W pierwszej części opracowania w uwagach ogólnych zaprezentowano aktualny stan prawny związany z zasobami naturalnymi, ochroną środowiska i gospodarką wodną oraz podano źródła pozyskiwania danych. Z kolei w części drugiej przedstawiono dane liczbowe zgrupowane w tablicach statystycznych podzielonych na działy tematyczne, z których każdy poprzedzono objaśnieniem podstawowych pojęć i definicji związanych z prezentowaną tematyką. W części tabelarycznej natomiast zaprezentowano porównanie wybranych danych statystycznych dla województwa lubelskiego z danymi krajowymi oraz z innymi województwami. W dalszej kolejności przedstawiono tematykę stanu, zagrożeń i ochrony środowiska w ujęciu podregionów, powiatów i miast oraz sekcji i działów PKD. W większości tablic statystycznych informacje liczbowe dotyczące 2012 r. przedstawiono na tle danych z lat poprzednich.

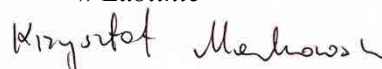
Zasadniczy zakres publikacji oparto na danych ze sprawozdawczości wprowadzonej do programu badań statystycznych statystyki publicznej w 2012 r. Wykorzystano również szereg danych z wydawnictw Głównego Urzędu Statystycznego, tj. „Ochrona Środowiska 2013” i „Rocznik statystyczny województw 2013 r.”. Dane te uzupełnione zostały informacjami pochodzącymi ze źródeł administracyjnych udostępnionych przez Dyrekcyjne Parków Narodowych (Roztoczańskiego i Poleskiego) i Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Lublinie. Korzystano również z opracowań:

- *Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Lublinie,*
- *Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego,*
- *Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego,*
- *Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie,*

opublikowanych w „Raportach o stanie środowiska województwa lubelskiego” wydawanych w latach 2008 - 2012. Całość opracowania uzupełniają wykresy i mapy. Dane statystyczne z omawianego zakresu prezentowane są także na stronach internetowych GUS, m.in. w Banku Danych Regionalnych.

Mam nadzieję, iż niniejsza publikacja pogłębi Państwa wiedzę o złożonych i wielostronnych - społecznych i ekonomicznych aspektach działalności człowieka w środowisku przyrodniczym województwa lubelskiego.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego
w Lublinie

dr Krzysztof Markowski

Lublin, grudzień 2013 r.

PREFACE

The issue of environmental protection becomes particularly important in the context of sustainable development involving the search of a consensus between the promotion of development activities, and preserving the natural environment values. To meet the information needs in this regard, I am pleased to provide you with a publication prepared by the staff of the Statistical Office in Lublin entitled " Environmental protection and forestry in the lubelskie voivodship in the years 2008-2012", which is the fifth compilation entirely devoted to ecological issues in the lubelskie voivodship.

In the first part in general notes current legal status connected with natural resources, environmental protection and water management was presented, as well as sources of data were given. Second part consists of numerical data grouped in statistical tables divided into thematic sections, of which each was preceded by explanation of basic concepts and definitions related to presented subject. Statistical tables start with comparison of selected statistical data for lubelskie voivodship to country and other voivodship data. Next, the condition, danger and environmental protection was presented by subregions, powiats and urban areas as well as NACE sections and divisions. In many statistical tables numerical data for 2012 were presented in the background of data for previous years.

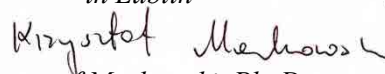
Main scope of the publication was based on data from reports introduced by statistical research program of public statistics for 2012. A lot of data comes from publications of Central Statistical Office i.e. "Environmental Protection 2013" and "Statistical Yearbook of Regions – Poland 2013". That data were completed by information from administrative sources made available by Directions of National Parks (Roztoczański and Poleski) and Voivodship Administration of Melioration and Water Devices in Lublin. Data from following compilations were also used:

- *Voivodship Inspectorate of Environmental Protection in Lublin,*
- *Lubelski Voivodship Office in Lublin,*
- *Marshals' Office of Lubelskie Voivodship,*
- *Voivodship Fund of Environmental Protection and Water Management in Lublin,*

published in "Reports on environment condition of lubelskie voivodship" issued in years 2008-2012. Charts and maps are the supplement of the publication. Statistical data of the subject are also presented on the CSO web site, among others in Regional Data Bank.

I hope the publication will deepen the knowledge on complicated and many-sided – social and economic aspects of human activity in natural environment of lubelskie voivodship.

*Director
of Statistical Office
in Lublin*

Krzysztof Markowski, Ph. D.

Lublin, December 2013

SPIS TREŚCI

TABLE OF CONTENTS

		Str. Page
Przedmowa.....	<i>Preface</i>	3-4
Uwagi ogólne.....	<i>General notes</i>	14
Komentarz analityczny.....	<i>Analytical notes</i>	16

Tabl. Table	Str. Page
----------------	--------------

TABLICE STATYSTYCZNE

TABLICE PRZEGLĄDOWE

REVIEW TABLES

Ważniejsze dane o stanie, zagrożeniu i ochronie środowiska w województwie lubelskim na tle kraju (2002, 2005, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....	<i>Major data on condition, hazard and protection of the environment in lubelskie voivodship on the background of the country (2002, 2005, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012)..</i>	I	26
Województwo lubelskie na tle innych województw w 2012 r.....	<i>Lubelskie voivodship on the background of other voivodships in 2012.....</i>	II	32
Ważniejsze dane o stanie, zagrożeniu i ochronie środowiska według podregionów i powiatów w 2012 r.....	<i>Major data on condition, hazard and protection of the environment by subregions and powiats in 2012.....</i>	III	37

I. WARUNKI NATURALNE

I NATURAL CONDITIONS

Uwagi metodyczne.....	<i>Methodical notes</i>	x	41
Położenie geograficzne.....	<i>Geographical location</i>	1	42
Najwyżej oraz najniżej położone punkty i miejscowości.....	<i>Highest and lowest points and localities</i>	2	42
Powierzchnia i granice.....	<i>Territory and borders</i>	3	42
Większe rzeki i kanały.....	<i>Larger rivers and canals</i>	4	43
Większe jeziora i zbiorniki wodne.....	<i>Larger lakes and reservoirs</i>	5	44
Temperatury powietrza (1971-2000, 2001-2005, 2006-2010, 2012).....	<i>Air temperatures (1971-2000, 2001-2005, 2006-2010, 2012).....</i>	6	45
Opady atmosferyczne, prędkość wiatru, usłonecznienie i zachmurzenie (1971-2000, 2001-2005, 2006-2010, 2012).....	<i>Precipitation, wind velocity, insolation and cloudiness s(1971-2000, 2001-2005, 2006-2010, 2012).....</i>	7	45
Średnie miesięczne temperatury powietrza (1971-2000, 2001-2005, 2006-2010, 2012).....	<i>Average monthly air temperatures (1971-2000, 2001-2005, 2006-2010, 2012).....</i>	8	46
Miesięczne sumy opadów atmosferycznych (1971-2000, 2001-2005, 2006-2010, 2012).....	<i>Monthly sums of precipitation (1971-2000, 2001-2005, 2006-2010, 2012).....</i>	9	46

		Tabl. <i>Table</i>	Str. <i>Page</i>
II. WARUNKI DEMOGRAFICZNE I ZDROWOTNE	II. DEMOGRAPHICAL AND HEALTH CONDITIONS		
Uwagi metodyczne	<i>Methodical notes</i>	x	47
Wybrane dane demograficzne (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Selected demographical data (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	1(10)	48
Ludność według biologicznych grup wieku, płci oraz podregionów i powiatów w 2012 r.	<i>Population by biological group age, sex and subregions and powiats in 2012</i>	2(11)	49
Zachorowania na niektóre choroby (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Falling ill with selected infectious diseases (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	3(12)	50
Zgony według wybranych przyczyn zgonu, podregionów i powiatów w 2011 r.	<i>Deaths by selected reasons, subregions and powiats in 2011</i>	4(13)	51
III. WYKORZYSTANIE I OCHRONA ZASOBÓW POWIERZCHNI ZIEMI I GLEBY	III. USE AND PROTECTION OF LAND AND SOIL		
Uwagi metodyczne	<i>Methodical notes</i>	x	52
Powierzchnia geodezyjna województwa według kierunków wykorzystania (2009, 2010, 2011, 2012, 2013)	<i>Geodetic area of voivodship by directions of use (2009, 2010, 2011, 2012, 2013)</i>	1(14)	56
Użytki rolne i lasy według podregionów i powiatów w 2013 r.	<i>Agricultural land and forests by subregions and powiats in 2013</i>	2(15)	57
Wody, użytki ekologiczne i nieużytki według podregionów i powiatów w 2013 r.	<i>Waters, ecological land and abandoned fields by subregions and powiats in 2013</i>	3(16)	58
Grunty zabudowane i zurbanizowane według podregionów i powiatów w 2013 r.	<i>Built and urbanized land by subregions and powiats in 2013</i>	4(17)	59
Struktura użytkowania gruntów według podregionów i powiatów w 2013 r.	<i>Structure of land use by subregions and powiats in 2013</i>	5(18)	60
Powierzchnia geodezyjna terenów miejskich i wiejskich według podregionów i powiatów w 2013 r.	<i>Geodetic area of urban and rural areas by subregions and powiats in 2013</i>	6(19)	61
Grunty rolne i leśne wyłączone z produkcji rolniczej i leśnej (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Agricultural and forest land excluded from agricultural and forest production (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	7(20)	62
Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji i zagospodarowania oraz grunty zrehabilitowane i zagospodarowane (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Devastated and degraded land requiring reclamation and management as well as reclaimed and managed lands (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	8(21)	62
Zagrożenia gleb województwa lubelskiego niekorzystnym oddziaływaniem czynników przyrodniczych.	<i>Land of Lubelskie voivodship threatened by disadvantageous influence of natural factors..</i>	9(22)	63
Pożary upraw rolnych, rzysk i nieużytków (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Fires of agricultural cultivations, rye fields and abandoned fields (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	10(23)	63
Działalność Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w zakresie ochrony gleb (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Activity of voivodship environment protection inspectorate in the scope of soil protection (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	11(24)	64

	Tabl. <i>Table</i>	Str. <i>Page</i>
IV. ZASOBY, WYKORZYSTANIE, ZANIE- CZYSZCZENIE I OCHRONA WÓD		
<i>IV. RESOURCES, USE, POLLUTION AND PROTECTION OF WATERS</i>		
Uwagi metodyczne	x	65
Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	1(25)	68
Zasoby wód leczniczych słabo zmineralizowa- nych udokumentowane geologicznie (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	2(26)	68
Stan ekologiczny rzek w wybranych punktach rzecznych w 2012 r.	3(27)	68
Klasyfikacja stanu ekologicznego jezior bada- nych w 2012 r.	4(28)	69
Melioracje podstawowe (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	5(29)	70
Melioracje podstawowe wymagające odbudowy lub modernizacji (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	6(30)	70
Powierzchnia zmeliorowanych użytków rolnych (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	7(31)	70
Powierzchnia zmeliorowanych użytków rolnych według podregionów i powiatów w 2012 r.	8(32)	71
Nawadniane użytki rolne i grunty leśne oraz napelniane stawy rybne (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	9(33)	72
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności według źródeł poboru wody (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	10(34)	72
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności według podregionów i powiatów w 2012 r.	11(35)	73
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności według podregionów i powiatów w 2012 r.	12(36)	74
Gospodarowanie wodą w przemyśle według Polskiej Klasyfikacji Działalności w 2012 r.	13(37)	75
Gospodarowanie wodą w zakładach przemysło- wych według podregionów i powiatów w 2012 r.	14(38)	76
Bilans wody w przemyśle (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	15(39)	77
Wody z odwadniania zakładów górniczych oraz obiektów budowlanych i wody zasolone oraz ich wykorzystanie (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	16(40)	77
Eksploatacja sieci wodociągowej (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	17(41)	78
Wodociągi i kanalizacja (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	18(42)	78
Wodociągi i kanalizacja według podregionów i powiatów w 2012 r.	19(43)	79

		Tabl. Table	Str. Page
Jakość wody dostarczanej ludności do spożycia (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Quality of water delivered for population consumption (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	20(44)	80
Działalność Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w zakresie ochrony powietrza (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....	<i>Activity of voivodship environment protection inspectorate in the scope of air protection (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	21(45)	80
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Industrial and municipal waste water discharged to waters or ground (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	22(46)	81
Ścieki przemysłowe oczyszczane i nieoczyszczane (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....	<i>Purified and non-purified industrial waste water (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	23(47)	82
Ścieki przemysłowe oczyszczane i nieoczyszczane według Polskiej Klasyfikacji Działalności w 2012 r.....	<i>Purified and non-purified industrial waste water by the Polish Classification of Activities in 2012</i>	24(48)	82
Ścieki przemysłowe odprowadzone według podregionów i powiatów w 2012 r.....	<i>Industrial waste water discharged by subregions and powiats in 2012</i>	25(49)	83
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone bezpośrednio do wód lub do ziemi według podregionów i powiatów w 2012 r.....	<i>Industrial and municipal waste water requiring treatment discharged to waters or ground by subregions and powiats in 2012</i>	26(50)	84
Ścieki przemysłowe wymagające oczyszczania odprowadzone bezpośrednio do wód lub do ziemi według Polskiej Klasyfikacji Działalności w 2012 r.....	<i>Industrial and municipal waste water requiring treatment discharged to waters or ground by the Polish Classification of Activities in 2012</i>	27(51)	85
Zakłady według wyposażenia w oczyszczalnie ścieków (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Enterprises by equipment with waste water treatment plants (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	28(52)	85
Oczyszczalnie ścieków (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Waste water treatment plants (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	29(53)	86
Charakterystyka przemysłowych oczyszczalni ścieków (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Character of industrial waste water treatment plants (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	30(54)	87
Ładunki zanieczyszczeń w ściekach przemysłowych odprowadzonych do wód lub do ziemi (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Loads of pollutants in industrial waste water discharged into waters or ground (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	31(55)	87
Osady z oczyszczalni i podczyszczalni ścieków przemysłowych (2008, 2009, 2010, 2011, 2012) ..	<i>Sewage sludge from industrial waste water treatment and pretreatment plants (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	32(56)	88
Oczyszczalnie ścieków w miastach (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Waste water treatment plants in towns (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	33(57)	88
Miasta obsługiwane przez komunalne oczyszczalnie ścieków według liczby ludności (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Towns connected to municipal waste water treatment plants by number of population (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	34(58)	88
Charakterystyka komunalnych oczyszczalni ścieków według podregionów i powiatów w 2012 r. ...	<i>Character of municipal waste water treatment plants by subregions and powiats in 2012.....</i>	35(59)	89
Mieszkania wyposażone w podstawowe instalacje oraz ludność korzystająca z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej według podregionów i powiatów w 2012 r.....	<i>Dwellings equipped in basic installations and population using water-line and sewerage system by subregions and powiats in 2012.....</i>	36(60)	90
Ścieki komunalne odprowadzone siecią kanalizacyjną (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....	<i>Municipal waste water discharged by sewerage system (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	37(61)	91
Oczyszczalnie ścieków komunalnych (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Municipal waste water treatment plants (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	38(62)	91

		Tabl. Table	Str. Page
Ładunki zanieczyszczeń w ściekach komunalnych odprowadzonych po oczyszczeniu do wód lub do ziemi (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....	<i>Loads of pollutants in municipal waste water discharged into waters or ground (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	39(63)	92
Osady z oczyszczalni komunalnych (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Sewage sludge from industrial waste water treatment plants (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	40(64)	92
V. ZANIECZYSZCZENIE I OCHRONA POWIETRZA	V. POLLUTION AND PROTECTION OF AIR		
Uwagi metodyczne	<i>Methodical notes</i>	x	93
Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza według wielkości emisji (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Enterprises especially noxious to air purity by size of emission (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	1(65)	95
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Emission of air pollutants from enterprises specially noxious to air purity (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	2(66)	96
Emisja zanieczyszczeń powietrza według rodzajów substancji (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....	<i>Emission of air pollutants by types of substances (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	3(67)	97
Emitory na terenie zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza według wielkości emisji (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Emitters in the area of enterprises especially noxious to air purity by emission quantity (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	4(68)	97
Wyposażenie zakładów w podstawowe urządzenia do redukcji zanieczyszczeń powietrza (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Equipment of enterprises with a basic installation to reduction of air pollutants (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	5(69)	98
Zakłady przemysłowe uciążliwe dla czystości powietrza według posiadania wyników pomiaru dopuszczalnej emisji (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Enterprises especially noxious to air purity by results of measurement of permissible emission (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	6(70)	99
Zanieczyszczenia zatrzymane i zneutralizowane w urządzeniach oczyszczających (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Air pollutants stopped and neutralized in purifying devices (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	7(71)	99
Emisja zanieczyszczeń z zakładów szczególnie uciążliwych według podregionów i powiatów w 2012 r.....	<i>Emission of air pollutants from enterprises specially noxious to air purity by subregions and powiats in 2012.....</i>	8(72)	100
Emisja przemysłowych zanieczyszczeń pyłowych w 2012 r.....	<i>Emission of industrial particulates pollutants in 2012.....</i>	9(73)	101
Emisja przemysłowych zanieczyszczeń gazowych w 2012 r.....	<i>Emission of industrial gaseous pollutants in 2012.....</i>	10(74)	102
Działalność Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w zakresie ochrony powietrza (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....	<i>Activity of voivodship environment protection inspectorate in the scope of air protection (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	11(75)	102
VI. LASY, OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU	VI. FORESTS, NATURE AND LANDSCAPE PROTECTION		
Uwagi metodyczne	<i>Methodical notes.....</i>	x	103
Powierzchnia gruntów leśnych (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Area of forest land (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	1(76)	107
Powierzchnia gruntów leśnych według podregionów i powiatów w 2012 r.....	<i>Area of forest land by subregions and powiats in 2012.....</i>	2(77)	108

		Tabl. Table	Str. Page
Powierzchnia gruntów leśnych stanowiących własność prywatną według podregionów i powiatów w 2012 r.....	<i>Area of forest land owned by private entities by subregions and powiats in 2012</i>	3(78)	109
Powierzchnia gruntów leśnych stanowiących własność gmin według podregionów i powiatów w 2012 r.....	<i>Area of forest land owned by gminas by subregions and powiats in 2012</i>	4(79)	110
Powierzchnia gruntów nieleśnych przeznaczonych do zalesienia oraz wykonane zalesienia według podregionów i powiatów w 2012 r.	<i>Area of non- forest land intended for afforestations and afforestations performed by subregions and powiats in 2012</i>	5(80)	111
Powierzchnia lasów	<i>Forest area.....</i>	6(81)	112
Zasoby drzewne na pniu	<i>Growing stock of forests.....</i>	7(82)	113
Powierzchnia i kategorie lasów ochronnych w zarządzie Lasów Państwowych (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Area and categories of protective forests managed by the State Forests (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	8(83)	114
Struktura powierzchni lasów według typów siedliskowych lasu (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)..	<i>Structure of forests area by forest type site (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	9(84)	114
Powierzchnia gruntów leśnych wyłączona na cele nieleśne według typów siedliskowych lasu w 2012 r.....	<i>Area of forest land excluded for non-forest purposes by forest type site in 2012.....</i>	10(85)	115
Pozyskanie drewna według form własności (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Removals by forms of ownership (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	11(86)	115
Zwalczanie szkodników lasu według Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Controlling of forest spoilers by Regional Boards of the State Forests (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	12(87)	117
Pożary lasów (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Fires of forests (2008, 2009, 2010, 2011, 2012) ..</i>	13(88)	118
Ważniejsze zwierzęta łowne (2009, 2010, 2011, 2012, 2013)	<i>Major game species (2009, 2010, 2011, 2012, 2013).....</i>	14(89)	118
Odrztał ważniejszych zwierząt łownych w łowieckim roku hodowlanym (2009, 2010, 2011, 2012, 2013)	<i>Shot of the major game species in hunting year (2009, 2010, 2011, 2012, 2013).....</i>	15(90)	118
Rodzinne ogrody działkowe (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Family allotment gardens (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	16(91)	119
Tereny zieleni ogólnodostępnej i osiedlowej w miastach (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Public and settlement green areas in towns (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	17(92)	119
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Area of special nature value protected by law (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	18(93)	120
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona według podregionów i powiatów w 2012 r.....	<i>Area of special nature value protected by law by subregions and powiats in 2012.....</i>	19(94)	121
Parki narodowe w 2012 r.....	<i>National parks in 2012.....</i>	20(95)	122
Działalność dydaktyczna w parkach narodowych (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Didactic activity of national parks (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	21(96)	122
Powierzchnia leśna parków narodowych według typów siedliskowych lasu w 2012 r.....	<i>Forest area of national parks by forest type site in 2012.....</i>	22(97)	123
Gatunki drzew w parkach narodowych w 2012 r. ...	<i>Tree species in national parks in 2012.....</i>	23(98)	123
Szkodnictwo i ochrona przed szkodnictwem w parkach narodowych (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Harmful activities and protection against them in national parks (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	24(99)	124

		Tabl. <i>Table</i>	Str. <i>Page</i>
Stan liczebny głównych gatunków zwierząt łownych i chronionych w parkach narodowych (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Number of major game and protected species in national parks (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	25(100)	124
Koła i członkowie Ligi Ochrony Przyrody (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Clubs and members of Nature Protection League (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	26(101)	125
Pomniki przyrody (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Nature monuments (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	27(102)	125
Rezerваты przyrody (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Nature reserves (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	28(103)	125
Rezerваты przyrody w 2012 r.	<i>Nature reserves in 2012</i>	29(104)	126
Parki krajobrazowe w 2012 r.	<i>Landscape parks in 2012.....</i>	30(105)	132
Charakterystyka parków krajobrazowych w 2012 r.	<i>Character of landscape parks in 2012</i>	31(106)	133
Obszary chronionego krajobrazu w 2012 r.	<i>Landscape protected in 2012</i>	32(107)	135
Obszary natura 2000 w województwie lubelskim w 2012 r.	<i>Area of „Natura 2000” in lubelskie voivodship in 2012.....</i>	33(108)	138
VII. ODPADY	VII. WASTES		
Uwagi metodyczne	<i>Methodical notes</i>	x	140
Odpady wytworzone w ciągu roku (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Waste generated during a year (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	1(109)	142
Odpady wytworzone według rodzajów (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Waste generated by types (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	2(110)	143
Odpady według źródeł powstawania w 2012 r.	<i>Waste by sources of generating (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	3(111)	145
Odpady wytworzone i nagromadzone według podregionów i powiatów w 2012 r.	<i>Waste generated and accumulated by subregions and powiats in 2012</i>	4(112)	146
Odpady według Polskiej Klasyfikacji Działalności w 2012 r.	<i>Waste by the Polish Classification of Activities in 2012.....</i>	5(113)	147
Odpady komunalne i nieczystości ciekłe (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Municipal waste and liquid waste in (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	6(114)	148
Składowiska odpadów komunalnych (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Landfill of municipal waste (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	7(115)	148
Nieczystości ciekłe i składowiska komunalne według podregionów i powiatów w 2012 r.	<i>Waste and landfill of municipal waste by subregions and powiats in 2012.....</i>	8(116)	149
Odpady komunalne zebrane, wysegregowane i zdeponowane na składowiskach według podregionów i powiatów w 2012 r.	<i>Municipal waste collected, selected and disposed by subregions and powiats in 2012</i>	9(117)	150
Nielegalne wysypiska według podregionów i powiatów w 2012 r.	<i>Unauthorized landfill by subregions and powiats in 2012.....</i>	10(118)	151
Działalność Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w zakresie gospodarki odpadami (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....	<i>Activity of voivodship environment protection inspectorate in the scope of waste management (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	11(119)	152
VIII. PROMIENIOWANIE JONIZUJĄCE. HAŁAS	VIII. RADIATION. NOISE		
Uwagi metodyczne	<i>Methodical notes</i>	x	153

		Tabl. Table	Str. Page
Moc dawki promieniowania gamma (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Dose rate of gamma radioactivity (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	1(120)	154
Stężenie radionuklidów w powietrzu (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Concentrations of radionuclides in the air (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	2(121)	154
Wyniki pomiarów długookresowych hałasu drogowego (2009, 2010, 2011, 2012).....	<i>The results of measurements of long-term road traffic noise (2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	3(122)	155
IX. EKONOMICZNE ASPEKTY OCHRONY ŚRODOWISKA	X. ECONOMIC ASPECTS OF ENVIRONMENTAL PROTECTION		
Uwagi metodyczne	<i>Methodical notes</i>	x	156
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej według kierunków inwestowania (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Outlays on fixed assets on environment protection and water management by investment directions (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	1(123)	160
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska według kierunków inwestowania oraz podregionów i powiatów w 2012 r.	<i>Outlays on fixed assets on environment protection by investment directions and by subregions and powiats in 2012</i>	2(124)	162
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska według źródeł finansowania oraz kierunków inwestowania w 2012 r.	<i>Outlays on fixed assets on environment protection by sources of financing and investment directions in 2012</i>	3(125)	163
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska według źródeł finansowania (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Outlays on fixed assets on environment protection by sources of financing (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	4(126)	165
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska według rodzaju inwestycji (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Outlays on fixed assets on environment protection by types of investment (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	5(127)	165
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska według źródeł finansowania oraz podregionów i powiatów w 2012 r.	<i>Outlays on fixed assets on environment protection by sources of financing and by subregions and powiats in 2012</i>	6(128)	166
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej według Polskiej Klasyfikacji Działalności w 2012 r.	<i>Outlays on fixed assets on environment protection and water management by the Polish Classification of Activities in 2012</i>	7(129)	167
Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej według kierunków inwestowania oraz podregionów i powiatów w 2008 r.	<i>Outlays on fixed assets on water management by investment directions and by subregions and powiats in 2012.....</i>	8(130)	168
Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej według kierunków inwestowania oraz źródeł finansowania (2006, 2007, 2008)	<i>Outlays on fixed assets on water management by investment directions and by sources of financing (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	9(131)	169
Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej według źródeł finansowania oraz podregionów i powiatów w 2012 r.	<i>Outlays on fixed assets on water management by sources of financing and by subregions and powiats in 2012.....</i>	10(132)	171
Nakłady inwestycyjne na małą retencję wodną (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Investment outlays on small water retention (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	11(133)	172
Efekty rzeczowe inwestycji małej retencji wodnej (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Tangible effects of investments on small water retention (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)</i>	12(134)	172
Efekty rzeczowe uzyskane w wyniku przekazania do użytku inwestycji ochrony środowiska i gospodarki wodnej (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Tangible effects obtained as an outcome of environment protection and water management investments (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	13(135)	173

	Tabl. <i>Table</i>	Str. <i>Page</i>
Stan wyposażenia wsi w niektóre urządzenia i obiekty ochrony środowiska i gospodarki wodnej (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....	<i>State of equipment of villages with some devices and objects of environment protection and water management (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	14(136) 173
Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Investment outlays on environment protection and water management in rural areas (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	15(137) 175
Opłaty za korzystanie ze środowiska i inne wpływy na fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej i ich redystrybucja (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Fees for use of the environment and other contributions to the Funds of Environment Protection and Water Management and their redistribution (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	16(138) 177
Wpływy na Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Contributions to the Voivodship Funds of Environment Protection and Water Management (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	17(139) 177
Wydatki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Expenditures of the Voivodship Funds of Environment Protection and Water Management (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	18(140) 178
Wpływy na Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z tytułu kar (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Contributions to the Funds of Environment Protection and Water Management in the form of penalties (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	19(141) 178
Kierunki finansowania wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Directions of financing Voivodship Funds of Environment Protection and Water Management (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	20(142) 178
Gospodarowanie Powiatowymi Funduszami Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Management of Powiat Funds of Environment Protection and Water Management (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	21(143) 179
Gospodarowanie Gminnymi Funduszami Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)	<i>Management of Gmina Funds of Environment Protection and Water Management (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).....</i>	22(144) 179

WYKRESY I KARTOGRAMY**CHARTS AND MAPS**Str.
Page

Położenie geograficzne województwa lubelskiego	<i>Geographical location of lubelskie voivodship ...</i>	16
Powierzchnia geodezyjna województwa w 2013 r.	<i>Geodetic area of lubelskie voivodship in 2013....</i>	17
Użytki rolne w 2012 r.	<i>Agricultural land in 2012.....</i>	18
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej (2010, 2011, 2012)	<i>Water withdrawal for needs of national economy (2010, 2011, 2012).....</i>	19
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi (2010, 2011, 2012).....	<i>Industrial and municipal waste water discharged to waters or ground (2010, 2011, 2012).....</i>	20
Lesistość w 2012 r.	<i>Woodiness in 2012</i>	21
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2012 r.	<i>Area of special nature value protected by law in 2012.....</i>	22
Struktura powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej w 2012 r.	<i>Structure of Area of special nature value protected by law in 2012.....</i>	23

UWAGI OGÓLNE

Publikacja zawiera statystyczną charakterystykę zasobów naturalnych, ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz warunków demograficznych i zdrowotnych w województwie lubelskim. Zakres przedstawionych danych odpowiada aktualnemu stanowi prawnemu w prezentowanych dziedzinach, m. in. regulacji wynikającej z ustaw:

- o Inspekcji Ochrony Środowiska z dnia 20.VII.1991 r. (tekst jednolity: Dz.U. z 2007, Nr 44, poz. 287 z późn. zm.);
- o lasach z dnia 28.IX.1991 r. (tekst jednolity: Dz.U. z 2011, Nr 12, poz. 59 z późn. zm.);
- o ochronie gruntów rolnych i leśnych z dnia 3.II.1995 r. (tekst jednolity: Dz.U. z 2004, Nr 121, poz. 1266 z późn. zm.);
- prawo łowieckie z dnia 13.X.1995 r. (tekst jednolity: Dz.U. z 2005, Nr 127, poz. 1066 z późn. zm.);
- o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z dnia 13.IX.1996 r. (tekst jednolity: Dz.U. z 2012, poz. 391 z późn. zm.);
- prawo atomowe z dnia 29.XI.2000 r. (tekst jednolity: Dz.U. z 2012, poz. 264 z późn. zm.);
- prawo ochrony środowiska z dnia 27.IV.2001 r. (tekst jednolity: Dz.U. z 2008, nr 25, poz. 150 z późn. zm.);
- o odpadach z dnia 27.IV.2001 r. (tekst jednolity: Dz.U. z 2010, Nr 185, poz. 1243 z późn. zm.);
- o opakowaniach i odpadach opakowaniowych z dnia 11.V.2001 r. (Dz.U. Nr 63, poz. 638 z późn. zm.);
- o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej z dnia 11.V.2001 r. (tekst jednolity: Dz.U. z 2007, Nr 90, poz. 607 z późn. zm.);
- o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków z dnia 7.VI.2001 r. (tekst jednolity: Dz.U. 2006, Nr 123, poz. 858 z późn. zm.);
- o organizmach genetycznie zmodyfikowanych z dnia 22.VI.2001 r. (tekst jednolity: Dz.U. z 2007, Nr 36, poz. 233 z późn. zm.);
- prawo wodne z dnia 18.VII.2001 r. (tekst jednolity: Dz.U. z 2012, poz. 145 z późn. zm.);
- o ochronie przyrody z dnia 16.IV.2004 r. (tekst jednolity: Dz.U. z 2009, Nr. 151, poz. 1220 z późn. zm.);
- o substancjach zubożających warstwę ozonową z dnia 20.IV.2004 r. (Dz.U. Nr 121, poz. 1263 z późn. zm.);
- o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów z dnia 29.VI.2007 (Dz.U. z 2007, Nr 124, poz. 859 z późn. zm.);
- o systemie handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych z dnia 28.IV.2011; (Dz.U. Nr 122, poz. 695);
- prawo geologiczne i górnicze z dnia 9.VI.2011 r. (tekst jednolity: Dz.U. nr 163, poz. 981).

Podstawowym źródłem danych są badania statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego oparte na sprawozdawczości rocznej. Materiał uzupełniający stanowią informacje statystyczne pochodzące ze źródeł spoza Głównego Urzędu Statystycznego, które opatrzone odpowiednimi notkami. Przyjęto zasadę, że jako źródłodawcę podaje się instytucję przekazującą informacje prezentowane w tablicy za ostatni rok.

Dane według województw, podregionów, powiatów, wybranych miast oraz w podziale na miasta i wieś, jeśli nie zaznaczono inaczej, opracowano zgodnie z każdorazowym podziałem administracyjnym.

Dla niektórych tematów agregację danych przeprowadzono według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), która wprowadzona została z dniem 1 I 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 XII 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz. 1885) i zastąpiła Polską Klasyfikację Działalności – PKD 2004.

W stosunku do obowiązującej PKD dokonano dodatkowego grupowania, ujmując pod pojęciem „Przemysł” sekcje: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”. W publikacji za-

stosowano skróty nazw niektórych poziomów klasyfikacyjnych; skrócone nazwy oznaczone zostały w tablicach znakiem „Δ”. Zestawienie skrótów i pełnych nazw podaje się poniżej:

skrót	sekcje	pełna nazwa
Handel; naprawa pojazdów samochodowych		Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Zakwaterowanie i gastronomia		Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Obsługa rynku nieruchomości		Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Administrowanie i działalność wspierająca		Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

Podmiotami gospodarki narodowej są jednostki prawne, tj.: osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Jako podmioty gospodarcze rozumie się podmioty prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku.

Pod pojęciem „przemysłowe”: ścieki, emisja zanieczyszczeń powietrza i odpady należy rozumieć zanieczyszczenia wykazane przez jednostki (podmioty gospodarcze) spełniające określone kryteria uciążliwości ekologicznej, które według Polskiej Klasyfikacji Działalności zostały ujęte w „Przemysłe”, jak również w pozostałych sekcjach.

Dane w cenach bieżących odpowiadają uzyskanym dochodom, poniesionym wydatkom itp. W tablicach, w których nie określono cen, dane liczbowe wyrażono w cenach bieżących.

Przy przeliczaniu na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczeniu danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku – według stanu w dniu 30 VI.

Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono na podstawie danych bezwzględnych, wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.

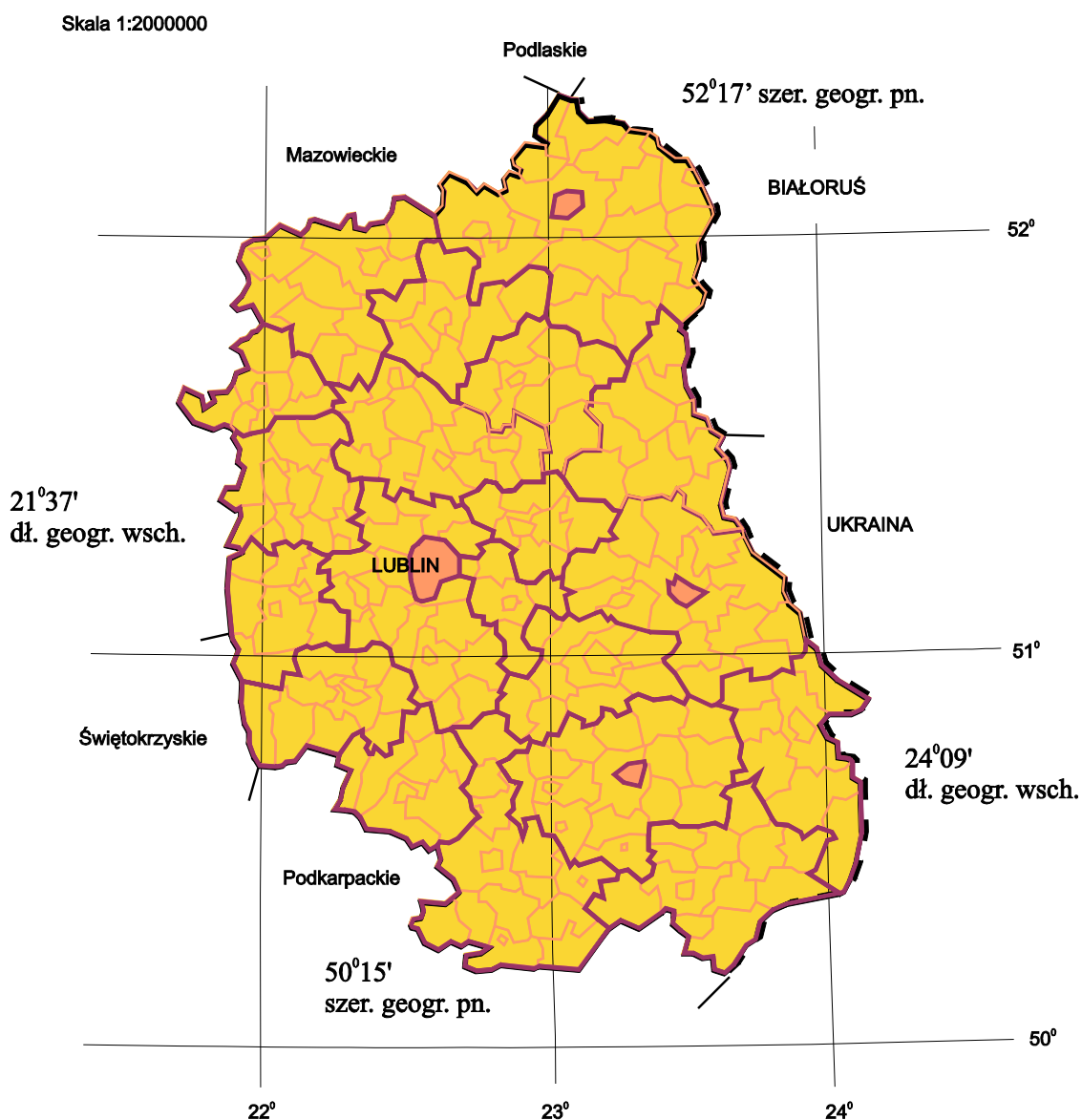
Ze względu na elektroniczną technikę przetwarzania danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się nieznacznie różnić od podanych wielkości „ogółem”.

Objaśnienia prezentowanego zakresu danych, pojęć i kategorii (wskaźników) statystycznych podano w ramach poszczególnych działów publikacji. Pełniejszy zakres definicji, pojęć i interpretacji wskaźników zawierają: „Zasady metodyczne statystyki ochrony środowiska i zasobów naturalnych” wydane w 1990 r. (Dz. Urz. GUS, nr 11, poz. 48) oraz opracowanie „Definicje pojęć z zakresu ochrony środowiska” wydane przez GUS w 1996 r.

KOMENTARZ ANALITYCZNY

W 2012 r. powierzchnia województwa lubelskiego wynosiła 25,1 tys. km² i było to trzecie co do wielkości województwo w Polsce, a udział w powierzchni kraju wyniósł 8,0%. Województwo lubelskie od wschodu graniczy z Białorusią i Ukrainą, od południa z województwem podkarpackim, od zachodu z województwem świętokrzyskim, a od zachodu i północy z mazowieckim. Na krótkim 4-kilometrowym odcinku region graniczy od północy z województwem podlaskim.

Położenie geograficzne województwa lubelskiego

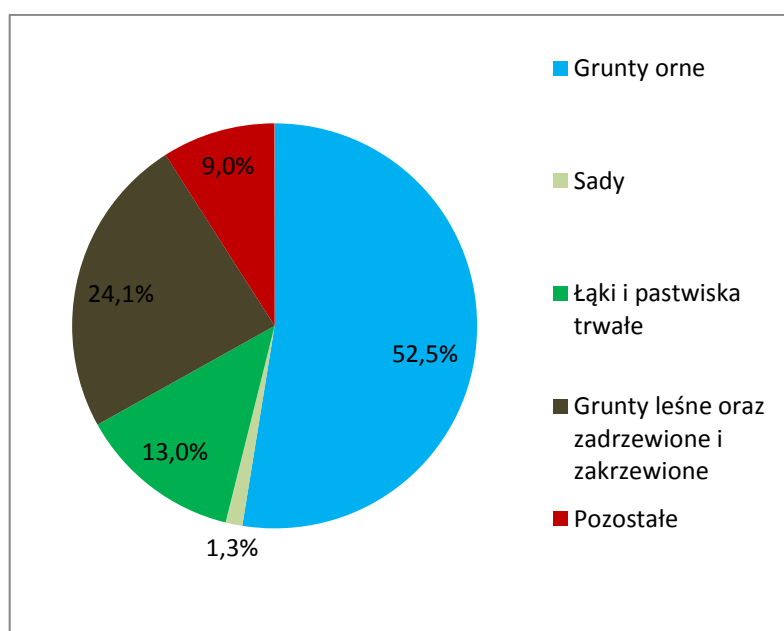
Łączna długość granic wynosiła 1196 km, w tym:

- z Białorusią – 170 km (14,2%),
- z Ukrainą – 296 km (24,7%),
- z województwami:
 - mazowieckim – 372 km (31,1%),
 - podkarpackim – 321 km (26,8%),
 - podlaskim – 4 km (0,3%),
 - świętokrzyskim – 33 km (2,8%).

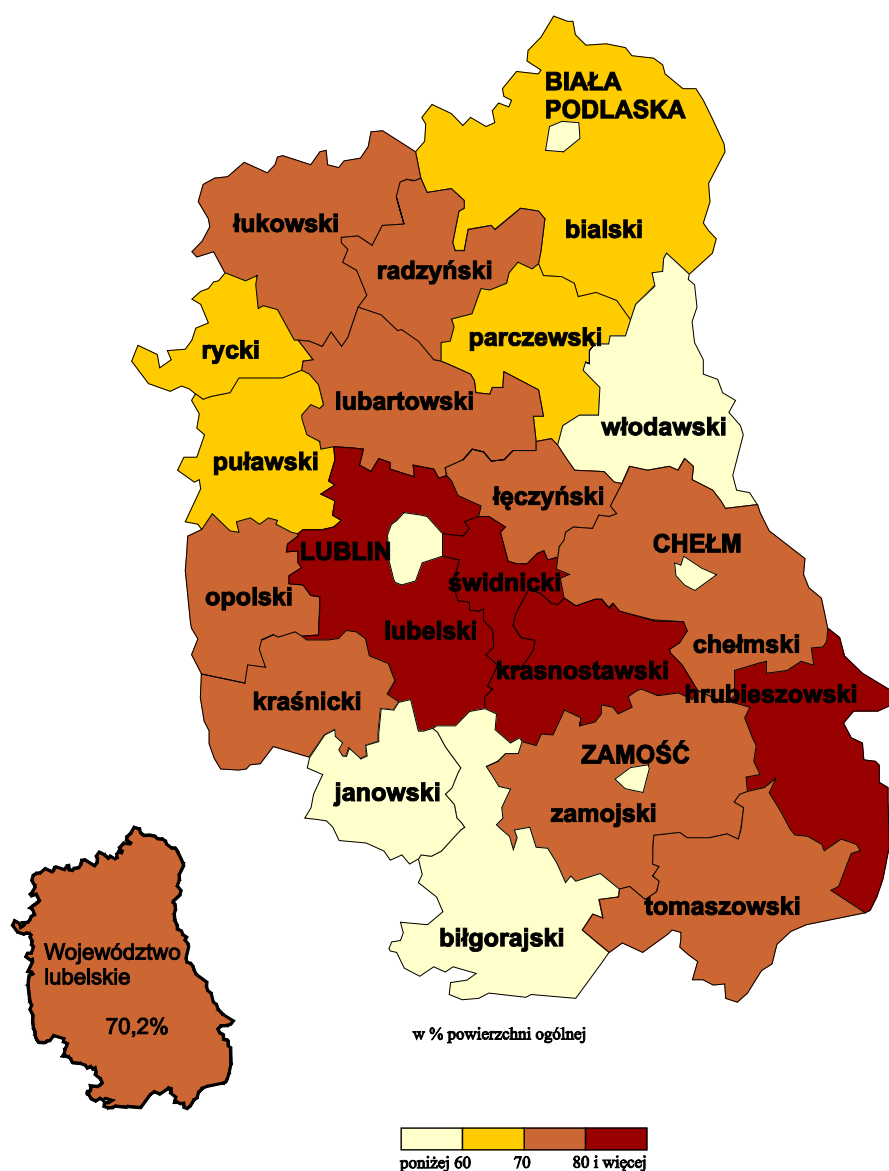
Gleby w województwie lubelskim należą do najlepszych w kraju pod względem produkcji rolniczej. Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej w województwie lubelskim wyniósł 74,1 pkt według skali IUNG w Puławach (w kraju 66,6 pkt) i był jednym z najwyższych w Polsce (po województwach opolskim i dolnośląskim). Najlepsze gleby pod względem przydatności dla rolnictwa występują na południowo-wschodnich krańcach województwa (gminy: Dołhobyczów, Hrubieszów, Mircze, Telatyn, Trzeszczany) oraz w okolicach Lublina, Konopnicy i Jastkowa, natomiast najgorsze w północnej części województwa (powiaty: bialski, włodawski, łukowski, lubartowski). Gleby najwyższej jakości (klasy I-III) stanowiły prawie 40% powierzchni województwa, podczas gdy ten sam wskaźnik dla kraju wyniósł 26%.

Powierzchnia geodezyjna województwa w 2013 r.

Stan w dniu 1 I

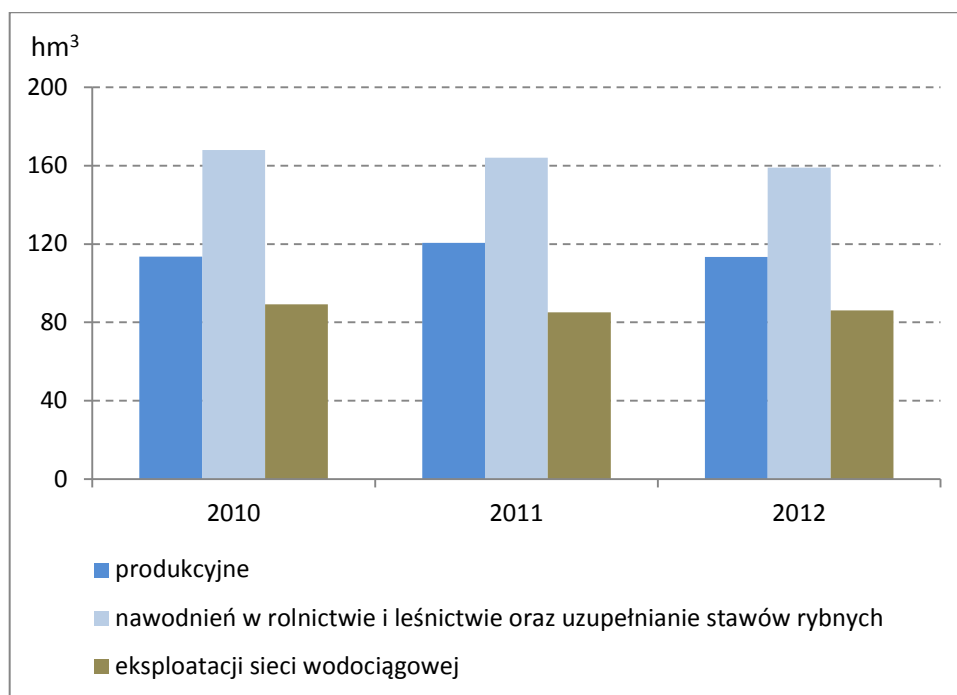

Użytki rolne w 2012 r.

Województwo lubelskie dysponuje niewielkimi zasobami wód powierzchniowych, zatem podstawowym zabezpieczeniem potrzeb ludności i przemysłu są wysokiej jakości wody podziemne. W 2012 zasoby eksploatacyjne wód podziemnych szacowane były na ponad 1200 hm³ rocznie, co stanowiło 6,9% wielkości krajowej. Większość wód podziemnych (74,1%) pochodziła z utworów geologicznych kredowych. Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności wyniósł 358,6 hm³. Z tej wielkości najwięcej wody zużyło rolnictwo (44,3%), natomiast 31,6% pobrano na cele produkcyjne – większość pochodziła z wód powierzchniowych. Woda potrzebna do zaopatrzenia sieci wodociągowej stanowiła 24,0% całkowitej wielkości poboru, a głównym jej źródłem były zasoby podziemne.

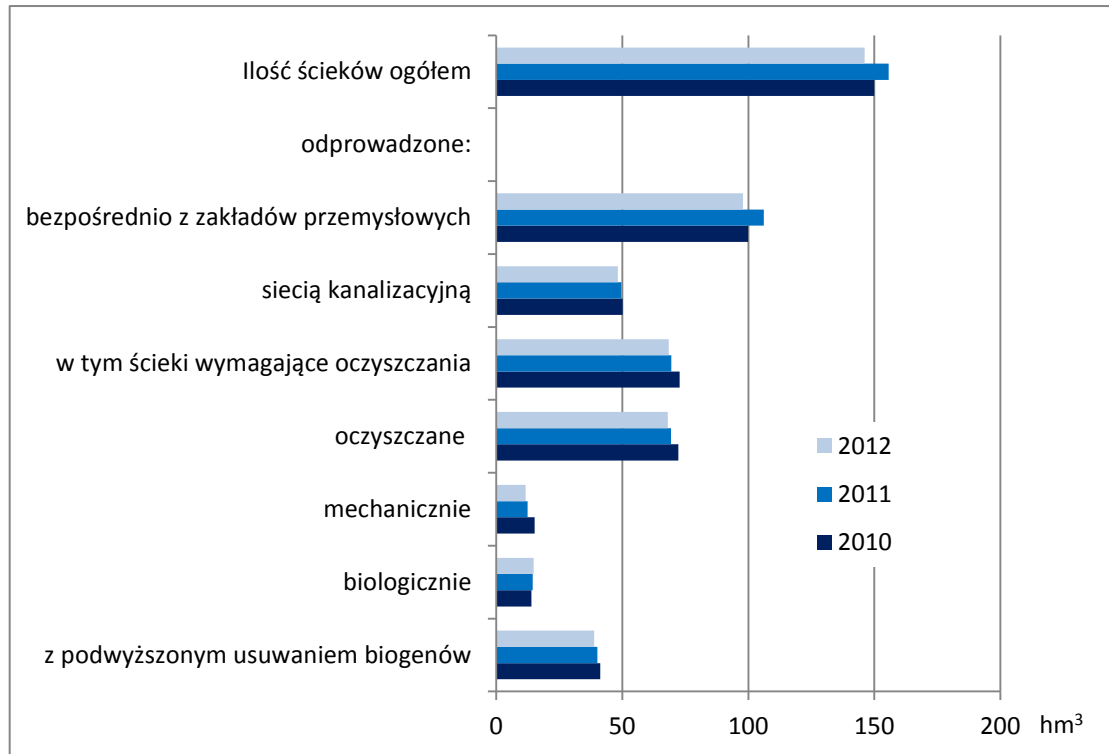
Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej

Rzeki w województwie lubelskim należą do 4 dorzeczy – Wisły, Wieprza, Bugu i Sanu. Najdłuższą rzeką jest Bug, który na obszarze województwa ma długość prawie 370 km, następnie Wieprz – nieco ponad 300 km. Największym zbiornikiem wodnym, pod względem powierzchni zwierciadła wody, jest zbiornik Wytycki pełniący funkcję zbiornika retencyjnego dla kanału Wieprz-Krzna. Do większych zbiorników wodnych w regionie należą również jezioro Uściwierz oraz podlubelski Zalew Zemborzycki.

W 2012 r. w województwie lubelskim do wód lub do ziemi odprowadzono 146,2 hm³ ścieków przemysłowych i komunalnych, co stanowiło zaledwie 1,6% wielkości krajowej. Z ogólnej ilości ścieków odprowadzonych 66,9% było odprowadzone z zakładów. Ilość ścieków, która wymagała oczyszczenia wyniosła 68,4 hm³ (46,8% wszystkich ścieków). Największą ilość ścieków odprowadzono z miasta Lublina (17,5 tys. dam³) oraz Puław (11,1 tys. dam³). Następne w kolejności miasta produkowały znacznie mniej ścieków: Zamość (2,4 tys. dam³), Chełm (2,4 tys. dam³), Łuków (1,9 tys. dam³). Większość zanieczyszczeń była neutralizowana za pomocą wysoko efektywnych technologii oczyszczania z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi

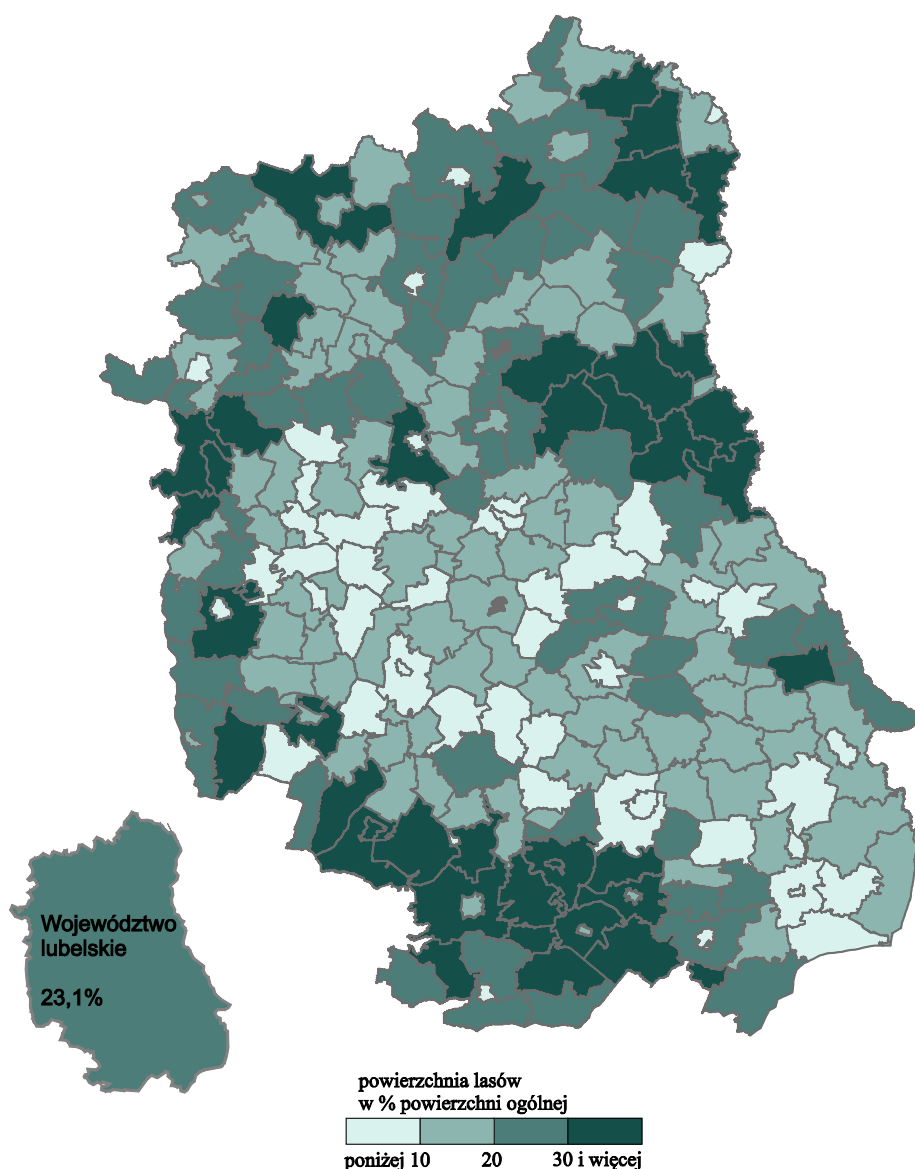

Emisja pyłowych zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w 2012 r. wyniosła 2098 t, co stanowiło 4,0% emisji krajowej i lokowało region na 11 miejscu w kraju. Zdecydowanie najwięcej zanieczyszczeń pyłowych, podobnie jak w kraju, pochodziło ze spalania paliw (66,2%). Zanieczyszczenia pochodzące z emisji gazowych (bez dwutlenku węgla) wyniosły 32,6 tys. ton i stanowiły zaledwie 2% emisji krajowej.

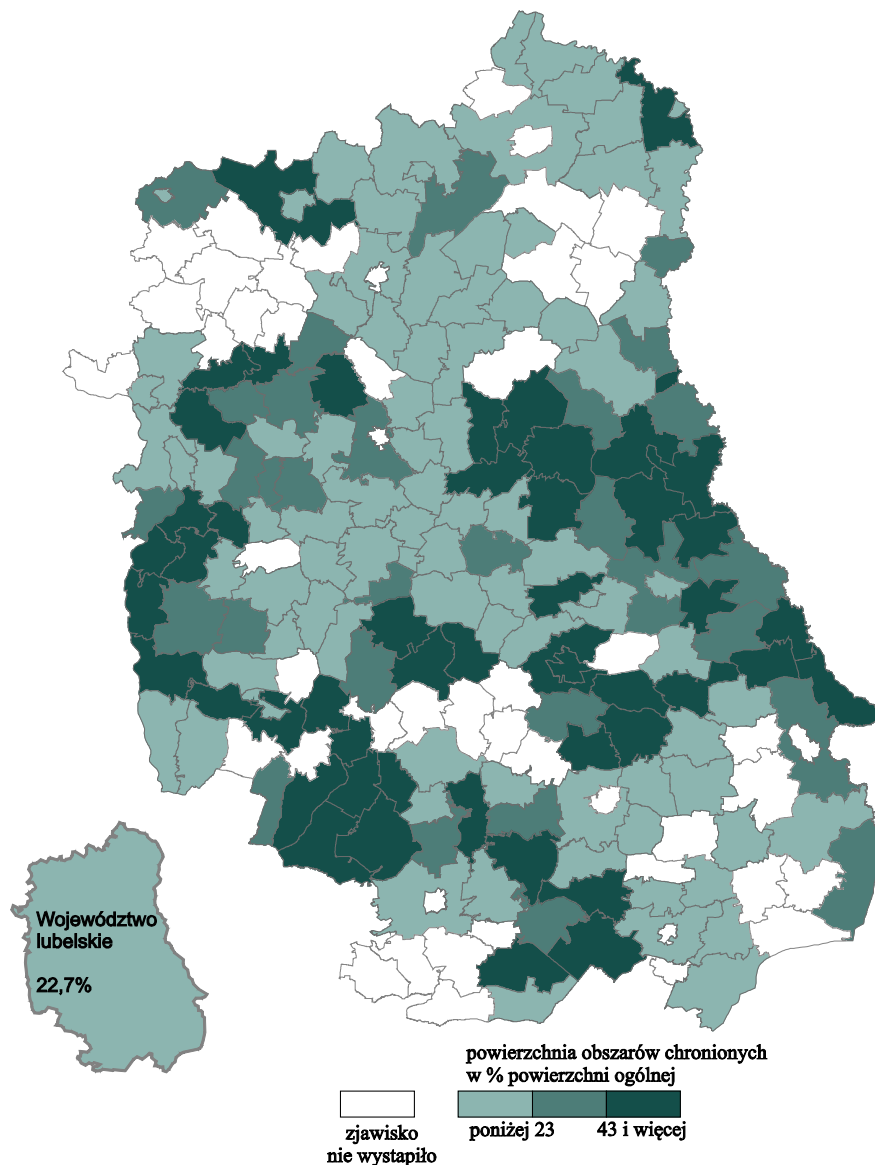
Powierzchnia gruntów leśnych w województwie lubelskim w 2012 r. wyniosła 588,5 tys. ha i stanowiła 6,3% krajowych zasobów leśnych. W rękach prywatnych znajdowało się 40,0% zasobów, podczas gdy w kraju wskaźnik ten wyniósł 18,4%. Podobnie jak w kraju dominującym gatunkiem drzewa jest sosna. Lubelszczyzna jest jednym z najsłabiej zalesionych regionów w Polsce. Pod względem udziału lasów w ogólnej powierzchni (wskaźnik lesistości) zajmuje 14 pozycję. Największą powierzchnią lasów w relacji do całkowitej powierzchni wyróżnia się województwo lubuskie, w którym prawie połowę powierzchni zajmują lasy oraz województwa: podkarpackie i pomorskie ze wskaźnikami lesistości na poziomie odpowiednio 37,6% i 36,2%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa, powierzchnia lasów wyniosła 27 arów (o 3 ary więcej niż średnia krajowa), co dawało 7 miejsce w kraju. W województwie lubelskim najniższy wskaźnik lesistości występuje na Wyżynie Lubelskiej, oraz na Wyżynie Zachodniowołyńskiej. Na tych terenach równocześnie występują dogod-

ne warunki do produkcji rolnej, zwłaszcza roślinnej, z uwagi na bardzo dobre gleby. Z kolei powiatami o najwyższym wskaźniku lesistości są: janowski, włodawski i biłgorajski. Największe kompleksy leśne Lubelszczyzny to: Puszcza Solska, Lasy Janowskie, Parczewskie i Włodawskie. Niski stopień lesistości regionu skutkuje także słabym pozyskaniem drewna na cele gospodarcze. Pozyskanie grubizny w przeliczeniu na 1 mieszkańca lokowało województwo lubelskie na 13 miejscu w kraju.

Lesistość w 2012 r.

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w % powierzchni ogółem w 2012 r.

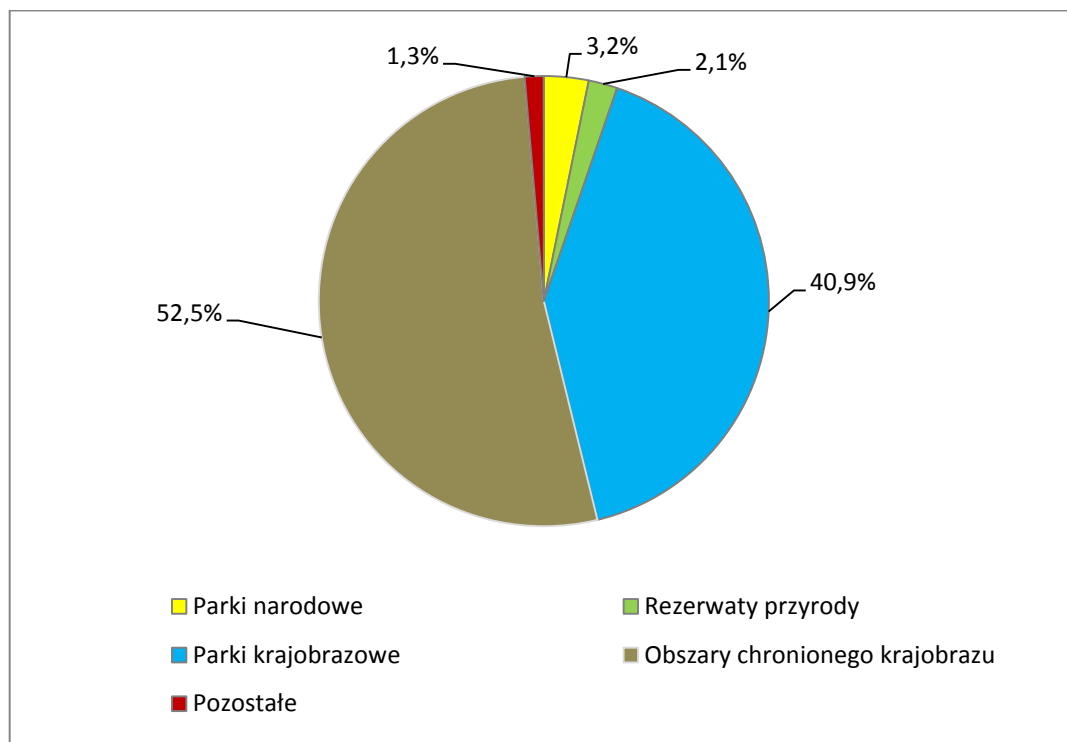
Na obszary o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronione składają się:

- parki narodowe,
- rezerваты przyrody,
- parki krajobrazowe,
- obszary chronionego krajobrazu,
- stanowiska dokumentacyjne,
- użytki ekologiczne,

- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,
- pomniki przyrody.

W województwie lubelskim łączna powierzchnia obszarów chronionych w 2012 r. wyniosła 570,2 tys. ha, co stanowiło 5,6% wielkości krajowej. Największą powierzchnię terenów o szczególnych walorach przyrodniczych posiadało województwo warmińsko-mazurskie (ponad 1100 tys. ha) oraz mazowieckie (nieco ponad 1 mln ha). Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych stanowiły w 2012 r. 22,7% powierzchni województwa lubelskiego, w kraju udział ten wyniósł 32,5%. Wartość tego wskaźnika lokowała województwo na 12 miejscu w kraju. Województwem o największym udziale powierzchni prawnie chronionej było świętokrzyskie, w którym ponad 2/3 powierzchni objętej było jedną z form ochrony przyrody.

Struktura powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej w 2012 r.

Najbardziej kompleksową ochroną przyrody charakteryzują się parki narodowe, na terenie których ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe. Nadrzędnym celem parku narodowego jest zachowanie różnorodności biologicznej, zasobów tworów i składników przyrody nieożywionej oraz przywrócenie i odtworzenie zniekształconych siedlisk przyrodniczych. W Polsce w

2012 r. funkcjonowały 23 parki narodowe, z tego dwa z nich zlokalizowane były na terenie województwa lubelskiego: Poleski Park Narodowy utworzony w 1990 r. oraz Roztoczański Park Narodowy utworzony w 1974 r. W 2012 r. łączna powierzchnia obydwu parków wynosiła 18 tys. ha, z tego 10 tys. ha przypadało na Poleski PN, a 8 tys. ha na Roztoczański PN. Najwięcej parków narodowych na swoim terenie posiadało województwo małopolskie – 5 i podlaskie – 4. Największym parkiem narodowym pod względem powierzchni jest Biebrzański PN położony w województwie podlaskim, liczący ponad 59 tys. ha, natomiast najmniejszym jest Ojcowski PN o powierzchni wynoszącej nieco ponad 2 tys. ha.

Walory przyrodnicze Poleskiego PN zostały docenione w skali międzynarodowej. Park ten, jako jeden z dziewięciu polskich parków narodowych, został wpisany na listę rezerwatów biosfery UNESCO, ponadto został on również objęty konwencją RAMSAR (Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego). W 2012 r. najwięcej turystów odwiedzało parki narodowe leżące na terenach górskich. Największą liczbę turystów odwiedzających zanotował Tatrzański PN – prawie 3 mln, niewiele mniej bo ok. 2 mln zwiedzało Karkonoski PN, trzecim tego typu obszarem najchętniej odwiedzanym przez turystów był położony na terenach nadmorskich Woliński PN. Parki narodowe położone w województwie lubelskim należą do najrzadziej odwiedzanych przez turystów. Roztoczański PN odwiedziło w 2012 r. 120 tys. turystów, natomiast Poleski PN zaledwie 28 tys. i pod tym względem park ten zajmował jedną z ostatnich lokat w kraju.

Na pozostałe formy ochrony przyrody na terenach o szczególnych walorach przyrodniczych składają się:

- rezerваты przyrody,
- parki krajobrazowe,
- obszary chronionego krajobrazu,
- obszary Natura 2000,
- pomniki przyrody,
- stanowiska dokumentacyjne,
- użytki ekologiczne,
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,
- ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

W 2012 r. na terenie województwa lubelskiego znajdowało się 86 rezerwatów przyrody, podczas gdy w kraju było ich 1481. Powierzchnia tych form ochrony przyrody wyniosła 11,9 tys. ha, co stanowiło 7,2% wielkości krajowej i dawało 8 miejsce w kraju. Województwo lubelskie zajmowało 3 lokatę w kraju pod względem powierzchni zarówno rezerwatów leśnych, jak i torfowiskowych. W

strukturze powierzchni rezerwatów ponad połowę stanowiły rezerваты leśne, a ponad jedną czwartą – rezerваты torfowiskowe. W województwie lubelskim położonych było 16 parków krajobrazowych – najwięcej w Polsce, a ich łączna powierzchnia wyniosła 233,2 tys. ha, lokowało to region na drugim miejscu w kraju za województwem podkarpackim. Parki krajobrazowe stanowiły 9,3% ogólnej powierzchni, natomiast wskaźnik ten dla kraju wyniósł nieco ponad 8%

Formą ochrony przyrody ściśle związaną z obecnością Polski w Unii Europejskiej są obszary Natura 2000, będące spójną funkcjonalnie europejską siecią ekologiczną tworzoną w celu zachowania siedlisk przyrodniczych oraz gatunków ważnych dla Wspólnoty Europejskiej. Obejmuje ona obszary specjalnej ochrony ptaków oraz specjalne obszary ochrony siedlisk. W 2012 r., zarówno pod względem liczby obiektów należących do sieci, jak i powierzchni województwo było w ścisłej czołówce krajowej. Na obszarze województwa lubelskiego położonych było 21 obszarów specjalnej ochrony ptaków o łącznej powierzchni 335,8 tys. ha, co stanowiło 6,0% wielkości krajowej. Z kolei specjalne obszary ochrony siedlisk zajmowały powierzchnię 164,7 tys. ha i stanowiły 4,3% tych obszarów w kraju.

W 2012 r. sieć rozdzielcza wodociągowa miała długość 20,3 tys. km i wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 2,4%. Długość sieci kanalizacyjnej wyniosła 5,3 tys. km i zwiększyła się w skali roku o 9,7%. W przeliczeniu na 100 km² powierzchni ogólnej, najdłuższą sieć wodociągową i kanalizacyjną posiadały miasta na prawach powiatu: Lublin, Chełm, Zamość i Biała Podlaska. Wśród powiatów ziemskich największym stopniem zwodociągowania charakteryzowały się powiaty centralnej i zachodniej części województwa: łączyński, świdnicki, lubelski, rycki, puławski, w których długość sieci wodociągowej w przeliczeniu na 100 km² powierzchni przekraczała 100 km. Z kolei stopień skanalizowania najwyższy był w powiecie puławskim (39,3 km), świdnickim (28,4 km), łączyńskim (26,3 km) oraz biłgorajskim (26,3 km).

Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska poniesione przez przedsiębiorstwa, gminy i jednostki budżetowe wyniosły w 2012 r. 536,9 mln zł i, podobnie jak w kraju, w największej części przeznaczone były na gospodarkę ściekową i ochronę wód (49,5%) oraz ochronę powietrza i klimatu (33,9%). W przeliczeniu na 1 mieszkańca nakłady wyniosły 248 zł, co dawało 7 miejsce w kraju. Ważniejsze efekty rzeczowe tych inwestycji w 2012 r. to m.in. 13 przemysłowych i komunalnych oczyszczalni ścieków oraz 456 km nowych sieci kanalizacyjnych.

W 2012 r. nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej wyniosły 114,9 mln zł i głównie ponoszone były przez gminy (45,0%). Wydatki dotyczyły w głównej mierze ujęć i doprowadzenia wody (65,7%), a także obwałowań przeciwpowodziowych (15,6%). W przeliczeniu na liczbę ludności wydatki na gospodarkę wodną lokowały region na 12 miejscu w kraju.

**I. WAŻNIEJSZE DANE O STANIE, ZAGROŻENIU I OCHRONIE ŚRODOWISKA
W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM NA TLE KRAJU**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2005	2008	2009	2010	2011	2012	
							woje- wództwo	Polska =100
WARUNKI DEMOGRAFICZNE								
Ludność ^a								
w tys.	2197,0	2179,6	2161,8	2157,2	2178,6	2171,9	2165,7	5,6
mężczyźni	1067,5	1058,0	1047,0	1044,6	1056,4	1053,0	1049,8	5,6
kobiety	1129,5	1121,6	1114,8	1112,6	1122,3	1118,9	1115,8	5,6
miasta	1024,6	1016,9	1006,0	1003,9	1013,0	1009,2	1005,2	4,3
wieś	1172,4	1162,7	1155,8	1153,3	1165,6	1162,7	1160,4	7,6
według ekonomicznych grup wieku:								
przedprodukcyjnym	522,7	470,9	432,4	421,8	419,1	410,2	402,5	5,7
produkcyjnym	1317,6	1348,6	1359,5	1361,2	1377,5	1372,2	1364,6	5,5
poprodukcyjnym	356,7	360,1	370,0	374,2	382,0	389,5	398,6	5,8
na 1 km ²	87	87	86	86	87	86	86	x
Na 1000 ludności:								
przyrost naturalny	-0,9	-0,8	-0,2	-0,3	-0,2	-0,7	-0,6	x
miasta	0,8	0,9	1,4	1,6	1,4	0,7	0,7	x
wieś	-2,3	-2,3	-1,6	-2,0	-1,6	-2,0	-1,8	x
Przeciętne dalsze trwanie życia:								
mężczyźni	69,6	69,9	70,2	70,8	71,2	71,7	72,4	x
kobiety	79,3	79,9	80,5	80,5	81,0	81,1	81,5	x
WARUNKI ZDROWOTNE								
Zachorowania na niektóre cho- roby zakaźne:								
krztusiec	11	37	17	15	3	26	123	2,6
wirusowe zapalenie wątroby typu B	73	95	106	76	69	60	55	3,5
wirusowe zapalenie wątroby typu C	231	137	90	118	95	130	5,7
gruźlica								
grypa i podejrzenia zachoro- wań na grypę	1261	13443	4378	31285	9063	23627	19679	1,3
świnka (zapalenie przyusznic nagminne)	993	5887	170	144	140	141	165	5,9
różyczka	2938	225	165	203	278	232	1766	28,2
szkarlatyna (płonnica)	156	236	308	625	541	573	972	3,8
salmonellozy	1950	1504	696	607	508	583	579	6,9
biegunki u dzieci do lat 2	976	915	1456	2766	2273	2795	2655	7,7

a Stan w dniu 31 XII.

**I. WAŻNIEJSZE DANE O STANIE, ZAGROŻENIU I OCHRONIE ŚRODOWISKA
W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM NA TLE KRAJU (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2005	2008	2009	2010	2011	2012	
							woje- wództwo	Polska =100
WYKORZYSTANIE I OCHRONA ZASOBÓW POWIERZCHNI ZIEMI I GLEBY								
Powierzchnia ogólna ^a w ha (stan w dniu 1 I)	2511448	2512154	2512250	2512250	2512249	2512246	2512246	8,0
w tym:								
użytki rolne	1792735	1790145	1787388	1785153	1778331	1773195	1767383	9,4
grunty leśne oraz grunty za- drzewione i zakrzewione.....	574755	579277	584830	587444	593977	598635	602969	6,3
grunty pod wodami	21081	19957	19625	19261	19039	18863	18993	2,9
użytki kopalne	754	823	699	657	644	654	680	2,4
tereny komunikacyjne	66029	65760	65911	66178	66370	66538	67092	7,5
tereny mieszkaniowe.....	11625	10408	7910	8161	8633	8802	9490	3,2
nieużytki.....	22811	23713	23444	23367	22954	22663	22475	4,7
Przyrost lub ubytek (-) użytków rolnych według ewidencji geo- dezyjnej (w stosunku do roku poprzedniego) w ha.....	66192	-2125	-3389	-2235	-6822	-5136	-5812	x
Grunty zdewastowane i zdegra- dowane wymagające rekulty- wacji i zagospodarowania (stan w dniu 31 XII) w ha	3727	3402	3359	3083	3049	3075	3127	4,9
Grunty w ha w ciągu roku:								
zrekultywowane.....	30	48	54	57	102	24	29	2,1
zagospodarowane	18	26	18	39	91	9	16	1,4
Zużycie nawozów sztucznych (w czystym składniku) w kg/ha użytków rolnych.....	87,9	99,8	124,7	98,1	104,1	115,4	122,8	x
azotowe	43,3	53,9	61,0	53,9	56,8	58,4	67,3	x
fosforowe	21,4	20,4	29,4	21,7	22,7	26,5	27,0	x
potasowe	23,2	25,5	34,3	22,5	24,5	30,4	28,5	x
nawozy wapniowe ^b	75,1	62,9	36,0	19,6	26,9	40,3	26,8	x

a Dane dotyczą powierzchni geodezyjnej. *b* Łącznie z wapnem defekacyjnym.

**I. WAŻNIEJSZE DANE O STANIE, ZAGROŻENIU I OCHRONIE ŚRODOWISKA
W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM NA TLE KRAJU (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2005	2008	2009	2010	2011	2012	
							woje- wództwo	Polska =100
POBÓR, WYKORZYSTANIE, ZANIECZYSZCZENIE I OCHRONA WÓD								
Pobór wody na potrzeby gospo- darki narodowej i ludności w hm ³	344	364	368	366	371	370	359	3,3
na cele:								
produkcyjne ^a	100	117	115	115	114	121	113	1,5
nawodnień w rolnictwie, le- śnictwie oraz uzupełnianie stawów rybnych	154	158	166	163	168	164	159	14,4
eksploatacji sieci wodociągo- wej ^b	90	88	87	88	89	85	86	4,2
Ludność korzystająca z oczysz- czalni ścieków ^c :								
w % ludności ogółem	49,6	51,0	52,1	52,8	53,7	53,3	54,6	x
Sieć rozdzielcza w tys. km								
wodociągowa	15,9	17,5	18,6	18,9	19,4	19,9	20,3	7,2
kanalizacyjna.....	2,8	3,4	4,0	4,1	4,4	4,9	5,3	4,2
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi w hm ³	120	137	148	150	150	156	146	1,6
odprowadzone bezpośrednio z zakładów przemysłowych ^d	67	87	97	100,0	99,9	106,1	97,9	1,2
w tym wody chłodnicze (umownie czyste).....	46	65	76	77,3	77,3	86,2	77,8	1,1
odprowadzone siecią kanalizacji miejskiej	53	51	51	50,3	50,2	49,6	48,3	3,9
ścieki wymagające oczyszczania oczyszczane ^e	75	73	72	73,0	72,7	69,5	68,4	3,1
w tym:								
mechanicznie	14	14	13	15,1	15,2	12,4	11,7	2,0
chemicznie	2	2 ^f	2 ^f	2,0	1,9	2,3	2,7	2,6
biologicznie.....	43	38	14	14,0	14,0	14,4	14,8	4,5
z podwyższonym usuwa- niem biogenów	16	18	41	40,8	41,2	40,1	38,9	3,7
nieoczyszczane.....	1	2	2	1,1	0,5	0,2	0,2	0,2

a Poza rolnictwem i leśnictwem z ujęć własnych. *b* Pobór wody na ujęciach przed wtłoczeniem do sieci. *c* Na podstawie szacunków. *d* Łącznie z wodami chłodniczymi, wodami kopalnianymi i zanieczyszczonymi wodami opadowymi. *e* W oczyszczalniach zakładów przemysłowych i jednostek gospodarki komunalnej. *f* Dotyczy tylko ścieków przemysłowych.

**I. WAŻNIEJSZE DANE O STANIE, ZAGROŻENIU I OCHRONIE ŚRODOWISKA
W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM NA TLE KRAJU (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2005	2008	2009	2010	2011	2012	
							woje- wództwo	Polska =100
ZANIECZYSZCZENIE I OCHRONA POWIETRZA								
Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza ^a	102	103	105	96	94	91	92	5,2
w tym posiadające urządzenia do redukcji zanieczyszczeń:								
pyłowych	74	74	70	64	59	58	56	4,7
gazowych.....	15	10	9	7	9	10	10	3,8
Emisja zanieczyszczeń w t								
pyłowych.....	7294	6732	3379	2978	2778	2439	2098	4,0
w tym pyły ze spalania paliw .	6206	5580	2335	2103	1927	1539	1389	3,8
gazowych (bez dwutlenku wę- gla)	38908	38309	32973	33021	32987	33825	32580	2,0
w tym:								
dwutlenek siarki	21346	19103	15641	14939	13176	13979	12711	2,7
tlenki azotu	9718	10803	9606	8497	8663	9178	8671	2,7
tlenek węgla.....	6831	6970	6308	7243	8653	7600	7218	2,2
Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji w t:								
pyłowe	368033	371335	327879	209683	181569	160879	133039	0,7
gazowe (bez dwutlenku węgla)..	113784	212605	213879	210764	145925	179749	199661	8,7
Stopień redukcji wytworzonych zanieczyszczeń w %:								
pyłowych.....	98,1	98,2	99,0	98,6	98,5	98,5	98,4	x
gazowych (bez dwutlenku wę- gla)	74,5	84,7	86,6	86,5	81,6	84,2	86,0	x

LASY, OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU

Powierzchnia lasów ^a w tys. ha ...	559,4	563,6	568,4	573,7	577,3	579,4	580,1	6,3
prywatne.....	216,0	220,7	224,9	228,5	232,4	234,4	235,2	13,6
publiczne	343,4	342,9	343,5	345,2	345,0	345,0	344,9	4,6
Lesistość w %.....	22,3	22,4	22,6	22,8	23,0	23,1	23,1	x
Lasy ochronne ^b w tys. ha.....	123,1	126,5	126,9	126,7	126,5	126,3	126,4	3,6

a Stan w dniu 31 XII. b W zarządzie Lasów Państwowych.

**I. W A Ź N I E J S Z E D A N E O S T A N I E , Z A G R O Ź E N I U I O C H R O N I E Ś R O D O W I S K A
W W O J E W Ó D Z T W I E L U B E L S K I M N A T L E K R A J U (c d .)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2005	2008	2009	2010	2011	2012	
							woje- wództwo	Polska =100
LASY, OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU								
Odnowienia i zalesienia ogółem w ha	2865,0	2822,1	2122,7	2096,0	2158,0	2522,4	2882,6	5,0
Pozyskanie drewna -grubizny w dam ³	1202,2	1443,6	1379,3	1368,9	1446,6	1652,1	1655,3	4,7
w tym:								
iglasta	785,7	947,0	881,9	832,9	957,1	1083,0	1051,1	4,0
liściasta	416,5	496,6	497,5	536,0	489,5	569,1	604,2	6,8
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona ^{ac} w tys. ha ..	569,9	572,1	570,4	569,8	570,0	570,0	570,2	5,6
parki narodowe ^d	18,2	18,2	18,2	18,2	18,2	18,2	18,2	5,8
rezerwaty przyrody ^d	11,4	11,5	11,5	11,5	11,5	11,5	11,9	7,2
parki krajobrazowe ^{bd}	238,7	241,2	241,2	241,2	241,2	241,2	241,2	9,3
obszary chronionego krajobra- zu ^b	303,7	303,7	302,0	302,0	302,0	302,0	302,0	4,3
pomniki przyrody ^c	1531	1550	1478	1506	1532	1504	1513	4,2
ODPADY								
Odpady (z wyłączeniem odpa- dów komunalnych): wytworzone w ciągu roku w tys. t.....	3844,3	5155,4	4449,4	5264,5	4860,4	5196,8	6272,4	5,1
poddane odzyskowi	3646,7	4860,4	3726,3	2866,2	3863,9	3157,8	3998,4	4,5
unieszkodliwione	60,5	247,1	670,4	1803,4	956,8	1788,6	2230,1	7,1
magazynowane czasowo	137,1	47,9	52,7	594,9	39,7	250,4	43,9	1,7
dotychczas składowane (na- gromadzone ^e ; stan w dniu 31 XII) w tys. t	14632,4	14234,7	15830,6	17344,4	18429,7	20205,1	22628,6	1,4
Powierzchnia terenów składo- wania odpadów niezrekulty- wowana w ha.....	168,8	132,3	141,2	127,8	104,3	112,7	136,4	1,6
Odpady komunalne zebrane (bez wyselekcjonowanych) w ciągu roku w tys. t ^f		338,1	372,4	331,9	337,8	345,3	346,6	3,6

a Stan w dniu 31 XII. b. Bez rezerwatów i pozostałych form ochrony przyrody położonych na terenie parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. c Łącznie z obiektami utworzonymi na mocy uchwały rady gmin. d Bez otuliny. e Na terenach własnych zakładów. f Dane szacunkowe.

**I. WAŻNIEJSZE DANE O STANIE, ZAGROŻENIU I OCHRONIE ŚRODOWISKA
W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM NA TLE KRAJU (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2002	2005	2008	2009	2010	2011	2012	
							woje- wództwo	Polska =100
EKONOMICZNE ASPEKTY OCHRONY ŚRODOWISKA								
Nakłady na środki trwałe służące:								
ochronie środowiska w mln zł ..	157,3	225,3	206,9	197,3	407,1	532,9	536,9	5,3
w tym:								
ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	24,0	27,2	23,5	13,4	62,3	161,5	182,1	7,9
gospodarka ściekowa i								
ochrona wód.....	111,1	179,4	151,7	155,5	296,8	327,6	265,9	4,7
gospodarka odpadami	20,0	13,3	12,2	10,4	22,4	24,9	77,0	10,1
gospodarce wodnej w mln zł	63,3	58,1	48,2	60,3	145,0	150,6	114,9	4,1
w tym:								
ujęcie i doprowadzenie wody..	30,8	35,9	35,8	53,7	87,8	80,9	75,5	6,7
regulacja i zabudowa rzek,								
kanałów i potoków	9,1	0,4	2,4	1,1	3,0	1,5	9,3	3,5
obwałowania przeciwpowodziowe i stacje pomp	14,5	9,2	0,6	0,5	38,8	49,1	17,9	3,2
Efekty rzeczowe inwestycji:								
ochrony środowiska:								
przepustowość oczyszczalni								
ścieków w m ³ /d	2121	15133	827	1587	2605	3704	2935	5,2
mechanicznych	230	-	450	725	475	1096	13	0,1
biologicznych.....	1891	3983	377	862	2130	2608	2802	7,6
zdolność zainstalowanych								
urządzeń do redukcji zanieczyszczeń (w t/r):								
pyłowych.....	37	335	998	2455	13	10	-	-
gazowych	1230	-	378	-	-	-	86	0,2
sieć kanalizacyjna odprowadzająca ścieki w km	181	147	139	146	380	467	456	6,5
gospodarki wodnej:								
ujęcia wody w m ³ /d.....	9994	8090	6129	7608	6898	7008	772	1,1
uzdatnianie wody w m ³ /d.....	1834	505	2148	1083	1866	1166	4320	5,6
sieć wodociągowa w km	544	218	291	323	590	491	424	10,5
pojemność zbiorników wodnych w tys. m ³	62	4402	19500	-	29,9	176,9	63,2	12,4
regulacja i zabudowa rzek i potoków w km	3,2	-	5,7	3,2	-	0,1	0,3	0,1
obwałowania przeciwpowodziowe w km.....	3,3	17,0	2,5	-	2,6	0,0	6,3	2,1

II. WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE NA TLE INNYCH WOJEWÓDZTW W 2012 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Gęstość zaludnienia w osobach na 1 km ²	Powierzchnia ^a				Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji i zagospodarowania w ha
		ogółem w ha	w tym:			
			użytki rolne	grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	grunty pod wodami	
POLSKA.....	123	31267967	60,2	30,7	2,1	64343
Dolnośląskie	146	1994674	59,8	31,2	0,9	8076
Kujawsko-pomorskie.....	117	1797134	65,4	24,4	2,7	4518
Lubelskie	86	2512246	70,4	24,0	0,8	3127
Lubuskie	73	1398788	40,6	51,3	1,8	1627
Łódzkie.....	139	1821895	71,0	21,9	0,6	4790
Małopolskie	221	1518279	61,2	30,5	1,4	1886
Mazowieckie.....	149	3555847	68,4	23,9	1,1	4073
Opolskie.....	107	941187	64,0	27,9	1,3	2888
Podkarpackie	119	1784576	53,1	40,5	1,1	1697
Podlaskie	59	2018702	60,3	31,8	1,4	2807
Pomorskie.....	125	1831034	50,5	37,6	4,1	3050
Śląskie	374	1233309	51,6	33,3	1,5	4819
Świętokrzyskie	109	1171050	64,4	29,5	0,7	3422
Warmińsko-mazurskie....	60	2417347	54,6	32,5	5,7	4751
Wielkopolskie.....	116	2982651	65,1	26,6	1,4	9799
Zachodniopomorskie	75	2289248	49,1	37,3	5,3	3013

a Stan w dniu 1 I 2013; dane dotyczą powierzchni geodezyjnej.

II. WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE NA TLE INNYCH WOJEWÓDZTW W 2012 R. (cd.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności na 1 km ² w dam ³	Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód powierzchniowych lub do ziemi w ciągu roku w dam ³	Emisja zanieczyszczeń powietrza ^a	
			pyłowych	gazowych ^b
POLSKA.....	34,6	2199284,8	52381	1626634
Dolnośląskie	22,7	167828,1	4008	76516
Kujawsko-pomorskie.....	14,2	123707,0	3886	57653
Lubelskie	14,3	68433,2	2098	32580
Lubuskie	7,6	38082,3	1162	24032
Łódzkie.....	18,1	120181,0	3451	162574
Małopolskie	36,5	267567,5	3929	118873
Mazowieckie.....	79,0	236873,3	4616	153040
Opolskie.....	13,0	86765,0	2137	60341
Podkarpackie	14,9	69792,1	1698	18080
Podlaskie	4,9	40037,5	919	8029
Pomorskie.....	12,4	125282,0	2777	33811
Śląskie	37,6	372434,7	10564	671935
Świętokrzyskie	111,1	74247,0	2711	77845
Warmińsko-mazurskie.....	5,8	49713,0	1184	9443
Wielkopolskie.....	58,3	238036,1	4642	84427
Zachodniopomorskie	70,1	120305,0	2599	37455

a Z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza. b Bez dwutlenku węgla.

II. W O J E W Ó D Z T W O L U B E L S K I E N A T L E I N N Y C H W O J E W Ó D Z T W W 2 0 1 2 R. (cd.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona ^{ab}							
	ogółem w ha	w % po- wierzchni ogółem kraju/ województwa	z ogółem					użytki ekolo- giczne
			parki narodo- we ^c	rezerwaty przyrody ^c	parki krajo- brazowe ^{cd}	obszary chronionego krajobrazu ^d	w %	
POLSKA.....	10149479	32,5	3,1	1,6	24,9	68,9	0,5	
Dolnośląskie	371020	18,6	3,2	2,8	52,7	37,3	1,4	
Kujawsko-pomorskie	571181	31,8	0,0	1,7	39,1	57,7	0,9	
Lubelskie	570164	22,7	3,2	2,1	40,9	52,5	1,2	
Lubuskie	543399	38,8	2,5	0,7	14,1	80,2	0,6	
Łódzkie	359709	19,7	0,0	2,1	26,5	67,6	0,5	
Małopolskie	790844	52,1	4,8	0,4	22,2	72,4	0,1	
Mazowieckie.....	1055515	29,7	3,6	1,7	16,0	77,9	0,2	
Opolskie.....	256272	27,2	0,0	0,4	24,1	74,0	0,3	
Podkarpackie	797639	44,7	5,9	1,4	34,2	58,0	0,5	
Podlaskie	645991	32	14,3	3,7	12,9	68,8	0,3	
Pomorskie.....	598230	32,7	4,4	1,5	25,9	65,3	0,7	
Śląskie	273575	22,2	0,0	1,6	83,0	13,5	0,3	
Świętokrzyskie	755646	64,5	1,0	0,5	16,7	81,7	0,1	
Warmińsko-mazurskie.....	1129458	46,7	0,0	2,8	12,3	82,5	0,5	
Wielkopolskie.....	948261	31,8	0,8	0,4	18,8	79,4	0,3	
Zachodnio-pomorskie.....	482578	21,1	2,8	2,7	24,1	67,2	1,4	

a Stan w dniu 31 XII. b Łącznie z obiektami utworzonymi na mocy uchwały rady gmin. c Bez otuliny. d Bez rezerwatów i pozostałych form ochrony przyrody położonych na terenie parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

II. WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE NA TLE INNYCH WOJEWÓDZTW W 2012 R. (cd.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Odpady wytworzone w ciągu roku ^a			Odpady dotychczas składowane (nagromadzone) ^{abc}	Niezekultywowane ^c tereny składowania odpadów
	ogółem w tys. t	w tym			
		poddane odzyskowi	unieszkodliwione		
		w % wytworzonych			
POLSKA.....	123123,5	72,3	25,6	1649615	8556,8
Dolnośląskie	34519,0	68,3	29,0	613231,3	2641,6
Kujawsko-pomorskie.....	2268,0	86,5	5,7	17355,5	218,3
Lubelskie	6272,4	63,7	35,6	22628,6	136,4
Lubuskie	924,9	95,5	4,4	2695,9	39,9
Łódzkie.....	8107,9	16,3	82,4	71017,1	699,4
Małopolskie	6780,9	90,2	6,0	115281,3	756,8
Mazowieckie.....	5971,7	58,1	38,6	43470,6	606,5
Opolskie.....	950,8	80,3	4,5	21985,6	217,6
Podkarpackie	1439,1	91,8	3,4	76,4	29,6
Podlaskie	1467,5	94,9	2,3	2355,4	29,6
Pomorskie.....	2909,1	91,2	4,6	3783,8	123,6
Śląskie	37067,7	91,3	7,9	548774,3	1688,9
Świętokrzyskie	2296,9	81,7	17,2	13385,5	138,7
Warmińsko-mazurskie.....	815,3	93,5	2,6	1212,8	7,5
Wielkopolskie.....	6017,5	53,9	44,7	54236,5	619,2
Zachodniopomorskie	5314,8	34,4	63,9	118124,4	603,2

a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. b Na terenach własnych zakładów. c Stan w dniu 31 XII.

II. W O J E W Ó D Z T W O L U B E L S K I E N A T L E I N N Y C H W O J E W Ó D Z T W W 2 0 1 2 R. (d o k.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Nakłady inwestycyjne służące:		Zbiornice oczyszczalnie ścieków oddane do użytku na wsi	Wpływy na fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej na 1 mieszkańca w zł
	ochronie środowiska	gospodarce wodnej		
	na 1 mieszkańca w zł			
POLSKA.....	262,83	72,35	2780	78,1
Dolnośląskie	216,51	104,67	177	72,4
Kujawsko-pomorskie.....	220,62	57,96	114	76,9
Lubelskie	247,56	52,98	254	64,7
Lubuskie	201,76	85,33	84	56,2
Łódzkie.....	471,29	25,88	167	147,3
Małopolskie	209,60	124,22	207	69,5
Mazowieckie.....	186,08	50,61	280	62,8
Opolskie.....	333,63	127,42	62	108,1
Podkarpackie	221,20	73,00	229	60,3
Podlaskie	258,05	37,77	82	33,3
Pomorskie.....	230,43	118,35	166	66,1
Śląskie	316,68	65,24	130	84,2
Świętokrzyskie	540,45	49,71	101	107,1
Warmińsko-mazurskie.....	290,60	56,01	193	48,1
Wielkopolskie.....	232,50	69,27	318	87,1
Zachodniopomorskie	225,10	71,60	216	92,6

III. WAŻNIEJSZE DANE O STANIE, ZAGROŻENIU I OCHRONIE ŚRODOWISKA WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ludność ^a		Powierzchnia ^b				
	w odsetkach	na 1 km ²	ogółem w ha	w tym			
				użytki rolne	grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	grunty pod wodami	grunty zabudowane i zurbanizowane
WOJEWÓDZTWO	100,0	86	2512246	70,2	24,1	0,8	3,7
Podregion bialski	14,3	52	597734	64,0	30,1	1,1	3,4
Powiaty:							
bialski	5,3	41	275426	67,2	28,3	0,6	3,2
parczewski	1,7	38	95220	66,9	26,6	2,0	3,2
radzyński	2,8	63	96506	73,4	22,3	0,5	3,0
włodawski	1,8	32	125642	48,2	43,4	1,8	3,0
Miasto na prawach powiatu:							
Biała Podlaska.....	2,7	1174	4940	41,9	15,4	0,4	41,5
Podregion chełmsko-zamojski	29,9	70	929096	71,9	23,0	0,4	3,5
Powiaty:							
biłgorajski	4,8	62	168110	56,8	39,3	0,4	2,7
chełmski	3,7	42	188560	73,8	19,8	0,4	3,2
hrubieszowski	3,1	53	126802	82,1	13,4	0,3	3,4
krasnostawski	3,1	65	103144	80,7	15,6	0,4	2,9
tomaszowski	4,1	59	148889	72,8	22,3	0,3	3,4
zamojski	5,1	59	187029	72,3	23,5	0,6	3,4
Miasta na prawach powiatu:							
Chełm	3,0	1868	3528	36,3	7,8	0,4	54,6
Zamość	3,0	2163	3034	47,1	1,9	1,4	49,2
Podregion lubelski	33,0	170	422073	78,0	14,4	0,8	5,1
Powiaty:							
lubartowski	4,2	70	128874	73,2	19,8	1,2	3,4
lubelski	6,9	88	167953	85,6	10,7	0,2	3,1
łęczyński	2,7	91	63664	74,9	15,4	1,4	4,4
świdnicki	3,3	156	46835	80,8	12,4	0,4	5,1
Miasto na prawach powiatu:							
Lublin	15,9	2358	14747	37,1	11,6	2,6	45,7
Podregion puławski	22,8	88	563343	68,1	26,6	0,9	3,4
Powiaty:							
janowski	2,2	54	87528	54,5	41,8	0,4	2,2
kraśnicki	4,6	99	100530	74,8	21,0	0,7	3,0
lukowski	5,1	79	139421	72,0	23,8	0,1	3,4
opolski	2,9	77	81002	71,9	23,1	1,4	2,8
puławski	5,4	125	93409	64,2	27,5	2,3	5,0
rycki	2,7	95	61453	68,4	23,2	1,3	4,2

a Stan w dniu 31 XII. b Stan w dniu 1 I 2013; dane dotyczą powierzchni geodezyjnej.

III. WAŻNIEJSZE DANE O STANIE, ZAGROŻENIU I OCHRONIE ŚRODOWISKA WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R. (cd.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności		Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczenia ^a		Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków ^b w % ludności ogółem	Emisja zanieczyszczeń powietrza ^c		
	ogółem w dam ³	w tym na potrzeby przemysłu w %	ogółem w dam ³	w tym oczyszczane w %		pyłowych	gazowych	
							na 1 mieszkańca w kg/r	
WOJEWÓDZTWO.....	339951	32,9	68433	99,6	54,9	0,9	2316	
Podregion bialski.....	43326	3,9	6674	99,9	54,0	0,5	551	
Powiaty:								
bialski.....	5507	7,7	1751	99,6	42,2	0,2	149	
parczewski.....	27179	0,8	572	100,0	46,5	0,9	418	
radzyński.....	4533	14,1	1257	100,0	32,1	0,4	578	
włodawski.....	3913	7,5	1050	100,0	63,7	0,7	931	
Miasto na prawach powiatu:								
Biała Podlaska.....	2195	5,7	2044	100,0	98,5	1,0	1136	
Podregion chełmsko-zamojski.....	67251	6,7	12916	98,6	48,3	0,8	2841	
Powiaty:								
biłgorajski.....	5263	1,6	1685	100,0	57,3	0,5	245	
chełmski.....	5752	14,1	512	99,4	26,3	0,6	2624	
hrubieszowski.....	4619	11,9	1798	90,3	43,2	0,3	1232	
krasnostawski.....	6994	13,5	1619	100,0	41,5	1,6	1670	
tomaszowski.....	17618	4,7	1662	100,0	41,7	0,2	115	
zamojski.....	21581	2,1	828	100,0	13,4	0,4	473	
Miasta na prawach powiatu:								
Chełm.....	2825	22,8	2388	100,0	99,7	2,7	19285	
Zamość.....	2600	7,3	2424	100,0	88,0	0,7	1278	
Podregion lubelski.....	54556	8,2	29012	99,9	67,8	0,7	1413	
Powiaty:								
lubartowski.....	22105	1,2	1458	100,0	51,4	0,6	313	
lubelski.....	5998	4,1	1206	100,0	21,1	0,5	307	
łęczyński.....	2435	22,3	7152	100,0	53,0	0,2	946	
świdnicki.....	4778	4,6	1722	100,0	58,4	0,6	1145	
Miasto na prawach powiatu:								
Lublin.....	19241	16,6	17474	99,9	96,4	0,9	2316	
Podregion puławski.....	174817	57,8	19831	99,8	45,6	1,7	4041	
Powiaty:								
janowski.....	10251	0,7	523	96,2	31,3	0,3	98	
kraśnicki.....	21931	1,0	1564	100,0	41,0	0,6	492	
łukowski.....	10530	7,0	2462	100,0	40,1	0,4	449	
opolski.....	11431	2,9	1136	100,0	38,9	1,0	418	
puławski.....	105512	93,9	12688	99,9	64,3	5,0	15705	
rycki.....	15162	4,4	1458	99,2	44,8	1,0	698	

a Odprowadzane do wód lub do ziemi. b Na podstawie szacunków. c Z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza.

**III. WAŻNIEJSZE DANE O STANIE, ZAGROŻENIU I OCHRONIE ŚRODOWISKA
WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona ^a					
	ogółem		z ogółem			
	w ha	w % powierzchni ogólnej	parki narodowe ^b	rezerваты przyrody ^b	parki krajobrazowe ^{bc}	obszary chronionego krajobrazu ^c
WOJEWÓDZTWO.....	570164	22,7	3,2	2,1	40,9	52,5
Podregion bialski.....	92371	15,5	9,3	2,8	30,9	54,5
Powiaty:						
bialski.....	24757	9,0	-	1,9	62,0	35,2
parczewski.....	15648	16,4	15,6	2,5	6,9	69,7
radzyński.....	839	0,9	-	1,9	-	77,5
włodawski.....	51127	40,7	12,1	3,3	23,7	58,9
Miasto na prawach powiatu:						
Biała Podlaska.....	-	-	-	-	-	-
Podregion chełmsko-zamojski.....	210864	22,7	4,5	1,4	55,7	37,5
Powiaty:						
biłgorajski.....	18389	10,9	1,0	0,5	98,5	-
chełmski.....	74969	39,8	1,3	1,8	30,1	65,5
hrubieszowski.....	24781	19,5	-	0,4	21,0	77,8
krasnostawski.....	25380	24,6	-	1,9	55,7	42,2
tomaszowski.....	15586	10,5	-	1,6	94,9	-
zamojski.....	51758	27,7	16,0	1,3	82,6	-
Miasta na prawach powiatu:						
Chełm.....	1	-	-	100,0	-	-
Zamość.....	-	-	-	-	-	-
Podregion lubelski.....	91476	21,7	0,2	0,3	39,4	56,4
Powiaty:						
lubartowski.....	32100	24,9	-	0,1	36,1	59,7
lubelski.....	30620	18,2	-	0,3	28,4	70,8
łęczyński.....	19163	30,1	1,1	0,7	53,8	36,4
świdnicki.....	7063	15,1	-	0,4	76,6	18,2
Miasto na prawach powiatu:						
Lublin.....	2530	17,2	-	0,9	-	99,1
Podregion puławski.....	175452	31,1	-	3,5	29,1	67,3
Powiaty:						
janowski.....	55106	63,0	-	7,0	56,7	36,3
kraśnicki.....	23824	23,7	-	2,8	-	97,0
łukowski.....	22359	16,0	-	5,5	-	94,5
opolski.....	35309	43,6	-	0,2	19,1	80,7
puławski.....	31607	33,8	-	0,8	41,4	57,5
rycki.....	7247	11,8	-	-	-	99,4

a Łącznie z obiektami utworzonymi na mocy uchwały rady gmin. *b* Bez otuliny. *c* Bez rezerwatów i pozostałych form ochrony przyrody położonych na terenie parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

III. WAŻNIEJSZE DANE O STANIE, ZAGROŻENIU I OCHRONIE ŚRODOWISKA WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R. (dok.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Odpady wytworzone w ciągu roku ^a			Odpady dotychczas składowane (nagromadzone) ^{abc} na 1 km ² w tys. t	Struktura niezrekultywowanych terenów składowania odpadów ^c w %
	ogółem w tys. t	w tym			
		poddane odzyskowi	unieszkodliwione		
		w % wytworzonych			
WOJEWÓDZTWO.....	6272,4	63,7	35,6	0,9	100,0
Podregion bialski	122,7	97,8	0,3	-	-
Powiaty:					
bialski.....	31,9	97,2	-	-	-
parczewski.....	20,2	100,0	-	-	-
radzyński.....	55,8	97,7	-	-	-
włodawski.....	4,7	97,9	-	-	-
Miasto na prawach powiatu:					
Biała Podlaska.....	10,1	96,0	4,0	-	-
Podregion chełmsko-zamojski	433,8	95,4	1,2	-	-
Powiaty:					
biłgorajski.....	29	94,8	-	-	-
chełmski.....	18,3	100,0	-	-	-
hrubieszowski.....	125,9	96,3	-	-	-
krasnostawski.....	112,9	95,4	4,3	-	-
tomaszowski.....	39,9	100,0	-	-	-
zamojski.....	47,1	100,0	-	-	-
Miasta na prawach powiatu:					
Chełm.....	43,1	89,6	-	-	-
Zamość.....	17,6	77,8	2,3	-	-
Podregion lubelski	5411,7	59,4	40,5	4,2	63,3
Powiaty:					
lubartowski.....	65,5	96,5	3,4	-	-
lubelski.....	24,1	90,9	8,3	-	-
łęczyński.....	4793,2	54,4	45,6	26,6	46,6
świdnicki.....	17,6	94,9	-	-	-
Miasto na prawach powiatu:					
Lublin.....	511,3	99,6	0,2	6,0	16,7
Podregion puławski	304,2	81,5	10,3	0,9	36,7
Powiaty:					
janowski.....	7,9	87,3	-	-	-
kraśnicki.....	37,7	95,2	3,7	-	-
lukowski.....	27,2	98,2	1,8	-	-
opolski.....	17,4	100,0	-	-	-
puławski.....	205	74,1	14,3	5,1	36,7
rycki.....	9	100,0	-	-	-

a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. b Na terenach własnych zakładów. c Stan w dniu 31 XII.

I. WARUNKI NATURALNE

UWAGI METODYCZNE

W niniejszym dziale przedstawiono podstawową charakterystykę kartograficzno-topograficzną oraz wybrane elementy hydrograficzne i meteorologiczne, które w ogólnym zarysie obrazują warunki naturalne na obszarze województwa lubelskiego.

Dorzecze to obszar, który jest odwadniany przez rzekę i jej dopływy (wody powierzchniowe spływają do systemu jednej rzeki i odpływają zeń rzeką główną).

Zlewnia to część dorzecza zamknięta działem wodnym w dowolnym przekroju np. wodowskazowym, zapory, mostu, itp.

Stacje Hydrologiczno-Meteorologiczne (synoptyczne) prowadzą obserwacje i pomiary elementów meteorologicznych co godzinę, natomiast do obliczeń średnich dobowych i ekstremalnych korzysta się z ośmiu obserwacji na dobę.

Posterunki meteorologiczne prowadzą obserwacje podstawowych elementów meteorologicznych cztery razy na dobę.

Średnie roczne temperatury powietrza zostały wyznaczone na podstawie średnich dobowych wartości liczonych z ośmiu obserwacji na stacjach synoptycznych IMGW, które odzwierciedlają przebieg parametrów meteorologicznych na obszarze Polski.

Roczne sumy opadu atmosferycznego zostały obliczone na podstawie sum dobowych w oparciu o wybrane stacje i posterunki IMGW, które oddają przestrzenne zróżnicowanie przebiegu sum opadu atmosferycznego w kraju.

Wykaz stacji meteorologicznych, z których zaprezentowano dane meteorologiczne uwzględnia stacje IMGW wchodzące w skład Regionalnej Bazowej Sieci Synoptycznej (RBSN) w Europie

Tabl. 1 **POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Gmina	W stopniach i minutach	W km
Najdalsze wysunięcie granicy województwa:			
na północ (szerokość geograficzna północna)	Konstantynów	52° 17'	x
na południe (szerokość geograficzna północna)	Lubycza Królewska	50° 15'	x
na zachód (długość geograficzna wschodnia).....	Stężycza	21° 37'	x
na wschód (długość geograficzna wschodnia).....	Horodło	24° 08'	x
Rozciągłość:			
z południa na północ.....	x	2° 02'	225
z zachodu na wschód	x	2° 31'	175

Źródło: dane Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Lublinie.

Tabl. 2 **NAJWYŻEJ ORAZ NAJNIŻEJ POŁOŻONE PUNKTY I MIEJSCOWOŚCI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Nazwa	Gmina	Wzniesienie nad poziomem morza w m
Najwyżej położony punkt	Krągły Goraj	Lubycza Królewska	388,7
Najwyżej położona miejscowość	Łuszczacz	Susiec	330-350
Najniżej położony punkt	-	Stężycza	106,6
Najniżej położona miejscowość.....	Piotrowice	Stężycza	106,6-110,0

Źródło: dane Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Lublinie; na podstawie mapy topograficznej w skali 1:50000.

Tabl. 3 **POWIERZCHNIA I GRANICE**

Stan w dniu 1 I 2013 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	W liczbach bezwzględnych	W odsetkach
Powierzchnia województwa w km ²	25122	x
Długość granicy województwa w km	1196	100,0
z Białorusią	170	14,2
z Ukrainą.....	296	24,7
z województwami:		
mazowieckim.....	372	31,1
podkarpackim	321	26,8
podlaskim.....	4	0,3
świętokrzyskim.....	33	2,8
Na 1000 km ² powierzchni przypada granic w km	44,9	x
Na 1 km granicy przypada powierzchni województwa w km ²	22,3	x
Obwód koła o powierzchni równej powierzchni województwa w km...	561,6	x

Źródło: dane Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Lublinie.

Tabl. 4 WIEKSZE RZEKI I KANAŁY

WYSZCZEGÓLNIENIE	Recypient	Długość w km	
		ogółem	w tym w województwie
ZLEWNIA RZEKI WISŁY			
Wisła.....	M. Bałtyckie	1047,5	116,8
Wyżnica	Wisła	44,5	44,5
Chodelka	Wisła	55,3	55,3
Bystra	Wisła	36,0	36,0
Kurówka.....	Wisła	49,7	49,7
ZLEWNIA RZEKI WIEPRZ			
Wieprz	Wisła	303,2	303,2
Por.....	Wieprz	50,5	50,5
Wolica.....	Wieprz	38,3	38,3
Gielczew	Wieprz	34,8	34,8
Świnka	Wieprz	43,5	43,5
Bystrzyca	Wieprz	74,4	74,4
Tyśmienica.....	Wieprz	76,3	76,3
Minina.....	Wieprz	44,6	44,6
ZLEWNIA RZEKI BUG			
Bug	Narew	772,0	366,8
Sołokija	Bug	83,2	37,7
Huczwa	Bug	77,4	77,4
Uherka.....	Bug	45,1	45,1
Włodawka	Bug	31,5	31,5
Krzna.....	Bug	67,3	67,3
ZLEWNIA RZEKI SAN			
San.....	Wisła	443,0	x
Tanew.....	San	113,0	69,3
Biała Łada.....	Łada	55,4	55,4
Czarna Łada	Łada	30,1	30,1
KANAŁ			
Wieprz-Krzna	x	139,9	139,9

Źródło: dane Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie, Inspektorat w Lublinie.

Tabl. 5 WIEKSZE JEZIORA I ZBIORNIKI WODNE

WYSZCZEGÓLNIENIE	Gmina	Maksymalna głębokość w m	Powierzchnia zwierciadła wody w ha	Objętość w tys. m ³
J. Białe Włodawskie	Włodawa	33,6	106,4	14998
J. Białe Sosnowickie.....	Sosnowica	2,7	144,8	2018
J. Bیکze	Ludwin	3,3	85,0	1269
J. Czarne Sosnowickie.....	Sosnowica	15,6	38,8	1968
J. Czarne Uścimowskie	Uścimów	10,3	24,8	915
J. Czarne Włodawskie	Włodawa	11,4	23,6	704
J. Firlej.....	Firlej	9,6	91,3	4565
J. Glinki	Włodawa	8,8	46,9	1342
J. Głębokie.....	Uścimów	7,1	20,5	689
J. Kleszczów	Ostrów Lubelski	2,4	53,9	693
J. Krasne	Uścimów	30,4	75,9	8107
J. Łukcze.....	Ludwin	8,9	56,5	2091
J. Łukie	Uścimów	6,5	150,1	2726
J. Maśluchowskie	Uścimów	9,4	26,7	1231
J. Piaseczno	Ludwin	38,8	84,7	10674
J. Rogóżno	Ludwin	25,4	57,1	4209
J. Sumin.....	Uścimów	6,5	91,5	1454
J. Uścimowskie.....	Uścimów	4,4	66,7	1795
J. Uściwierz	Cyców, Ludwin	6,6	284,1	9167
J. Wytyckie ^a	Uścimów	.	487,0	9174
J. Zagłębocze	Sosnowica	25,0	59,0	4279
Zb. Dratów ^a	Łęczna	.	168,0	4166
Zb. Zalew Zemborzycki ^a	Lublin	6,0	282,0	6300

a Wielkość powierzchni i objętość zbiornika retencyjnego.

Źródło: dane Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Lublinie.

Tabl. 6 TEMPERATURY POWIETRZA

STACJE METEORO- LOGICZNE	Wzniesienie stacji nad poziom morza w m	Temperatury w °C							
		średnie ^a					skrajne		amplitudy temperatur skrajnych
		1971-2000	2001-2005	2006-2010	2001-2010	2012	maksimum	minimum	
							1971-2012		
Lublin	238	7,4	7,9	8,3	8,1	8,1	35,3	-33,7	69,0
Terespol.....	133	7,5	8,1	8,4	8,2	8,1	35,3	-34,3	69,6
Włodawa.....	177	7,5	8,0	8,4	8,2	8,2	36,0	-34,2	70,2

a Dane za okresy wieloletnie dotyczą średnich rocznych z tych okresów.

Źródło: dane Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej.

Tabl. 7 OPADY ATMOSFERYCZNE, PRĘDKOŚĆ WIATRU, USŁONECZNIENIE I ZACHMURZENIE

STACJE METEOROLOGICZNE	Roczne sumy opadów w mm					Średnia prędkość wiatru w m/s	Usłonecz- nienie w h	Średnie zachmurzenie w oktantach ^a
	średnie ^b							
	1971-2000	2001-2005	2006-2010	2001-2010	2012			
Lublin	572	575	653	614	503	3,2	1786	5,4
Terespol.....	512	483	616	549	544	2,8	1943	5,4
Włodawa	515	502	631	566	493	3,8	1839	5,4

a Stopień zachmurzenia nieba: od 0 (niebo bez chmur) do 8 (całkowite pokrycie chmurami). *b* Dane za okresy wieloletnie dotyczą średnich rocznych z tych okresów.

Źródło: dane Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej.

Tabl. 8 ŚREDNIE MIESIĘCZNE TEMPERATURY POWIETRZA

STACJE METEOROLO- GICZNE	Lata ^a	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
		w °C											
Lublin	1971-2000	-3,1	-2,0	1,8	7,4	13,1	15,8	17,3	17,0	12,6	7,6	2,1	-1,3
	2001-2005	-2,6	-2,1	1,9	8,0	14,1	15,9	19,4	18,5	13,2	8,2	3,2	-2,6
	2006-2010	-3,6	-1,8	2,3	9,1	13,5	17,0	19,7	18,4	13,4	7,9	4,3	-1,0
	2001-2010	-3,1	-1,9	2,1	8,6	13,8	16,4	19,6	18,4	13,3	8,0	3,8	-1,8
	2012	-2,2	-7,5	4,1	9,2	14,7	16,8	20,8	18,5	14,4	7,7	5,2	-4,0
Terespol.....	1971-2000	-3,1	-2,2	1,8	7,8	13,7	16,4	17,8	17,3	12,6	7,6	2,2	-1,2
	2001-2005	-2,4	-1,9	2,1	8,4	14,3	16,1	20,2	18,6	13,0	8,3	3,2	-2,6
	2006-2010	-3,7	-2,1	2,5	9,2	13,9	17,3	19,9	18,5	13,4	7,8	4,1	-0,8
	2001-2010	-3,1	-2,0	2,3	8,8	14,1	16,7	20,0	18,6	13,2	8,0	3,7	-1,7
	2012	-2,2	-8,1	3,7	9,2	15,0	16,9	21,1	18,2	14,2	7,6	5,2	-4,2

a Dane za okresy wieloletnie dotyczą średnich miesięcznych z tych okresów.

Źródło: dane Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej.

Tabl. 9 MIESIĘCZNE SUMY OPADÓW ATMOSFERYCZNYCH

STACJE METEOROLO- GICZNE	Lata ^a	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
		w mm											
Lublin	1971-2000	27	26	30	43	56	71	76	68	59	44	37	36
	2001-2005	36	37	36	41	48	65	103	49	52	42	35	31
	2006-2010	37	29	50	27	90	68	73	88	81	39	43	29
	2001-2010	36	33	43	34	69	67	88	69	66	41	39	30
	2012	43	19	27	31	34	68	58	45	38	87	24	28
Terespol.....	1971-2000	23	21	26	38	51	63	71	62	53	38	34	33
	2001-2005	25	32	22	24	61	47	88	54	33	38	29	29
	2006-2010	41	27	33	27	74	70	72	105	54	39	42	31
	2001-2010	33	29	28	26	67	58	80	79	44	39	36	30
	2012	42	19	22	29	31	89	53	109	20	75	25	32

a Dane za okresy wieloletnie dotyczą średnich miesięcznych z tych okresów.

Źródło: dane Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej.

II. WARUNKI DEMOGRAFICZNE I ZDROWOTNE

UWAGI METODYCZNE

Dział ten zawiera wybrane informacje dotyczące ludności, wskaźników demograficznych oraz zachowań na niektóre choroby.

Ludność (populacja) jest to ogół osób zamieszkujących dane terytorium lub ogół osób danej zbiorowości.

Stan ludności oznacza liczbę osób zamieszkujących w danym momencie czasu określone terytorium.

Określa się trzy podstawowe **ekonomiczne grupy wieku**:

- wiek przedprodukcyjny – 0-17 lat,
- wiek produkcyjny (wiek zdolności do pracy) – mężczyźni 18-64, kobiety 18-59 lat,
- wiek poprodukcyjny – mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej.

Współczynnik gęstości zaludnienia określa stosunek liczby ludności do powierzchni przez nią zamieszkałej i wyrażany jest w osobach na km².

Ogólne **saldo migracji** - suma sald migracji wewnętrznych i zagranicznych.

Saldo migracji zagranicznych – różnica między wielkością imigracji i emigracji.

Saldo migracji wewnętrznych – różnica między wielkością napływu i odpływu migracyjnego.

Napływ migracyjny jest to ogół osób nowo zameldowanych na pobyt stały w danym okresie, odpływ migracyjny jest to ogół osób wymeldowanych z pobytu stałego w danym okresie.

Dane o **zachorowaniach** podano według „Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych”.

Tabl. 1 (10). WYBRANE DANE DEMOGRAFICZNE

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Ludność (stan w 31 XII).....	2161832	2157202	2178611	2171857	2165651
mężczyźni	1047039	1044604	1056351	1052986	1049802
kobiety	1114793	1112598	1122260	1118871	1115849
miasta	1006032	1003920	1013036	1009175	1005207
wieś	1155800	1153282	1165575	1162682	1160444
Na 100 mężczyzn przypada kobiet.....	106	107	106	106	106
Ludność w miastach w % ogółu ludności.....	46,5	46,5	46,5	46,5	46,4
Ludność na 1 km ²	86	86	87	86	86
Na 1000 ludności:					
małżeństwa.....	6,83	6,74	6,10	5,59	5,43
urodzenia żywe	10,61	10,61	10,38	9,82	9,78
zgony.....	10,80	10,95	10,56	10,57	10,40
w tym niemowląt ^a	6,43	4,88	4,68	4,45	4,29
przyrost naturalny	-0,19	-0,34	-0,18	-0,74	-0,62
Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały:					
napływ.....	20711	20643	21071	20642	19335
do miast	8149	8269	8040	8241	7627
do wsi	12038	11798	12610	11994	11357
z zagranicy.....	524	576	421	407	351
odpływ	25144	24796	25976	25778	24507
z miast	11998	11734	12978	12611	11907
ze wsi.....	12307	12570	12539	12584	12095
za granicę.....	839	492	459	583	505
saldo migracji.....	-4433	-4153	-4905	-5136	-5172
w tym wewnętrznej.....	-4118	-4237	-4867	-4960	-5018

a Na 1000 urodzeń żywych.

Tabl. 2 (11). **LUDNOŚĆ WEDŁUG BIOLOGICZNYCH GRUP WIEKU, PŁCI ORAZ
PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	W wieku								
	poniżej 20 lat			15-64			powyżej 65 lat		
	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety	ogółem	męż- czyźni	kobiety
WOJEWÓDZTWO	459762	235091	224671	1515269	761331	753938	324238	121492	202746
Podregion bialski	69513	35627	33886	216084	110565	105519	43619	16498	27121
Powiaty:									
bialski	26825	13700	13125	77764	40239	37525	17093	6404	10689
parczewski	7686	3952	3734	24926	12924	12002	5715	2136	3579
radzyński.....	14414	7431	6983	42202	21951	20251	8754	3348	5406
włodawski.....	8404	4366	4038	28220	14477	13743	5610	2097	3513
Miasto na prawach po- wiatu:									
Biała Podlaska	12184	6178	6006	42972	20974	21998	6447	2513	3934
Podregion chelmsko-zamojski	135587	69610	65977	452876	229947	222929	99148	36835	62313
Powiaty:									
biłgorajski	22941	11799	11142	72187	37017	35170	15192	5696	9496
chelmski.....	17758	9075	8683	55986	29011	26975	11475	4063	7412
hrubieszowski	13997	7171	6826	46896	24083	22813	11090	4173	6917
krasnostawski.....	13060	6782	6278	45758	23337	22421	12117	4480	7637
tomaszowski	18717	9636	9081	60899	31447	29452	13586	5078	8508
zamojski.....	23884	12227	11657	75046	38834	36212	18001	6660	11341
Miasta na prawach po- wiatu:									
Chełm	12282	6281	6001	48171	23150	25021	9069	3402	5667
Zamość	12948	6639	6309	47933	23068	24865	8618	3283	5335
Podregion lubelski	146844	74528	72316	506142	247351	258791	104757	38800	65957
Powiaty:									
lubartowski	20207	10340	9867	62451	31912	30539	13184	4802	8382
lubelski	34831	17944	16887	103207	52214	50993	20346	7543	12803
łęczyński.....	13086	6594	6492	42222	21365	20857	6102	2222	3880
świdnicki.....	14483	7427	7056	51063	25337	25726	11412	4449	6963
Miasto na prawach po- wiatu:									
Lublin	64237	32223	32014	247199	116523	130676	53713	19784	33929
Podregion puławski	107818	55326	52492	340167	173468	166699	76714	29359	47355
Powiaty:									
janowski.....	10535	5369	5166	32570	16927	15643	7585	2889	4696
kraśnicki.....	20701	10685	10016	68387	34671	33716	16139	6172	9967
łukowski	27041	13834	13207	75065	38746	36319	15044	5781	9263
opolski	13300	6735	6565	43151	22048	21103	9592	3572	6020
puławski.....	23679	12168	11511	80025	39860	40165	19812	7642	12170
rycki.....	12562	6535	6027	40969	21216	19753	8542	3303	5239

Tabl. 3 (12). ZACHOROWANIA NA NIEKTÓRE CHOROBY

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
	w liczbach bezwzględnych					na 100 tys. ludności				
Tężec	1	1	1	-	-	0,0	0,0	0,0	-	-
Krztusiec	17	15	3	26	123	0,8	0,7	0,1	1,2	5,7
Odra	6	47	7	-	-	0,3	2,2	0,3	-	-
Wirusowe zapalenie wątroby	323	193	189	155	188	14,9	14,6	8,8	7,1	8,5
w tym typ B	106	76	69	60	55	4,9	3,5	3,2	2,8	2,5
Różyczka	165	203	278	232	1766	7,6	9,4	12,9	10,7	81,2
AIDS	6	1	6	4	6	0,3	0,0	0,3	0,2	0,3
Salmonellozy	696	607	508	583	579	32,2	28,1	23,6	26,8	26,6
Czerwonka bakteryjna	1	1	3	-	-	0,0	0,0	0,1	-	-
Inne bakteryjne zatrucia po- karmowe	122	104	55	71	52	5,6	4,8	2,6	3,3	2,4
Biegunki u dzieci do lat 2 ^a	1456	2766	2273	2795	2655	334,3	606,9	500,1	629,9	617,4
Szkarlatyna (płonica)	308	625	541	573	972	14,2	28,9	25,1	26,3	44,7
bakteryjne zapalenie opon mózgowych i/lub mózgu	43	33	37	49	32	2,0	1,5	1,7	2,3	1,5
wirusowe zapalenie opon mózgowych	33	31	46	34	54	1,5	1,4	2,1	1,6	2,5
wirusowe zapalenie mózgu....	7	18	11	11	10	0,3	0,8	0,5	0,5	0,5
Świnka (zapalenie przyuszni- cy nagminne)	170	144	140	141	165	7,9	6,7	6,5	6,5	7,6
Grypa i podejrzenia zacho- rowań na grypę.....	4378	31285	9063	23627	19679	202,4	1448,5	420,6	1086,4	904,9
Szczepieni przeciw wście- kliźnie	264	249	261	283	316	12,2	11,5	12,1	13,0	14,5
Gruźlica ^b	663	741	646	797	656	30,6	34,3	30,0	36,6	30,2
płuc	622	679	586	737	594	28,8	31,4	27,2	33,9	27,3
pozapłucna	41	62	60	60	62	1,9	2,9	2,8	2,8	2,9
Choroby weneryczne ^b	40	59	55	37	28	1,8	2,7	2,6	1,7	1,3
w tym kiła	31	50	50	34	20	1,4	2,3	2,3	1,6	0,9

a Wskaźnik obliczono na 10 tys. dzieci w wieku do lat 2. *b* Dotyczy przypadków nowo zarejestrowanych.

Tabl. 4 (13). ZGONY WEDŁUG WYBRANYCH PRZYCZYŃ ZGONU, PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2011 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	W tym							zewnętrzne przyczyny zgonu
		niektóre choroby zakaźne i pasożytnicze	nowotwory	zaburzenia wydzielnia wewnętrzne	choroby układu krążenia	choroby układu oddechowego	choroby układu trawienne	choroby układu moczowo-płciowego	
WOJEWÓDZTWO	22981	128	4926	362	11384	1163	887	316	1431
Podregion bialski	3368	15	705	67	1658	206	128	48	239
Powiaty:									
bialski	1374	8	287	26	669	98	40	20	103
parczewski	419	2	82	6	238	17	20	3	24
radzyński	702	1	146	14	330	45	33	16	48
włodawski	465	1	90	15	255	16	16	2	29
Miasto na prawach powiatu:									
Biała Podlaska	408	3	100	6	166	30	19	7	35
Podregion chełmsko-zamojski	7285	42	1494	124	3520	362	249	101	478
Powiaty:									
biłgorajski	1101	6	232	16	545	57	29	17	63
chełmski	999	3	207	14	496	49	38	12	70
hrubieszowski	827	2	158	27	380	23	24	9	53
krasnostawski	909	8	149	11	467	77	30	12	56
tomaszowski	1013	9	225	11	526	27	26	15	69
zamojski	1331	8	246	25	621	79	43	18	90
Miasta na prawach powiatu:									
Chełm	609	2	147	11	282	25	39	9	45
Zamość	496	4	130	9	203	25	20	9	32
Podregion lubelski	7080	47	1596	85	3492	373	307	76	389
Powiaty:									
lubartowski	1044	4	221	12	532	63	33	12	74
lubelski	1518	9	282	14	830	90	61	15	87
łęczyński	480	2	97	4	238	27	15	8	38
świdnicki	775	8	166	13	392	25	32	8	46
Miasto na prawach powiatu:									
Lublin	3263	24	830	42	1500	168	166	33	144
Podregion puławski	5248	24	1131	86	2714	222	203	91	325
Powiaty:									
janowski	545	1	108	3	303	32	20	7	31
kraśnicki	1028	5	241	27	545	48	32	27	54
łukowski	1048	6	205	17	586	29	38	4	70
opolski	755	1	149	11	386	37	31	24	54
puławski	1211	8	290	15	545	55	54	19	75
rycki	661	3	138	13	349	21	28	10	41

III. WYKORZYSTANIE I OCHRONA ZASOBÓW POWIERZCHNI ZIEMI I GLEBY

UWAGI METODYCZNE

Dane o **stanie i zmianach w ewidencyjnym przeznaczeniu gruntów** opracowano na podstawie rocznych wykazów gruntów wprowadzonych rozporządzeniami Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 III 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (Dz.U. Nr 38, poz 454). **Ewidencja gruntów** z 2001 r. (Dz. U. z 2001 r. Nr 38, poz. 454) wprowadziła różnice zakresowe w stosunku do lat poprzednich polegające głównie na włączeniu do użytków rolnych: gruntów rolnych zabudowanych (dotychczas ujmowanych w pozycji „grunty zabudowane i zurbanizowane”), gruntów pod stawami (ujmowanych w pozycji „wody śródlądowe stojące”) oraz rowów (które stanowiły odrębną pozycję). Dane według wymienionej ewidencji o:

- **użytkach rolnych** dotyczą: gruntów ornych, sadów, łąk i pastwisk trwałych, gruntów rolnych zabudowanych zajętych pod budynki mieszkalne oraz inne budynki i urządzenia budowlane służące produkcji rolniczej, nie wyłączając produkcji rybnej oraz przetwórstwa rolno-spożywczego (kotłownie, komórki, garaże, szopy, stodoły, wiaty, spichlerze, budynki inwentarskie, place składowe i manewrowe w obrębie zabudowy itp.), a także ogródków przydomowych w gospodarstwach rolnych, gruntów pod stawami obejmującymi zbiorniki wodne (z wyjątkiem jezior i zbiorników zaporowych z urządzeniami do regulacji poziomu wód) wyposażone w urządzenia hydrotechniczne, nadające się do chowu, hodowli i przetrzymywania ryb obejmujące powierzchnię ogroblowaną wraz z systemem rowów oraz z terenami przyległymi do stawów i z nimi związane, a należącymi do obiektu stawowego, gruntów pod rowami do których zalicza się otwarte rowy pełniące funkcję urządzeń melioracji wodnych dla gruntów wykorzystywanych do produkcji rolniczej.

- **grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione** dotyczą:

- **lasów** do których zalicza się grunty określone jako „las” w ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2011 r. Nr 12, poz.59).

- **gruntów zadrzewionych i zakrzewionych**, do których zalicza się grunty porośnięte roślinnością leśną, których pole powierzchni jest mniejsze od 0,1000 ha, a także: śródpolne skupiska drzew i krzewów niezaliczone do lasów, tereny torfowisk, pokrytych częściowo kępami krzewów i drzew karłowatych, grunty porośnięte wikliną w stanie naturalnym i krzewiastymi formami wierzb w dolinach rzek i obniżeniach terenu, przylegające do wód powierzchniowych grunty porośnięte drzewami lub krzewami, stanowiące biologiczną, strefę ochronną cieków i zbiorników wodnych, jary i wąwozy pokryte drzewami i krzewami naturalnie lub sztucznie w celu zabezpieczenia przed erozją, niezaliczone do lasów, wysypiska kamieni i gruzowiska porośnięte drzewami i krzewami, zadrzewione i zakrzewione tereny nieczynnych cmentarzy, poza zwartymi kompleksami lasów, skupiska drzew i krzewów mające charakter parku, niewyposażone w urządzenia i budowle dla rekreacji i wypoczynkowi.

- **gruntach pod wodami** dotyczą :

- **gruntów pod wodami powierzchniowymi płynącymi**, do których zalicza się grunty pod wodami płynącymi w rzekach, potokach górskich, kanałach i innych ciekach, o przepływach stałych lub okresowych oraz źródła, z których ciek biorą początek, a także grunty pod wodami znajdującymi się w jeziorach i zbiornikach sztucznych, z których ciek wypływają lub do których wpływają.

- **gruntów pod wodami powierzchniowymi stojącymi**, do których zalicza się grunty pod wodami w jeziorach i zbiornikach innych niż określone powyżej.

- **gruntach zabudowanych i zurbanizowanych** dotyczą:

- **terenów mieszkaniowych**, do których zalicza się grunty zajęte pod budynki mieszkalne, urządzenia funkcjonal-

nie związane z budynkami mieszkalnymi (podwórza, dojazdy, przejścia, przydomowe place gier i zabaw itp.), a także ogródki przydomowe,

– **terenów przemysłowych** do których zalicza się grunty zajęte pod budynki i urządzenia służące produkcji przemysłowej, a także ujęcia wody, oczyszczalnie ścieków, stacje transformatorowe, czynne hałdy i wysypiska, urządzenia magazynowo-składowe, bazy transportowe i remontowe itp.,

– **innych terenów zabudowanych** do których zalicza się grunty zajęte pod budynki i urządzenia związane z administracją, służbą zdrowia, handlem, kultem religijnym, rzemiosłem, usługami, nauką, oświatą, kulturą i sztuką, wypoczynkiem, łącznością itp., czynne cmentarze, grzebowiska zwierząt oraz inne grunty zabudowane (nie ujęte w poz. dotyczących terenów mieszkaniowych i przemysłowych),

– **zurbanizowanych terenów niezabudowanych** do których zalicza się grunty niezabudowane, ale przeznaczone w planach zagospodarowania przestrzennego pod zabudowę, wyłączone z produkcji rolniczej i leśnej,

– **terenów rekreacyjno - wypoczynkowych** do których zalicza się nie zajęte pod budynki:

– tereny ośrodków wypoczynkowych, zabaw dziecięcych, plaże, urządzone parki, skwery, zieleńce (poza pasami ulic),

– tereny o charakterze zabytkowym: ruiny zamków, grodziska, kurhany, pomniki przyrody itp.,

– tereny sportowe: stadiony, boiska sportowe, skocznie narciarskie, tory saneczkowe, strzelnice sportowe, kąpieliska itp.,

– tereny spełniające funkcje rozrywkowe: lunaparki, wesołe miasteczka itp.,

– ogrody zoologiczne i botaniczne,

– tereny zieleni nieurządzonej nie zaliczone do lasów oraz gruntów zadrzewionych i zakrzewionych.

– **terenów komunikacyjnych** do których zalicza się grunty zajęte pod:

– drogi: krajowe, wojewódzkie, powiatowe, gminne, w osiedlach mieszkaniowych, dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych oraz do obiektów użyteczności publicznej; place postojowe i manewrowe przy dworcach kolejowych, autobusowych i lotniczych, portach morskich i rzecznych, i innych oraz ogólnodostępne dojazdy do ramp wyładowniczych i placów składowych,

– tereny kolejowe,

– inne tereny komunikacyjne obejmujące: porty lotnicze i inne budowle oraz urządzenia służące komunikacji lotniczej, urządzenia portowe, przystanie obiekty i budowle służące komunikacji wodnej, naziemne obiekty, budowle i urządzenia górskich kolei linowych, torowiska tramwajowe poza pasami ulic i dróg, a także obiekty i urządzenia związane z komunikacją miejską, urządzone parkingi poza lasami państwowymi, dworce autobusowe, wały ochronne wód przystosowane do ruchu kołowego.

– **użytki kopalne** dotyczą gruntów zajętych przez czynne odkrywkowe kopalnie, w których odbywa się wydobycie kopalin.

• **użytki ekologiczne** dotyczą prawnie chronionych pozostałości ekosystemów, takich jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne „oczka wodne”, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce itp. Użytki ekologiczne określa się na podstawie rozporządzenia właściwego wojewody lub uchwały właściwej rady gminy, podjętych na podstawie przepisów o ochronie przyrody.

• **nieużytki** dotyczą:

– gruntów niezakwalifikowanych do użytków ekologicznych: bagna (błota, topieliska, trzęsawiska, moczary, rojsty), piaski (piaski ruchome, plaże nieurządzone, piaski nadbrzeżne, wydmy), naturalne utwory fizjograficzne, takie jak: urwiska, strome stoki, uskoki, skały, rumowiska,

- nieprzeznaczone do rekultywacji wyrobiska po wydobywaniu kopalin.

• **tereny różne** dotyczą wszystkich pozostałych gruntów, których nie można zaliczyć do innych użytków, takich jak: grunty przeznaczone do rekultywacji oraz niezagospodarowane grunty zrekultywowane, wały ochronne nieprzystosowane do ruchu kołowego. Do terenów przeznaczonych do rekultywacji zalicza się zdegradowane lub zdewastowane grunty, takie jak: nieczynne hałdy, wysypiska, zapadliska, tereny po działalności przemysłowej i górniczej oraz po poligonach wojskowych, dla których właściwe organy zatwierdziły projekty rekultywacji.

Klasy bonitacyjne użytków rolnych określają jakość użytku rolnego pod względem jego przydatności do produkcji rolniczej. Klasa I określa najwyższą wartość rolniczą, a klasa VI najniższą. Grunty orne oraz pastwiska zaliczone do klasy VI z odpowiednim symbolem RZ (grunty orne) lub PsZ (pastwiska) są to grunty, które ze względu na niską jakość zostały uznane w toku gleboznawczej klasyfikacji gruntów za nieprzydatne do uprawy i przeznaczone do zalesienia.

Dane o **gruntach rolnych i leśnych wyłączonych na cele nierolnicze i nieleśne** dotyczą gruntów, za które pobrano należności i opłaty - w trybie rozporządzenia Rady Ministrów (Dz.U. 1995, Nr 16, poz. 78 do ustawy z dnia 26 III 1982 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych - tekst jednolity - Dz.U. Nr 121 z 2004 r., poz. 1266).

Ochrona gruntów rolnych i leśnych w myśl tej ustawy polega na:

- ograniczeniu przeznaczania ich na cele nierolnicze lub nieleśne,
- zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji gruntów rolnych i leśnych oraz szkodom w produkcji rolniczej lub leśnej oraz w drzewostanach powstającym wskutek działalności nierolniczej lub nieleśnej,
- zapobieganiu procesom degradacji i dewastacji gruntów rolnych oraz szkodom w produkcji rolniczej, powstającym wskutek działalności nierolniczej i ruchów masowych ziemi,
- rekultywacji i zagospodarowaniu gruntów na cele rolnicze,
- zachowaniu torfowisk i oczek wodnych jako naturalnych zbiorników wodnych,
- przywracaniu i poprawianiu wartości użytkowej gruntom, które utraciły charakter gruntów leśnych wskutek działalności nieleśnej, a także na zapobieganiu obniżania produktywności gruntów leśnych.

Dane nie uwzględniają ubytku gruntów rolnych nie związanego ze zmianą właściciela, np. ubytku tych gruntów w ramach rozwoju budownictwa indywidualnego na gruntach własnych gospodarstw rolnych.

Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych z dnia 3 II 1995 r. chroni grunty rolne zaliczone do klas I-III oraz grunty rolne klas IV-VI wytworzone z gleb organicznych.

Dane o **gruntach zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania** dotyczą gruntów, które utraciły całkowicie wartość użytkową (grunty zdewastowane) oraz gruntów, których wartość użytkowa rolnicza lub leśna zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych lub wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także wadliwej działalności rolniczej. Zostały one zaewidencjonowane w oparciu o kryteria i zasady określone w odpowiednich ustawach o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Rekultywacja gruntów polega na nadaniu lub przywróceniu gruntom zdegradowanym lub zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowaniu stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg. Grunty zrekultywowane podlegają zagospodarowaniu, czyli rolniczemu, leśnemu lub innemu rodzajowi użytkowania.

Erozja gleb to proces niszczenia (zmywania, złobienia, wywiewania) wierzchniej warstwy gleby wywołany siłą wiatru i płynącej wody. Erozję gleb przyspiesza działalność gospodarcza człowieka: nadmierny

wyrąb lasów, niszczenie szaty roślinnej, nieprawidłowa uprawa gruntów i dobór roślin uprawnych, odwadnianie bagien itp. w zależności od bezpośredniego czynnika sprawczego wyróżnia się erozję: wietrzną (eoliczną), wodną, wodno-grawitacyjną (ruchy masowe) oraz uprawową. Masowo występuje erozja wietrzna oraz wodna (powierzchniowa i wąwozowa).

Erozja wietrzna (eoliczna) polega na wywiewaniu odspojonych cząstek gruntu, a następnie ich przemieszczaniu, sortowaniu i osadzaniu.

Zagrożenie gleb erozją wietrzną ocenia się przy pomocy 3-stopniowej skali, uwzględniając rzeźbę terenu, pokrycie powierzchni roślinnością (lesistość) oraz rodzaj gleby. Najbardziej narażone na erozję wietrzną są piaski luźne drobnoziarniste i utwory murszowe, na których silne zagrożenie występuje już nawet w terenie płaskim o lesistości 25%.

Erozja wodna polega na zmywaniu i wymywaniu cząstek gleby. W przypadku, gdy niewielki spływ wody po zboczu powoduje jedynie rozbryzgi i splukiwanie odspojonych frakcji gleby ma miejsce **erozja wodna powierzchniowa**, natomiast gdy przy silnym spływie wody powstają rozmywy o głębokości ponad 2 m mówimy o **erozji wąwozowej**.

Zagrożenie gleb erozją wodną powierzchniową (skala 3-stopniowa) ustala się w oparciu o rodzaje gleb oraz ekspozycję (nachylenie) terenu. Erozji wodnej w pierwszej kolejności ulegają lessy, utwory lessowe oraz gleby pyłowe i piaski luźne. Przy **erozji wąwozowej** kryterium wyróżniania poszczególnych stopni zagrożenia (5 stopni) stanowi gęstość sieci wąwozów wyrażona w km na km²; w pierwszym stopniu zagrożenia (erozja słaba) gęstość wąwozów wynosi od 0,01 do 0,1 km/km², w drugim (erozja umiarkowana) od 0,1 do 0,5, w trzecim (erozja średnia) od 0,5 do 1,0, w czwartym (erozja silna) od 1,0 do 2,0 i w stopniu piątym (erozja bardzo silna) powyżej 2,0 km /km².

Tabl. 1 (14). **POWIERZCHNIA GEODEZYJNA WOJEWÓDZTWA WEDŁUG KIERUNKÓW WYKORZYSTANIA**
Stan w dniu 1 I

WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012	2013
	w ha				
OGÓLEM.....	2512250	2512249	2512246	2512246	2512246
Użytki rolne.....	1785153	1778331	1773195	1767383	1763035
w tym:					
grunty orne.....	1339959	1334648	1328225	1323347	1320151
sady.....	32795	32264	34686	33998	33581
łąki trwałe.....	254556	253407	252972	251922	250989
pastwiska.....	79299	79050	77433	76417	76112
grunty rolne zabudowane, pod stawami i rowami.....	78544	78962	79879	81699	82202
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione.....	587444	593977	598635	602969	604436
Grunty pod wodami.....	19261	19039	18863	18993	18857
Grunty zabudowane i zurbanizowane.....	88670	89786	90643	92423	93728
w tym tereny:					
mieszkaniowe.....	8161	8633	8802	9490	10066
przemysłowe.....	3752	3774	3887	3951	4013
rekreacji i wypoczynku.....	2305	2379	2411	2446	2457
komunikacyjne.....	66178	66370	66538	67092	67283
użytki kopalne.....	657	644	654	680	713
Użytki ekologiczne.....	4343	4357	4547	4554	4677
Nie użytki.....	23367	22954	22663	22475	22377
Tereny różne.....	4012	3805	3700	3449	5136

Źródło: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

Tabl. 2 (15). **UŻYTKI ROLNE I LASY WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2013 R.**
 Stan w dniu 1 I

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia geodezyjna w ha	Użytki rolne						Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	
		razem		w tym					
		w ha	w odsetkach	grunty orne i sady		użytki zielone		w ha	w odsetkach
				w ha	w odsetkach	w ha	w odsetkach		
WOJEWÓDZTWO	2512246	1763035	100,0	1353732	100,0	327101	100,0	604436	100,0
Podregion białski	597734	382287	21,7	251826	18,6	111057	34,0	180020	29,8
Powiaty:									
białski.....	275426	185138	10,5	125486	9,3	51840	15,8	77962	12,9
parczewski	95220	63731	3,6	40635	3,0	18560	5,7	25282	4,2
radzyński.....	96506	70829	4,0	51324	3,8	15679	4,8	21532	3,6
włodawski.....	125642	60517	3,4	32894	2,4	24501	7,5	54481	9,0
Miasto na prawach powiatu:									
Biała Podlaska	4940	2072	0,1	1487	0,1	477	0,1	763	0,1
Podregion chełmsko-zamojski.....	929096	668157	37,9	523373	38,7	117747	36,0	213991	35,4
Powiaty:									
biłgorajski	168110	95480	5,4	72483	5,4	20157	6,2	66008	10,9
chełmski.....	188560	139071	7,9	96720	7,1	36716	11,2	37334	6,2
hrubieszowski	126802	104119	5,9	86151	6,4	14212	4,3	17015	2,8
krasnostawski.....	103144	83189	4,7	71728	5,3	7998	2,4	16081	2,7
tomaszowski	148889	108446	6,2	86576	6,4	17166	5,2	33272	5,5
zamojski.....	187029	135142	7,7	107915	8,0	20701	6,3	43948	7,3
Miasta na prawach powiatu:									
Chełm.....	3528	1280	0,1	882	0,1	341	0,1	276	0,0
Zamość.....	3034	1430	0,1	918	0,1	456	0,1	57	0,0
Podregion lubelski	422073	329125	18,7	267865	19,8	46150	14,1	60824	10,1
Powiaty:									
lubartowski	128874	94286	5,3	65623	4,8	24358	7,4	25546	4,2
lubelski.....	167953	143798	8,2	130783	9,7	6516	2,0	17994	3,0
łęczyński	63664	47699	2,7	33961	2,5	11496	3,5	9783	1,6
świdnicki.....	46835	37864	2,1	32747	2,4	3326	1,0	5786	1,0
Miasto na prawach powiatu:									
Lublin.....	14747	5478	0,3	4751	0,4	454	0,1	1715	0,3
Podregion puławski ...	563343	383466	21,8	310668	22,9	52147	15,9	149601	24,8
Powiaty:									
janowski.....	87528	47738	2,7	39830	2,9	4806	1,5	36619	6,1
kraśnicki.....	100530	75153	4,3	67837	5,0	4070	1,2	21100	3,5
łukowski.....	139421	100320	5,7	74987	5,5	20286	6,2	33222	5,5
opolski	81002	58213	3,3	49579	3,7	5279	1,6	18733	3,1
puławski.....	93409	59988	3,4	47536	3,5	9362	2,9	25674	4,2
rycki.....	61453	42054	2,4	30899	2,3	8344	2,6	14253	2,4

Źródło: dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego.

Tabl. 3 (16). **WODY, UŻYTKI EKOLOGICZNE I NIEUŻYTKI WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2013 R.**
Stan w dniu 1 I

WYSZCZEGÓLNIENIE	Grunty pod wodami		Użytki ekologiczne		Nieuzytki	
	w ha	w odsetkach	w ha	w odsetkach	w ha	w odsetkach
WOJEWÓDZTWO	18857	100,0	4677	100,0	22377	100,0
Podregion bialski	6347	33,7	1230	26,3	7187	32,1
Powiaty:						
bialski.....	1724	9,1	235	5,0	1579	7,1
parczewski.....	1919	10,2	200	4,3	1041	4,7
radzyński.....	443	2,3	176	3,8	629	2,8
włodawski.....	2239	11,9	619	13,2	3906	17,5
Miasto na prawach powiatu:						
Biała Podlaska	22	0,1	-	-	32	0,1
Podregion chełmsko-zamojski.	3755	19,9	1938	41,4	7830	35,0
Powiaty:						
biłgorajski.....	619	3,3	123	2,6	1237	5,5
chełmski.....	725	3,8	1179	25,2	4012	17,9
hrubieszowski.....	407	2,2	14	0,3	683	3,1
krasnostawski.....	374	2,0	-	-	425	1,9
tomaszowski.....	417	2,2	609	13,0	1028	4,6
zamojski.....	1156	6,1	13	0,3	418	1,9
Miasta na prawach powiatu:						
Chełm.....	14	0,1	-	-	18	0,1
Zamość.....	43	0,2	-	-	9	0,0
Podregion lubelski	3450	18,3	1408	30,1	3441	15,4
Powiaty:						
lubartowski.....	1608	8,5	65	1,4	1285	5,7
lubelski.....	360	1,9	46	1,0	475	2,1
łęczyński.....	921	4,9	1044	22,3	1357	6,1
świdnicki.....	171	0,9	253	5,4	298	1,3
Miasto na prawach powiatu:						
Lublin.....	390	2,1	-	-	26	0,1
Podregion puławski	5305	28,1	101	2,2	3919	17,5
Powiaty:						
janowski.....	313	1,7	11	0,2	819	3,7
kraśnicki.....	737	3,9	32	0,7	344	1,5
lukowski.....	187	1,0	3	0,1	902	4,0
opolski.....	1135	6,0	-	-	516	2,3
puławski.....	2110	11,2	18	0,4	760	3,4
rycki.....	823	4,4	37	0,8	578	2,6

Źródło: dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego.

Tabl. 4 (17) **GRUNTY ZABUDOWANE I ZURBANIZOWANE WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2013 R.**
Stan w dniu 1 I

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	W tym tereny				
		mieszkaniowe	komunikacyjne	przemysłowe	zurbanizowane niezabudowane	rekreacyjne i wypoczynkowe
		w ha				
WOJEWÓDZTWO	93728	10066	67283	4013	1668	2457
Podregion bialski	20471	1620	16291	460	179	292
Powiaty:						
bialski.....	8708	448	7511	195	24	91
parczewski.....	3020	120	2613	17	12	48
radzyński.....	2885	228	2254	87	3	54
włodawski.....	3809	207	3099	85	36	66
Miasto na prawach powiatu:						
Biała Podlaska	2049	617	814	76	104	33
Podregion chełmsko-zamojski.	32498	3094	24503	1311	490	669
Powiaty:						
biłgorajski.....	4572	466	3613	107	42	48
chełmski.....	5972	259	5061	182	22	83
hrubieszowski.....	4258	260	3467	142	118	66
krasnostawski.....	2962	132	2376	153	20	84
tomaszowski.....	4997	334	4166	123	46	87
zamojski.....	6317	557	5059	211	51	116
Miasta na prawach powiatu:						
Chełm.....	1927	609	403	279	69	91
Zamość.....	1493	477	358	114	122	94
Podregion lubelski	21481	3603	12409	1159	742	957
Powiaty:						
lubartowski.....	4411	344	3546	87	46	139
lubelski.....	5187	754	3686	139	46	121
łęczyński.....	2780	237	1764	196	102	60
świdnicki.....	2369	375	1515	143	10	93
Miasto na prawach powiatu:						
Lublin.....	6734	1893	1898	594	538	544
Podregion puławski	19278	1749	14080	1083	257	539
Powiaty:						
janowski.....	1955	158	1474	52	35	54
kraśnicki.....	3038	248	2235	127	54	81
łukowski.....	4769	440	3640	181	55	103
opolski.....	2280	122	1758	125	7	102
puławski.....	4667	487	3140	464	66	142
rycki.....	2569	294	1833	134	40	57

Źródło: dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego.

Tabl. 5 (18). **STRUKTURA UŻYTKOWANIA GRUNTÓW WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2013 R.**
Stan w dniu 1 I

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Użytki rolne	Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	Grunty zabudowane i zurbanizowane	Grunty pod wodami	Użytki ekologiczne	Nieużytki	Tereny różne
WOJEWÓDZTWO	100,0	70,2	24,1	3,7	0,8	0,2	0,9	0,2
Podregion bialski	100,0	64,0	30,1	3,4	1,1	0,2	1,2	0,0
Powiaty:								
bialski.....	100,0	67,2	28,3	3,2	0,6	0,1	0,6	0,0
parczewski.....	100,0	66,9	26,6	3,2	2,0	0,2	1,1	0,0
radzyński.....	100,0	73,4	22,3	3,0	0,5	0,2	0,7	0,0
włodawski.....	100,0	48,2	43,4	3,0	1,8	0,5	3,1	0,1
Miasto na prawach powiatu:								
Biała Podlaska	100,0	41,9	15,4	41,5	0,4	-	0,6	0,0
Podregion chełmsko-zamojski.....	100,0	71,9	23,0	3,5	0,4	0,2	0,8	0,1
Powiaty:								
biłgorajski.....	100,0	56,8	39,3	2,7	0,4	0,1	0,7	0,0
chełmski.....	100,0	73,8	19,8	3,2	0,4	0,6	2,1	0,1
hrubieszowski.....	100,0	82,1	13,4	3,4	0,3	0,0	0,5	0,2
krasnostawski.....	100,0	80,7	15,6	2,9	0,4	-	0,4	0,1
tomaszowski.....	100,0	72,8	22,3	3,4	0,3	0,4	0,7	0,1
zamojski.....	100,0	72,3	23,5	3,4	0,6	0,0	0,2	0,0
Miasta na prawach powiatu:								
Chełm.....	100,0	36,3	7,8	54,6	0,4	-	0,5	0,4
Zamość.....	100,0	47,1	1,9	49,2	1,4	-	0,3	0,1
Podregion lubelski	100,0	78,0	14,4	5,1	0,8	0,3	0,8	0,6
Powiaty:								
lubartowski.....	100,0	73,2	19,8	3,4	1,2	0,1	1,0	1,3
lubelski.....	100,0	85,6	10,7	3,1	0,2	0,0	0,3	0,1
łęczyński.....	100,0	74,9	15,4	4,4	1,4	1,6	2,1	0,1
świdnicki.....	100,0	80,8	12,4	5,1	0,4	0,5	0,6	0,2
Miasto na prawach powiatu:								
Lublin.....	100,0	37,1	11,6	45,7	2,6	-	0,2	2,7
Podregion puławski	100,0	68,1	26,6	3,4	0,9	0,0	0,7	0,3
Powiaty:								
janowski.....	100,0	54,5	41,8	2,2	0,4	0,0	0,9	0,1
kraśnicki.....	100,0	74,8	21,0	3,0	0,7	0,0	0,3	0,1
łukowski.....	100,0	72,0	23,8	3,4	0,1	0,0	0,6	0,0
opolski.....	100,0	71,9	23,1	2,8	1,4	-	0,6	0,2
puławski.....	100,0	64,2	27,5	5,0	2,3	0,0	0,8	0,2
rycki.....	100,0	68,4	23,2	4,2	1,3	0,1	0,9	1,9

Źródło: dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego.

Tabl. 6 (19). **POWIERZCHNIA GEODEZYJNA TERENÓW MIEJSKICH I WIEJSKICH WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2013 R.**

Stan w dniu 1 I

WYSZCZEGÓLNIENIE	Tereny			
	miejskie		wiejskie	
	w ha	w odsetkach	w ha	w odsetkach
WOJEWÓDZTWO	97059	100,0	2415187	100,0
Podregion bialski	12487	12,9	585247	24,2
Powiaty:				
bialski.....	3014	3,1	272412	11,3
parczewski	805	0,8	94415	3,9
radzyński.....	1931	2,0	94575	3,9
włodawski	1797	1,9	123845	5,1
Miasto na prawach powiatu:				
Biała Podlaska	4940	5,1	-	-
Podregion chełmsko-zamojski.	27564	28,4	901532	37,3
Powiaty:				
biłgorajski	4146	4,3	163964	6,8
chełmski.....	1428	1,5	187132	7,7
hrubieszowski	3303	3,4	123499	5,1
krasnostawski.....	4213	4,3	98931	4,1
tomaszowski	3682	3,8	145207	6,0
zamojski.....	4230	4,4	182799	7,6
Miasta na prawach powiatu:				
Chełm.....	3528	3,6	-	-
Zamość.....	3034	3,1	-	-
Podregion lubelski	28587	29,5	393486	16,3
Powiaty:				
lubartowski	6046	6,2	122828	5,1
lubelski.....	3015	3,1	164938	6,8
łęczyński	1900	2,0	61764	2,6
świdnicki.....	2879	3,0	43956	1,8
Miasto na prawach powiatu:				
Lublin.....	14747	15,2	-	-
Podregion puławski	28421	29,3	534922	22,1
Powiaty:				
janowski.....	1480	1,5	86048	3,6
kraśnicki.....	3383	3,5	97147	4,0
lukowski.....	4490	4,6	134931	5,6
opolski	3038	3,1	77964	3,2
puławski.....	9475	9,8	83934	3,5
rycki.....	6555	6,8	54898	2,3

Źródło: dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego.

Tabl. 7 (20). **GRUNTY ROLNE I LEŚNE WYŁĄCZONE^a Z PRODUKCJI ROLNICZEJ I LEŚNEJ**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w ha				
OGÓLEM	176	82	144	120	131
rolne	159	72	138	103	121
w tym według klas bonitacyjnych:					
mineralne:					
I-II	57	19	22	25	22
III	89	46	48	55	43
IV	2	4	40	11	8
organiczne:					
IV	2	-	1	-	-
V-VI	-	-	-	-	-
leśne	17	10	6	17	10
Kierunki wyłączenia:					
na tereny:					
komunikacyjne	17	-	35	-	9
osiedlowe	99	57	70	59	60
przemysłowe	42	7	6	22	22
pod użytki kopalne	7	9	7	8	9
na inne cele	9	10	26	29	31

a W trybie obowiązujących przepisów prawnych o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Tabl. 8 (21). **GRUNTY ZDEWASTOWANE I ZDEGRADOWANE WYMAGAJĄCE REKULTYWACJI I ZAGOSPODAROWANIA ORAZ GRUNTY ZREKULTYWOWANE I ZAGOSPODAROWANE**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w ha				
Grunty wymagające rekultywacji i zagospodarowania	3359	3083	3049	3075	3127
zdevastowane	3142	2880	2846	2872	2925
zdegradowane	217	203	203	203	202
Grunty w ciągu roku:					
zrekultywowane	54	57	102	24	29
w tym przeznaczone na cele:					
rolnicze	30	49	89	7	22
leśne	8	8	13	17	6
zagospodarowane	18	39	91	9	16
przeznaczone na cele:					
rolnicze	14	32	77	7	16
leśne	4	7	14	2	-

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Tabl. 9 (22). **ZAGROŻENIA GLEB WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NIEKORZYSTNYM ODDZIAŁYWANIEM CZYNNIKÓW PRZYRODNICZYCH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Według stopnia zagrożenia		
		słaba	średnia	silna
Zagrożenia gleb:				
erozją wietrzną:				
w km ²	8928	2098	6684	146
w % powierzchni ogólnej województwa	35,5	8,4	26,6	0,6
erozją wodną powierzchniową:				
w km ²	7578	3843	2208	1527
w % powierzchni ogólnej województwa	30,2	15,3	8,8	6,1
erozją wąwozową:				
w km ²	4925	1406	1755	1764 ^a
w % powierzchni ogólnej województwa	19,6	5,6	7,0	7,0 ^a

a Stopień zagrożenia silny i bardzo silny.

Źródło: dane Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa.

Tabl. 10 (23). **POŻARY^a UPRAW ROLNYCH, RŻYSK I NIEUŻYTKÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba pożarów:					
upraw rolnych, łąk i rżysk.....	758	361	182	250	594
nieużytków.....	889	1321	799	1131	2849
Powierzchnia pożarów w ha:					
upraw rolnych, łąk i rżysk.....	663	308	99	95	653
nieużytków.....	706	942	414	784	2954

a Powstałe w wyniku wypalania pozostałości roślinnych.

Źródło: dane Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej.

Tabl. 11 (24). **DZIAŁALNOŚĆ WOJEWÓDZKIEGO INSPEKTORATU OCHRONY ŚRODOWISKA W ZAKRESIE OCHRONY GLEB**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Stanowiska pomiarowe ogółem	36	17	-	4	-
Monitoring gleb:					
pobrane próbki pierwotne	271	215	63	52	44
wykonane oznaczenia	3279	1038	-	162	317
w tym wskaźników fizykochemicznych	3279	1038	-	162	317
W ramach kontroli:					
pobrane próbki pierwotne	41	16	34	4	123
wykonane oznaczenia wskaźników fizykochemicznych	88	26	112	22	123
Wykonane oznaczenia w ramach akcji związanych z poważnymi awariami	-	-	4	-	-

Źródło: dane Inspekcji Ochrony Środowiska.

IV. ZASOBY, WYKORZYSTANIE, ZANIECZYSZCZENIE I OCHRONA WÓD

UWAGI METODYCZNE

W dziale zawarto informacje dotyczące: zasobów wodnych i głównych kierunków ich wykorzystania, ścieków przemysłowych i komunalnych oraz stopnia ich oczyszczania, wyposażenia miast i wsi w instalacje wodne i oczyszczalnie ścieków, a także stanu czystości wód powierzchniowych (rzek i jezior).

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych to część zasobów, które z uwzględnieniem zasad ich ochrony i warunków technicznych mogą być pobierane z określonego poziomu wodonośnego bez naruszania równowagi hydrogeologicznej.

Za zasoby wód leczniczych udokumentowanych geologicznie uznano zasoby udokumentowane zgodnie z przepisami „Prawa geologicznego i górniczego” z dnia 9 czerwca 2011 r. (Dz. U. Nr 163, poz. 981) i zatwierdzone przez Ministra Środowiska.

Informacje o **poborze wody** dotyczą:

1. w pozycji „**na cele produkcyjne (poza rolnictwem, łowiectwem, leśnictwem oraz rybołówstwem i rybactwem)**” - wszystkich jednostek organizacyjnych wnoszących opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie minimum 5 dam³ wody podziemnej albo minimum 20 dam³ wody powierzchniowej lub odprowadzających rocznie co najmniej 20 dam³ ścieków. Dane o poborze wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności nie obejmują wód pochodzących z odwadniania zakładów górniczych oraz obiektów budowlanych odprowadzonych do odbiornika bez wykorzystania.

2. w pozycji „**nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz napelnianie i uzupełnianie stawów rybnych**” - jednostek organizacyjnych rolnictwa, leśnictwa i rybactwa zużywających wodę na potrzeby nawadniania gruntów rolnych i leśnych o powierzchni od 20 ha oraz na potrzeby eksploatacji stawów rybnych o powierzchni od 10 ha.

3. w pozycji „**eksploatacja sieci wodociągowej**” – wszystkich jednostek nadzorujących prace sieci wodociągowej (w tym również spółdzielni mieszkaniowych, spółek wodnych, zakładów usług wodnych, zakładów pracy itp.).

Stan ekologiczny jednolitych części wód powierzchniowych w ciekach naturalnych, jeziorach lub innych zbiornikach naturalnych, wodach przejściowych oraz przybrzeżnych klasyfikuje się na podstawie wyników klasyfikacji elementów fizykochemicznych, biologicznych i hydromorfologicznych. Jest definiowany dla wód naturalnych jako:

- bardzo dobry – dla wód o niezmiennych warunkach przyrodniczych lub zmienionych tylko w bardzo niewielkim stopniu,
- dobry – gdy zmiany warunków przyrodniczych w porównaniu do warunków niezakłóconych działalnością człowieka są niewielkie,
- umiarkowany – obejmujący wody przekształcone w średnim stopniu,
- słaby – wody o znacznie zmienionych warunkach przyrodniczych (biologicznych, fizykochemicznych, morfologicznych), gdzie gatunki roślin i zwierząt znacznie różnią się od tych, które zwykle towarzyszą danemu typowi jednolitej części wód,
- zły – wody o poważnie zmienionych warunkach przyrodniczych, w których nie występują typowe dla danego rodzaju wód gatunki.

Potencjał ekologiczny jednolitych części wód powierzchniowych klasyfikuje się na podstawie wyników klasyfikacji elementów fizykochemicznych, biologicznych i hydromorfologicznych.

Dane o **recyrkulacji wody w przemyśle** dotyczą zakładów przemysłowych wyposażonych w zamknięte obiegi wody oraz udziału wody zużytej w obiegach zamkniętych w ogólnym zużyciu wody na cele produkcyjne.

Przez **obieg zamknięty** rozumie się układ, w którym woda raz użyta nie jest odprowadzana do odbiornika, lecz zwracana do punktu bezpośredniego podawania wody do obiegu celem powtórnych rotacji i wykorzystania.

Ścieki przemysłowe to ścieki nie będące ściekami bytowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi, powstałe w związku z prowadzoną przez zakład działalnością handlową, przemysłową, składową, transportową lub usługową, a także będące ich mieszaniną ze ściekami innego podmiotu, odprowadzane urządzeniami kanalizacyjnymi tego zakładu.

Dane o ściekach przemysłowych dotyczą ścieków odprowadzonych z jednostek - które według Polskiej Klasyfikacji Działalności zostały ujęte w „Przemśle” obejmującym sekcje „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją” jak również w pozostałych sekcjach, których udział w ilości odprowadzanych ścieków jest niewielki. Do tych samych jednostek odnoszą się dane o poborze wód i wyposażeniu w oczyszczalnie ścieków.

Jako ścieki przemysłowe wymagające oczyszczania przyjęto ścieki odprowadzone siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód, do ziemi lub do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych i zanieczyszczonymi wodami wykorzystanymi w przemyśle do celów chłodniczych).

Wody chłodnicze są to ścieki o podwyższonej temperaturze powstałe w wyniku użycia wód do celów chłodzenia w procesach technologicznych.

Dane o **ściekach oczyszczanych** dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz o podwyższonym usuwaniu biogenów i odprowadzonych do wód lub do ziemi.

Przez **ścieki oczyszczane mechanicznie** rozumie się ścieki poddane procesowi usuwania jedynie zanieczyszczeń nierozpuszczalnych, tj. ciał stałych i tłuszczów ulegających osadzeniu lub flotacji, przy użyciu krat, sit, piaskowników, odtłuszczaczy współpracujących z osadnikami Imhoffa.

Chemiczne oczyszczanie ścieków polega na wytrącaniu niektórych związków rozpuszczalnych względnie ich neutralizację metodami chemicznymi, takimi jak koagulacja, sorpcja na węglu aktywnym itp.

Biologiczne oczyszczanie ścieków następuje w procesie mineralizacji przez drobnoustroje w środowisku wodnym w sposób naturalny (np. przez rolnicze wykorzystanie ścieków, zraszanie pól, stawy rybne) lub w urządzeniach sztucznych (złoża biologiczne, osad czynny) i polega na usuwaniu ze ścieków zanieczyszczeń organicznych oraz związków biogenych i refrakcyjnych.

Podwyższone usuwanie biogenów w ściekach następuje w oczyszczalniach ścieków o wysoko efektywnych technologiach oczyszczania (głównie biologicznych, a także chemicznych) umożliwiających zwiększoną redukcję azotu i fosforu. Badania statystyczne oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów rozpoczęto w 1995 r.

Ścieki bytowe są to ścieki z budynków mieszkalnych, zamieszkania zbiorowego oraz użyteczności publicznej, powstające w wyniku ludzkiego metabolizmu lub funkcjonowania gospodarstw domowych oraz ścieki o zbliżonym składzie pochodzące z tych budynków.

Ścieki komunalne to ścieki bytowe lub mieszanina ścieków bytowych ze ściekami przemysłowymi albo wodami opadowymi lub roztopowymi, odprowadzane urządzeniami służącymi do realizacji zadań własnych gminy w zakresie kanalizacji i oczyszczania ścieków komunalnych.

Dane o **ściekach komunalnych** obejmują ścieki odprowadzone siecią kanalizacyjną przez jednostki będące w gestii przedsiębiorstw i zakładów wodociągowo-kanalizacyjnych, dla których organem założycielskim jest wojewoda (lub będących pod zarządem samorządów terytorialnych) oraz wszystkich jednostek nad-

zorujących pracę zbiorowego odprowadzania ścieków poprzez sieć kanalizacyjną (w tym również spółdzielni mieszkaniowych, spółek wodnych, zakładów usług wodnych, zakładów pracy itd.). Ścieki te przed odprowadzeniem do odbiornika powinny być w całości poddane procesom oczyszczania, stąd w statystyce zostały ujęte jako **ścieki wymagające oczyszczenia**. Dane te nie obejmują wód opadowych i infiltracyjnych odprowadzanych siecią kanalizacyjną.

Oczyszczalnie ścieków komunalnych wszystkie oczyszczalnie pracujące na sieci kanalizacyjnej. Nie są objęte badaniami statystycznymi oczyszczalnie przydomowe (przysagrodowe) lub oczyszczające ścieki wyłącznie dowożone (czyli oczyszczalnie nie pracujące na sieci kanalizacyjnej).

Dane o **ściekach oczyszczanych odprowadzonych kanalizacją** obejmują ścieki oczyszczane w oczyszczalniach mechanicznych, mechaniczno-biologicznych oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Większa ilość ścieków miejskich i wiejskich oczyszczanych od odprowadzonych siecią kanalizacyjną może występować w następujących przypadkach:

- oczyszczalnia otrzymuje ścieki oddzielnym kolektorem z zakładu lub do kolektora zakładowego odprowadzone są ścieki socjalno-bytowe z miast/wsi,
- kolektor zakładowy pełni rolę sieci kanalizacyjnej, lecz nie został przejęty przez jednostki prowadzące działalność wodociągowo-kanalizacyjną,
- ścieki są dowożone do oczyszczalni,
- stosowania metody określania ścieków komunalnych odprowadzanych siecią kanalizacyjną opartej głównie na odczytach wodomierzy, przyjmując ilość ścieków równą ilości dostarczanej wody i informacjach o ryczałtowych ilościach odprowadzonych ścieków.

Ładunek zanieczyszczeń w ściekach to masa zanieczyszczeń zawartych w ściekach odprowadzona w jednostce czasu, równa iloczynowi natężenia przepływu ścieków i stężenia zanieczyszczeń.

Stopień redukcji zanieczyszczeń w ściekach jest to wyrażona w procentach redukcja ładunków zanieczyszczeń w ściekach w wyniku zastosowania procesów oczyszczania.

Równoważna liczba mieszkańców (RLM) wyraża wielokrotność ładunku zanieczyszczeń w ściekach w stosunku do jednostkowego ładunku w ściekach odprowadzonych od jednego mieszkańca w ciągu doby (określonego jako BZT₅), równego 60 g O₂ na dobę.

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna to przewody wodociągowe i kanalizacyjne wraz z uzbrojeniem i urządzeniami, którymi jest dostarczana woda lub którymi doprowadzane są ścieki.

Do miast obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków zaliczono te miasta z których ścieki komunalne przed odprowadzeniem ich do odbiornika były poddawane procesom oczyszczania mechanicznego, biologicznego lub z podwyższonym usuwaniem biogenów. W przypadku wyposażenia miasta w kilka oczyszczalni o różnym sposobie oczyszczania, o klasyfikacji miasta do obsługiwanego przez poszczególne rodzaje oczyszczalni ścieków decydowała przewaga ilości ścieków oczyszczanych mechanicznie, biologicznie lub z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Tabl. 1 (25). **ZASOBY EKSPLOATACYJNE WÓD PODZIEMNYCH**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w hm ³				
OGÓLEM	1170,4	1172,7	1181,5	1190,9	1207,5
Z utworów geologicznych:					
czwartorzędowych	189,6	191,1	192,4	193,5	194,5
trzeciorzędowych	108,9	109,5	110,4	111,1	110,6
kredowych	864,9	864,9	871,6	879,1	895,3
starszych	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1

Źródło: dane Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Tabl. 2 (26). **ZASOBY WÓD LECZNICZYCH SŁABO ZMINERALIZOWANYCH**
UDOKUMENTOWANE GEOLOGICZNIE

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba złóż	1	1	1	1	1
Zasoby eksploatacyjne w m ³ /h	96	96	26	26	26
Pobór wód w tys. m ³ /r	91,6	-	2,8	85,9	3,2

Źródło: dane Państwowego Instytutu Geologicznego.

Tabl. 3 (27). **STAN EKOLOGICZNY RZEK W WYBRANYCH PUNKTACH RZECZNYCH**
W 2012 R.

NAZWA RZEKI	Punkt pomiarowo-kontrolny	Stan/potencjał ekologiczny jednolitej części wód
Białka	Ostrówki	umiarkowany
	Ustrzesz	umiarkowany
Bug	Kryłów	słaby
	Zosin	słaby
	Sławatycze	umiarkowany
	Włodawa	słaby
Bukowa	Momoty Górne	umiarkowany
Czapelka	Starzynka	umiarkowany
Huczwa	Gródek	słaby
Kanał Świerzowski	Świerze	umiarkowany
Krzna	Strzyżew	umiarkowany
	Nepłe	umiarkowany
Łada	Gościej	dobry
Mogielnica	Ciechanki	dobry
Muława	Rossosz	dobry
Rzeczyca	Korczmin	umiarkowany

Tabl. 3 (27). **STAN EKOLOGICZNY RZEK W WYBRANYCH PUNKTACH RZECZNYCH W 2012 R. (dok.)**

NAZWA RZEKI	Punkt pomiarowo-kontrolny	Stan/potencjał ekologiczny jednolitej części wód
Sanna	Modliborzyce	słaby
Sołokija	Wierzbica	umiarkowany
Stoki	Zakrzów	słaby
Świnka	Łęczna	słaby
Tanew	Wólka Biska	dobry
Udal	Puszcza	umiarkowany
Uherka	Rudka	umiarkowany
Warężanka	Horodyszcze	dobry
Wełnianka	Zaniże	dobry
Wieprz	Jaszczów	słaby
Włodawka	Włodawa	umiarkowany
Wisła	Annopol	słaby
	Piotrawin	słaby
Zalesianka	Sarny	dobry
Zbiornik Nielisz	Zbiornik Nielisz	umiarkowany
Zbiornik Zemborzyce ...	Zalew Zemborzycki	słaby
Zielawa	Woskrzenice	dobry
Żarnica	Dokudów	dobry

Źródło: dane Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Lublinie.

Tabl. 4 (28). **KLASYFIKACJA STANU EKOLOGICZNEGO JEZIOR BADANYCH W 2012 R.**

NAZWA JEZIORA	Powierzchnia w ha	Pojemność w tys. m ³	Stan ekologiczny
Białe Włodawskie	106,4	14988	bardzo dobry
Bikcze	85,0	1269	bardzo dobry
Firlej	91,3	4565	umiarkowany
Krasne	75,9	8107	słaby
Kunów	99,7	2491	słaby
Łukie	150,1	2726	bardzo dobry
Uściwierz	284,1	9167	bardzo dobry

Źródło: dane Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Lublinie.

Tabl. 5 (29). **MELIORACJE PODSTAWOWE**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Rzeki i kanały w km.....	4888	4876	4883	4882	4883
w tym rzeki uregulowane.....	3487	3477	3485	3486	3488
Długość wałów w km.....	199	199	183	182	182
Obszar chroniony wałami w tys. ha.....	27,3	27,3	26,4	26,4	26,4

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Tabl. 6 (30). **MELIORACJE PODSTAWOWE WYMAGAJĄCE ODBUDOWY
LUB MODERNIZACJI**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Melioracje podstawowe:					
rzeki w km.....	1494	1289	1288	1326	1331
wały w km.....	124	124	95	73	70
zbiorniki w tys. m ³	21187	21187	21177	17537	17537
stacje pomp w szt.....	-	2	2	2	2
Powierzchnia użytków rolnych z urządze- niami wymagającymi odbudowy lub mo- dernizacji w tys. ha.....	61,4	61,5	61,5	63,0	63,0
w tym:					
grunty orne.....	8,8	8,8	8,8	8,9	8,9
użytki zielone.....	52,6	52,7	52,7	54,1	54,1

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Tabl. 7 (31). **POWIERZCHNIA ZMELIOROWANYCH UŻYTKÓW ROLNYCH**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. ha				
OGÓLEM	318,2	318,0	318,0	318,0	317,9
Grunty orne.....	151,0	150,9	150,8	150,8	150,8
w tym:					
zdrenowane.....	124,3	124,2	124,2	127,2	124,2
nawadniane.....	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Łąki i pastwiska.....	167,2	167,1	167,1	167,1	167,1
w tym:					
zdrenowane.....	30,3	30,3	30,3	30,3	30,3
nawadniane.....	47,4	47,3	47,3	47,3	47,3

Źródło: dane Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Lublinie.

Tabl. 8 (32). **POWIERZCHNIA ZMELIOROWANYCH UŻYTKÓW ROLNYCH
WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Grunty orne			Użytki zielone		
		razem	w tym		razem	w tym	
			nawadniane	zdrenowane		nawadniane	zdrenowane
w ha							
WOJEWÓDZTWO	322242	150895	333	124164	171347	48757	30277
Podregion bialski	121477	46790	39	32698	74687	28287	9856
Powiaty:							
bialski.....	57216	24052	-	17180	33164	9378	3074
parczewski	21563	8064	39	4925	13499	7707	1208
radzyński.....	20356	8308	-	6061	12048	4829	544
włodawski.....	21848	6354	-	4532	15494	6235	5030
Miasto na prawach powiatu:							
Biała Podlaska	494	12	-	-	482	138	-
Podregion chełmsko-zamojski.....	105047	50173	106	44120	54874	10819	13432
Powiaty:							
biłgorajski	30809	22128	-	21039	8681	1552	2952
chełmski.....	24264	8576	-	6018	15688	2800	4230
hrubieszowski	14064	8100	-	7312	5964	156	1659
krasnostawski.....	2925	82	-	54	2843	449	504
tomaszowski	18328	7505	106	6557	10823	3707	2696
zamojski.....	14475	3771	-	3135	10704	2120	1379
Miasta na prawach powiatu:							
Chełm.....	-	-	-	-	-	-	-
Zamość.....	182	11	-	5	171	35	12
Podregion lubelski	37186	16182	82	13134	21004	5797	3863
Powiaty:							
lubartowski	23559	11824	-	10280	11735	3427	2059
lubelski.....	3821	1432	10	1278	2389	568	876
łęczyński.....	8588	2840	72	1562	5748	1625	793
świdnicki.....	1218	86	-	14	1132	177	135
Miasto na prawach powiatu:							
Lublin.....	-	-	-	-	-	-	-
Podregion puławski ...	58532	37750	106	34212	20782	3854	3126
Powiaty:							
janowski.....	6246	3941	-	3815	2305	545	977
kraśnicki.....	3349	1740	-	1258	1609	269	241
łukowski.....	19033	9548	106	7603	9485	1077	528
opolski	3283	1299	-	1026	1984	970	127
puławski.....	14843	11874	-	11345	2969	492	998
rycki.....	11778	9348	-	9165	2430	501	255

Źródło: dane Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Lublinie.

Tabl. 9 (33). **NAWADNIANE UŻYTKI ROLNE I GRUNTY LEŚNE ORAZ NAPELNIANE STAWY RYBNE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Powierzchnia nawadniana użytków rolnych i gruntów leśnych^a w ha	7924	7330	5789	4923	4778
według sposobów nawadniania:					
podsiąkowe	7892	7307	5760	4893	4747
deszczownie	32	23	29	30	31
Pobór wody do nawodnień^b - ogółem w dam³	4697	4162	3011	4305	4634
według sposobów nawodnień:					
podsiąkowe	4677	4152	2996	4284	4602
deszczownie	20	10	15	21	32
Napelnianie stawów rybnych^c powierzchnia ogółem w ha ..	6603	7012	7019	7280	7251
pobór wody w dam ³	161478	162684	168003	164042	154414
na 1 ha	24,5	23,2	23,9	22,5	21,3
w tym stawy leśne:					
powierzchnia ogółem w ha	125	152	152	90	90
pobór wody w dam ³	3652	4303	4023	3133	3133

a Obiekty o powierzchni co najmniej 20 ha. *b* Łącznie z poborem ścieków do nawodnień. *c* Obiekty o powierzchni co najmniej 10 ha.

Tabl. 10 (34). **POBÓR WODY NA POTRZEBY GOSPODARKI NARODOWEJ I LUDNOŚCI WEDŁUG ŹRÓDEŁ POBORU WODY**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w hm ³				
OGÓŁEM	367,9	365,7	370,6	369,6	358,6
na 1 km ² w dam ³	14,6	14,6	14,8	14,7	14,3
na cele:					
produkcyjne ^a	114,6	115,3	113,5	120,6	113,4
w tym:					
wody powierzchniowe	96,7	97,4	95,6	101,2	95,3
wody podziemne	16,1	16,4	16,2	17,7	16,7
nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz uzupełnianie stawów rybnych	166,2	162,7	168,0	164,0	159,0
eksploatacji sieci wodociągowej ^b	87,1	87,7	89,2	85,1	86,1
wody powierzchniowe	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
wody podziemne	87,1	87,7	89,1	85,0	86,0

a Poza rolnictwem i leśnictwem z ujęć własnych. *b* Pobór wody na ujęciach przed wtłoczeniem do sieci.

Tabl. 11 (35). **POBÓR WODY NA POTRZEBY GOSPODARKI NARODOWEJ I LUDNOŚCI WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem		Na cele						
			produkcyjne ^a			nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz uzupełniania stawów rybnych	eksploatacji sieci wodociągowej ^b		
			razem	w tym wody			razem	w tym wody	
	powierzchniowe	podziemne		powierzchniowe	podziemne				
	w dam ³	na 1 km ² w dam ³	w dam ³						
WOJEWÓDZTWO	358561	14,3	113396	95262	16732	159016	86149	119	86030
Podregion bialski	45413	7,6	1699	31	1668	31982	11732	-	11732
Powiaty:									
bialski	6172	2,2	463	-	463	1985	3724	-	3724
parczewski	27486	28,9	201	5	196	25869	1416	-	1416
radzyński	4984	5,2	634	-	634	1919	2431	-	2431
włodawski	4203	3,3	274	-	274	2209	1720	-	1720
Miasto na prawach powiatu:									
Biała Podlaska	2568	52,4	127	26	101	-	2441	-	2441
Podregion chełmsko-zamojski	72136	7,8	4773	418	3417	46173	21190	0	21190
Powiaty:									
biłgorajski	6059	3,6	71	-	71	2183	3805	-	3805
chełmski	6595	3,5	828	-	168	3319	2448	0	2448
hrubieszowski	5063	4,0	720	101	619	2739	1604	-	1604
krasnostawski	7492	7,3	1021	80	941	4082	2389	-	2389
tomaszowski	18144	12,2	834	-	834	14486	2824	-	2824
zamojski	22299	11,9	449	237	212	19364	2486	-	2486
Miasta na prawach powiatu:									
Chełm	3444	98,4	646	-	368	-	2798	-	2798
Zamość	3040	101,3	204	-	204	-	2836	-	2836
Podregion lubelski	61102	14,5	5583	749	4370	23088	32431	-	32431
Powiaty:									
lubartowski	22872	17,7	280	-	280	19354	3238	-	3238
lubelski	7610	4,5	328	-	328	1459	5823	-	5823
łęczyński	3020	4,7	845	-	381	-	2175	-	2175
świdnicki	6226	13,3	620	-	620	2275	3331	-	3331
Miasto na prawach powiatu:									
Lublin	21374	145,4	3510	749	2761	-	17864	-	17864
Podregion puławski	179913	31,9	101341	94064	7277	57773	20799	119	20680
Powiaty:									
janowski	10426	11,9	78	-	78	8956	1392	-	1392
kraśnicki	23192	23,1	409	-	409	18749	4034	119	3915
lukowski	11773	8,4	696	-	696	5769	5308	-	5308
opolski	11895	14,7	335	-	335	9339	2221	-	2221
puławski	106725	114,3	99145	94064	5081	2332	5248	-	5248
rycki	15902	25,9	678	-	678	12628	2596	-	2596

a Poza rolnictwem i leśnictwem. b Pobór wody na ujęciach, przed wtłoczeniem do sieci.

Tabl. 12 (36). **ZUŻYCIĘ WODY NA POTRZEBY GOSPODARKI NARODOWEJ I LUDNOŚCI WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Przemysł	Rolnictwo i leśnictwo ^a	Eksploatacja sieci wodociągowej ^b	Przemysł	Rolnictwo i leśnictwo ^a	Eksploatacja sieci wodociągowej ^b
	w dam ³				w odsetkach ogółem		
WOJEWÓDZTWO	339951	111753	159016	69182	32,9	46,8	20,4
Podregion bialski	43326	1689	31982	9655	3,9	73,8	22,3
Powiaty:							
bialski	5507	424	1985	3098	7,7	36,0	56,3
parczewski	27179	208	25869	1102	0,8	95,2	4,1
radzyński	4533	639	1919	1975	14,1	42,3	43,6
włodawski	3913	292	2209	1412	7,5	56,5	36,1
Miasto na prawach powiatu:							
Biała Podlaska	2195	126	-	2069	5,7	-	94,3
Podregion chełmsko-zamojski	67251	4488	46173	16590	6,7	68,7	24,7
Powiaty:							
biłgorajski	5263	85	2183	2995	1,6	41,5	56,9
chełmski	5752	812	3319	1621	14,1	57,7	28,2
hrubieszowski	4619	550	2739	1330	11,9	59,3	28,8
krasnostawski	6994	941	4082	1971	13,5	58,4	28,2
tomaszowski	17618	820	14486	2312	4,7	82,2	13,1
zamojski	21581	446	19364	1771	2,1	89,7	8,2
Miasta na prawach powiatu:							
Chełm	2825	643	-	2182	22,8	-	77,2
Zamość	2600	191	-	2409	7,3	-	92,7
Podregion lubelski	54556	4477	23088	26991	8,2	42,3	49,5
Powiaty:							
lubartowski	22105	270	19354	2481	1,2	87,6	11,2
lubelski	5998	245	1459	4294	4,1	24,3	71,6
łęczyński	2435	542	-	1893	22,3	-	77,7
świdnicki	4778	220	2275	2283	4,6	47,6	47,8
Miasto na prawach powiatu:							
Lublin	19241	3200	-	16041	16,6	-	83,4
Podregion puławski	174817	101099	57773	15945	57,8	33,0	9,1
Powiaty:							
janowski	10251	71	8956	1224	0,7	87,4	11,9
kraśnicki	21931	212	18749	2970	1,0	85,5	13,5
łukowski	10530	741	5769	4020	7,0	54,8	38,2
opolski	11431	330	9339	1762	2,9	81,7	15,4
puławski	105512	99080	2332	4100	93,9	2,2	3,9
rycki	15162	665	12628	1869	4,4	83,3	12,3

a Woda zużyta do nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz napelniania i uzupełniania stawów rybnych. *b* Bez zużycia wody na cele przemysłowe przez wodociągi stanowiące własność gmin, wojewódzkich zakładów usług wodnych i spółek wodnych.

Tabl. 13 (37). **GOSPODAROWANIE WODĄ W PRZEMYSŁE WEDŁUG POLSKIEJ KLASYFIKACJI DZIAŁALNOŚCI W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Przychód wody				Rozchód wody		
	ogółem	z ujęć własnych		z zakupu	zużycie na potrzeby własne	sprzedaż	
		razem	w tym				
			powierzchniowych				podziemnych
w hm ³							
OGÓŁEM	113,9	113,4	95,3	16,7	0,5	111,8	1,3
w tym:							
Przemysł.....	111,8	111,5	95,2	14,9	0,3	110,3	1,0
w tym:							
przetwórstwo przemysłowe.....	110,0	109,7	94,5	14,3	0,2	108,8	0,7
w tym w działach:							
produkcja artykułów spożywczych...	6,9	6,7	0,4	6,3	0,1	6,6	0,2
produkcja napojów.....	2,3	2,2	-	2,2	0,1	2,3	0,0
produkcja papieru i wyrobów z papieru.....	0,2	0,2	-	0,2	0,0	0,2	-
produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych.....	1,6	1,6	-	0,6	0,0	1,5	0,1
Budownictwo.....	0,4	0,4	-	0,4	-	0,0	0,1
Handel; naprawy pojazdów samochodowych ^Δ	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna ..	1,0	0,9	-	0,9	0,1	1,0	0,0

Tabl. 14 (38). **GOSPODAROWANIE WODĄ W ZAKŁADACH PRZEMYSŁOWYCH WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zużycie wody na potrzeby przemysłu		Pobór wody		Zakup wody	
	razem	na 1 km ²	podziemnych	powierzchniowych	razem	w tym z sieci wodociągowej na cele produkcyjne
	w dam ³					
WOJEWÓDZTWO	111753	4	16732	95262	460	200
Podregion bialski	1689	0	1668	31	47	41
Powiaty:						
bialski.....	424	-	463	-	-	-
parczewski.....	208	-	196	5	7	4
radzyński.....	639	1	634	-	7	7
włodawski.....	292	-	274	-	32	30
Miasto na prawach powiatu:						
Biała Podlaska.....	126	3	101	26	1	-
Podregion chełmsko-zamojski	4488	0	3417	418	55	8
Powiaty:						
biłgorajski.....	85	-	71	-	17	-
chełmski.....	812	-	168	-	2	2
hrubieszowski.....	550	-	619	101	-	-
krasnostawski.....	941	1	941	80	2	-
tomaszowski.....	820	1	834	-	5	5
zamojski.....	446	-	212	237	4	-
Miasta na prawach powiatu:						
Chełm.....	643	18	368	-	12	1
Zamość.....	191	6	204	-	13	-
Podregion lubelski	4477	1	4370	749	180	87
Powiaty:						
lubartowski.....	270	-	280	-	-	-
lubelski.....	245	-	328	-	-	-
łęczyński.....	542	1	381	-	-	-
świdnicki.....	220	-	620	-	-	-
Miasto na prawach powiatu:						
Lublin.....	3200	22	2761	749	180	87
Podregion puławski	101099	18	7277	94064	178	64
Powiaty:						
janowski.....	71	-	78	-	4	-
kraśnicki.....	212	-	409	-	-	-
łukowski.....	741	1	696	-	54	24
opolski.....	330	-	335	-	-	-
puławski.....	99080	106	5081	94064	114	34
rycki.....	665	1	678	-	6	6

Tabl. 15 (39). **BILANS WODY W PRZEMYSŁE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w hm ³				
Przychód wody	115,0	115,9	113,9	121,1	113,9
z ujęć własnych	114,6	115,3	113,5	120,6	113,4
wody powierzchniowe	96,7	97,4	95,6	101,2	95,3
wody podziemne	16,1	16,4	16,2	17,7	16,7
z odwadniania zakładów górniczych oraz obiektów budowlanych	1,9	1,5	1,6	1,7	1,4
z zakupu od innych jednostek	0,4	0,6	0,9	0,6	0,5
Rozchód wody	115,0	115,9	113,9	121,1	113,9
zużycie na potrzeby zakładów	112,1	113,4	111,7	118,7	111,8
w tym do produkcji	109,5	110,5	109,2	116,1	109,0
w tym z sieci wodociągowej	0,2	0,3	0,2	0,3	0,2
sprzedaż wody	2,4	2,0	1,4	1,2	1,3
straty w sieci	0,5	0,6	0,8	1,1	0,8

Tabl. 16 (40). **WODY Z ODWADNIANIA ZAKŁADÓW GÓRNICZYCH ORAZ OBIEKTÓW BUDOWLANYCH I WODY ZASOLONE ORAZ ICH WYKORZYSTANIE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Wody z odwadniania zakładów górniczych oraz obiektów budowlanych w dam ³	10368	11699	14330	11869	10043
w tym nadające się do wykorzystania	10368	11699	14330	11869	10043

Tabl. 17 (41). **EKSPLOATACJA SIECI WODOCIĄGOWEJ**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w hm ³				
Woda pobrana z ujęć	87,1	87,7	89,2	85,1	86,1
Zakup hurtowy wody	2,3	2,1	2,1	2,2	2,0
Sprzedaż hurtowa wody	4,7	5,3	5,5	1,7	1,6
Woda dostarczona odbiorcom (zużycie wody) – ogółem.....	68,8	68,7	68,3	68,7	69,2
w tym:					
gospodarstwom domowym	57,8	57,4	57,2	57,7	58,1
na cele produkcyjne	5,5	5,8	5,8	5,6	5,7
Straty w sieci	11,2	10,9	12,3	11,8	12,6

Tabl. 18 (42). **WODOCIĄGI I KANALIZACJA**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Sieć rozdzielcza^a w km:					
wodociągowa.....	18610,8	18871,5	19402,8	19856,4	20325,4
kanalizacyjna.....	3979,7	4099,4	4432,1	4853,6	5323,9
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych w tys. szt:					
wodociągowe	332,8	338,9	344,3	350,5	353,0
kanalizacyjne	90,5	93,9	99,8	105,4	112,6
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych^b w hm ³	57,8	57,4	57,2	57,7	58,1
miasta w hm ³	32,9	32,2	31,8	31,7	31,3
na 1 mieszkańca w m ³	32,7	32,1	31,3	31,3	31,1
wieś w hm ³	24,9	25,2	25,4	26,0	26,7

a Bez połączeń prowadzących do budynków i innych obiektów. *b* W ciągu roku.

Tabl. 19 (43). **WODOCIĄGI I KANALIZACJA WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Sieć rozdzielcza ^a		Przyłącza do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania		Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych (w ciągu roku)	
	wodociągowa	kanalizacyjna	wodociągowe	kanalizacyjne	w dam ³	na 1 mieszkańca w m ³
	w km		w szt			
	stan w dniu 31 XII					
WOJEWÓDZTWO	20325,4	5323,9	353012	112611	58088,2	26,8
Podregion bialski.....	4090,0	1128,0	58613	25206	8307,2	26,9
Powiaty:						
bialski	1845,8	487,0	23317	9361	2788,9	24,5
parczewski.....	587,0	125,8	8652	3058	1007,8	27,8
radzyński	868,8	135,1	12662	3765	1717,5	28,1
włodawski	612,9	215,6	7702	3009	1181,7	29,7
Miasto na prawach powiatu:						
Biała Podlaska.....	175,5	164,5	6280	6013	1611,3	27,8
Podregion chełmsko-zamojski	6096,1	1687,0	109718	33959	14275,7	22,0
Powiaty:						
biłgorajski.....	969,3	441,5	23160	10253	2543,8	24,6
chełmski	1288,0	199,2	17937	3509	1492,7	18,6
hrubieszowski.....	718,6	171,0	9603	3249	1237,0	18,2
krasnostawski	882,0	179,9	15246	2838	1684,4	25,1
tomaszowski.....	907,4	240,2	15544	4766	2060,0	23,5
zamojski	1017,2	172,3	18851	3418	1603,0	14,6
Miasta na prawach powiatu:						
Chełm	175,0	139,7	4117	2367	1779,2	26,9
Zamość	138,6	143,2	5260	3559	1875,6	28,5
Podregion lubelski.....	5290,6	1494,0	92491	28108	22366,9	31,2
Powiaty:						
lubartowski.....	1178,9	376,7	21422	8308	2155,8	23,9
lubelski	2076,2	244,5	32397	3641	3865,0	26,1
łęczyński.....	849,2	167,3	10536	2440	1682,3	29,2
świdnicki	591,9	133,1	10187	2451	2020,4	27,6
Miasto na prawach powiatu:						
Lublin	594,4	572,4	17949	11268	12643,4	36,3
Podregion puławski.....	4848,7	1014,9	92190	25338	13138,4	26,6
Powiaty:						
janowski	428,5	54,2	9106	2633	1105,6	23,2
kraśnicki	860,8	157,4	15891	3944	2682,2	27,0
łukowski	1244,6	239,2	22951	6574	3362,9	30,6
opolski.....	694,7	89,8	12950	1908	1483,7	23,8
puławski	966,0	367,2	19599	7947	3121,3	26,7
rycki.....	654,1	107,1	11693	2332	1382,7	23,6

a Bez połączeń prowadzących do budynków i innych obiektów.

Tabl. 20 (44). **JAKOŚĆ WODY DOSTARCZANEJ LUDNOŚCI DO SPOŻYCIA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012
	w % ludności zaopatrywanej w wodę			
Woda odpowiadająca wymaganiom				
Wodociągi o wydajności w m ³ /d:				
poniżej 100.....	90,8	93,9	95,2	95,0
100-1000.....	91,2	93,5	94,8	95,4
1001-10000.....	99,7	96,5	96,7	99,7
powyżej 10000.....	100,0	100,0	100,0	100,0
Woda nieodpowiadająca wymaganiom				
Wodociągi o wydajności w m ³ /d:				
poniżej 100.....	9,2	6,1	4,1	5,0
100-1000.....	8,8	6,5	5,2	4,6
1001-10000.....	0,3	3,5	3,3	0,3
powyżej 10000.....	-	-	-	-

Źródło: dane Ministerstwa Zdrowia.

Tabl. 21 (45). **DZIAŁALNOŚĆ WOJEWÓDZKIEGO INSPEKTORATU OCHRONY ŚRODOWISKA W ZAKRESIE OCHRONY WÓD**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Monitoring:					
rzek – punkty pomiarowo-kontrolne.....	111	102	47	58	52
jezior:					
jeziora zbadane.....	8	7	4	7	7
punkty pomiarowo-kontrolne.....	9	7	4	7	8
wód podziemnych:					
punkty pomiarowo-kontrolne.....	32	42	31	25	29
Pobrane próbki ogółem.....	3609	3810	2846	2106	1560
w tym w ramach:					
monitoringu.....	1537	1983	1150	662	592
kontroli.....	392	490	380	307	213
akcji związanych z poważnymi awariami.....	10	24	13	-	-
prac własnych i pozostałych ^a	1670	1313	1303	1137	755
Wykonane oznaczenia ogółem.....	76274	51538	29336	33130	33931
w ramach:					
monitoringu.....	51324	32259	15752	19479	22873
wskaźników:					
fizykochemicznych.....	47961	29932	14554	18764	22439
hydrobiologicznych.....	535	543	123	201	384
bakteriologicznych.....	2828	1784	1075	514	50
kontroli.....	1865	3159	2046	1646	1326
w tym wskaźników:					
fizykochemicznych.....	1831	3115	2024	1590	1308
bakteriologicznych.....	34	34	22	56	2
akcji związanych z poważnymi awariami.....	64	220	80	-	-
w tym wskaźników fizykochemicznych.....	64	220	80	-	-

^a Prace zlecone (inne niż monitoring) i prace własne prowadzone w laboratoriach.

Źródło: dane Inspekcji Ochrony Środowiska.

Tabl. 22 (46). ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE I KOMUNALNE ODPROWADZONE DO WÓD LUB DO ZIEMI

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
W HM ³					
Ilość ścieków ogółem	148,2	150,3	150,0	155,7	146,2
Odprowadzane:					
bezpośrednio z zakładów przemysłowych ^a	97,4	100,0	99,9	106,1	97,9
w tym wody chłodnicze (umownie czyste)	76,4	77,3	77,3	86,2	77,8
siecią kanalizacyjną	50,8	50,3	50,2	49,6	48,3
Ścieki wymagające oczyszczenia	71,9	73,0	72,7	69,5	68,4
oczyszczane ^b	69,9	71,9	72,2	69,3	68,2
mechanicznie	13,4	15,1	15,2	12,4	11,7
chemicznie ^c	1,8	2,0	1,9	2,3	2,7
biologicznie	14,1	14,0	14,0	14,4	14,8
z podwyższonym usuwaniem biogenów	40,6	40,8	41,2	40,1	38,9
nieoczyszczane	1,9	1,1	0,5	0,2	0,2
w tym odprowadzone siecią kanalizacyjną	1,6	0,9	-	-	-
W ODSETKACH					
Ilość ścieków ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Odprowadzane:					
bezpośrednio z zakładów przemysłowych ^a	65,7	66,5	66,6	68,1	67,0
w tym wody chłodnicze (umownie czyste)	51,6	51,4	51,5	55,4	53,2
siecią kanalizacyjną	34,3	33,5	33,5	31,9	33,0
Ścieki wymagające oczyszczenia	48,5	48,6	48,5	44,6	46,8
oczyszczane ^b	47,2	47,8	48,1	44,5	46,6
mechanicznie	9,0	10,0	10,1	8,0	8,0
chemicznie ^c	1,2	1,3	1,3	1,5	1,8
biologicznie	9,5	9,3	9,3	9,2	10,1
z podwyższonym usuwaniem biogenów	27,4	27,1	27,5	25,8	26,6
nie oczyszczane	1,3	0,7	0,3	0,1	0,1
w tym odprowadzone siecią kanalizacyjną	1,1	0,6	-	-	-

a Łącznie z wodami chłodniczymi, wodami kopalnianymi i zanieczyszczonymi wodami opadowymi. *b* W oczyszczalniach zakładów przemysłowych i jednostek gospodarki komunalnej. *c* Dotyczy tylko ścieków przemysłowych.

Tabl. 23 (47). ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE OCZYSZCZANE I NIEOCZYSZCZANE

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w hm ³				
OGÓLEM ^a	103,8	106,4	106,1	112,8	103,8
bezpośrednio do wód lub do ziemi	97,4	100,0	99,9	106,1	97,9
w tym wody chłodnicze ^b	76,4	77,3	77,3	86,2	77,8
Ścieki wymagające oczyszczenia	21,0	22,7	22,6	19,9	20,1
oczyszczane	20,7	22,6	22,1	19,7	19,9
mechanicznie	13,3	15,0	15,1	12,4	11,7
chemicznie	1,8	2,0	1,9	2,3	2,7
biologicznie	5,2	5,1	4,7	4,8	5,1
z podwyższonym usuwaniem bio- genów	0,3	0,5	0,4	0,3	0,4
nieoczyszczane	0,3	0,2	0,5	0,2	0,2

a Łącznie z wodami chłodniczymi, wodami kopalnianymi i zanieczyszczonymi wodami opadowymi. b Umownie czyste.

Tabl. 24 (48). ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE OCZYSZCZANE I NIEOCZYSZCZANE WEDŁUG POLSKIEJ KLASYFIKACJI DZIAŁALNOŚCI W 2012 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ścieki odprowadzone ^a			
	ogółem	bezpośrednio do wód powierzchniowych lub do ziemi		do sieci kanaliza- cyjnej
		razem	w tym wody chłodnicze ^b	
w hm ³				
OGÓLEM	103,8	97,9	77,8	5,9
w tym:				
Przemysł	102,1	97,6	77,8	4,5
w tym:				
przetwórstwo przemysłowe	95,9	91,7	77,8	4,3
w tym w działach:				
produkcja artykułów spożywczych ..	6,7	3,9	0,2	2,8
produkcja napojów	1,3	0,5	0,1	0,8
produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	1,0	1,0	0,7	0,0
produkcja maszyn i urządzeń ^Δ	0,2	0,0	-	0,2

a Łącznie z wodami chłodniczymi, wodami kopalnianymi i zanieczyszczonymi wodami opadowymi. b Umownie czyste.

Tabl. 25 (49). ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE ODPROWADZONE WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ścieki odprowadzone ^a			
	ogółem	bezpośrednio do wód powierzchniowych lub do ziemi		do sieci kanalizacyjnej
		razem	w tym wody chłodnicze ^b	
w dam ³				
WOJEWÓDZTWO	103800	97890	77774	5910
Podregion bialski	1611	1169	71	442
Powiaty:				
bialski	481	477	12	4
parczewski	180	69	33	111
radzyński	612	612	26	-
włodawski	241	11	-	230
Miasto na prawach powiatu:				
Biała Podlaska	97	-	-	97
Podregion chełmsko-zamojski	4236	3120	812	1116
Powiaty:				
biłgorajski	58	21	-	37
chełmski	651	645	640	6
hrubieszowski	970	958	76	12
krasnostawski	802	771	-	31
tomaszowski	688	248	1	440
zamojski	417	362	-	55
Miasta na prawach powiatu:				
Chełm	465	115	95	350
Zamość	185	-	-	185
Podregion lubelski	9219	6699	96	2520
Powiaty:				
lubartowski	212	208	44	4
lubelski	184	154	-	30
łęczyński	6002	5944	27	58
świdnicki	388	376	25	12
Miasto na prawach powiatu:				
Lublin	2433	17	-	2416
Podregion puławski	88734	86902	76795	1832
Powiaty:				
janowski	92	56	-	36
kraśnicki	248	72	-	176
lukowski	703	75	34	628
opolski	310	130	-	180
puławski	86704	86500	76761	204
rycki	677	69	-	608

a Łącznie z wodami chłodniczymi, wodami kopalnianymi i zanieczyszczonymi wodami opadowymi. b Umownie czyste.

Tabl. 26 (50). ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE I KOMUNALNE WYMAGAJĄCE OCZYSZCZANIA
ODPROWADZONE BEZPOŚREDNIO DO WÓD LUB DO ZIEMI
WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Oczyszczane					Nieoczyszczane	
		razem	mecha- nicznie	chemicz- nie ^a	biolo- gicznie	z pod- wyższo- nym usuwa- niem biogenów	razem	w tym odprowa- dzone siecią kanaliza- cyjną
w dam ³								
WOJEWÓDZTWO	68433	68184	11736	2737	14829	38882	249	3
Podregion bialski	6674	6667	125	-	2555	3987	7	0
Powiaty:								
bialski	1751	1744	78	-	1103	563	7	-
parczewski	572	572	42	-	530	-	-	-
radzyński	1257	1257	5	-	692	560	-	-
włodawski	1050	1050	-	-	230	820	0	0
Miasto na prawach powiatu:								
Biała Podlaska	2044	2044	-	-	-	2044	-	-
Podregion chełmsko-zamojski	12916	12738	199	-	3750	8789	178	3
Powiaty:								
biłgorajski	1685	1685	39	-	638	1008	-	-
chełmski	512	509	2	-	432	75	3	3
hrubieszowski	1798	1623	4	-	894	725	175	-
krasnostawski	1619	1619	122	-	950	547	-	-
tomaszowski	1662	1662	26	-	548	1088	-	-
zamojski	828	828	-	-	274	554	-	-
Miasta na prawach powiatu:								
Chełm	2388	2388	6	-	14	2368	-	-
Zamość	2424	2424	-	-	-	2424	-	-
Podregion lubelski	29012	28994	5963	6	2857	20168	18	-
Powiaty:								
lubartowski	1458	1458	14	-	1374	70	-	-
lubelski	1206	1206	6	-	873	327	-	-
łęczyński	7152	7151	5736	-	336	1079	1	-
świdnicki	1722	1722	207	6	274	1235	-	-
Miasto na prawach powiatu:								
Lublin	17474	17457	-	-	-	17457	17	-
Podregion puławski	19831	19785	5449	2731	5667	5938	46	-
Powiaty:								
janowski	523	503	10	-	493	-	20	-
kraśnicki	1564	1564	-	-	258	1306	-	-
łukowski	2462	2462	17	-	532	1913	-	-
opolski	1136	1136	-	-	1136	-	-	-
puławski	12688	12673	5422	2731	2282	2238	15	-
rycki	1458	1447	-	-	966	481	11	-

a Dotyczy tylko ścieków przemysłowych.

Tabl. 27 (51). ŚCIEKI PRZEMYSŁOWE WYMAGAJĄCE OCZYSZCZANIA ODPROWADZONE BEZPOŚREDNIO DO WÓD LUB DO ZIEMI WEDŁUG POLSKIEJ KLASYFIKACJI DZIAŁALNOŚCI W 2012 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Oczyszczane					Nieoczyszczane
		razem	mechanicznie	chemicznie	biologicznie	z podwyższonym usuwaniem biogenów	
	w hm ³						
OGÓŁEM	20,1	19,9	11,7	2,7	5,1	0,4	0,2
w tym:							
Przemysł.....	19,8	19,6	11,6	2,7	4,9	0,4	0,2
w tym w działach:							
przetwórstwo przemysłowe	13,9	13,7	5,8	2,7	4,7	0,4	0,2
w tym:							
produkcja artykułów spożywczych.....	3,7	3,5	0,1	-	3,1	0,4	0,2
produkcja napojów	0,4	0,4	0,4	-	0,0	-	-

Tabl. 28 (52). ZAKŁADY WEDŁUG WYPOSAŻENIA W OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM	143	142	134	139	146
Wyposażone w oczyszczalnię ścieków ^a	63	62	59	60	61
o wystarczającej przepustowości.....	61	60	57	58	58
o niewystarczającej przepustowości.....	2	2	2	2	3
Bez oczyszczalni ścieków	80	80	75	79	85
odprowadzające ścieki do:					
wód powierzchniowych ^b	6	4	4	4	4
sieci kanalizacyjnej ^c	74	76	71	75	81

a Odprowadzające ścieki wymagające oczyszczenia do wód powierzchniowych lub do ziemi. *b* Łącznie z zakładami odprowadzającymi ścieki do ziemi. *c* Odprowadzające ścieki tylko do sieci kanalizacyjnej.

Tabl. 29 (53). OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Mechaniczne	Chemiczne	Biologiczne	Z podwyższonym usuwaniem biogenów
Oczyszczalnie ścieków przemysłowych					
Liczba					
2008	68	16	4	46	2
2009	68	16	3	47	2
2010	67	18	3	44	2
2011	67	17	4	44	2
2012	69	17	4	46	2
Przepustowość w dam ³ /d					
2008	135	64	23	45	3
2009	142	70	23	46	3
2010	140	69	23	45	3
2011	136	66	23	44	3
2012	137	66	23	45	3
Oczyszczalnie ścieków komunalnych ^a					
Liczba					
2008	252	9	-	214	29
2009	260	12	-	216	32
2010	263	9	-	223	31
2011	268	9	-	228	31
2012	279	12	-	237	30
Przepustowość w dam ³ /d					
2008	348	1	-	76 ^b	271
2009	348	1	-	75 ^b	272
2010	349	0	-	77 ^b	272
2011	350	0	-	78 ^b	271
2012	351	1	-	79^b	271
Ludność korzystająca ^c z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem					
2008	52,1	0,1	-	12,0	40,0
2009	52,8	0,1	-	12,4	40,3
2010	53,7	0,1	-	12,9	40,7
2011	53,3	0,1	-	13,2	40,0
2012	54,6	0,2	-	14,0	40,4

a Miejskie i wiejskie pracujące na sieci kanalizacyjnej. *b* Dotyczy urządzeń do biologicznego oczyszczania. *c* Na podstawie szacunków.

Tabl. 30 (54). **CHARAKTERYSTYKA PRZEMYSŁOWYCH OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
OCZYSZCZALNIE					
OGÓŁEM	68	68	67	67	69
mechaniczne					
liczba	16	16	18	17	17
przepustowość projektowana w m ³ /d	63525	70254	69314	65783	65783
ścieki oczyszczane w m ³ /d	35044	40269	41611	33363	31271
chemiczne					
liczba	4	3	3	4	4
przepustowość projektowana w m ³ /d	23465	22905	22905	22923	22930
ścieki oczyszczane w m ³ /d	5037	5433	5169	6215	7498
biologiczne					
liczba	46	47	44	44	46
przepustowość projektowana w m ³ /d	44521	45592	44989	43577	45466
ścieki oczyszczane w m ³ /d	14634	14297	13528	14373	15005
z podwyższonym usuwaniem biogenów					
liczba	2	2	2	2	2
przepustowość projektowana w m ³ /d	2640	2640	2640	2640	2640
ścieki oczyszczane w m ³ /d	1030	1360	1057	714	1153

Tabl. 31 (55). **ŁADUNKI ZANIECZYSZCZEŃ W ŚCIEKACH PRZEMYSŁOWYCH ODPROWADZONYCH DO WÓD LUB DO ZIEMI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w kg/r				
Ładunki zanieczyszczeń:					
BZT ₅	315201	294078	298121	206845	116221
ChZT	893269	1078251	1186869	1022001	972610
Zawiesina	228255	203483	407944	583946	571275
Chlorki i siarczany	6413232	6721621	7469500	7197588	7125754
Metale ciężkie	10	16	58	272	2300

Tabl. 32 (56). **OSADY Z OCZYSZCZALNI I PODCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW PRZEMYSŁOWYCH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. t suchej masy				
Osady wytworzone w ciągu roku	18,9	17,9	19,9	21,2	20,0
w tym					
stosowane:					
w rolnictwie	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6
do rekultywacji terenów, w tym na cele rolne	6,1	7,6	9,0	9,3	8,0
składowane	11,1	8,3	9,3	9,6	9,3
w tym na terenie zakładu	10,2	7,6	8,7	9,5	8,8
Osady dotychczas składowane (nagromadzone) na terenie własnym zakładu na składowiskach, poletkach i stawach osadowych (stan w dniu 31 XII)	166,7	124,4	133,0	142,3	151,1

Tabl. 33 (57). **OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW W MIASTACH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Oczyszczalnie ścieków obsługujące miasta	42	41	41	40	39
biologiczne	25	24	24	25	24
z podwyższonym usuwaniem biogenów	17	17	17	15	15
Ludność ^a w miastach obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków:					
w tys.	943,3	938,9	941,3	937,2	950,2
w % ludności miast ogółem	93,8	93,5	93,9	92,9	94,5
w tym:					
biologiczne	11,5	11,2	11,2	11,5	12,2
z podwyższonym usuwaniem biogenów	82,2	82,4	82,7	81,4	82,3

a Stan w dniu 31 XII.

Tabl. 34 (58). **MIASTA OBSŁUGIWANE PRZEZ KOMUNALNE OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW WEDŁUG LICZBY LUDNOŚCI**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓLEM	41	41	42	42	42
obsługiwane przez oczyszczalnie ścieków	41	41	41	42	42
biologiczne	23	22	22	24	24
z podwyższonym usuwaniem biogenów	18	19	19	18	18
Oczyszczalnie ścieków obsługujące miasta o liczbie ludności:					
do 5 000	14	14	14	13	12
5 001-10 000	7	7	7	7	7
10 001-20 000	8	10	10	10	9
20 001-50 000	8	6	6	6	7
50 001 i więcej	4	4	4	4	4

Tabl. 35 (59). **CHARAKTERYSTYKA KOMUNALNYCH OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Typ oczyszczalni			Przepustowość oczyszczalni			Ścieki oczyszczone ^b w dam ³ /r
	mechaniczny	biologiczny	z podwyższonym usuwaniem biogenów	mechanicznych	biologicznych ^a	z podwyższonym usuwaniem biogenów	
WOJEWÓDZTWO	12	237	30	1388	79128	270871	59839
Podregion bialski	3	46	7	183	10061	23346	7507
Powiaty:							
bialski.....	1	17	3	120	4455	2300	1336
parczewski.....	2	8	-	63	3146	-	622
radzyński.....	-	5	2	-	1075	4246	1122
włodawski.....	-	16	1	-	1385	4800	1045
Miasto na prawach powiatu:							
Biała Podlaska.....	-	-	1	-	-	12000	3382
Podregion chełmsko-zamojski	7	109	13	1115	17661	71735	14530
Powiaty:							
biłgorajski.....	1	17	1	400	4601	8000	2305
chełmski.....	-	24	1	-	3924	123	502
hrubieszowski.....	2	18	5	104	1790	3412	971
krasnostawski.....	1	10	1	18	1895	3100	1032
tomaszowski.....	3	32	1	593	2754	6300	2319
zamojski.....	-	8	2	-	2697	500	463
Miasta na prawach powiatu:							
Chełm.....	-	-	1	-	-	25300	2888
Zamość.....	-	-	1	-	-	25000	4050
Podregion lubelski	1	39	4	66	19550	130578	24468
Powiaty:							
lubartowski.....	-	15	1	-	9504	400	1610
lubelski.....	1	15	-	66	7908	-	930
łęczyński.....	-	7	2	-	1523	10178	1314
świdnicki.....	-	2	-	-	615	-	222
Miasto na prawach powiatu:							
Lublin.....	-	-	1	-	-	120000	20392
Podregion puławski	1	43	6	24	31856	45212	13334
Powiaty:							
janowski.....	1	2	-	24	4312	-	947
kraśnicki.....	-	5	2	-	1121	12702	1922
łukowski.....	-	14	1	-	3433	8650	3281
opolski.....	-	8	-	-	7007	-	1286
puławski.....	-	10	2	-	8691	17860	3903
rycki.....	-	4	1	-	7292	6000	1995

a Części biologicznej. b Łącznie z wodami opadowymi i dowiezonymi do oczyszczalni, bez ścieków oczyszczanych na oczyszczalniach przemysłowych.

Tabl. 36 (60). **MIESZKANIA WYPOSAŻONE W PODSTAWOWE INSTALACJE ORAZ LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z SIECI WODOCIĄGOWEJ I KANALIZACYJNEJ WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Mieszkania wyposażone w:					Ludność korzystająca z sieci:	
	wodociąg	ustęp	łazienkę	gaz sieciowy	centralne ogrzewanie	wodociągowej	kanalizacyjnej
	w % ogółu						
WOJEWÓDZTWO	91,3	84,4	81,8	42,4	74,5	81,7	49,3
Podregion bialski	87,5	81,1	78,1	10,7	68,9	76,4	47,1
Powiaty:							
bialski	82,7	76,0	72,4	2,2	61,0	69,3	36,3
parczewski	86,6	76,6	73,5	0,9	65,0	78,3	37,9
radzyński	86,1	78,5	75,2	7,0	64,0	75,5	34,0
włodawski	89,9	81,4	78,7	-	69,6	82,6	52,0
Miasto na prawach powiatu:							
Biała Podlaska	96,6	95,3	93,5	42,6	89,7	85,7	84,6
Podregion chełmsko-zamojski	89,3	80,8	78,0	30,6	69,8	75,9	42,8
Powiaty:							
biłgorajski	93,4	82,0	79,2	17,0	70,7	91,0	47,1
chełmski	81,2	68,8	65,1	8,2	54,3	70,3	22,5
hrubieszowski	83,7	80,0	77,3	1,5	69,4	57,8	35,0
krasnostawski	87,0	73,3	69,9	29,9	62,2	79,6	32,9
tomaszowski	90,7	81,4	78,9	27,6	70,6	73,2	35,8
zamojski	82,6	70,6	67,0	19,4	56,8	53,0	11,5
Miasta na prawach powiatu:							
Chełm	99,3	97,9	95,8	62,7	89,4	97,0	92,5
Zamość	98,7	98,0	96,8	89,6	93,3	94,6	90,4
Podregion lubelski	95,0	89,9	87,7	63,6	81,9	88,2	62,6
Powiaty:							
lubartowski	89,5	78,2	74,7	4,4	64,6	87,3	45,5
lubelski	88,8	77,4	74,6	37,3	69,1	74,1	15,6
łęczyński	90,6	83,7	81,2	44,3	74,6	85,9	48,0
świdnicki	93,4	87,2	85,3	62,9	82,9	87,0	59,0
Miasto na prawach powiatu:							
Lublin	99,0	97,7	95,9	87,2	90,4	95,2	90,3
Podregion puławski	90,6	82,5	79,7	44,4	72,5	83,0	39,8
Powiaty:							
janowski	90,7	79,8	76,5	10,4	64,1	74,3	28,8
kraśnicki	90,7	83,0	80,7	54,5	75,7	81,2	40,5
lukowski	89,6	78,7	75,6	31,2	65,2	86,5	36,8
opolski	88,2	77,7	74,5	41,9	67,8	82,2	31,1
puławski	93,0	88,1	85,8	62,3	81,3	86,1	56,7
rycki	89,2	83,0	79,9	37,9	71,2	81,3	28,7

Tabl. 37 (61). ŚCIEKI KOMUNALNE ODPROWADZONE SIECIĄ KANALIZACYJNĄ

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓŁEM w hm³	50,8	50,3	50,2	49,6	48,3
oczyszczane	49,2	49,3	50,2	49,6	48,3
mechanicznie	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
biologicznie	8,9	8,9	9,3	9,7	9,8
z podwyższonym usuwaniem biogenów	40,3	40,3	40,8	39,9	38,5
nieoczyszczane	1,6	0,9	-	-	0,0
Z ogółem w %:					
oczyszczane	96,8	98,1	100,0	100,0	100,0
w tym biologicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów	96,8	98,0	99,9	99,9	99,8
nieoczyszczane	3,2	1,9	-	-	0,0

Tabl. 38 (62). OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH ^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	Oczyszczalnie (stan w dniu 31 XII)		Przepustowość w m ³ /d	Ścieki komunalne w dam ³		
	ogółem	w tym nie posiadające pozwoleń wodno- prawnych		dopływające do oczysz- czalni	w tym oczyszczane ^b	
					razem	w tym bez wód infiltra- cyjnych i opadowych
TYPU MECHANICZNEGO						
2008.....	9	2	527	43	43	39
2009.....	12	3	559	69	69	66
2010.....	9	1	477	55	55	52
2011.....	9	1	477	53	53	50
2012.....	12	1	1388	87	87	81
TYPU BIOLOGICZNEGO						
2008.....	214	-	75687	11614	11613	8869
2009.....	216	-	75276	11917	11917	8933
2010.....	223	1	76679	12688	12688	9320
2011.....	228	3	78292	12980	12980	9683
2012.....	237	-	79128	12279	12279	9773
Z PODWYŻSZONYM USUWANIEM BIOGENÓW						
2008.....	29	-	270713	51736	51736	40291
2009.....	32	1	272036	53875	53875	40316
2010.....	31	-	271913	56423	56423	40795
2011.....	31	-	271236	53728	53728	39880
2012.....	30	-	270871	47473	47473	38460

a Miejskie i wiejskie. *b* Łącznie ze ściekami komunalnymi oczyszczanymi przez oczyszczalnie przemysłowe.

Tabl. 39 (63). ŁADUNKI ZANIECZYSZCZEŃ W ŚCIEKACH KOMUNALNYCH
ODPROWADZONYCH PO OCZYSZCZENIU DO WÓD LUB DO ZIEMI

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w kg/r				
Ładunki zanieczyszczeń:					
BZT ₅	400995	429339	496093	429405	379178
ChZT.....	3000591	3088085	3251485	2790082	2592236
Zawiesina.....	738862	694721	799146	712139	641209
Azot ogólny	693084	746088	794073	698451	580153
Fosfor ogólny.....	58415	43919	52718	61732	41520

Tabl. 40 (64). OSADY Z OCZYSZCZALNI KOMUNALNYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. t suchej masy				
Osady wytworzone w ciągu roku	22,6	23,0	21,3	21,8	21,0
w tym:					
stosowane w rolnictwie.....	7,9	8,3	8,3	9,6	9,5
stosowane do rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne	8,2	7,9	4,6	1,0	1,2
składowane	1,7	1,7	1,8	0,6	1,2
w tym na terenie zakładu.....	0,8	0,2	-	-	-
Osady dotychczas składowane (nagromadzone) na terenie zakładu ^a	114,3	10,9	-	-	-

a Na składowiskach, poletkach, lagunach i stawach osadowych; stan w dniu 31 XII.

V. ZANIECZYSZCZENIE I OCHRONA POWIETRZA

UWAGI METODYCZNE

Zawarte w tym dziale informacje charakteryzują źródła, rozmiary i strukturę zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego oraz przedsięwzięcia mające na celu jego ochronę przed nadmiernym zanieczyszczeniem, w szczególności stan wyposażenia i efekty eksploatacji zainstalowanych urządzeń do ochrony powietrza.

Przez **zanieczyszczanie powietrza** rozumie się wprowadzanie przez człowieka, bezpośrednio lub pośrednio, do powietrza substancji stałych, ciekłych lub gazowych w takich ilościach, które mogą zagrażać zdrowiu człowieka, ujemnie wpływać na klimat, przyrodę żywą, glebę lub wodę, a także spowodować inne szkody w środowisku.

Przez **źródło emisji zanieczyszczeń powietrza** należy rozumieć miejsce, w którym następuje wprowadzenie (wyemitowanie) do powietrza substancji zanieczyszczających. Źródłami zanieczyszczeń są: zakłady energetyczne (elektrownie i elektrociepłownie), zakłady przemysłowe, kotłownie komunalne, paleniska indywidualne (domowe), środki transportu, źródła wtórne powstałe w wyniku wydalania oraz utylizacji ścieków i odpadów (np. hałdy lub wysypiska), rolnictwo (np. rozsiewanie nawozów sztucznych czy stosowanie środków ochrony roślin), a także przemiany i reakcje chemiczne zachodzące w zanieczyszczonej atmosferze oraz źródła naturalne (np. pożary lasów, burze pyłowe, pyły kosmiczne).

Wielkość emisji z poszczególnych źródeł i rodzajów zanieczyszczeń (określonych prawnie) może być ustalona albo na drodze pomiarów, albo na drodze obliczeń z bilansu surowcowo-paliwowego w oparciu o charakterystyczne wskaźniki emisji zanieczyszczeń dla procesów technologicznych. Statystyka wykorzystuje oba źródła danych z tego zakresu, co znajduje odzwierciedlenie w niniejszej publikacji.

Dane o **emisji z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza** pochodzą z corocznej sprawozdawczości GUS i dotyczą zanieczyszczeń wprowadzonych w sposób zorganizowany (tzn. z wszelkiego rodzaju urządzeń technologicznych i ogrzewczych za pośrednictwem emitorów-kominów, wyrzutni wentylacyjnych) oraz w sposób niezorganizowany (z hałd, składowisk, w toku przeładunku substancji sypkich lub lotnych, z hal produkcyjnych itp.).

Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza to tzw. punktowe źródła emisji zanieczyszczeń, do których zaliczono wszystkie jednostki organizacyjne ustalone przez ówczesnego Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1986 r. w sprawie opłat za gospodarze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (Dz. U. Nr 7, poz. 40 z późn. zmianami). Ustalona w ten sposób zbiorowość jednostek sprawozdawczych (zakładów) utrzymywana jest corocznie, co m.in. zapewnia zachowanie ciągłości i porównywalności wyników badania. Zbiorowość ta może być powiększona jedynie w szczególnych wypadkach, np. o jednostki nowouruchomione lub rozbudowane o wysokiej skali progowej emisji zanieczyszczeń.

Należy podkreślić, że wyniki tego badania nie charakteryzują całkowitej emisji zanieczyszczeń powietrza, lecz dotyczą sektora energetyczno-przemysłowego decydującego o skali i strukturze emisji (60-70%).

Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych dotyczy ilości zanieczyszczeń pyłowych odprowadzonych przez dany zakład do atmosfery w ciągu roku i obejmuje: pyły ze spalania paliw, cementowo-wapiennicze i materiałów ogniotrwałych, krzemowe, nawozów sztucznych, węglowo-grafitowe, sadzy i pozostałe.

Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych dotyczy ilości zanieczyszczeń gazowych odprowadzonych przez jednostkę sprawozdawczą do atmosfery w ciągu roku i obejmuje: dwutlenek siarki, tlenki azotu (wyrażone w dwutlenku azotu – NO₂), tlenek węgla, dwutlenek węgla, węglowodory i inne emitowane przez dany zakład zanieczyszczenia gazowe określone w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska. Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych, oraz dwutlenku siarki określana jest zazwyczaj metodami pomiarowymi, a w przypadku braku urządzeń pomiarowych dokonuje się oszacowania wielkości emisji. Wielkości emisji pozostałych rodzajów zanieczyszczeń gazowych opierają się przeważnie na ustaleniach szacunkowych, przy czym część sprawozdawców nie jest w stanie dokonać oszacowania wszystkich emitowanych do powietrza i objętych badaniem statystycznym rodzajów zanieczyszczeń. Dane pochodzące z badania GUS mają zatem charakter orientacyjny i niepełny, dają obraz w pewnym stopniu zaniżony w stosunku do rzeczywistych rozmiarów sumarycznej emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

Dane o ilości zatrzymanych i zneutralizowanych zanieczyszczeń pyłowych oraz gazowych (według rodzajów) obrazują rozmiary zanieczyszczeń zredukowanych w urządzeniach do ochrony powietrza, zainstalowanych w zakładach uznanych za szczególnie uciążliwe dla atmosfery. **Skuteczność** działania urządzeń oczyszczających, określana jako **stopień redukcji zanieczyszczeń**, jest wielkością charakterystyczną dla urządzeń i wskazuje, jaki procent całkowitej ilości danego zanieczyszczenia wprowadzonego do urządzenia został przez to urządzenie zatrzymany. Wskaźnik ten wyraża się procentowym stosunkiem ilości zanieczyszczenia zatrzymanego do ilości zanieczyszczenia wytworzonego, tj.: zatrzymanego i wyemitowanego. Wartość tego wskaźnika może wahać się od 0 do 100%. Im bliższa jest 100%, tym większy jest potencjał ochronny danego źródła zanieczyszczeń.

Przy klasyfikacji urządzeń według poziomu skuteczności przyjmuje się, za Biurem Projektowym „OPAM” następujące przedziały jako średnie dla najczęściej stosowanych technologii oraz dla średniego stężenia zanieczyszczeń na wlocie do urządzenia:

RODZAJ URZĄDZEŃ	Skuteczność eksploatacyjna w %		
	niska	średnia	wysoka
Cyklony	poniżej 70	70 - 80	powyżej 80
Multicyklony	„ 75	75 - 85	„ 85
Filtry tkaninowe	„ 93	93 - 98	„ 98
Elektrofiltry	„ 90	90 - 95	„ 95
Urządzenia mokre	„ 85	85 - 95	„ 95

Rzeczywista skuteczność działania urządzenia jest równa lub mniejsza od zakładanej skuteczności eksploatacyjnej, uwzględnia bowiem warunki pracy urządzenia (np. skład chemiczny przepływających pyłów i gazów, skład ziarnowy pyłu, przepływ gazu, temperaturę, wilgotność oraz ciśnienie gazu i inne), także jego dyspozycyjność.

Tabl. 1 (65). **ZAKŁADY SZCZEGÓLNIIE UCIAŻLIWE DLA CZYSTOŚCI POWIETRZA
WEDŁUG WIELKOŚCI EMISJI**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
ZANIECZYSZCZENIA PYŁOWE					
OGÓLEM	85	79	76	75	72
Wielkość emisji w t/r					
25 i mniej	60	57	58	57	55
26 – 100	20	17	14	14	14
101 – 500	4	4	3	3	2
501 i więcej	1	1	1	1	1
ZANIECZYSZCZENIA GAZOWE Łącznie z dwutlenkiem węgla					
OGÓLEM	104	95	94	91	92
Wielkość emisji w t/r:					
25 i mniej	11	7	6	6	9
26 – 100	5	8	8	6	5
101 – 500	10	8	6	6	7
501 – 1000	7	3	6	7	4
1001 – 2000	17	13	13	11	12
2001 – 5000	13	15	15	14	12
5001 – 10000	4	7	5	9	9
10001 – 20000	16	12	14	9	13
20001 – 50000	10	10	9	12	8
50001 i więcej	11	12	12	11	13
Bez dwutlenku węgla					
OGÓLEM	101	94	91	89	89
Wielkość emisji w t/r:					
25 i mniej	36	31	34	32	37
26 – 100	28	33	25	26	21
101 – 500	29	22	24	24	23
501 – 1000	4	4	4	3	4
1001 – 2000	-	1	1	1	2
2001 i więcej	4	3	3	3	2

Tabl. 2 (66). **EMISJA ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA Z ZAKŁADÓW SZCZEGÓLNIE UCIAŹLIWYCH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Emisja zanieczyszczeń pyłowych:					
w t/r.....	3379	2978	2778	2439	2098
w tym:					
ze spalania paliw.....	2335	2103	1927	1539	1389
cementowo-wapiennicze i materiałów ogniotrwa- lych.....	289	140	129	158	115
krzemowe	73	61	53	61	55
nawozów sztucznych	535	565	557	548	411
węglowo-grafitowe, sadza.....	31	26	21	25	21
na 1 km ²	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Emisja zanieczyszczeń gazowych:					
w t/r.....	4905337	4901838	5196066	5578811	5325389
w tym:					
dwutlenek siarki.....	15641	14939	13176	13979	12711
tlenki azotu (w przeliczeniu na NO ₂).....	9606	8497	8663	9178	8671
tlenek węgla.....	6308	7243	8653	7600	7218
dwutlenek węgla.....	4872364	4868817	5163079	5544986	5292809
na 1 km ²	195,3	195,1	206,8	222,1	212,0
w tym:					
dwutlenek siarki	0,6	0,6	0,5	0,6	0,5
tlenki azotu (w przeliczeniu na NO ₂)	0,4	0,3	0,3	0,4	0,3
tlenek węgla	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
dwutlenek węgla	193,9	193,8	205,5	220,7	210,7

Tabl. 3 (67). EMISJA ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA ^a WEDŁUG RODZAJÓW SUBSTANCJI

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w t/r				
OGÓLEM	4908716	4904816	5198844	5581250	5327487
w tym:					
alkohole alifatyczne i ich pochodne	101	106	99	108	128
amoniak	769	856	793	872	849
benzo(a)piren	0	1	1	1	1
dwutlenek siarki	15641	14939	13176	13979	12711
dwutlenek węgla	4872364	4868817	5163079	5544986	5292809
etery i ich pochodne	4	4	5	3	3
ketony i ich pochodne	90	78	72	70	90
kwasy nieorganiczne, ich sole i bezwodniki	15	11	15	27	34
metan	98	90	77	53	236
pyły nawozów sztucznych	535	565	557	548	411
pyły węglowo-grafitowe, sadza	31	26	21	25	21
pyły z przemysłu cementowo-wapienniczego i materiałów ogniotrwałych	289	140	129	158	115
pyły ze spalania paliw	2335	2103	1927	1539	1389
tlenek węgla	6308	7243	8653	7600	7218
tlenki azotu (w przeliczeniu na NO ₂)	9606	8497	8663	9178	8671
węglowodory alifatyczne i ich pochodne ^b	125	207	286	265	581
węglowodory pierścieniowe, aromatyczne i ich pochodne ..	108	90	81	73	96

a Z zakładów szczególnie uciążliwych. b Z wyjątkiem wymienionych w innych grupach.

Tabl. 4 (68). EMITORY NA TERENIE ZAKŁADÓW SZCZEGÓLNIE UCIAŻLIWYCH DLA CZYSTOŚCI POWIETRZA WEDŁUG WIELKOŚCI EMISJI

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba emitorów ogółem	1296	1273	1263	1258	1351
o wysokości:					
do 50 m	1237	1215	1205	1200	1294
51-99 m	44	43	43	43	41
od 100 m	15	15	15	15	16
Emisja zanieczyszczeń w tys. t/r:					
pyłowych z emitorów o wysokości:					
do 50 m	1,0	0,9	0,7	0,8	0,7
51-99 m	1,1	0,9	0,9	0,8	0,7
od 100 m	1,2	1,2	1,2	0,9	0,7
gazowych z emitorów o wysokości:					
do 50 m	1185,7	1189,4	1262,2	1322,5	1409,2
51-99 m	1789,8	1774,3	2128,5	2238,9	1944,6
od 100 m	1929,5	1938,2	1805,3	2017,4	1971,6

Tabl. 6 (70). **ZAKŁADY PRZEMYSŁOWE UCIAŹLIWE DLA CZYSTOŚCI POWIETRZA WEDŁUG POSIADANIA WYNIKÓW POMIARU DOPUSZCZALNEJ EMISJI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓLEM	105	96	94	91	92
Zakłady posiadające urządzenia do redukcji zanieczyszczeń:					
pyłowych.....	70	64	59	58	56
gazowych	9	7	9	10	10
Zakłady nie posiadające:					
wyników pomiarów:					
emisji: pyłów.....	44	38	39	33	36
gazów	39	35	34	30	35
emisji.....	100	92	91	86	89
określonej emisji dopuszczalnej.....	24	24	23	25	25

Tabl. 7 (71). **ZANIECZYSZCZENIA ZATRZYMANE I ZNEUTRALIZOWANE W URZĄDZENIACH OCZYSZCZAJĄCYCH**

WYSZCZEGÓLNIENIE a – w tonach b – w % zanieczyszczeń wytworzonych	2008	2009	2010	2011	2012
Pyły a	327879	209683	181569	160879	133039
b	99,0	98,6	98,5	98,5	98,4
Dwutlenek siarki a	610	660	592	836	1089
b	3,8	4,2	4,3	5,6	7,9
Tlenki azotu (w przeliczeniu na NO ₂) a	44524	31901	41365	28696	28428
b	82,3	79,0	82,7	75,8	76,6
Tlenek węgla a	77	29	41	42	65
b	1,2	0,4	0,5	0,5	0,9
Węglowodory a	5	14	3	3	3
b	1,9	4,2	0,8	0,8	0,4
Inne ¹ a	168663	178160	103924	150172	170076
b	99,3	98,9	98,0	98,2	98,1

¹ Głównie amoniak, związki chloroorganiczne, fluor, dwusiarczek węgla, siarkowodór.

Tabl. 8 (72). **EMISJA ZANIECZYSZCZEŃ Z ZAKŁADÓW SZCZEGÓLNIIE UCIAŻLIWYCH WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Emisja zanieczyszczeń pyłowych				Emisja zanieczyszczeń gazowych				na 1 km ²
	ogółem	w tym		na 1 km ²	ogółem	w tym		na 1 km ²	
		ze spalania paliw	cemento-wo-wapienniczych i materiałów ogniotrwałych			dwutlenek węgla	dwutlenek siarki		
w t/r									
WOJEWÓDZTWO	2098	1389	115	0,1	5325389	5292809	12711	8671	212,0
Podregion bialski	175	169	-	-	181235	179978	457	281	30,3
Powiaty:	175	169							
bialski.....	26	26	-	-	18141	17993	51	19	6,6
parczewski.....	33	32	-	-	16006	15824	59	30	16,8
radzyński.....	26	22	-	-	37794	37431	98	75	39,2
włodawski.....	31	30	-	-	39332	39152	52	38	31,3
Miasto na prawach powiatu:									
Biała Podlaska	59	59	-	1,2	69962	69578	197	119	1427,8
Podregion chełmsko-zamojski.....	539	311	112	0,1	1953378	1943201	2101	2855	210,2
Powiaty:									
biłgorajski.....	54	34	1	-	26990	26648	39	101	16,1
chełmski.....	48	-	48	-	223588	221908	533	505	118,5
hrubieszowski.....	23	23	-	-	88704	88133	246	80	70,0
krasnostawski.....	115	40	-	0,1	118464	117908	255	94	114,9
tomaszowski.....	20	20	-	-	10758	10630	56	20	7,2
zamojski.....	41	40	-	-	55365	54805	63	45	29,6
Miasta na prawach powiatu:									
Chełm.....	190	116	63	5,4	1340703	1334885	591	1904	38305,8
Zamość.....	48	38	-	1,6	88806	88284	318	106	2960,2
Podregion lubelski	504	470	3	0,1	1070683	1066098	2228	1079	253,7
Powiaty:									
lubartowski.....	54	52	-	-	30020	29712	85	52	23,3
lubelski.....	73	67	3	-	48672	48187	125	90	29,0
łęczyński.....	15	14	-	-	58076	57519	94	108	91,2
świdnicki.....	49	40	-	0,1	88111	87413	319	90	188,3
Miasto na prawach powiatu:									
Lublin.....	313	297	-	2,1	845804	843267	1605	739	5753,8
Podregion puławski	880	439	-	0,2	2120093	2103532	7925	4456	376,4
Powiaty:									
janowski.....	15	14	-	-	4960	4890	21	9	5,7
kraśnicki.....	67	59	-	0,1	51815	51465	122	55	51,6
lukowski.....	48	47	-	-	52550	52186	145	71	37,7
opolski.....	68	63	-	0,1	27607	27243	129	54	34,1
puławski.....	618	194	-	0,7	1939861	1924775	7396	4210	2076,9
rycki.....	64	62	-	0,1	43300	42973	112	57	70,4

a W przeliczeniu na NO₂.

Tabl. 9 (73). EMISJA PRZEMYSŁOWYCH ZANIECZYSZCZEŃ PYŁOWYCH W 2012 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	W tym		Na 1 km ²
		ze spalania paliw	cementowo-wapienniczych i materiałów ogniotrwałych	
	w t/r			
OGÓLEM	2098	1389	115	0,1
MIASTA	1905	1208	111	2,0
Bełżyce.....	21	20	-	0,9
Biała Podlaska.....	59	59	-	1,2
Biłgoraj	50	31	-	2,4
Chełm.....	190	116	63	5,4
Dęblin	49	48	-	1,3
Janów Lubelski	15	14	-	1,0
Krasnystaw.....	94	19	-	2,2
Kraśnik.....	67	59	-	2,6
Lubartów	54	52	-	3,9
Lublin.....	313	297	-	2,1
Łaszczów	20	20	-	4,0
Łuków	43	42	-	1,2
Międzyrzec Podlaski.....	19	19	-	0,9
Opole Lubelskie.....	17	17	-	1,1
Parczew.....	33	32	-	4,1
Poniatowa.....	24	23	-	1,6
Puławy	618	194	-	12,4
Radzyń Podlaski	26	22	-	1,4
Rejowiec Fabryczny.....	48	-	48	3,2
Ryki.....	15	14	-	0,5
Świdnik	49	40	-	2,5
Włodawa	30	29	-	1,7
Zamość.....	48	38	-	1,6
Zwierzyniec	3	3	-	0,5
WIEŚ.....	193	181	4	0,0

a Średnia dla miast i wsi, w których występuje emisja pyłów.

Tabl. 10 (74). **EMISJA PRZEMYSŁOWYCH ZANIECZYSZCZEŃ GAZOWYCH W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	W tym				Na 1 km ²
		dwutlenek węgla	tlenek węgla	dwutlenek siarki	tlenki azotu	
		w t/r				
OGÓLEM	5325389	5292809	7218	12711	8671	212,0
MIASTA	4978239	4948236	6186	12006	8277	5132,2
Bełżyce.....	7548	7470	40	21	14	328,2
Biała Podlaska.....	69962	69578	51	197	119	1427,8
Biłgoraj	24051	23732	126	34	96	1145,3
Chełm.....	1340703	1334885	3227	591	1904	38305,8
Dęblin.....	30054	29827	94	88	33	790,9
Janów Lubelski	4960	4890	32	21	9	330,7
Krasnystaw.....	43708	43416	140	98	37	1040,7
Kraśnik.....	51815	51465	137	122	55	1992,9
Lubartów	28741	28435	148	85	51	2052,9
Lublin.....	845804	843267	59	1605	739	5753,8
Łaszczów.....	10758	10630	51	56	20	2151,6
Łuków	49328	48986	131	140	67	1370,2
Międzyrzec Podlaski	15883	15775	47	45	16	756,3
Opole Lubelskie	6327	6242	59	14	12	421,8
Parczew	16006	15824	93	59	30	2000,8
Poniatowa.....	15737	15578	27	99	33	1049,1
Piaski.....	604	604	-	-	-	75,5
Puławy.....	1933781	1918707	462	7395	4204	38675,6
Radzyń Podlaski.....	37794	37431	190	98	75	1989,2
Rejowiec Fabryczny.....	223588	221908	628	533	505	14905,9
Ryki.....	13246	13146	51	24	24	473,1
Świdnik	87507	86809	196	319	90	4375,4
Włodawa	31510	31347	89	44	30	1750,6
Zamość.....	88806	88284	98	318	106	2960,2
Zwierzyniec.....	18	-	10	-	8	3,0
WIEŚ.....	347150	344573	1032	705	394	14,4

a Średnia dla miast i wsi, w których występuje emisja gazów.

Tabl. 11 (75). **DZIAŁALNOŚĆ WOJEWÓDZKIEGO INSPEKTORATU OCHRONY ŚRODOWISKA W ZAKRESIE OCHRONY POWIETRZA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Monitoring powietrza:					
stanowiska pomiarowe.....	100	81	61	53	53
pobrane próbki	12870	9311	12816	11967	9045
wykonane oznaczenia	28289	20309	21533	16727	15305
w tym wskaźników fizykochemicznych.....	28289	20309	21533	16727	15305
W ramach kontroli:					
pobrane próbki	78	47	89	38	16
wykonane oznaczenia wskaźników fizykochemicznych	191	124	152	128	40

Źródło: dane Inspekcji Ochrony Środowiska.

VI. LASY, OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU

UWAGI METODYCZNE

W dziale zawarto statystyczną charakterystykę zagadnień dotyczących obszarów, obiektów, gatunków roślin i zwierząt objętych ochroną prawną, organizmów genetycznie zmodyfikowanych, stanu zasobów leśnych oraz zagrożeń i ochrony środowiska leśnego, a także terenów zieleni, parków i ogrodów historycznych oraz rodzinnych ogrodów działkowych.

Do **powierzchni gruntów leśnych w rozumieniu ustawy o lasach**, zalicza się grunty:

- o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha pokryte roślinnością leśną (powierzchnia zalesiona), lub przejściowo jej pozbawione (powierzchnia niezalesiona). Są to grunty przeznaczone do produkcji lub stanowiące rezerваты przyrody, wchodzące w skład parków narodowych lub wpisane do rejestrów zabytków. związane z gospodarką leśną, zajęte pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, szkółki leśne, miejsca składowania drewna itp.

Powierzchnia zalesiona obejmuje grunty pokryte uprawami, młodnikami i starszymi drzewostanami oraz plantacjami: topoli, nasiennymi i drzew szybko rosnących.

Powierzchnia niezalesiona obejmuje grunty:

- znajdujące się w produkcji ubocznej (np. plantacje choinek, poletka łowieckie);
- przejściowo pozbawione drzewostanu i przewidywane do odnowienia w najbliższych latach, tj. zręby, halizny, płazowiny;
- przewidziane do objęcia ochroną prawną (np. śródleśne oczka wodne, hale, połoniny);
- przeznaczone do wyłączenia z produkcji grunty leśne wylesione (np. zalewiska i zapadliska na obszarze szkód górniczych).

Grubizna jest to drewno okrągłe wielkowymiarowe i średniowymiarowe. Drewno wielkowymiarowe jest to drewno o średnicy górnej od 14 cm (bez kory) mierzone w pojedynczych sztukach. Drewno średniowymiarowe jest to drewno o średnicy (mierzonej bez kory): górnej od 5 cm wzwyż i dolnej do 24 cm – mierzone w pojedynczych sztukach, w sztukach grupowo i stosach. Drewno małowymiarowe (drobnica) to drewno okrągłe o średnicy dolnej do 5 cm (bez kory) mierzone w sztukach grupowo lub w stosach.

Odnowienie lasu polega na zakładaniu młodego drzewostanu w miejsce drzewostanu usuwanego lub usuniętego.

Zalesienia polegają na zakładaniu drzewostanów na gruntach pozostających dotychczas poza uprawą leśną (nie zaliczone do powierzchni leśnej).

Pod pojęciem **typu siedliskowego lasu** należy rozumieć kategorię siedlisk równoważnych pod względem przyrodniczym dla produkcji leśnej i charakteryzujących się określonym kompleksem elementów glebowo-gatunkowych, składem gatunkowym roślin dna lasu oraz doбором składu gatunkowego drzewostanu.

Lasy ochronne (lasy szczególnie chronione) to obszary leśne podlegające ochronie ze względu na spełniane funkcje. Za lasy ochronne mogą być uznane lasy, które ochronią glebę przed zmywaniem lub wyjąłowieniem; powstrzymują usuwanie się ziemi, obrywanie się skał lub lawin; chronią brzegi wód przed obrywaniem się, a źródła rzek przed zasypaniem; ograniczają powstawanie lub rozprzestrzenianie się lotnych piasków; stanowią drzewostany uszkodzone na skutek działalności przemysłu; stanowią drzewostany

nasienne lub ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej; mają szczególne znaczenie przyrodniczo-naukowe lub dla obronności i bezpieczeństwa Państwa; są położone w granicach administracyjnych miast i w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców; w strefach ochronnych wokół sanatoriów i uzdrowisk; w strefie górnej granicy lasów.

Ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody: dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów; roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową; zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia; siedlisk przyrodniczych; siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów; tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt; krajobrazu; zieleni w miastach i wsiach; zadrzewień.

Różnorodność biologiczna (bioróżnorodność) to zróżnicowanie żywych organizmów występujących w ekosystemach, w obrębie gatunku i między gatunkami oraz zróżnicowanie ekosystemów.

Ochrona krajobrazowa oznacza zachowanie cech charakterystycznych danego krajobrazu.

Ochrona ścisła oznacza całkowite i trwałe zaniechanie bezpośredniej ingerencji człowieka w stan ekosystemów, tworów i składników przyrody oraz w przebieg procesów przyrodniczych na obszarach objętych ochroną, a w przypadku gatunków – całoroczną ochronę należących do nich osobników i stadiów ich rozwoju.

Ochrona częściowa oznacza ochronę gatunków roślin, zwierząt i grzybów dopuszczającą możliwość redukcji liczebności populacji oraz pozyskiwania osobników tych gatunków lub ich części.

Otulina to strefa ochronna granicząca z formą ochrony przyrody i wyznaczona indywidualnie dla formy ochrony przyrody w celu zabezpieczenia przed zagrożeniami zewnętrznymi wynikającymi z działalności człowieka.

Formami ochrony przyrody są:

- parki narodowe;
- rezerwaty przyrody;
- parki krajobrazowe;
- obszary chronionego krajobrazu;
- obszary Natura 2000;
- pomniki przyrody;
- stanowiska dokumentacyjne;
- użytki ekologiczne;
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe;
- ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Park narodowy obejmuje obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe. Park narodowy tworzy się w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk: przyrodniczych, roślin, zwierząt lub grzybów. Utworzenie parku narodowego, zmiana jego granic lub likwidacja następuje w drodze rozporządzenia Rady Ministrów. Nadzór nad parkami narodowymi sprawuje minister właściwy do spraw środowiska.

Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi,

naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi. Uznanie obszaru za rezerwat następuje w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska.

Park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Utworzenie parku krajobrazowego lub powiększenie jego obszaru następuje w drodze uchwały sejmiku województwa.

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych. Wyznaczenie obszaru chronionego krajobrazu następuje w drodze uchwały sejmiku województwa.

Sieć obszarów Natura 2000 to spójna funkcjonalnie europejska sieć ekologiczna, tworzona w celu zachowania siedlisk przyrodniczych oraz gatunków ważnych dla Wspólnoty Europejskiej. Obowiązek podjęcia takich działań wynika z postanowień Konwencji o różnorodności biologicznej przyjętej w dniu 5 czerwca 1992 r. w Rio de Janeiro (tzw. Konwencja z Rio). Podstawą prawną tworzenia sieci Natura 2000 są dwa akty prawne: Dyrektywa Rady 79/409/EWG z 2 kwietnia 1979 roku: w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (zwana Dyrektywą Ptasią) oraz Dyrektywa Rady 92/43/EWG z 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (zwana Dyrektywą Siedliskową). Sieć obszarów Natura 2000 obejmuje:

Obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) to obszary wyznaczane, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu ochrony populacji dziko występujących gatunków ptaków, w granicach których ptaki mają korzystne warunki bytowania w ciągu całego życia, w dowolnym jego okresie albo stadium rozwoju.

Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) to obszary wyznaczane, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu trwałej ochrony siedlisk przyrodniczych lub populacji zagrożonych wyginięciem gatunków roślin lub zwierząt w celu odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony gatunków.

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie. Ustanowienie pomnika przyrody następuje w drodze uchwały rady gminy.

Stanowiskami dokumentacyjnymi są niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych. Stanowiskami dokumentacyjnymi mogą być także miejsca występowania kopalnych szczątków roślin lub zwierząt. Ustanowienie stanowiska dokumentacyjnego następuje w drodze uchwały rady gminy.

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania. Ustanowienie użytku ekologicznego następuje w drodze uchwały rady gminy.

Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne. Ustanowienie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego następuje w drodze uchwały rady gminy.

Rodzinnym ogrodem działkowym jest wydzielony obszar gruntu będący we władaniu Polskiego Związku Działkowców, podzielony na tereny ogólne i działki oraz wyposażony w infrastrukturę niezbędną do jego prawidłowego funkcjonowania (Ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o rodzinnych ogrodach działkowych; Dz. U. z 2005 r. Nr 169, poz. 1419 z późn. zmianami). Rodzinny ogród działkowy powinien obejmować co najmniej 50 działek o powierzchni od 300 do 500 m².

Tereny zieleni to tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowym i przemysłowym.

Parki spacerowo-wypoczynkowe są to tereny zieleni z roślinnością wysoką i niską o powierzchni co najmniej 2 ha, urządzone i konserwowane z przeznaczeniem na cele wypoczynkowe ludności, wyposażone w drogi, aleje spacerowe, ławki, place zabaw itp. Do powierzchni parków wliczane są również wody znajdujące się na terenie tych obiektów (np. stawy) oraz tereny sportów wodnych, otwartych kąpielisk, boisk, placów gier itp., o ile są dostępne do użytku powszechnego.

Do kategorii **zieleńce** zaliczono obiekty o powierzchni poniżej 2 ha, w których funkcji dominuje wypoczynek np. występują alejki z ławkami, place zabaw itp.). Do tej kategorii obiektów należy zaliczyć również zieleń przy budynkach użyteczności publicznej (o ile udostępniona jest do użytku powszechnego), pomnikach itp., bulwary i promenady oraz tereny sportów wodnych, otwartych kąpielisk, boisk, placów gier itp., o ile są dostępne do użytku powszechnego. Zieleńce mogą tworzyć kompozycje zieleni niskiej (trawniki, kwietniki) towarzyszące obiektom architektonicznym oraz tworzyć kompozycje zieleni miejskiej o charakterze parkowym, z elementami nasadzeń drzew i krzewów.

Przez **zieleń uliczną** rozumie się pasy zieleni (drzewa i krzewy lub ich skupiska wraz z pozostałymi składnikami szaty roślinnej) wzdłuż dróg, ulic, ciągów komunikacji miejskiej itp.

Tereny zieleni osiedlowej występują przy zabudowie mieszkaniowej, pełnią funkcję wypoczynkową, izolacyjną i estetyczną.

Tabl. 1 (76). **POWIERZCHNIA GRUNTÓW LEŚNYCH**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓLEM w ha.....	576855	582153	585811	587888	588547
Lasy	568367	573662	577347	579419	580059
publiczne	343498	345179	344989	344987	344905
zalesione.....	339640	340943	340582	340348	339923
niezalesione.....	3858	4235	4407	4639	4982
własność Skarbu Państwa.....	342455	344098	343887	343797	343610
zalesione.....	338602	320021	339484	339161	338632
niezalesione.....	3853	3211	4403	4636	4979
w tym:					
w zarządzie Lasów Państwowych.....	323045	323232	323396	323333	323471
zalesione.....	319877	320021	319977	339161	319468
niezalesione.....	3168	3211	3419	4636	4003
parki narodowe.....	12025	12029	12030	12030	12033
zalesione.....	11864	11869	11870	11870	11873
niezalesione.....	161	161	161	161	161
własność gmin ^a	1043	1081	1101	1190	1295
zalesione.....	1039	1077	1098	1187	1292
niezalesione.....	4	4	4	4	3
prywatne	224869	228483	232359	234432	235154
zalesione.....	222488	226041	230016	232131	233115
niezalesione.....	2381	2443	2343	2302	2039
Grunty związane z gospodarką leśną	8488	8491	8464	8469	8488
Lesistość w %.....	22,6	22,8	23,0	23,1	23,1

a Dotyczy także gmin mających status miasta na prawach powiatu.

Tabl. 2 (77). **POWIERZCHNIA GRUNTÓW LEŚNYCH WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia gruntów leśnych									Lesistość w %	
	ogółem	w tym lasy	publiczne						gminne		prywatne
			razem	własność Skarbu Państwa			razem				
				w tym		w zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa					
				Lasów Państwowych	parków narodowych			w zarządzie			
w ha											
WOJEWÓDZTWO	588547	580059	353375	352069	331583	12349	1584	1306	235172	23,1	
Podregion bialski	171818	169247	112813	112536	105836	4161	612	277	59005	28,3	
Powiaty:											
bialski.....	75671	74833	41962	41831	40627	-	337	130	33709	27,2	
parczewski	23795	23399	16788	16761	15341	918	131	27	7007	24,6	
radzyński.....	20742	20444	11772	11746	11554	-	3	26	8970	21,2	
włodawski.....	51016	49980	42108	42019	38145	3243	133	89	8908	39,8	
Miasto na prawach powiatu:											
Biała Podlaska ...	593	593	182	178	170	-	8	4	411	12,0	
Podregion chełmsko-zamojski	211082	207923	136155	135583	124133	8172	569	572	74927	22,4	
Powiaty:											
biłgorajski	66594	65721	34964	34879	33310	142	143	85	31630	39,1	
chełmski.....	35065	34472	28444	28329	27698	99	215	116	6621	18,3	
hrubieszowski	16844	16513	14311	14286	14273	-	11	25	2533	13,0	
krasnostawski.....	15863	15646	10436	10414	10150	-	61	22	5427	15,2	
tomaszowski	32948	32355	24751	24617	24440	-	43	134	8197	21,7	
zamojski.....	43443	42902	22932	22794	13998	7930	96	138	20511	22,9	
Miasta na prawach powiatu:											
Chełm.....	273	264	265	264	264	-	-	1	8	7,5	
Zamość.....	51	50	51	-	-	-	-	51	-	1,7	
Podregion lubelski ..	60653	59954	28974	28876	28359	16	132	98	31679	14,2	
Powiaty:											
lubartowski	27657	27298	13641	13595	13381	-	48	45	14016	21,2	
lubelski.....	17226	17080	6724	6691	6591	-	18	34	10502	10,2	
łęczyński	8782	8673	4801	4790	4615	16	50	11	3981	13,6	
świdnicki.....	5315	5260	2478	2470	2441	-	16	8	2837	11,2	
Miasto na prawach powiatu:											
Lublin.....	1674	1644	1331	1330	1330	-	-	1	343	11,1	
Podregion puławski	144995	142935	75433	75073	73254	-	271	360	69562	25,4	
Powiaty:											
janowski.....	36103	35384	21741	21709	21594	-	10	31	14362	40,4	
kraśnicki.....	21479	21095	13856	13790	13595	-	24	66	7623	21,0	
łukowski.....	32464	32071	16025	15965	15816	-	46	61	16439	23,0	
opolski	18487	18358	6849	6805	6691	-	28	44	11639	22,7	
puławski.....	23162	22839	12554	12413	11301	-	119	141	10608	24,5	
rycki.....	13300	13188	4408	4391	4258	-	44	18	8892	21,5	

Tabl. 3 (78). **POWIERZCHNIA GRUNTÓW LEŚNYCH STANOWIĄCYCH WŁASNOŚĆ PRYWATNĄ WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia gruntów leśnych					Lasy objęte dokumentacją urzędzeniową			Działalność gospodarcza	
	ogółem	w tym				ogółem	uproszczone plany urządzania lasu	inventaryzacja stanu lasu	odnowienia i zalesienia	pozyskanie drewna (grubizny) w m ³
		własność		lasy ochronne						
		osób fizycznych	wspólnot gruntowych	razem	w % powierzchni gruntów leśnych					
w ha					w ha					
WOJEWÓDZTWO	235172	224571	8999	884	0,4	150755	148414	2341	560	168413
Podregion bialski	59005	55139	3288	-	-	14406	14188	219	207	44614
Powiaty:										
bialski.....	33709	32123	1289	-	-	4259	4257	2	162	26131
parczewski	7007	6280	630	-	-	-	-	-	5	3831
radzyński.....	8970	8371	514	-	-	5204	5000	204	8	4071
włodawski.....	8908	7956	853	-	-	4943	4931	12	32	10466
Miasto na prawach powiatu:										
Biała Podlaska ...	411	409	2	-	-	-	-	-	-	115
Podregion chełmsko-zamojski.....	74927	71943	2320	544	0,7	40278	39377	901	267	58389
Powiaty:										
biłgorajski	31630	30848	576	-	-	4946	4944	2	65	27626
chełmski.....	6621	6067	532	-	-	6117	5686	431	148	5674
hrubieszowski	2533	2478	48	-	-	2468	2468	-	18	3610
krasnostawski.....	5427	5202	176	-	-	5383	5196	187	10	2229
tomaszowski	8197	7540	355	544	6,6	7945	7791	154	10	5660
zamojski.....	20511	19805	633	-	-	13419	13292	127	16	13590
Miasta na prawach powiatu:										
Chełm.....	8	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Zamość.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Podregion lubelski ..	31679	30654	884	-	-	28738	28238	500	41	14842
Powiaty:										
lubartowski	14016	13412	469	-	-	12238	12212	26	21	6880
lubelski.....	10502	10426	73	-	-	10465	10131	334	19	5631
łęczyński	3981	3935	43	-	-	3981	3842	139	-	1519
świdnicki.....	2837	2639	198	-	-	1711	1710	1	1	812
Miasto na prawach powiatu:										
Lublin.....	343	241	102	-	-	343	343	-	-	-
Podregion puławski	69562	66835	2507	340	0,5	67333	66612	721	44	50394
Powiaty:										
janowski.....	14362	14020	340	-	-	14362	14223	139	5	8468
kraśnicki.....	7623	7482	125	-	-	7616	7419	197	-	7377
łukowski.....	16439	16138	267	340	2,1	14770	14757	13	19	7603
opolski	11639	11039	593	-	-	10496	10385	110	14	10111
puławski.....	10608	9773	711	-	-	11694	11595	99	3	8623
rycki.....	8892	8384	471	-	-	8395	8232	163	3	8212

Tabl. 4 (79). **POWIERZCHNIA GRUNTÓW LEŚNYCH STANOWIĄCYCH WŁASNOŚĆ GMIN WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia gruntów leśnych				Pozyskanie drewna (grubizny) ogółem w m ³
	ogółem	w tym lasów	objęta dokumentacją urządzeniową		
			razem	w tym objęta planami urzędzenia lasu	
	w ha				
WOJEWÓDZTWO	1306	1295	313	313	514
Podregion bialski	276	276	35	35	27
Powiaty:					
bialski.....	130	130	32	32	20
parczewski	27	27	-	-	7
radzyński.....	26	26	-	-	-
włodawski.....	89	89	3	3	-
Miasto na prawach powiatu:					
Biała Podlaska	4	4	-	-	-
Podregion chełmsko-zamojski...	572	566	150	150	253
Powiaty:					
biłgorajski	85	85	25	25	-
chełmski.....	116	116	-	-	-
hrubieszowski	25	25	-	-	-
krasnostawski.....	22	22	-	-	-
tomaszowski	134	129	74	74	88
zamojski.....	138	138	-	-	-
Miasta na prawach powiatu:					
Chełm.....	1	1	-	-	-
Zamość.....	51	50	51	51	165
Podregion lubelski	99	98	22	22	12
Powiaty:					
lubartowski	45	44	17	17	-
lubelski.....	34	34	0	0	12
łęczyński	11	11	4	4	-
świdnicki.....	8	8	-	-	-
Miasto na prawach powiatu:					
Lublin.....	1	1	1	1	-
Podregion puławski	361	357	107	107	222
Powiaty:					
janowski.....	31	31	-	-	-
kraśnicki.....	66	66	15	15	2
lukowski.....	61	61	-	-	-
opolski	44	44	3	3	18
puławski.....	141	137	88	88	202
rycki.....	18	18	1	1	-

Tabl. 5 (80). **POWIERZCHNIA GRUNTÓW NIELEŚNYCH PRZEZNACZONYCH DO ZALESIENIA ORAZ WYKONANE ZALESIENIA WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia gruntów nieleśnych przeznaczonych do zalesienia		Zalesienia gruntów nieleśnych				
			ogółem	publicznych		prywatnych	
	ogółem	własność Skarbu Państwa					
		razem		razem	w zarządzie Lasów Państwowych		
ogółem	w zarządzie Lasów Państwowych	w ha					
WOJEWÓDZTWO	519	19	395	8	8	8	387
Podregion bialski	185	-	169	-	-	-	169
Powiaty:							
bialski.....	-	-	161	-	-	-	161
parczewski	5	-	-	-	-	-	-
radzyński.....	-	-	8	-	-	-	8
włodawski.....	180	-	-	-	-	-	-
Miasto na prawach powiatu:							
Biała Podlaska	-	-	-	-	-	-	-
Podregion chełmsko-zamojski	217	19	183	-	-	-	183
Powiaty:							
biłgorajski	44	-	36	-	-	-	36
chełmski.....	162	7	117	-	-	-	117
hrubieszowski	11	11	18	-	-	-	18
krasnostawski.....	-	-	6	-	-	-	6
tomaszowski	-	-	3	-	-	-	3
zamojski.....	0	0	3	-	-	-	3
Miasta na prawach powiatu:							
Chełm.....	-	-	-	-	-	-	-
Zamość.....	-	-	-	-	-	-	-
Podregion lubelski	117	-	1	-	-	-	1
Powiaty:							
lubartowski	-	-	-	-	-	-	-
lubelski.....	117	-	-	-	-	-	-
łęczyński	-	-	-	-	-	-	-
świdnicki.....	-	-	1	-	-	-	1
Miasto na prawach powiatu:							
Lublin.....	-	-	-	-	-	-	-
Podregion puławski ...	-	-	42	8	8	8	34
Powiaty:							
janowski.....	-	-	-	-	-	-	-
kraśnicki.....	-	-	6	6	6	6	-
łukowski.....	-	-	19	-	-	-	19
opolski	-	-	12	-	-	-	12
puławski.....	-	-	3	2	2	2	1
rycki.....	-	-	2	-	-	-	2

TABL. 6 (81).

POWIERZCHNIA LASÓW^a
A. WEDŁUG WIEKU DRZEWOSTANÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem w ha	W tym – w % ogółem – powierzchnia zalesiona							
		razem	drzewostany						w klasie odnowie- nia ^b i o budowie przerębowej
			w klasie wieku						
			I (1–20 lat)	II (21–40)	III (41–60)	IV (61–80)	V (81–100)	VI i wyższe (101 lat i więcej)	
OGÓLEM	579418	97,3	10,0	15,6	27,5	25,4	12,5	4,1	2,2
w tym:									
W zarządzie Lasów Państwowych	323333	98,8	11,1	14,7	21,9	28,0	14,9	5,3	2,9
Lasy prywatne	234432	95,3	7,7	17,7	35,6	23,5	9,5	0,8	0,5

B. WEDŁUG GATUNKÓW PANUJĄCYCH (przeważających) W DRZEWOSTANIE

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem		W tym	
	w ha	w odsetkach	w zarządzie Lasów Państwowych	lasy prywatne
OGÓLEM	579418	100,0	100,0	100,0
Drzewa iglaste	328087	56,6	58,2	55,5
w tym:				
sosna	316486	54,6	55,9	53,7
świerk	4258	0,7	0,7	0,8
jodła	4928	0,9	0,9	0,9
Drzewa liściaste	251331	43,4	41,8	44,5
w tym:				
buk	13777	2,4	2,2	2,1
dąb	81244	14,0	16,2	11,8
grab	33542	5,8	4,0	8,4
brzoza	48664	8,4	7,0	9,1
olsza	44609	7,7	8,1	6,7
osika	14128	2,4	1,7	3,7

a Dane opracowano na podstawie wielkoobszarowej inwentaryzacji stanu lasów kraju przeprowadzonej w latach 2008–2012 przez Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej. *b* Łącznie z klasą do odnowienia.

Źródło: dane Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych.

TABL. 7 (82).

ZASOBY DRZEWNE NA PNIU ^a
A. WEDŁUG WIEKU DRZEWOSTANÓW

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem grubizna brutto ^b w tys. m ³	W tym – w % ogółem – na powierzchni zalesionej								
		razem	drzewostany						w klasie odnowienia ^d i o budowie przerebowej	prze- sto- je ^e
			w klasie wieku							
			I (1–20 lat)	II (21–40)	III (41–60)	IV (61–80)	V (81– –100)	VI i wyższe (101 lat i więcej)		
OGÓŁEM	144724,1	99,7	0,6	9,5	28,7	31,7	18,3	7,1	3,1	0,7
w tym:										
W zarządzie Lasów Państwowych	87201,7	100,0	0,7	8,5	22,0	34,5	21,4	8,3	3,7	0,9
Lasy prywatne	50612,5	99,3	0,7	12,2	41,9	29,7	12,9	1,1	0,3	0,5

B. WEDŁUG GATUNKÓW PANUJĄCYCH (przeważających) W DRZEWOSTANIE

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem grubizna brutto ^b		W tym	
			w zarządzie Lasów Państwowych	lasy prywatne
	w tys. m ³	w odsetkach		
OGÓŁEM	144724,1	100,0	100,0	100,0
Drzewa iglaste	93313,3	64,5	66,9	59,8
w tym:				
sosna	90895,7	62,8	64,8	58,7
świerk	496,3	0,3	0,4	0,2
jodła	1262,8	0,9	1,0	0,7
Drzewa liściaste	51410,7	35,5	33,1	40,2
w tym:				
buk	4895,6	3,4	2,7	3,1
dąb	15636,0	10,8	12,4	9,4
grab	6855,8	4,7	2,7	8,6
brzoza	7645,9	5,3	4,5	6,8
olsza	10446,9	7,2	7,7	6,2
osika	2888,2	2,0	1,3	3,4

a Dane opracowano na podstawie wielkoobszarowej inwentaryzacji stanu lasów kraju przeprowadzonej w latach 2008–2012 przez Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej. *b* W korze. *c* Drzewa niewycięte w terminie przewidzianym kolejną rębności. *d* Łącznie z klasą do odnowienia.

Źródło: dane Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych.

Tabl. 8 (83). **POWIERZCHNIA I KATEGORIE LASÓW OCHRONNYCH W ZARZĄDZIE LASÓW PAŃSTWOWYCH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w ha				
OGÓLEM	126920	126667	126527	126322	126368
glebochronne	12834	12834	12977	12977	13035
wodochronne	65587	65568	65657	65656	65571
uszkodzone przez przemyśl	6323	6323	6323	6323	6351
podmiejskie	20659	20659	20737	20536	20480
uzdrowiskowe	586	586	368	368	368
obronne	5807	5807	5807	5807	5765
ostoje zwierząt	4153	3919	3932	3932	3735
na stałych powierzchniach badawczych	1446	1446	1460	1460	1453
cenne przyrodniczo	9146	9146	8900	8897	9244
nasienne	379	379	366	366	366

Źródło: dane Biura Urzędzenia Lasu i Geodezji Leśnej.

Tabl. 9 (84). **STRUKTURA POWIERZCHNI LASÓW WEDŁUG TYPÓW SIEDLISKOWYCH LASU**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2010	2011	2012
	w odsetkach		
OGÓLEM	100,0	100,0	100,0
siedliska:			
nizinne			
bory	18,9	18,5	18,4
bory mieszane	26,9	26,5	26,4
lasy mieszane	26,3	26,3	25,7
lasy	22,9	21,5	20,6
wyżynne			
bory mieszane	0,5	0,7	1,1
lasy mieszane	1,0	1,5	2,1
lasy	3,5	5,0	5,7

Źródło: Dane opracowano na podstawie wielkoobszarowej inwentaryzacji stanu lasów kraju przeprowadzonej przez Biuro Urzędzenia Lasu i Geodezji Leśnej.

Tabl. 10 (85). **POWIERZCHNIA GRUNTÓW LEŚNYCH WYLĄCZONA NA CELE NIELEŚNE^a WEDŁUG TYPÓW SIEDLISKOWYCH LASU**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	W ha				
OGÓLEM	42,5	133,5	14,7	22,1	15,2
las świeży, wilgotny, łęgowy i górski oraz ols jesienny i ols górski.....	0,1	0,5	-	0,5	1,2
lasy mieszane: świeży, wilgotny, bagienny, wyżyny, górski i ols.....	0,8	31,9	1,5	4,9	4,5
bory mieszane: świeży, wilgotny, bagienny, wyżyny i górski	15,7	31,3	4,9	7,6	9,6
bór świeży, wilgotny i górski.....	24,7	69,1	8,0	8,2	0,1
bór suchy i bagienny	1,2	0,8	0,3	0,9	-

a W trybie obowiązujących przepisów prawnych o ochronie gruntów rolnych i leśnych; według Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych.

Źródło: dane Ministerstwa Środowiska.

Tabl. 11 (86). **POZYSKANIE DREWNA WEDŁUG FORM WŁASNOŚCI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Lasy publiczne					własność gmin	Lasy prywatne
		razem	Skarbu Państwa					
			razem	w tym				
				Lasy Państwowe	parki narodowe			
OGÓLEM w dam³								
2008	1419,7	1245,7	1245,0	1220,5	22,2	0,7	174,0	
2009	1412,2	1253,1	1252,6	1225,9	24,4	0,5	159,1	
2010	1486,5	1332,3	1331,9	1305,0	24,7	0,4	154,2	
2011	1706,6	1494,0	1493,3	1467,4	23,4	0,7	212,6	
2012	1709,5	1541,0	1540,5	1513,6	23,7	0,5	168,4	
w tym:								
Grubizna								
2008	1379,3	1205,4	1204,6	1181,0	21,5	0,7	174,0	
2009	1368,9	1209,7	1209,2	1183,7	23,3	0,5	159,1	
2010	1486,5	1332,3	1331,9	1305,0	24,7	0,4	154,2	
2011	1652,1	1439,5	1438,8	1413,7	22,8	0,7	212,6	
2012	1655,3	1486,9	1486,3	1460,3	22,8	0,5	168,4	
grubizna iglasta								
2008	881,9	759,8	759,3	741,0	17,6	0,5	122,1	
2009	832,9	727,6	727,4	709,6	17,0	0,2	105,2	
2010	957,1	851,5	851,3	830,8	19,8	0,2	105,5	
2011	1083,0	940,7	940,3	920,4	18,6	0,4	142,3	
2012	1051,1	946,5	946,3	926,4	18,4	0,2	104,6	
drewno:								
wielkowymiarowe ogólnego przeznaczenia.....								
2008	484,6	386,7	386,3	375,9	10,1	0,3	98,0	
2009	431,6	347,6	347,5	337,1	10,0	0,2	84,0	
2010	531,5	443,7	443,6	431,6	11,6	0,1	87,8	
2011	628,3	510,7	510,4	498,0	11,6	0,3	117,7	
2012	615,4	529,6	529,5	518,6	9,9	0,1	85,8	

Tabl. 11 (86). POZYSKANIE DREWNA WEDŁUG FORM WŁASNOŚCI (cd.)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Lasy publiczne				własność gmin	Lasy prywatne	
		razem	Skarbu Państwa					
			razem	w tym				
			Lasy Państwowe	parki narodowe				
wielkowymiarowe specjalne	2008	0,7	0,7	0,7	0,7	-	-	-
	2009	0,8	0,8	0,8	0,8	-	-	-
	2010	0,7	0,7	0,7	0,7	-	-	-
	2011	0,6	0,6	0,6	0,6	-	-	-
	2012	0,5	0,5	0,5	0,5	-	-	-
średniowymiarowe	2008	43,8	43,8	43,8	42,7	1,1	-	-
dłużycowe	2009	40,6	40,6	40,6	39,0	1,6	-	-
	2010	48,6	48,6	48,6	48,1	0,4	-	-
	2011	42,7	42,7	42,7	42,2	0,6	-	-
	2012	38,4	38,4	38,4	36,9	1,6	-	-
średniowymiarowe do prze-	2008	301,5	287,2	287,1	282,5	4,6	0,1	14,3
robu przemysłowego	2009	306,6	294,0	293,9	290,6	3,4	0,1	12,6
	2010	322,7	312,2	312,2	306,4	5,7	0,0	10,5
	2011	343,2	328,6	328,5	323,8	4,7	0,1	14,6
	2012	325,0	313,9	313,8	309,1	4,5	0,0	11,2
opałowe	2008	51,2	41,4	41,3	39,2	1,7	0,1	9,8
	2009	53,3	44,6	44,6	42,1	2,1	0,0	8,7
	2010	53,6	46,4	46,4	44,0	2,0	0,0	7,2
	2011	68,2	58,2	58,1	55,9	1,8	0,1	10,0
	2012	71,8	64,1	64,1	61,3	2,5	0,0	7,7
grubizna liściasta.....	2008	497,5	445,6	445,4	440,1	3,9	0,2	51,9
	2009	536,0	482,1	481,8	474,1	6,3	0,3	53,9
	2010	489,5	440,9	440,7	435,3	4,1	0,2	48,6
	2011	569,1	498,9	498,6	493,3	4,2	0,3	70,2
	2012	604,2	540,3	540,0	534,0	4,5	0,3	63,8
drewno:								
wielkowymiarowe ogólnego	2008	160,7	128,9	128,7	128,0	0,4	0,1	31,9
przeznaczenia.....	2009	150,0	122,8	122,7	121,9	0,4	0,1	27,1
	2010	147,2	120,4	120,3	119,9	0,2	0,1	26,8
	2011	177,8	138,9	138,7	138,1	0,5	0,2	38,9
	2012	179,4	142,9	142,7	142,0	0,6	0,2	36,5
wielkowymiarowe specjalne	2008	6,5	6,5	6,5	6,5	-	-	-
	2009	5,6	5,6	5,6	5,6	-	-	-
	2010	4,4	4,4	4,4	4,4	-	-	-
	2011	5,6	5,6	5,6	5,6	-	-	-
	2012	4,5	4,5	4,5	4,5	-	-	-

Tabl. 11 (86). **POZYSKANIE DREWNA WEDŁUG FORM WŁASNOŚCI (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE		Ogółem	Lasy publiczne				własność gmin	Lasy prywatne
			razem	Skarbu Państwa		w tym		
				razem	Lasy Państwowe			
średniowymiarowe do prze- robu przemysłowego	2008	232,0	223,3	223,2	221,5	1,7	0,0	8,7
	2009	270,9	259,3	259,2	256,1	3,1	0,1	11,6
	2010	242,6	233,1	233,0	230,7	2,3	0,0	9,5
	2011	257,9	244,3	244,2	242,0	2,2	0,1	13,6
	2012	280,3	268,4	268,3	265,9	2,0	0,1	11,9
opałowe	2008	98,3	86,9	86,9	84,0	1,8	0,1	11,3
	2009	109,5	94,4	94,3	90,5	2,8	0,1	15,1
	2010	95,4	83,0	83,0	80,3	1,6	0,1	12,3
	2011	127,7	110,0	110,0	107,5	1,5	0,1	17,7
	2012	140,0	124,6	124,5	121,6	1,9	0,1	15,4
Drewno małowymiarowe	2008	40,3	40,3	40,3	39,5	0,7	-	-
	2009	43,4	43,4	43,4	42,2	1,0	-	-
	2010	39,9	39,9	39,9	38,9	0,9	-	-
	2011	54,5	54,5	54,5	53,7	0,6	-	-
	2012	54,2	54,2	54,2	53,2	-	-	-
Grubizna na 100 ha powierzchni lasów w m³	2008	242,7	350,9	351,8	365,6	178,8	67,1	77,4
	2009	238,6	350,5	351,4	366,2	194,1	47,5	69,6
	2010	257,5	386,2	387,3	403,5	205,4	34,8	66,3
	2011	285,1	417,3	418,5	437,2	189,8	61,6	90,7
	2012	285,4	431,1	432,6	451,5	189,9	39,7	71,6

Tabl. 12 (87). **ZWALCZANIE^a SZKODNIKÓW LASU WEDŁUG REGIONALNEJ DYREKCJI LASÓW PAŃSTWOWYCH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w ha				
Powierzchnia chroniona w ha					
przed owadami ^b	709	213	457	10930	2116
w tym przy użyciu sprzętu lotniczego	-	-	-	8964	1307
przed zwierzyną ^c (bez grodzień)	1274	1049	2318	2717	2855
przed grzybami ^c	739	1172	275	228	266

a Środkami chemicznymi, biologicznymi i mechanicznymi. b W lasach publicznych i prywatnych. c W lasach w zarządzie Lasów Państwowych.

Źródło: dane Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych.

Tabl. 13 (88). **POŻARY LASÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Pożary.....	184	201	156	341	489
Powierzchnia lasów dotknięta pożarami w ha.....	79,8	111,0	61,6	103,4	373,6
Przeciętna powierzchnia lasu objęta pożarem w ha	0,43	0,55	0,39	0,30	0,76

Źródło: dane Komendy Wojewódzkiej Straży Pożarnej w Lublinie.

Tabl. 14 (89). **WAŻNIEJSZE ZWIERZĘTA ŁOWNE^a**
Stan w dniu 31 III

WYSZCZEGÓLNIENIE	2009	2010	2011	2012	2013
	W SZT				
Łosie	1269	1525	1838	2155	2342
Daniele	69	58	157	307	362
	W TYS. SZT				
Dziki	12,8	13,4	15,8	16,0	17,8
Jelenie	4,5	4,8	5,6	6,7	7,6
Kuropatwy	42,9	39,4	33,1	29,0	28,1
Lisy	17,6	18,5	21,2	20,9	20,5
Bażanty	38,2	41,2	40,2	42,4	43,8
Sarny	46,4	47,3	50,9	53,0	57,3
Zające	49,6	51,8	55,6	58,4	65,2

a Dane szacunkowe, dotyczą populacji wiosennych.

Źródło: dane Agencji Nieruchomości Rolnych, Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych i Zarządu Głównego Polskiego Związku Łowieckiego.

Tabl. 15 (90). **ODSTRZAŁ WAŻNIEJSZYCH ZWIERZĄT ŁOWNYCH W ŁOWIECKIM ROKU HODOWLANYM^a**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
	w szt				
Bażanty	6111	4995	4113	4078	5061
Dziki	9479	10080	11984	11051	13612
Jelenie	865	959	963	1224	1587
Kuropatwy	688	481	273	91	40
Lisy	9565	9906	11475	9940	11516
Sarny	7457	8324	8020	9458	10093
Zające	1581	1759	1441	807	1715

a Liczonym od 1 IV danego roku do 31 III roku następnego; dane nie obejmują ośrodków hodowli zwierzyny zarządzanych przez Lasy Państwowe.

Źródło: dane Agencji Nieruchomości Rolnych, Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych i Zarządu Głównego Polskiego Związku Łowieckiego.

Tabl. 16 (91). **RODZINNE OGRODY DZIAŁKOWE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Ogrody:					
obiekty	181	181	181	181	179
powierzchnia w ha	1462,6	1462,0	1455,1	1453,0	1443,3
Działki:					
liczba.....	33328	33328	33331	33285	33209
powierzchnia w ha	1123,2	1123,2	1122,5	1120,4	1120,0

Źródło: dane Polskiego Związku Działkowców.

Tabl. 17 (92). **TERENY ZIELENI OGÓLNODOSTĘPNEJ I OSIEDLOWEJ W MIASTACH**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Parki spacerowo-wypoczynkowe:					
obiekty	57	56	57	56	58
powierzchnia w ha	850,3	848,3	537,3	527,8	559,0
przeciętna powierzchnia 1 obiektu w ha.....	14,9	15,1	9,4	9,4	9,6
Zieleńce:					
obiekty	584	599	605	614	615
powierzchnia w ha	408,3	423,6	425,4	429,6	433,9
przeciętna powierzchnia 1 obiektu w ha.....	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Zieleń uliczna w ha	513,4	512,9	518,2	653,0	659,4
Tereny zieleni osiedlowej w ha	1350,0	1334,0	1337,0	1310,7	1308,5
Powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej:					
w ha	2608,6	2605,9	2299,7	2268,1	2301,4
w % powierzchni ogólnej	2,7	2,7	2,4	2,3	2,4
na 1 mieszkańca w m ²	25,9	26,0	22,9	22,5	22,9
Żywopłaty w tys. mb.....	315,0	342,6	359,6	327,5	326,7
Nasadzenia w tys. szt:					
drzew	3,7	7,1	13,8	4,1	6,5
krzewów	19,9	67,5	24,5	25,7	68,0
Ubytki w tys. szt:					
drzew	4,3	8,4	9,2	6,9	7,5
krzewów	2,3	4,3	4,6	5,9	4,1
Lasy gminne (mienie komunalne) w ha	307,7	313,4	334,4	321,6	318,5

Tabl. 18 (93). **POWIERZCHNIA O SZCZEGÓLNYCH WALORACH PRZYRODNICZYCH
PRAWNIE CHRONIONA^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
OGÓLEM:					
w ha	570428,4	569801,8	570006,1	570005,6	570164,2
w % powierzchni województwa	22,7	22,7	22,7	22,7	22,7
na 1 mieszkańca w m ²	2639	2641	2616	2625	2633
Parki narodowe^b:					
w ha	18247,1	18247,2	18247,2	18246,6	18247,4
w % powierzchni województwa	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
na 1 mieszkańca w m ²	84	85	84	84	84
Rezerваты przyrody^b:					
w ha	11549,6	11549,6	11549,6	11549,6	11862,9
w % powierzchni województwa	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
na 1 mieszkańca w m ²	53	54	53	53	55
Parki krajobrazowe^{bc}:					
w ha	233595,4	233211,7	233211,7	233211,7	233211,7
w % powierzchni województwa	9,3	9,3	9,3	9,3	9,3
na 1 mieszkańca w m ²	1078	1081	1070	1074	1077
Obszary chronionego krajobrazu^c:					
w ha	299169,5	299152,7	299152,7	299152,7	299152,7
w % powierzchni województwa	11,9	11,9	11,9	11,9	11,9
na 1 mieszkańca w m ²	1381	1387	1373	1377	1381
Użytki ekologiczne:					
w ha	7093,5	6864,7	7069,1	7069,1	6909,4
w % powierzchni województwa	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
na 1 mieszkańca w m ²	33	32	32	33	32
Stanowiska dokumentacyjne:					
w ha	4,5	7,1	7,1	7,1	11,3
w % powierzchni województwa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
na 1 mieszkańca w m ²	0	0	0	0	0
Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe:					
w ha	768,8	768,8	768,8	768,0	768,8
w % powierzchni województwa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
na 1 mieszkańca w m ²	4	4	4	4	4

a Łącznie z obiektami utworzonymi na mocy uchwały rady gmin. *b* Bez otuliny. *c* Bez rezerwatów i pozostałych form ochrony przyrody położonych na terenie parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

Tabl. 19 (94). **POWIERZCHNIA O SZCZEGÓLNYCH WALORACH PRZYRODNICZYCH PRAWNIE CHRONIONA WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.^a**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Obszary prawnie chronione									Pomniki przyrody
	ogółem		parki narodowe ^b	rezerваты przyrody ^b	parki krajobrazowe ^{bc}	obszary chronionego krajobrazu ^c	użytki ekologiczne	stanowiska dokumentacyjne	zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	
	w ha	w % powierzchni ogólnej								
WOJEWÓDZTWO	570164	22,7	18247	11863	233212	299153	6909	11	769	1513
Podregion bialski	92371	15,5	8605	2560	28563	50369	1654	-	622	393
Powiaty:										
bialski.....	24757	9,0	-	476	15339	8705	237	-	-	253
parczewski	15648	16,4	2444	397	1083	10907	196	-	622	44
radzyński.....	839	0,9	-	16	-	650	174	-	-	43
włodawski.....	51127	40,7	6161	1671	12141	30107	1047	-	-	40
Miasto na prawach powiatu:										
Biała Podlaska.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13
Podregion chełmsko-zamojski	210864	22,7	9430	2917	117548	79083	1841	3	40	418
Powiaty:										
biłgorajski	18389	10,9	183	99	18106	-	-	-	1	48
chełmski.....	74969	39,8	947	1314	22551	49090	1067	-	-	77
hrubieszowski	24781	19,5	-	98	5198	19278	207	-	-	49
krasnostawski.....	25380	24,6	-	475	14129	10715	20	2	39	81
tomaszowski.....	15586	10,5	-	255	14795	-	535	-	-	56
zamojski.....	51758	27,7	8300	675	42769	-	12	1	-	87
Miasta na prawach powiatu:										
Chełm.....	1	-	-	1	-	-	-	-	-	11
Zamość.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
Podregion lubelski	91476	21,7	213	310	36013	51603	3228	4	108	263
Powiaty:										
lubartowski	32100	24,9	-	41	11595	19152	1313	-	-	43
lubelski.....	30620	18,2	-	86	8708	21688	50	4	84	104
łęczyński	19163	30,1	213	134	10303	6971	1519	-	24	46
świdnicki.....	7063	15,1	-	25	5407	1286	346	-	-	30
Miasto na prawach powiatu:										
Lublin.....	2530	17,2	-	24	-	2506	-	-	-	40
Podregion puławski	175452	31,1	-	6074	51089	118101	186	4	-	439
Powiaty:										
janowski.....	55106	63,0	-	3850	31245	20000	11	0	-	140
kraśnicki.....	23824	23,7	-	676	-	23118	31	-	-	69
łukowski.....	22359	16,0	-	1220	-	21137	3	-	-	65
opolski.....	35309	43,6	-	64	6757	28478	10	-	-	22
puławski.....	31607	33,8	-	264	13087	18164	88	4	-	74
rycki.....	7247	11,8	-	-	-	7204	43	-	-	69

a Łącznie z obiektami utworzonymi na mocy uchwały rady gmin. *b* Bez otuliny. *c* Bez rezerwatów i pozostałych form ochrony przyrody położonych na terenie parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

Tabl. 20 (95). **PARKI NARODOWE W 2012 R.**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Poleski	Roztoczański
Rok utworzenia	1990	1974
Powierzchnia w ha:		
ogółem	9764,6	8482,8
w tym pod ochroną ścisłą	116,0	805,9
w % powierzchni ogólnej	0,39	0,34
grunty:		
leśne	4798,4	8101,3
w tym niezalesione	113,7	46,9
w tym pod ochroną ścisłą	115,1	805,9
rolne	2300,7	261,9
zadrzewione i zakrzewione	453,1	2,2
woda	513,2	52,6
tereny pozostałe	1699,2	64,8
strefa ochronna	14041,9	38095,9
w tym strefa ochronna zwierzyny	-	2119,0

Tabl. 21 (96). **DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA W PARKACH NARODOWYCH**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Poleski					Roztoczański				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Osoby zwiedzające muzea	11656	12712	10791	11619	12292	30220	10414	23859	26819	29145
Imprezy dydaktyczne	18	51	47	41	53	71	66	139	454	438
Nowe wydawnictwa popularno- naukowe	4	2	7	-	4	6	8	4	14	-
Ścieżki dydaktyczne	5	6	6	6	6	9	9	9	9	9
Biblioteki (liczba pozycji księgozbi- oru)	3276	3438	3551	3572	3579	11164	11934	11890	12414	12756

Źródło: dane Ministerstwa Środowiska.

Tabl. 22 (97). **POWIERZCHNIA LEŚNA PARKÓW NARODOWYCH WEDŁUG TYPÓW SIEDLISKOWYCH LASU W 2012 R.**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Poleski		Roztoczański	
	w ha	w % powierzchni lasów	w ha powierzchni leśnej zalesionej	w % powierzchni leśnej zalesionej
Siedliska borowe:				
bór świeży.....	183,99	3,9	695,38	8,9
bór wilgotny.....	84,79	1,8	73,03	0,9
bór bagienny	22,18	0,5	76,40	1,0
bór mieszany świeży.....	835,77	17,8	886,89	11,3
bór mieszany wilgotny.....	388,77	8,2	234,02	3,0
bór mieszany bagienny	162,49	3,4	17,49	0,2
Siedliska lasowe i olsy:				
las mieszany świeży.....	251,64	5,3	463,73	5,9
las mieszany wilgotny	836,48	17,8	72,51	0,9
las mieszany bagienny	1420,18	30,2	54,95	0,7
las świeży	17,23	0,4	-	-
las wilgotny	78,32	1,7	1,39	0,0
las łęgowy	-	-	-	-
ols jesionowy	11,59	0,2	-	-
ols	412,61	0,8	71,41	0,9
Siedliska wyżynne i górskie:				
bór mieszany wyżynny świeży	-	-	179,19	2,3
las mieszany wyżynny świeży	-	-	1680,10	21,5
las mieszany wyżynny wilgotny.....	-	-	9,84	0,1
las wyżynny świeży	-	-	3297,37	42,2
las wyżynny wilgotny.....	-	-	4,45	0,1

Źródło: dane Poleskiego Parku Narodowego i Roztoczańskiego Parku Narodowego.

Tabl. 23 (98). **GATUNKI DRZEW W PARKACH NARODOWYCH W 2012 R.**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Poleski		Roztoczański	
	w ha powierzchni leśnej zalesionej	w % powierzchni leśnej zalesionej	w ha powierzchni leśnej zalesionej	w % powierzchni leśnej zalesionej
Drzewa panujące:				
sosna	1703,41	36,2	4371,65	55,9
świerk.....	5,71	0,1	28,44	0,4
modrzew	-	-	31,87	0,4
jodła	-	-	1558,27	19,9
buk	-	-	1358,20	17,4
dąb	225,96	4,8	282,64	3,6
brzoza.....	1726,57	36,7	15,55	0,2
jesion.....	4,28	0,1	24,49	0,3
olcha.....	974,96	20,7	129,94	1,7
Pozostałe – liściaste ^a	65,15	1,38	17,10	0,2

^a Grab, lipa, osika, klon, wiąz, jawor.

Źródło: dane Poleskiego Parku Narodowego i Roztoczańskiego Parku Narodowego.

Tabl. 24 (99). **SZKODNICTWO I OCHRONA PRZED SZKODNICTWEM W PARKACH NARODOWYCH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Poleski					Roztoczański				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba funkcjonariuszy Straży Parku	4	3	3	3	3	4	4	3	4	5
Liczba spraw:										
wszczętych	9	6	3	7	5	8	4	2	-	2
zakończonych.....	7	6	-	7	4	8	4	2	-	2
Kradzieże drewna:										
liczba przypadków	4	2	-	2	4	8	-	-	-	2
masa w m ³	5,9	10,0	-	4,8	13,6	6,6	-	-	-	8,7
wartość w zł	561,1	1527,8	-	738,1	3165,5	569,4	-	-	-	1647,4

Źródło: dane Ministerstwa Środowiska.

Tabl. 25 (100). **STAN LICZEBNY GŁÓWNYCH GATUNKÓW ZWIERZĄT ŁOWNYCH I CHRONIONYCH W PARKACH NARODOWYCH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Poleski					Roztoczański				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Bielik	2 ^c	2 ^c	2 ^c	2 ^c	2 ^c	10 ^a	2	2 ^a	2	2 ^d
Bocian czarny.....	10 ^c	10 ^c	10 ^c	8 ^c	12 ^c	2	8	8	8 ^c	10 ^c
Borsuk	38	40	40	40	40	60	- ^b	- ^b	- ^b	- ^b
Bóbr.....	291	286	314	314	451	4	18	16	8	10
Dzik	174	249	410	397	169	60	90	80	160	110
Jeleń	69	97	131	178	197	190	130	230	280	200
Lis.....	202	304	257	211	266	30	30	30	54	60
Łoś.....	70	53	157	70	119	2	- ^a	1 ^a	-	4 ^a
Orlik krzykliwy/orlik grubodzioby.....	4 ^c	4 ^c	4 ^c	3 ^c	6 ^c	12	14	12	10 ^c	8 ^c
Ryś	-	-	-	-	-	4	4	4	4	2
Sarna.....	1192	1009	947	894	777	550	550	400	350	400
Wilk.....	3	3	3	4 ^a	5	10	6	7	7	7
Wydra.....	40	40	40	40	40	2	8	6	4	6

a Pojawiające się przechodnio, migrujące. *b* Występują, brak danych liczbowych. *c* Wyznaczone strefy ochronne. *d* Bytujące stale lub przechodnie

Źródło: dane Ministerstwa Środowiska.

Tabl. 26 (101). **KOŁA I CZŁONKOWIE LIGI OCHRONY PRZYRODY**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Koła	144	134	123	125	115
Członkowie.....	5207	3841	3251	3255	2842
w tym młodzież.....	4992	3634	3070	3066	2620

Źródło: dane Zarządu Głównego Ligi Ochrony Przyrody.

Tabl. 27 (102). **POMNIKI PRZYRODY**

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Ogółem	1478	1506	1532	1504	1513
Pojedyncze drzewa	1046	1158	1181	1166	1177
Grupy drzew	272	184	185	177	177
Aleje	40	47	51	48	47
Głazy	43	42	38	39	39
Skalki, jaskinie	7	3	6	5	5
Pozostałe ^a	70	72	71	69	68

a Krzewy, źródła, wodospady, wywierzyska i inne.

Tabl. 28 (103). **REZERWATY PRZYRODY**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Obiekty	Powierzchnia w ha				
		ogółem	w tym		w tym pod ochroną ścisłą	
			lasy	użytki rolne		
OGÓLEM	2008	85	11550	9011	245	458
	2009	85	11550	9011	245	458
	2010	85	11550	9011	245	458
	2011	85	11550	9011	245	458
	2012	86	11863	9011	245	458
Faunistyczne.....	12	1400	649	-	-	
Krajobrazowe	6	637	597	-	68	
Leśne	35	6166	5971	1	337	
Torfowiskowe	15	3134	1449	219	-	
Florystyczne	6	154	149	-	50	
Wodne	1	203	80	-	-	
Przyrody nieożywionej.....	3	13	1	-	1	
Stepowe	8	156	115	25	1	

Tabl. 29 (104). **REZERWATY PRZYRODY W 2012 R.**
Stan w dniu 31 XII

NAZWA REZERWATU LOKALIZACJA	Typ – forma ochrony (ścista, częściowa)	Cel ochrony	Rok utworzenia
Las Lipowy w Uroczysku Bukowiec gm. Jarczów	leśny częściowa	zachowanie naturalnego lasu lipowego	1967
Święty Roch gm. Krasnobród	leśny częściowa	zachowanie naturalnego pochodzenia lasu bukowo-jodłowego	1983
Debry gm. Adamów	leśny częściowa	zachowanie naturalnego pochodzenia lasu bukowo-jodłowego	1983
Rogów gm. Grabowiec	stepowy ścista	płat roślinności kserotermicznej z reliktowym stanowiskiem dziewięcisiu popłocholistnego (<i>Carlina onopordifolia</i> Bess)	1965
Łabunie gm. Łabunie	stepowy częściowa	stanowisko bardzo rzadkich roślin stepowych	1959
Skarpa Dobużańska gm. Tyszowce	stepowy częściowa	zachowanie zbiorowisk kserotermicznych z rzadkimi gatunkami roślin stepowych	1989
Broczówka gm. Skierbieszów	stepowy częściowa	zbiorowiska kserotermiczne z rzadkimi chronionymi gatunkami i roślinami stepowymi, fragment grądu i świetlistej dąbrowy	1989
Obary gm. Biłgoraj	torfowiskowy częściowa	fragment torfowiska przejściowego i wysokiego	1975
Wieprzec gm. Zamość	torfowiskowy częściowa	torfowiska niskie i przejściowe z udziałem gatunków chronionych	1990
Nowiny gm. Susiec	torfowiskowy częściowa	torfowiska przejściowe z szeregiem niewielkich oczek wodnych	1990
Hubale gm. Zamość	faunistyczny częściowa	stanowisko susła perełkowanego	1982
Gliniska gm. Uchanie	faunistyczny częściowa	stanowisko susła perełkowanego	1982
Popówka gm. Miączyn	faunistyczny częściowa	stanowisko susła perełkowanego	1988
Skrzypny Ostrów gm. Tarnawatka	florystyczny częściowa	stanowisko modrzewia polskiego	1967
Piekiełko gm. Tomaszów Lubelski	geologiczny ścista	skupisko gładów narzutowych	1962

Tabl. 29 (104). REZERWATY PRZYRODY W 2012 R. (cd.)

Stan w dniu 31 XII

NAZWA REZERWATU LOKALIZACJA	Typ – forma ochrony (<i>ściśła, częściowa</i>)	Cel ochrony	Rok utworze- nia
Nad Tanwią gm. Susiec	krajobrazowy <i>ściśła</i>	przełom Tanwi przez strefę krawędziową Roztocza Środkowego	1958
Czartowe Pole gm. Józefów	krajobrazowy <i>ściśła</i> i <i>częściowa</i>	przełom Sopotu przez strefę krawędziową Roztocza Środkowego	1958
Szum gm. Józefów	krajobrazowy <i>częściowa</i>	przełom Szumu przez strefę krawędziową Roztocza Środkowego	1958
Suśle Wzgórza gm. Dołhobyczów	faunistyczny <i>częściowa</i>	stanowisko susła perełkowanego	1995
Wygon Grabowiecki gm. Grabowiec	faunistyczny <i>częściowa</i>	stanowisko susła perełkowanego	1995
Zarośle gm. Tomaszów Lubelski	leśny <i>częściowa</i>	zachowanie lasów jodłowo-bukowych z gatunkami roślin rzadkich i chronionych	1998
Przecinka gm. Rachanie	leśny <i>częściowa</i>	zachowanie starodrzewia bukowego z licznymi sędziwymi drzewami	1998
Chmiel gm. Jabłonna	leśny <i>częściowa</i>	zachowanie fragmentów starego naturalnego lasu dębowego	1983
Wierchowiska gm. Piaski	leśny <i>częściowa</i>	zachowanie fragmentów starego naturalnego lasu dębowego	1983
Czapliniec gm. Puławy	faunistyczny <i>częściowa</i>	zachowanie stanowiska lęgowego czapli siwej	1987
Skarpa Dobrska gm. Wilków	krajobrazowy <i>częściowa</i>	naturalne odsłonięcia skał czwartorzędowych oraz murawy kserotermiczne z rzadkimi gatunkami roślin	1991
Krowia Wyspa gm. Kazimierz Dolny gm. Wilków	faunistyczny <i>częściowa</i>	stanowiska lęgowe wielu gatunków ptaków	1991
Las Królewski gm. Krzczonów	leśny <i>częściowa</i>	zachowanie wielu rzadkich gatunków roślin oraz interesujących zbiorowisk leśnych i kserotermicznych, a także ciekawej rzeźby terenu	1997
Stasin m. Lublin	leśny <i>częściowa</i>	naturalne stanowisko brzozy czarnej	1981
Piskory gm. Żyrzyn	biocenotyczny <i>częściowa</i>	zachowanie zespołu ekosystemów wodnych bagiennych i leśnych o dużej różnorodności biologicznej	1998

Tabl. 29 (104). REZERWATY PRZYRODY W 2012 R. (cd.)

Stan w dniu 31 XII

NAZWA REZERWATU LOKALIZACJA	Typ – forma ochrony (ściśla, częściowa)	Cel ochrony	Rok utworze- nia
Olszanka gm. Jabłonna	leśny częściowa	zachowanie fragmentów starego naturalnego lasu dębowego	1983
Jata gm. Łuków	leśny ściśla i częściowa	las wielogatunkowy o charakterze naturalnym z udziałem jodły	1933
Topór gm. Łuków	leśny częściowa	zbiorowiska leśne z udziałem jodły	1933
Kra Jurajska gm. Łuków	przyrody nieożywionej częściowa	złoże amonitów w pokładach ilów jurajskich	1980
Kulak gm. Stoczek Łukowski	torfowiskowy częściowa	zbiorowiska roślinne ze stanowiskami wielu gatunków roślin chronionych i rzadkich, a w szczególności stanowiska rosiczki długolistnej	1983
Kania gm. Trzebieszów	leśny częściowa	wielogatunkowe lasy liściaste, w tym rzadkie na terenie Polski zbiorowiska dębniaka turzycowego	1995
Las Wągramski gm. Łuków	florystyczny częściowa	wawrzynek główkowy na granicy europejskiego zasięgu	1980
Lasy Janowskie gm. Dzwola, gm. Janów Lubelski	historyczny częściowa	kompleks lasów mieszanych w miejscu upamiętniającym największą na ziemiach polskich bitwę partyzantów	1984
Imielty Ług gm. Modliborzycze	torfowiskowy częściowa	charakterystyczne dla Puszczy Solskiej rozległe obszary bagien, zarastających zbiorników wodnych z rzadką i chronioną roślinnością stanowiącą ostoję ptactwa	1988
Kacze Błota gm. Dzwola	torfowiskowy częściowa	zachowanie charakterystycznych elementów dawnej Puszczy Solskiej	1988
Szklarnia gm. Dzwola, gm. Janów Lubelski	leśny częściowa	fragment dawnej Puszczy Solskiej obejmujący głównie drzewostany naturalnego pochodzenia ze znacznym udziałem jodły	1989
Doły Szczeckie gm. Gościeradów	krajobrazowo-leśny częściowa	gromadne stanowisko buka oraz malowniczo pocięty teren w formie jarów, wąwozów i tzw. suchych dolin	1997
Marynopol gm. Gościeradów	leśny częściowa	zachowanie występującej grupowo jodły	1976
Chmielinne gm. Leśna Podlaska	leśny częściowa	zachowanie lasu łągowego, a w szczególności jesionowo-olchowego i wiązowego	1967
Łęg Dębowy gm. Janów Podlaski	leśny częściowa	zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych łągu dębowego z licznymi drzewami pomnikowymi i rzadkimi roślinami runa na terenie zalewowym Bugu	1972

Tabl. 29 (104). REZERWATY PRZYRODY W 2012 R. (cd.)

Stan w dniu 31 XII

NAZWA REZERWATU LOKALIZACJA	Typ – forma ochrony (ścista, częściowa)	Cel ochrony	Rok utworzenia
Omelno gm. Drelów	leśny częściowa	zachowanie lasu lipowego pochodzenia naturalnego	1965
Królowa Droga gm. Dębowa Kłoda	leśny częściowa	zachowanie starodrzewu dębowego naturalnego pochodzenia z pomnikowymi okazami dębu szypułkowego	1967
Czapliniec gm. Radzyń Podlaski	faunistyczny częściowa	zachowanie kolonii lęgowych czapli siwej	1973
Jezioro Obradowskie gm. Parczew	torfowiskowy częściowa	zachowanie jeziora dystroficznego oraz naturalnych zbiorowisk torfowiskowych i leśnych z obecnością rzadkich składników flory, w tym wielu gatunków podlegających ochronie prawnej	1975
Czarny Las gm. Milanów	leśny częściowa	zachowanie fragmentu wielogatunkowego lasu mieszanego pochodzenia naturalnego	1981
Liski gm. Drelów	leśny częściowa	zachowanie lasu o charakterze naturalnym z licznymi zespołami roślinnymi oraz gatunkami roślin rzadkich i chronionych	1981
Dobryń gm. Zalesie	leśny częściowa	zachowanie lasu o charakterze naturalnym z licznymi drzewami dębu szypułkowego o charakterze pomnikowym	1983
Lasy Parczewskie gm. Dębowa Kłoda	leśny częściowa	zachowanie starodrzewu sosnowo-dębowego w miejscu intensywnej działalności partyzanckiej w okresie II wojny światowej	1984
Czapli Stóg gm. Zalesie	faunistyczny częściowa	zachowanie miejsc lęgowych kolonii czapli siwej oraz ostoi wielu ptaków śpiewających	1987
Warzewo gm. Podedwórze	faunistyczny częściowa	zachowanie miejsc lęgowych i ostoi wielu gatunków ptaków	1988
Szwajcaria Podlaska gm. Terespol	leśno-krajobrazowy częściowa	zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych, krajobrazowych urozmaiconych drzewostanów położonych na skarpie rzeki Bug z licznymi drzewami pomnikowymi	1995
Stary Las gm. Konstantynów	leśny częściowa	zachowanie lasu mieszanego – dobrze wykształconego fragmentu grądu z tendencją do przejścia w bór mieszany	1995
Stawska Góra gm. Chełm	florystyczny ścista	zachowanie dla celów naukowych naturalnego zbiorowiska roślinności stepowej z rzadkimi gatunkami roślin m.in. dziewięciszem popłocholistnym	1956

Tabl. 29 (104). **REZERWATY PRZYRODY W 2012 R. (cd.)**
Stan w dniu 31 XII

NAZWA REZERWATU LOKALIZACJA	Typ – forma ochrony (ściśla, częściowa)	Cel ochrony	Rok utworzenia
Bachus gm. Sawin	leśny częściowa	zachowanie lasu liściastego z dębem bezszypułkowym	1958
Jezioro Świerszczów gm. Cyców	florystyczny częściowa	zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych jeziora entroficznego oraz reliktovej roślinności występującej na torfowisku przyległym do jeziora	1959
Torfowisko przy Jeziorze Czarnym gm. Sosnowica	florystyczny ściśla	zachowanie ze względów naukowych i krajobrazowych torfowiska wysokiego oraz malowniczego krajobrazu z występującymi jeziorami i torfowiskami	1959
Serniawy gm. Sawin	leśny częściowa	zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu łągu olchowo-wiązowego i grądu niskiego pochodzenia naturalnego	1965
Wolwinów gm. Chełm	florystyczny częściowa	zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych stanowiska roślinności stepowej	1972
Brzeźno gm. Dorohusk, gm. Chełm	torfowiskowy częściowa	zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych torfowiska węglanowego z rzadkimi gatunkami roślin	1973
Jezioro Brudzieniec gm. Wola Uhruska	torfowiskowy częściowa	zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych śródlęsnego jeziora z otaczającymi je torfowiskami, na którym występują rzadkie gatunki roślin	1973
Siedliszcze gm. Białopole	faunistyczny częściowa	zachowanie miejsca lęgowego orlika krzykliwego oraz fragmentu lasu grądowego o charakterze naturalnym	1975
Liski gm. Białopole gm. Horodło	leśny częściowa	zachowanie drzewostanu dębowego oraz dębowo-sosnowego naturalnego pochodzenia	1978
Żmudź gm. Żmudź	florystyczny częściowa	zachowanie unikalnych form erozyjnych na stokach zbudowanych ze skał kredowych oraz stanowiska roślin kserotermicznych	1980
Żółwiove Błota gm. Włodawa	faunistyczny częściowa	zachowanie najliczniejszego w kraju stanowiska lęgowego żółwia błotnego oraz wielu chronionych i rzadkich gatunków zwierząt, a także wielu rzadkich i zagrożonych zespołów i gatunków roślin	1988
Małoziemce gm. Wola Uhruska	faunistyczny częściowa	zachowanie miejsc lęgowych czapli siwej i innych gatunków ptaków	1988
Roskosz gm. Dorohusk gm. Kamień	torfowiskowy częściowa	zachowanie unikalnych zbiorowisk torfowisk węglanowych, jak też ostoji chronionych i rzadkich gatunków ptaków	1973
Bagno Serebryskie gm. Chełm gm. Ruda Huta	torfowiskowy częściowa	zachowanie torfowiska węglanowego będącego ostoją bardzo rzadkich gatunków ptaków i roślin	1996

Tabl. 29 (104). REZERWATY PRZYRODY W 2012 R. (dok.)

Stan w dniu 31 XII

NAZWA REZERWATU LOKALIZACJA	Typ – forma ochrony (ściśła, częściowa)	Cel ochrony	Rok utworzenia
Wodny Dół gm. Krasnystaw	leśno-krajobrazowy częściowa	zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych szczególnego krajobrazu Wyniosłości Giełczewskiej, w tym malowniczych rozcięć erozyjnych pokrytych lasem z rzadkimi, chronionymi roślinami	1996
Głęboka Dolina gm. Kraśniczyn	leśno-krajobrazowy częściowa	zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych malowniczych rozcięć erozyjnych w postaci dolin z wąwozami oraz lasów jaworowo-dębowych z bukiem występującym na granicy zasięgu	1996
Jezioro Orchowe gm. Włodawa	torfowiskowy częściowa	zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych jeziora oraz otaczających go torfowisk z unikalną florą	1996
Magazyn gm. Włodawa	torfowiskowy częściowa	zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych w stanie niezmienionym bagien ze stagnującą wodą i unikalną roślinnością	1996
Trzy Jeziora gm. Wola Uhruska gm. Włodawa	torfowiskowy częściowa	zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych części obszaru Polesia z rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin i zwierząt	1996
Kozie Góry gm. Lubartów	leśny częściowa	stanowisko dębu bezszypułkowego poza granicą zasięgu	1958
Jezioro Brzeziczno gm. Ludwin	torfowiskowy częściowa	zachowanie mało zniszczonych gospodarką człowieka zbiorowisk roślinności wodnej i torfowiskowej	1959
Łęg na Kępie m. Puławy	leśny częściowa	zachowanie naturalnego łęgu wiązowego	1963
Podzamcze m. Bychawa	stepowy częściowa	zachowanie murawy kserotermicznej z wieloma rzadkimi gatunkami roślin	1974
Natalin gm. Urzędów	leśny częściowa	zachowanie naturalnego stanowiska jodły	1976
Jalinka gm. Lubycza Królewska	leśny częściowa	zachowanie naturalnego zbiorowiska grądowego z udziałem jodły i rzadkimi gatunkami roślin oraz skrzemieniałych drzew trzeciorzędowych w glebie	2000
Machnowska Góra gm. Lubycza Królewska	stepowy częściowa	zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych zbiorowisk roślinności kserotermicznej	2003
Księżostany gm. Łabunie	leśny częściowa	zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych naturalnej buczyny karpackiej-formy podgórskiej ze starodrzewem bukowym	2003
Torfowisko Sobowice gm. Chełm	torfowiskowy częściowa	zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych unikatowych źródliskowych torfowisk kopułowych oraz roślinności torfowiskowej i ciepłolubnej	2004

Źródło: dane Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody.

Tabl. 30 (105). **PARKI KRAJOBRAZOWE W 2012 R.**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia						
	parku krajobrazowego						strefy ochron- nej
	ogółem		w tym			z ogółem rezerwy i pozostałe formy ochrony przyrody	
	w ha	w % po- wierzchni geograficznej	lasy	użytki rolne	wody		
OGÓLEM	241182	9,6	114380	105648	4193	7970	210341
Chełmski	16457	0,7	8125	5358	161	625	10878
Kazimierski	14961	0,6	3130	10039	441	106	24189
Kozłowiecki	6121	0,2	5315	364	195	47	7432
Krasnobrodzki	9390	0,4	5693	3636	61	208	30794
Krzczonowski	12421	0,5	3075	9169	9	83	13854
Lasy Janowskie	35095	1,4	27812	6898	324	3849	22676
Nadwieprzański	6261	0,3	2509	3481	127	-	11185
Podlaski Przełom Bugu	15511	0,6	3874	5421	463	174	9222
Pojezierze Łęczyńskie	11816	0,5	3781	6014	1182	476	14095
Poleski	5113	0,2	380	3500	765	-	16954
Południoworozto- czański	4019	0,2	3100	727	52	4	-
Puszczy Solskiej	21305	0,9	18884	2394	27	105	1972
Skierbieszowski	35488	1,4	5173	29216	60	295	12479
Sobiborski	10000	0,4	8500	700	245	1889	9500
Strzelecki	12026	0,5	7488	2053	40	109	11486
Szczebrzeszyński	20209	0,8	5625	13811	-	-	-
Wrzelowiecki	4989	0,2	1916	2867	41	-	13625

Tabl. 31 (106). **CHARAKTERYSTYKA PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH W 2012 R.**
Stan w dniu 31 XII

NAZWA PARKU	Lokalizacja (gminy)	Charakterystyka
Chełmski	Chełm, Dorohusk, Ruda Huta, Sawin	duże kompleksy leśne, łąki oraz torfowiska węglanowe z wieloma cennymi gatunkami roślin i zwierząt
Poleski	Urszulin, Sosnowica, Stary Brus	teren na ogół równinny z charakterystycznymi łagodnymi zagłębieniami zajętyymi przez torfowiska lub trudno dostępne jeziora, obszar obfitujący w ekosystemy wodne, krajobraz parku to mozaika pól, łąk, torfowisk, wód, lasów, osobliwością jest duże nagromadzenie roślin strefy atlantyckiej
Sobiborski	Włodawa, Hańsk, Wola Uhruska	bardzo licznie występujące torfowiska (trzy typy torfowisk), jeziora, osobliwością parku jest żółw błotny – gatunek zagrożony wyginięciem, którego populacja jest największą w Europie Środkowej
Strzelecki	Dubienka, Białopole	park charakteryzuje się ubogą rzeźbą terenu, w dominującym płaskim krajobrazie czytelną formą rzeźby jest rozległa dolina Bugu, park obejmuje kompleksy żyznych, wielogatunkowych lasów liściastych i mieszanych, stare, wielogatunkowe drzewostany z dobrze wykształconym podszytem są siedliskiem wielu rzadkich gatunków ptaków
Skierbieszowski	Krasnystaw, Kraśniczyn	jeden z najciekawszych pod względem krajobrazowym mezoregionów wschodniej Polski Dział Grabowiecki, występuje tu wiele rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt
Kazimierski	Kazimierz Dolny, Wilków, Puławy, Janowiec, Karczmiska, Końskowola, Nałęczów, Wąwolnica	unikalne w skali kraju i Europy elementy krajobrazu przyrodniczego i kulturowego, pokrycie płaskowyżu wyjątkowo gęstą siecią wąwozów lessowych dochodzących do 30 metrów
Wrzelowiecki	Opole Lubelskie, Józefów n/Wisłą	park posiadający bardzo urozmaiconą rzeźbę terenu, występują tu m.in.: wąwozy lessowe, suche doliny, zagłębienia bezodpływowe o charakterze krasowym lub sufozyjnym, pola wydymowe i równiny
Krzczonowski	Krzczonów, Jabłonna, Rybczewice, Piaski	teren falisty, porozcinany dolinami rzecznyymi o stromych zboczach, wąwozy i ostańce denudacyjne
Kozłowiecki	Niemce, Kamionka, Lubartów	park położony jest na Równinie Lubartowskiej, ponad 83 % powierzchni stanowią lasy o dość dużym zróżnicowaniu, w składzie gatunkowym drzewostanów znaczny udział ma rzadki gatunek dębu bezszypułkowego

Tabl. 31 (106). **CHARAKTERYSTYKA PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH W 2012 R. (dok.)**
Stan w dniu 31 XII

NAZWA PARKU	Lokalizacja (gminy)	Charakterystyka
Pojezierze Łęczyńskie	Ludwin, Ostrów Lubelski, Puchaczów, Uścimów	jeden z najcenniejszych przyrodniczo obszarów województwa lubelskiego, na wysokie walory przyrodnicze składają się jeziora z przyległymi torfowiskami, bogactwo roślinności wodnej, torfowiskowej i leśnej
Nadwieprzański	Łęczna, Milejów, Puchaczów, Spiczyn, Trawniki	przyrodniczą i krajobrazową osią parku jest dolina środkowego Wieprza, do najcenniejszych wartości florystycznych należy roślinność starorzeczy
Krasnobrodzki	Adamów, Józefów, Krasnobród, Susiec, Tomaszów Lubelski	park obejmuje położone w centrum Roztocza pasmo wzgórz wapiennych, pokrytych częściowo utworami piaszczystymi
Puszczy Solskiej	Józefów, Aleksandrów, Łukowa, Obsza, Susiec	park obejmuje rozległą strefę borów sosnowych, głównym walorem przyrodniczym są bardzo liczne, śródleśne torfowiska, bagna i bory bagienne
Południoworoztoczański	Lubycza Królewska	park obejmuje fragment Roztocza Południowego na pograniczu województwa lubelskiego i podkarpackiego, w rzeźbie terenu dominują pagórki, garby i stromościenne wąwozy, jeden z najobfitszych w środkowo-wschodniej Polsce obszarów źródłiskowych
Szczebrzeszyński	Biłgoraj, Frampol, Turobin, Szczebrzeszyn, Zwierzyniec, Radecznicza, Tereźpol, Sulów	obszar lessowy, silnie rozczłonkowany siecią wąwozów, zupełnie bezwodny, na południowych, niezalesionych stokach rosną murawy kserotermiczne
Podlaski Przełom Bugu	Konstantynów, Janów Podlaski, Rokitno, Zalesie, Terespol oraz Sarnaki, Platerów (woj. mazowieckie)	przewodnim walorem parku jest dolina Bugu, charakterystycznym środowiskiem doliny są liczne starorzecza z typową roślinnością pływającą
Lasy Janowskie	Modliborzyce, Dzwola, Janów Lubelski, Potok Wielki	jeden z największych zwartych kompleksów leśnych w Polsce, o wysokich wartościach przyrodniczych tego terenu decyduje wielkość lasów, duża różnorodność siedlisk leśnych z zachowanymi fragmentami lasu o charakterze puszczy, leśny krajobraz urozmaicony jest dolinami rzek, wałami wydmowymi, dużymi kompleksami stawów, bagien i torfowisk śródleśnych

Źródło: dane Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody.

Tabl. 32 (107). **OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU^a W 2012 R.**
Stan w dniu 31 XII

OBSZARY CHRONIO- NEGO KRA- JOBRAZU	Lokalizacja (gminy)	Rok utworze- nia	Powierzchnia obszaru chronionego krajobrazu					z ogółem rezerwa- ty i pozos- tałe formy ochrony przyrody	Główne walory środowiska przyrodniczego
			ogółem w ha	w % po- wierzch- ni woje- wództwa	w tym				
					lasy	użytki rolne	wody		
Nadbużański	Terespol, Kodeń, Sławatycze, Hanna, Biała Podlaska	1990	11300	0,5	626	6442	3491	-	pastwiska i murawy z charakterystyczną dla doliny Bugu roślinnością ksero- termiczną
Łukowski	Łuków, Stoczek Łukowski	1977	18650	0,7	9363	8582	83	1186	moreny czołowe i ich partie krawę- dziowe, ozy, wy- dmy, doliny rzeczne i głązy narzutowe
Radzyński	Radzyń Podlaski, Łuków, Trzebieszów	1997	3706	0,2	1156	2436	7	34	platy dwóch zbiorowisk leśnych: grąd typowy, dębniak turzycowy
Chełmski	Cyców, Siedliszcze, Urszulin, Wierzbica, Hańsk, Sawin, Ruda Huta, Chełm, Doro- husk, Kamień, Żmudź, Leśniowice,	1983	30420	1,2	5955	19325	100	557	masywne wyniosło- ści zbudowane ze skał wapiennych naprzemian z pod- mokłymi zagłębie- niami, w których można spotkać róż- ne typy torfowisk niskich, w tym tor- fowiska węglanowe
Grabowiecko- Strzelecki	Krasnystaw, Woj- sławice, Białopole, Dubienka, Leśniowi- ce, Żmudź	1983	26963	1,1	5479	20791	60	-	suche dolinki i wąwozy wyrzeź- bione w podłożu lessowym
Pawłowski	Łopiennik Górny, Rejowiec Rejowiec Fabryczny, Sie- dliszcze	1983	8000	0,3	2800	4320	120	-	wzniesienia kredowe, zwarty kompleks stawów rybnych

a Obiekty przyjęte na mocy rozporządzenia Wojewody.

Tabl. 32 (107). **OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU^a W 2012 R. (cd.)**
Stan w dniu 31 XII

OBSZARY CHRONIO- NEGO KRA- JOBRAZU	Lokalizacja (gminy)	Rok utwo- rzenia	Powierzchnia obszaru chronionego krajobrazu					z ogółem rezerwa- ty i pozos- tałe formy ochrony przyrody	Główne walory środowiska przyrodniczego
			ogółem w ha	w % po- wierzch- ni woje- wództwa	w tym				
					lasy	użytki rolne	wody		
			w ha						
Poleski	Sosnowica, Urszulin, Cyców, Stary Brus, Wiryki, Hańsk, m. i gm. Włodawa, Wola Uhruska	1983	41000	1,6	13455	22945	1720	631	rozległa równina z licznymi torfowiskami, jeziorami oraz lasami sosnowymi i mieszаныmi
Kraśnicki	Józefów nad Wisłą, Dzierzkowice, Urzędów, Kraśnik, Zakrzówek	1990	29270	1,2	8275	20075	147	3	bardzo urozmaicona rzeźba terenu, bogata szata roślinna, wąwozy są miejscem występowania wielu rzadkich gatunków, m.in. obuwika
Chodelski	Wilków, Łaziska, Karczmiska, Opole, Poniatowa, Chodel, Bełżyce, Borzechów	1990	23338	0,9	6984	15698	450	-	malowniczy krajobraz lasów, łąk i pól uprawnych
Czerniejowski	Lublin, Głusk, Jabłonna, Bychawa, Piaski, Krzczonów, Mełgiew, Niedrzwi-ca Duża, Strzyżewice	1990	19510	0,8	4506	13810	396	52	kompleksy leśne, liczne źródła i doliny rzeczne
Dolina Ciemięgi	Niemce, Jastków, Wólka Lubelska	1990	2627	0,1	77	2343	8	-	wąwozy lessowe oraz dolina rzeki Ciemięgi
Kozi Bór	Żyrzyn, Kurów, Markuszów, Abramów, Garbów, Kamionka	1990	12681	0,5	5600	6905	25	46	bory mieszane i świeże z występującym w drzewostanie dębem bezzypułkowym, duże powierzchnie łąk i fragmenty torfowisk

a Obiekty przyjęte na mocy rozporządzenia Wojewody.

Tabl. 32 (107). **OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU^a W 2012 R. (dok.)**
Stan w dniu 31 XII

OBSZARY CHRONIO- NEGO KRA- JOBRAZU	Lokalizacja (gminy)	Rok utwo- rzenia	Powierzchnia obszaru chronionego krajobrazu					z ogółem rezerwa- ty i pozos- tałe formy ochrony przyrody	Główne walory środowiska przyrodniczego
			ogółem w ha	w % po- wierzch- ni woje- wództwa	w tym				
					lasy	użytki rolne	wody		
			w ha						
Pradolina Wieprza	Puławy, Żyrzyn, Ryki, Ułęż, Jezio- rzany, Baranów, Michów, Kock, Firlej	1990	33159	1,3	11696	19467	1481	275	dolina rzeki Wieprz, stanowiąca doskona- łe warunki wystę- powania wielu rzad- kich i chronionych gatunków roślin i zwierząt, głównie wielu ginących gatunków ptaków wodno-błotnych
Annówka	Kock, Borki	1990	2069	0,1	1698	333	26	35	zwarty, zróżnicowa- ny fitosocjologicz- nie, rozległy kom- pleks leśny, w któ- rym udział staro- drzewu przekracza 30%
Dołhoby- czowski	Dołhobyczów, Mircze	1996	7308	0,3	2309	3986	-	-	ekosystemy leśne, wodne i szuwarowe
Roztoczański	Batorz, Chrzanów, Dzwola, Modlibo- rzyce, Godziszów	1996	20000	0,8	2600	16800	-	-	mało zniekształcone środowiska przy- rodnicze, obejmują- ce obszary o dużej różnorodności eko- systemów
Nadbużański	Horodło	1997	11970	0,5	396	9192	11	-	ekosystemy wodne, szuwarowe i muraw kserotermicznych

a Obiekty przyjęte na mocy rozporządzenia Wojewody.

Źródło: dane Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody.

Tabl. 33 (108). **OBSZARY NATURA 2000 W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia w ha	WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia w ha
Obszary specjalnej ochrony ptaków			
Ogółem	335843,4	Dolina Łętowni	1135,0
Bagno Bubnów	2187,6	Dolina Sieniochy	2693,1
Chełmskie Torfowiska Węglanowe	4309,4	Dolina Szyszły	981,0
Dolina Dolnego Bugu	7915,3	Dolina Środkowego Wieprza	1523,3
Dolina Górnej Łabuńki	1907,0	Dolina Wolicy	938,3
Dolina Sołokiji	13667,8	Doliny Łabuńki i Topornicy	2054,7
Dolina Szyszły	2557,2	Dolny Wieprz	8182,3
Dolina Środkowego Bugu	28096,6	Drewniki	65,5
Dolina Środkowej Wisły	3367,0	Dzierzkowice	247,1
Dolina Tyśmienicy	7363,7	Gliniska	16,6
Lasy Janowskie	33711,0	Gościeradów	1752,6
Lasy Łukowskie	11093,0	Guzówka	741,5
Lasy Parczewskie	14024,3	Horodysko	2,9
Lasy Strzeleckie	8749,5	Horodyszcze	25,4
Małopolski Przełom Wisły	2909,0	Hubale	34,4
Ostoją Nieliska	3135,3	Izbicki Przełom Wieprza	1778,1
Ostoją Tyszowiecka	11029,4	Jata	1188,3
Polesie	18030,9	Jelino	8,4
Puszcza Solska	67907,4	Jeziora Uściwierskie	2065,6
Roztocze	81706,0	Kamień	98,0
Staw Boćków	326,2	Kazimierówka	165,5
Uroczysko Mosty- Zahajki	5061,7	Kąty	24,0
Zbiornik Podedwórze	283,7	Komaszyce	127,8
Zlewnia Górnej Huczwy	6504,6	Kornelówka	28,6
Specjalne obszary ochrony siedlisk			
Lubelskie	164721,6	Krowie Bagno	535,2
Adelina	483,7	Kumów Majoracki	137,2
Bachus	84,2	Las Orłowski	367,3
Borowa Góra	3,3	Las Żaliński	784,1
Bródek	208,7	Lasy Dołhobyczowskie	472,9
Brzeziczno	98,0	Lasy Mirczańskie	153,0
Bystrzyca Jakubowicka	456,2	Lasy Sobiborskie	9709,3
Chmiel	25,8	Łabunie	311,4
Czarny Las	19,8	Łopiennik	157,7
Dąbrowy Seroczyńskie	2,9	Maśluchy	91,6
Debry	179,5	Minokąt	33,1
Dobromyśl	636,8	Niedzieliska	17,9
Dobryń	87,8	Niedzielski Las	267,2
Dobużek	199,3	Nowosiółki (Julianów)	33,5
Dolina Dolnej Tanwi	6383,1	Obuwik w Uroczysku Świdów	36,5
Dolina Górnej Siniochy	597,0	Olszanka	11,0
Dolina Krzny	203,0	Opole Lubelskie	2724,4
		Ostoją Nadbużańska	6871,7

Tabl. 33 (108). **OBSZARY NATURA 2000 W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM W 2012 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia w ha	WYSZCZEGÓLNIENIE	Powierzchnia w ha
Obszary specjalnej ochrony siedlisk (dok.)			
Ostoja Parczewska.....	3591,5	Sztolnie w Senderkach.....	80,6
Ostoja Poleska.....	10159,1	Świdnik.....	122,8
Pastwiska nad Huczwą.....	149,5	Świeciechów.....	130,1
Pawłów.....	871,0	Święty Roch.....	202,4
Płaskowyż Nałęczowski.....	1080,7	Tarnoszyn.....	368,1
Podeblocie.....	530,8	Terespól.....	24,9
Podpakule.....	10,7	Torfowiska Chełmskie.....	2124,2
Poleska Dolina Bugu.....	8173,2	Torfowisko Sobowice.....	175,4
Polichna.....	368,4	Uroczyska Lasów Adamowskich..	1100,8
Popówka.....	55,7	Uroczyska Lasów Janowskich.....	19230,7
Posadów.....	3,1	Uroczyska Lasów Strzeleckich.....	3598,6
Przełom Wisły w Małopolsce.....	7685,9	Uroczyska Puszczy Solskiej.....	31010,2
		Uroczyska Roztocza Wschod- niego.....	2763,3
Puławy.....	1157,0	Wierzchowiska.....	4,2
Putnowice.....	50,6	Wodny Dół.....	188,4
Rogów.....	12,0	Wrzosowisko w Orzechowie.....	18,8
Roztocze Środkowe.....	8472,8	Wygon Grabowiecki.....	8,4
Sawin.....	7,2	Zachodniowołyńska Dolina Bugu.....	1556,1
Serniawy.....	38,0	Zarośle.....	391,8
Siennica Różana.....	133,7	Żmudź.....	44,1
Stawska Góra.....	5,0	Żurawce.....	35,8
Suśle Wzgórza.....	27,2		
Szczecyn.....	696,7		

Źródło: dane Ministerstwa Środowiska.

VII. ODPADY

UWAGI METODYCZNE

Przedstawione w dziale dane charakteryzują ilościową i jakościową skalę zagrożenia dla środowiska oraz uciążliwości spowodowane wytwarzaniem odpadów przemysłowych, komunalnych i innych, w tym odpadów niebezpiecznych, a także przedsięwzięcia podejmowane w zakresie przeciwdziałania tym zagrożeniom. Uciążliwość dla środowiska przejawia się przede wszystkim zanieczyszczeniem odpadami wód i gleb, skażeniem powietrza, niszczeniem walorów estetycznych i krajobrazowych oraz wyłączeniem z użytkowania terenów rolnych i leśnych zajmowanych pod składowanie odpadów.

Informacje o odpadach opracowano w oparciu o ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (tekst jednolity Dz. U. 2010, Nr 185, poz.1243) oraz o **Katalog odpadów**, wprowadzony w życie dnia 1 stycznia 2002 r. rozporządzeniem Ministra Środowiska (Dz. U. 2001, Nr 112, poz. 1206).

Dane o odpadach dotyczą jednostek wytwarzających w ciągu roku sumarycznie powyżej 1 tys. ton odpadów, z wyłączeniem odpadów komunalnych, lub posiadających 1 mln ton i więcej odpadów nagromadzonych.

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii, określonych w załączniku nr 1 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach, których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć się lub do ich pozbycia się jest obowiązany. Przez **wytwórcę odpadów** rozumie się każdego, którego działalność lub bytowanie powoduje powstawanie odpadów oraz każdego, kto przeprowadza wstępne przetwarzanie, mieszanie lub inne działania powodujące zmianę charakteru lub składu tych odpadów.

Przez **odzysk odpadów** rozumie się wszelkie działania, niestwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części, lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji, materiałów lub energii i ich wykorzystania. **Recykling** to taki odzysk, który polega na powtórным przetwarzaniu substancji lub materiałów zawartych w odpadach w procesie produkcyjnym w celu uzyskania substancji lub materiału o przeznaczeniu pierwotnym lub o innym przeznaczeniu.

Unieszkodliwianie odpadów polega na poddaniu odpadów procesom przekształceń biologicznych, fizycznych lub chemicznych w celu doprowadzenia ich do stanu, który nie stwarza zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska. Do **procesów unieszkodliwiania** odpadów zalicza się m.in. składowanie na składowiskach, obróbkę w glebie i ziemi, retencję powierzchniową (np. umieszczanie odpadów na poletkach osadowych lub lagunach), termiczne przekształcanie odpadów.

Składowisko odpadów jest to obiekt budowlany przeznaczony do składowania odpadów. Wyróżnia się trzy typy składowisk odpadów: składowisko odpadów niebezpiecznych, składowisko odpadów obojętnych oraz składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Przez **odpady składowane** należy rozumieć odpady usunięte na składowiska (wysypiska, hałdy, stawy osadowe) własne zakładów lub obce.

Magazynowanie odpadów jest to czasowe przetrzymywanie lub gromadzenie odpadów przed ich transportem, odzyskiem lub unieszkodliwianiem.

Dane o **odpadach dotychczas składowanych (nagromadzonych)** dotyczą ilości odpadów zdeponowanych na terenach własnych zakładów w wyniku składowania w roku sprawozdawczym i w latach poprzednich.

Przez **zrekultywowane tereny składowania odpadów** należy rozumieć tereny, których eksploatacja została zakończona i na których zostały przeprowadzone prace polegające na nadaniu lub przywróceniu im wartości użytkowych poprzez, m.in. właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych oraz uregulowanie stosunków wodnych.

Odpady komunalne są to odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych, pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Dane o odpadach komunalnych dotyczą ilości zebranych stałych odpadów komunalnych, które przedstawiono w wagowych jednostkach miary (tony). Przy ustalaniu ilości odpadów uwzględniono pojemność taboru służącego do wywozu odpadów oraz ilość kursów. Pojemność taboru do wywozu odpadów stałych i nieczystości ciekłych jest określona przez producenta lub ustalona przez przedsiębiorstwo (zakład) oczyszczania. Przedstawiono także dane dotyczące: rodzajów wyselekcjonowanych stałych odpadów komunalnych, odpadów zebranych z gospodarstw domowych, ilości unieszkodliwionych odpadów w kompostowniach i spalarniach odpadów oraz zdeponowanych na składowiskach, liczby i powierzchni zorganizowanych składowisk czynnych (tj. takich, na które w roku sprawozdawczym były wywożone odpady) oraz zamkniętych, a także informacje o odgazowywaniu składowisk.

Tabl. 1 (109). **ODPADY^a WYTWORZONE W CIĄGU ROKU**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Zakłady wytwarzające odpady (stan w dniu 31 XII).....	78	76	90	89	97
Odpady wytworzone w ciągu roku w tys. t.....	4449,4	5264,5	4860,4	5196,8	6272,4
poddane odzyskowi.....	3726,3	2866,2	3863,9	3157,8	3998,4
w % wytworzonych.....	83,7	54,4	79,5	60,8	63,7
unieszkodliwione.....	670,4	1803,4	956,8	1788,6	2230,1
w % wytworzonych.....	15,1	34,3	19,7	34,4	35,6
w tym: termicznie.....	15,8	14,7	13,4	0,8	0,5
składowane ^b	642,7	1777,8	936,8	1782,6	2222,6
magazynowane czasowo.....	52,7	594,7	39,7	250,4	43,9
w % wytworzonych.....	1,2	11,3	0,8	4,8	0,7
na 1 mieszkańca w t.....	2,1	2,4	2,2	2,4	2,9
na 1 km ² w t.....	177	210	193	207	250
Odpady dotychczas składowane (nagromadzo- ne)^c (stan w dniu 31 XII):					
w tys. t.....	15830,6	17344,4	18429,7	20205,1	22628,6
na 1 km ² w t.....	630	690	631	804	632
Tereny składowania odpadów w ha:					
niezrekultywowane (stan w dniu 31 XII).....	141,2	127,8	104,3	112,7	136,4
zrekultywowane w ciągu roku.....	-	1,0	2,5	3,0	-

a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. b Na terenach własnych zakładów i terenach obcych. c Na terenach własnych zakładów.

Tabl. 2 (110). **ODPADY^a WYTWORZONE WEDŁUG RODZAJÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE		Odpady wytworzone w ciągu roku						Odpady dotychczas składowane (nagromadzone) ^{cd}
		ogółem	poddane odzyskowi	unieszkodliwione			magazynowane czasowo	
				razem	w tym			
					termicznie	składowane ^b		
w tys. t								
OGÓŁEM	2008	4449,4	3726,3	670,4	15,8	642,7	52,7	15830,6
	2009	5264,5	2866,2	1803,4	14,7	1777,8	594,9	17344,4
	2010	4860,4	3863,9	956,8	13,4	936,8	39,7	18429,7
	2011	5196,8	3157,8	1788,6	0,8	1782,6	250,4	20205,1
	2012	6272,4	3998,4	2230,1	0,5	2222,6	43,9	22628,6
w tym:								
Odpady powstające przy płukaniu i oczyszczaniu kopalin	2008	3056,8	2441,8	615,0	-	615,0	-	9623,0
	2009	3799,1	1507,5	1750,0	-	1750,0	541,6	11373,0
	2010	3301,0	2415,3	885,7	-	885,7	-	12800,3
	2011	4060,0	2102,7	1750,0	-	1750,0	207,3	14550,3
	2012	4754,8	2566,8	2188,0	-	2188,0	-	16945,6
Wysłodki	2008	447,1	447,1	-	-	-	-	-
	2009	453,3	453,3	-	-	-	-	-
	2010	456,2	456,2	-	-	-	-	-
	2011	-	-	-	-	-	-	-
	2012	-	-	-	-	-	-	-
Osady z oczyszczania i mycia buraków	2008	89,0	63,0	3,6	-	-	22,4	-
	2009	142,1	116,2	5,7	-	-	20,2	-
	2010	147,5	139,7	5,2	-	-	2,6	-
	2011	105,3	98,2	5,2	-	-	1,9	-
	2012	111,1	105,7	4,9	-	-	0,5	-

a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. *b* Na terenach własnych zakładów i terenach obcych. *c* Na terenach własnych zakładów. *d* Stan w dniu 31 XII.

Tabl. 2 (110). **ODPADY^a WYTWORZONE WEDŁUG RODZAJÓW (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE		Odpady wytworzone w ciągu roku						Odpady dotychczas składowane (nagromadzone) ^{cd}
		ogółem	poddane odzyskowi	unieszkodliwione			magazynowane czasowo	
				razem	w tym			
					termicznie	składowane ^b		
w tys. t								
Nienormatywny węgiel wapnia oraz kreda cukrownicza (wapno defekacyjne).....	2008	56,5	56,5	-	-	-	-	-
	2009	66,7	65,3	-	-	-	1,4	-
	2010	64,5	60,6	-	-	-	3,9	-
	2011	83,1	83,1	-	-	-	-	-
	2012	71,7	68,1	-	-	-	3,6	-
Mieszanki popiołowo-żuźlowe z mokrego odprowadzania odpadów paleniskowych.....	2008	91,5	78,5	-	-	-	13,0	4743,2
	2009	111,6	110,5	-	-	-	1,1	4585,2
	2010	116,6	114,7	-	-	-	1,9	4267,3
	2011	118,8	109,1	-	-	-	9,7	4267,3
	2012	129,2	107,0	-	-	-	22,2	4267,3
Żuźle, popioły paleniskowe i pyły z kotłów	2008	71,2	63,3	-	-	-	7,9	-
	2009	58,2	52,6	-	-	-	5,6	-
	2010	61,2	56,4	-	-	-	4,8	-
	2011	51,5	47,4	-	-	-	4,1	-
	2012	61,9	59,4	-	-	-	2,5	-
Ustabilizowane komunalne osady ściekowe.....	2008	88,9	80,7	7,6	0,2	1,9	0,6	1002,9
	2009	87,4	79,3	7,5	0,9	2,2	0,6	929,0
	2010	116,5	72,8	25,1	3,4	0,2	18,1	887,7
	2011	99,3	71,8	4,1	-	4,1	23,4	887,7
	2012	113,3	98,0	4,7	-	4,1	10,6	887,7

a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. *b* Na składowiskach własnych zakładów i innych. *c* Na terenach własnych zakładów. *d* Stan w dniu 31 XII.

Tabl. 3 (111). **ODPADY^a WEDŁUG ŹRÓDEŁ POWSTAWANIA W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Odpady wytworzone w ciągu roku					Odpady dotychczas składowane (nagromadzone) w tys. t ^{cd}
	ogółem w tys. t	poddane odzyskowi	unieszkodliwione		magazynowane czasowo	
			razem	w tym składowane ^b		
w % ogółem						
OGÓŁEM	6272,4	63,7	35,6	35,4	0,7	22628,6
w tym:						
Odpady powstające przy poszukiwaniu, wydobywaniu, fizycznej i chemicznej przeróbce rud oraz innych kopalin.....	4765,4	54,1	45,9	45,9	-	16945,6
Odpady z rolnictwa, sadownictwa, upraw hydroponicznych, rybołówstwa, leśnictwa, łowiectwa oraz przetwórstwa żywności	524,5	97,9	1,0	-	1,0	-
Odpady z przetwórstwa drewna oraz z produkcji płyt i mebli, masy celulozowej, papieru i tektury.....	70,4	97,9	-	-	2,1	-
Odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania produktów przemysłu chemii nieorganicznej	0,3	100,0	-	-	-	-
Odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania produktów przemysłu chemii organicznej	0,3	100,0	-	-	-	-
Odpady z produkcji, przygotowania, obrotu i stosowania powłok ochronnych (farb, lakierów, emalii ceramicznych), kitu, klejów, szczeliw i farb drukarskich	0,5	100,0	-	-	-	-
Odpady z procesów termicznych.....	330,9	92,4	-	-	7,6	4267,3
Odpady z kształtowania oraz fizycznej i mechanicznej obróbki powierzchni metali i tworzyw sztucznych	17,2	94,8	5,2	-	-	-
Oleje odpadowe i opady ciekłych paliw (z wyłączeniem olejów jadalnych oraz grup 05, 12 i 19).....	0,4	75,0	25,0	-	-	-
Odpady opakowaniowe, sorbenty, tkaniny do wycierania, materiały filtracyjne i ubrania ochronne nie ujęte w innych grupach	4,4	100,0	-	-	-	-
Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej (włączając glebę i ziemię z terenów zanieczyszczonych)	409,7	100,0	-	-	-	-
Odpady z instalacji i urządzeń służących zagospodarowaniu odpadów z oczyszczalni ścieków oraz z uzdatniania wody pitnej i wody do celów przemysłowych	146,3	68,1	24,4	23,7	7,5	1415,7

a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. *b* Na składowiskach własnych zakładów i innych. *c* Na terenach własnych zakładów. *d* Stan w dniu 31 XII.

Tabl. 4 (112). **ODPADY^a WYTWORZONE I NAGROMADZONE WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Odpady wytworzone w ciągu roku					Odpady dotychczas składowane (nagromadzone ^{cd})	na 1 km ² w tys. t	Tereny składowania odpadów niezrehabilitowane ^d w ha
	ogółem	poddane odzyskowi	unieszkodliwione		magazynowane czasowo			
			razem	w tym składowane ^b				
w tys. t								
WOJEWÓDZTWO	6272,4	3998,4	2230,1	2222,6	43,9	22628,6	0,9	136,4
Podregion bialski	122,7	120	0,4	0,4	2,3	-	-	-
Powiaty:								
bialski.....	31,9	31,0	-	-	0,9	-	-	-
parczewski	20,2	20,2	-	-	-	-	-	-
radzyński.....	55,8	54,5	-	-	1,3	-	-	-
włodawski.....	4,7	4,6	-	-	0,1	-	-	-
Miasto na prawach powiatu:								
Biała Podlaska	10,1	9,7	0,4	0,4	-	-	-	-
Podregion chełmsko-zamojski	433,8	414	5,3	0,4	14,5	-	-	-
Powiaty:								
biłgorajski	29,0	27,5	-	-	1,5	-	-	-
chełmski.....	18,3	18,3	-	-	-	-	-	-
hrubieszowski	125,9	121,2	-	-	4,7	-	-	-
krasnostawski.....	112,9	107,7	4,9	-	0,3	-	-	-
tomaszowski	39,9	39,9	-	-	-	-	-	-
zamojski.....	47,1	47,1	-	-	-	-	-	-
Miasta na prawach powiatu:								
Chełm.....	43,1	38,6	-	-	4,5	-	-	-
Zamość.....	17,6	13,7	0,4	0,4	3,5	-	-	-
Podregion lubelski	5411,7	3216,5	2193,1	2193	2,1	17833,3	4,2	86,4
Powiaty:								
lubartowski	65,5	63,2	2,2	2,2	0,1	-	-	-
lubelski.....	24,1	21,9	2,0	2,0	0,2	-	-	-
łęczyński	4793,2	2605,2	2188,0	2188,0	-	16945,6	26,6	63,6
świdnicki.....	17,6	16,7	-	-	0,9	-	-	-
Miasto na prawach powiatu:								
Lublin.....	511,3	509,5	0,9	0,8	0,9	887,7	6,0	22,8
Podregion puławski ...	304,2	247,9	31,3	28,8	25	4795,3	0,9	50
Powiaty:								
janowski.....	7,9	6,9	-	-	1,0	-	-	-
kraśnicki.....	37,7	35,9	1,4	-	0,4	-	-	-
łukowski.....	27,2	26,7	0,5	-	-	-	-	-
opolski	17,4	17,4	-	-	-	-	-	-
puławski.....	205,0	152,0	29,4	28,8	23,6	4795,3	5,1	50,0
rycki.....	9,0	9,0	-	-	-	-	-	-

a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. b Na terenach własnych zakładów i terenach obcych. c Na terenach własnych zakładów. d Stan w dniu 31 XII.

Tabl. 5 (113). **ODPADY^a WEDŁUG POLSKIEJ KLASYFIKACJI DZIAŁALNOŚCI W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Odpady wytworzone w ciągu roku						Odpady dotychczas składowane (nagromadzone) ^{cd}	Tereny składowania odpadów niezrehabilitowane ^d w ha
	ogółem	poddane odzyskowi	unieszkodliwione			magazy- nowane czasowo		
			razem	w tym				
				termicznie	składowane ^b			
w tys. t								
OGÓŁEM	6272,4	3998,4	2230,1	0,5	2222,6	43,9	22628,6	136,4
w tym:								
Przemysł.....	5885,4	3612,6	2230,1	0,5	2222,6	42,7	22628,6	136,4
w tym przetwórstwo prze- mysłowe	899,4	839,7	35,0	0,5	28,2	24,7	4795,3	50,0
w tym w działach:								
produkcja artykułów spo- żywczych.....	349,3	338,2	5,4	0,5	-	5,7	-	-
produkcja napojów	157,8	157,8	-	-	-	-	-	-
produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny	30,0	30,0	-	-	-	-	-	-
produkcja papieru i wyro- bów z papieru	16,1	16,1	-	-	-	-	-	-
produkcja wyrobów z po- zostałych mineralnych su- rowców niemetalicznych..	33,6	33,3	-	-	-	0,3	-	-
produkcja metali	10,7	10,7	-	-	-	-	-	-
produkcja maszyn i urzą- dzeń.....	14,7	13,3	1,4	-	-	-	-	-
produkcja pojazdów samo- chodowych, przyczep i naczep	3,5	3,5	-	-	-	-	-	-
produkcja mebli.....	37,8	36,3	-	-	-	1,5	-	-
Budownictwo	372,4	372,4	-	-	-	-	-	-
Pozostałe sekcje	14,6	13,4	-	-	-	1,2	-	-

a Z wyłączeniem odpadów komunalnych. *b* Na terenach własnych zakładów i terenach obcych. *c* Na terenach własnych zakładów. *d* Stan w dniu 31 XII.

Tabl. 6 (114). **ODPADY KOMUNALNE I NIECZYSTOŚCI CIEKŁE**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008		2009		2010		2011		2012	
	ogółem	w tym z gospodarstw domowych	ogółem	w tym z gospodarstw domowych	ogółem	w tym z gospodarstw domowych	ogółem	w tym z gospodarstw domowych	ogółem	w tym z gospodarstw domowych
Odpady komunalne zebrane (bez wyselekcjonowanych) w t ^a	354047	270226	303804	233654	306749	232145	313071	224713	310546	222051
miasta.....	267680	204271	241067	185796	246889	186318	251875	178350	248263	174958
wieś.....	86367	65955	62737	47859	59860	45827	61196	46362	62283	47093
na 1 mieszkańca w kg.....	164	125	141	108	141	108	144	105	143	102
miasta.....	266	203	240	185	243	185	249	178	246	174
wieś.....	75	57	54	41	51	40	53	40	54	41
Odpady wyselekcjonowane w t.....	18331	12796	28114	20291	31021	21305	32276	20531	36031	25517
w tym:										
papier i tektura.....	6248	2530	7162	3750	7355	3945	6187	3371	6064	3546
szkło.....	5629	4621	9077	7912	10907	9428	10115	8336	11693	9672
tworzywa sztuczne.....	2149	1446	3090	2297	3608	2636	5231	3867	5332	3817
metale.....	245	190	513	292	370	348	770	603	715	592
odzież i tekstylia.....	1560	1560	1558	1557	1487	1478	1584	1574	1947	1947
niebezpieczne.....	22	14	37	24	71	41	77	66	54	52
biodegradowalne.....	1251	1225	4475	2457	5253	1740	5989	504	7358	3158
Nieczystości ciekłe w dam ³ ...	1301	768	1293	795	1292	777	1352	848	1286	818
miasta.....	438	278	407	290	411	288	428	305	399	276
wieś.....	863	490	886	505	881	489	924	543	887	542

a Dane szacunkowe.

Tabl. 7 (115). **SKŁADOWISKA ODPADÓW KOMUNALNYCH**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Składowiska (wysypiska) – stan w dniu 31 XII:					
czynne:					
liczba.....	112	101	70	62	58
powierzchnia w ha.....	210,8	185,5	137,1	130,2	124,0
o zakończonej eksploatacji:					
liczba.....	5	12	27	8	4
powierzchnia w ha.....	8,7	12,9	33,0	10,4	6,3
w tym powierzchnia zrehabilitowana ^a					
w ha.....	1,7	6,4	2,8	4,0	-

a W ciągu roku.

Tabl. 8 (116). **NIECZYSTOŚCI CIEKŁE I SKŁADOWISKA KOMUNALNE
WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Nieczystości ciekłe wywiezione do oczyszczalni				Czynne składowiska kontrolowane ^b	
	ogółem	odebrane z:			liczba	w ha
		gospodarstw domowych	budynków użyteczności publicznej	jednostek prowadzących działalność gospodarczą		
WOJEWÓDZTWO	1286	818	167	301	58	124
Podregion bialski	82	45	16	22	8	28
Powiaty:						
bialski.....	39	20	5	14	5	13
parczewski	19	9	7	3	1	4
radzyński.....	12	8	3	2	-	-
włodawski	7	5	1	1	1	8
Miasto na prawach powiatu:						
Biała Podlaska	5	3	0	2	1	3
Podregion chełmsko-zamojski...	404	284	39	81	24	41
Powiaty:						
biłgorajski	54	36	4	14	5	6
chełmski.....	49	37	3	9	3	5
hrubieszowski	35	25	4	6	4	5
krasnostawski.....	32	20	4	8	3	4
tomaszowski	94	67	8	18	7	6
zamojski.....	107	75	14	18	2	16
Miasta na prawach powiatu:						
Chełm.....	22	15	1	6	-	-
Zamość.....	11	8	1	2	-	-
Podregion lubelski	476	296	54	126	9	20
Powiaty:						
lubartowski	58	30	5	22	2	9
lubelski.....	215	135	28	51	4	6
łęczyński.....	46	26	14	5	2	4
świdnicki.....	36	14	2	20	1	1
Miasto na prawach powiatu:						
Lublin.....	122	91	3	27	-	-
Podregion puławski	324	193	58	73	17	36
Powiaty:						
janowski.....	23	5	6	12	2	2
kraśnicki.....	67	41	12	14	2	6
łukowski.....	43	23	14	6	6	8
opolski	38	25	6	6	2	6
puławski.....	47	28	12	7	3	10
rycki.....	106	71	8	27	2	4

a Dane szacunkowe. b Stan w dniu 31 XII.

Tabl. 9 (117). **ODPADY KOMUNALNE ZEBRANE, WYSEGREGOWANE I ZDEPONOWANE NA SKŁADOWISKACH WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Odpady komunalne zebrane (bez wyselekcjonowanych) ogółem w t	Odpady wysegregowane ze zmieszanych	
		w t	w % ogółu
WOJEWÓDZTWO	310546	2698	0,9
Podregion bialski	26007	318	1,2
Powiaty:			
bialski.....	6657	286	4,3
parczewski	2201	-	-
radzyński.....	4987	-	-
włodawski	4583	32	0,7
Miasto na prawach powiatu:			
Biała Podlaska	7580	-	-
Podregion chełmsko-zamojski...	74565	951	1,3
Powiaty:			
biłgorajski	7975	3	0,0
chełmski.....	3805	86	2,3
hrubieszowski	6229	52	0,8
krasnostawski.....	5709	370	6,5
tomaszowski	10102	81	0,8
zamojski.....	6728	7	0,1
Miasta na prawach powiatu:			
Chełm.....	15604	351	2,3
Zamość.....	18413	-	-
Podregion lubelski	153525	643	0,4
Powiaty:			
lubartowski	9844	6	0,1
lubelski.....	12227	164	1,3
łęczyński	8485	285	3,4
świdnicki.....	16097	46	0,3
Miasto na prawach powiatu:			
Lublin.....	106872	142	0,1
Podregion puławski	56449	786	1,4
Powiaty:			
janowski.....	2785	-	-
kraśnicki.....	10800	3	0,0
lukowski.....	8371	5	0,1
opolski	6127	25	0,4
puławski.....	20164	753	3,7
rycki.....	8201	-	-

Tabl. 10 (118). NIELEGALNE WYSYPISKA WEDŁUG PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Istniejące ^a		Zlikwidowane	Odpady komunalne zebrane podczas likwidacji „dzikich wysypisk” w t
	liczba	w ha		
WOJEWÓDZTWO	115	201126	104	679
Podregion bialski	18	13800	4	11
Powiaty:				
bialski.....	1	200	1	2
parczewski	2	4500	-	-
radzyński.....	2	7800	-	-
włodawski	13	1300	3	9
Miasto na prawach powiatu:				
Biała Podlaska	-	-	-	-
Podregion chełmsko-zamojski...	34	71460	27	170
Powiaty:				
biłgorajski	-	-	-	-
chełmski.....	1	10	4	29
hrubieszowski	-	-	2	7
krasnostawski.....	6	6000	5	5
tomaszowski	-	-	-	-
zamojski.....	11	2950	1	60
Miasta na prawach powiatu:				
Chełm.....	16	62500	13	54
Zamość.....	-	-	2	15
Podregion lubelski	31	9678	42	422
Powiaty:				
lubartowski	7	1950	1	2
lubelski.....	19	6218	40	407
łęczyński	3	1500	-	-
świdnicki.....	2	10	1	13
Miasto na prawach powiatu:				
Lublin.....	-	-	-	-
Podregion puławski	32	106188	31	76
Powiaty:				
janowski.....	7	180	7	28
kraśnicki.....	7	2642	3	33
łukowski.....	11	12850	2	1
opolski	1	500	1	1
puławski.....	4	90000	7	3
rycki.....	2	16	11	11

a Stan w dniu 31 XII.

Tabl. 11 (119). **DZIAŁALNOŚĆ WOJEWÓDZKIEGO INSPEKTORATU OCHRONY ŚRODOWISKA W ZAKRESIE GOSPODARKI ODPADAMI**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Pobrane próbki pierwotne	368	419	194	110	34
w tym w ramach:					
kontroli	89	66	2	1	4
prac własnych i pozostałych ^a	218	299	192	109	30
Wykonane oznaczenia:					
w ramach monitoringu	87	77	-	-	4
w ramach kontroli	514	384	-	7	24
w ramach prac własnych i pozostałych	1033	1204	399	193	100
w tym wskaźników:					
fizykochemicznych	1022	1185	372	176	79
bakteriologicznych	11	19	27	17	21

a Prace zlecone (inne niż monitoring) i prace własne prowadzone w laboratoriach.

Źródło: dane Inspekcji Ochrony Środowiska.

VIII. PROMIENIOWANIE JONIZUJĄCE. HAŁAS

UWAGI METODYCZNE

Przez pojęcie **promieniowanie jonizujące** określa się szczególny rodzaj promieniowania, które przechodząc przez materię wywołuje w obojętnych elektrycznie atomach i cząsteczkach – zmiany ich ładunków elektrycznych czyli tzw. jonizację.

Promieniowanie gamma jest to promieniowanie elektromagnetyczne emitowane przez jądra atomów w wyniku przemian zachodzących w tych jądrach.

Radionuklid – atom o jądrze promieniotwórczym; nietrwały nuklid ulegający samorzutnej przemianie promieniotwórczej z emisją cząstki lub kwantu promieniowania gamma.

Hałas definiowany jest jako dowolny niepożądany lub szkodliwy dla zdrowia ludzkiego dźwięk. Szkodliwość lub uciążliwość hałasu zależy od jego natężenia, częstotliwości, charakteru zmian w czasie, wartości składowych niesłyszalnych oraz długości trwania. Ze względu na szeroki zakres ciśnień akustycznych wprowadzono logarytmiczną skalę oceny i związane z tym pojęcie **poziomu dźwięku** oznaczonego literą L (level), którego jednostką jest **decybel** (dB). Ciśnieniu akustycznemu wyznaczającemu próg słyszenia przypisano wartość poziomu dźwięku – 0 dB; granicy bólu – 130 dB. Większość hałasów w środowisku charakteryzuje się zmiennym poziomem w czasie. Dla oceny tego typu zjawisk akustycznych wprowadzono równoważny poziom dźwięku, oznaczony symbolem L_{Aeq} , w dB, który uśrednia zmienne ciśnienie akustyczne w danym czasie obserwacji. Poziom równoważny określony jest oddzielnie dla pory dziennej (godz. 6⁰⁰ - 22⁰⁰) i pory nocnej (godz. 22⁰⁰ - 6⁰⁰). Wszystkie poziomy hałasu zestawione w tabelach, przedstawione są w postaci poziomów równoważnych.

Tabl. 1 (120). MOC DAWKI PROMIENIOWANIA GAMMA ^a

WYSZCZEGÓLNIENIE	Wartości średnie w nGy/h				
	2008	2009	2010	2011	2012
Lublin:					
średnia roczna	97	101	100	102	100
zakres dobowy	89-123	79-126	86-119	90-116	92-129
Włodawa:					
średnia roczna	73	72	67	66	62
zakres dobowy	64-89	66-88	53-90	60-76	55-92

^a Od radionuklidów naturalnych i sztucznych łącznie z promieniowaniem kosmicznym.

Źródło: dane Państwowej Agencji Atomistyki, na podstawie danych ze stacji wczesnego wykrywania skażeń promieniotwórczych.

Tabl. 2 (121). STĘŻENIE RADIONUKLIDÓW W POWIETRZU

WYSZCZEGÓLNIENIE		Cez-137	Beryl-7	Potas-40	Ołów-210	Rad-226	Rad-228
		w mikrobekerelach na m ³					
Polska	2008	1,1	3660	18,1	430	5,0	1,3
	2009	1,0	3390	16,7	420	5,2	1,2
	2010	1,1	3220	17,9	464	6,1	1,4
	2011	7,9 ^a	3380	36,2	499	6,9	1,9
	2012	1,0	3240	21,3	545	8,0	1,6
Wartość minimalna	2008	<0,1	660	<1,3	<17	<1,7	<0,2
	2009	<0,1	520	<2,0	12	1,8	<0,2
	2010	<0,1	440	<1,3	78	1,0	<0,2
	2011	<0,04 ^a	470	1,4	<3	0,4	<0,1
	2012	<0,04	620	<2,1	66	<1,3	<0,1
Wartość maksymalna	2008	11,5	12750	96,8	2046	28,6	6,7
	2009	6,7	13850	80,8	1524	59,5	8,8
	2010	8,7	9190	74,3	2394	86,3	9,6
	2011	493,1 ^a	15650	632,2	5421	<55,8	24,2
	2012	15,9	12970	362,3	6577	<99,4	<15,5
Lublin	2008	1,6	4090	21,1	621	5,1	1,1
	2009	1,4	3680	19,4	630	5,7	1,3
	2010	1,5	3530	20,0	725	13,3	1,3
	2011	8,9 ^a	2760	15,6	482	5,7	1,4
	2012	1,8	2670	16,8	532	6,3	1,4
Wartość minimalna	2008	<0,2	1200	3,9	24	<2,0	<0,3
	2009	<0,2	670	6,9	12	<3,5	<0,6
	2010	<0,2	1240	4,4	200	<1,2	<0,3
	2011	<0,2 ^a	1050	<2,9	14	<1,9	<0,3
	2012	<0,3	1050	<3,5	147	<3,0	<0,6
Wartość maksymalna	2008	11,5	9500	57,0	2046	9,7	3,9
	2009	5,5	10740	39,5	1243	19,6	8,8
	2010	7,5	7120	67,7	2394	86,3	4,0
	2011	275,6 ^a	6330	38,9	1496	16,0	5,5
	2012	11,5	5320	54,1	1970	11,9	8,7

^a Wpływ awarii w elektrowni jądrowej Fukushima.

Źródło: dane Państwowej Agencji Atomistyki, na podstawie wyników dostarczanych przez Centralne Laboratorium Ochrony Radiologicznej uzyskanych ze stacji wczesnego wykrywania skażeń promieniotwórczych.

Tabl. 3 (122). WYNIKI POMIARÓW DŁUGOOKRESOWYCH HAŁASU DROGOWEGO

Miejscowość	Lokalizacja	L_{DWN} w DB ^a	L_N w DB ^b	Wartość przekroczenia	
				L_{DWN} w DB	L_N w DB
2009 r.					
Biała Podlaska	ul. Zamkowa	68,9	60,2	13,9	10,2
Chełm	ul. Kolejowa	60,3	53,4	0,3	3,4
2010 r.					
Puławy	ul. Lubelska	71,6	61,3	16,6	11,3
Kraśnik	ul. Janowska	66,9	58,1	11,9	8,1
Łuków	ul. Radzyńska	66,0	56,6	6,0	6,6
Radzyń Podlaski	ul. Warszawska	66,8	57,2	6,8	7,2
Międzyrzec Podlaski	ul. Łosicka	71,5	60,9	11,5	10,9
Biłgoraj	ul. Zamojska	66,3	60,8	11,3	10,8
Krasnystaw	ul. Okrzei	62,6	55,9	7,6	5,9
Zamość	ul. Lwowska	67,7	63,1	12,7	13,1
Chełm	ul. Armii Krajowej	64,5	57,0	4,5	7,0
Hrubieszów	ul. Zamojska	66,1	59,7	11,1	9,7
2011 r.					
Biała Podlaska	ul. Sidorska	66,0	64,6	6,0	14,6
Chełm	ul. I Plk Szwoleżerów	61,2	52,6	1,2	2,6
2012 r.					
Biała Podlaska	Al. 1000 Lecia	62,3	54,8	2,3	4,8
Zamość	ul. Szczebrzeska	64,5	59,0	4,5	9,0

a L_{DWN} – długookresowy średni poziom dźwięku *A* wyrażony w decybelach [DB] wyznaczony w ciągu wszystkich dób w roku, z uwzględnieniem pory dnia w godz. 6.00-18.00, pory wieczoru w godz. 18.00-22.00 oraz pory nocy w godz. 22.00-6.00. *b* L_N – długookresowy średni poziom dźwięku *A* wyrażony w decybelach [DB], wyznaczony w ciągu wszystkich pór nocy w godz. 22.00-6.00.

Źródło: dane Inspekcji Ochrony Środowiska oraz Instytutu Ochrony Środowiska.

IX. EKONOMICZNE ASPEKTY OCHRONY ŚRODOWISKA

UWAGI METODYCZNE

W dziale wyodrębniono informacje o zakresie i formach funkcjonowania oraz skuteczności ekonomicznych narzędzi i środków w przedsięwzięciach na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Całkowite nakłady na ochronę środowiska stanowią sumę nakładów na środki trwale służące ochronie środowiska i kosztów bieżących.

Przedsięwzięcia „końca rury” – nie ingerujące w proces produkcyjny (produkcja może być prowadzona bez tej inwestycji), lecz redukujące lub unieszkodliwiające zanieczyszczenia powstałe w procesie produkcji. Nakłady na tego typu przedsięwzięcia – zgodnie z metodologią zalecaną przez Biuro Statystyczne Unii Europejskiej EUROSTAT – w całości zaliczane są do nakładów na ochronę środowiska.

Dane o **nakładach na środki trwale służących ochronie środowiska i ich efektach rzeczowych** od 1999 r. prezentuje się zgodnie z **Polską Klasyfikacją Statystyczną Dotyczącą Działalności i Urządzeń Związanych z Ochroną Środowiska** wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 marca 1999 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 218). Wyróżniono 9 dziedzin ochrony środowiska:

- Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu,
- Gospodarka ściekowa i ochrona wód,
- Gospodarka odpadami,
- Ochrona i przywrócenie wartości użytkowej gleb oraz ochrona wód podziemnych i powierzchniowych,
- Zmniejszanie hałasu i wibracji,
- Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu,
- Ochrona przed promieniowaniem jonizującym,
- Działalność badawczo-rozwojowa,
- Pozostała działalność związana z ochroną środowiska.

Nakłady inwestycyjne są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja, adaptacja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji.

Nakłady na środki trwale są to nakłady na:

- nabycie gruntów (w tym prawo użytkowania wieczystego gruntu),
- budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej (w tym m.in.: na roboty budowlano–montażowe, dokumentacje projektowo–kosztorysowe),
- urządzenia techniczne i maszyny,
- środki transportu,
- narzędzia, przyrządy, ruchomości i wyposażenie,
- inne środki trwale, których celem jest uzyskanie efektów ochronnych lub efektów w gospodarce wodnej.

Pozostałe nakłady, są to nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji oraz inne koszty związane z realizacją inwestycji. Nakłady te nie zwiększają wartości środków trwałych.

Dane o **nakładach na środki trwale służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej** dotyczą: osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, w których liczba pracujących przekracza 9 osób (z wyjątkiem gospodarstw indywidualnych w rolnictwie i z wyłączeniem osób fizycznych i spółek cywilnych osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą – prowadzących księgi przychodów i rozchodów); jednostek budżetowych prowadzących działalność zaklasyfikowaną według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) w zakresie poboru, uzdatniania i rozprowadzania wody (dział 41), wznoszenia kompletnych obiektów budowlanych lub ich części; inżynierii lądowej i wodnej (grupa 45.2), działalności w zakresie architektury, inżynierii (grupa 74.2) badań i analiz technicznych (grupa 74.3), administracji publicznej oraz polityki ekonomicznej i społecznej (grupa 75.1), usług na rzecz całego społeczeństwa grupa (75.2 z wyłączeniem klasy 75.23 – wymiar sprawiedliwości), ochrony zdrowia ludzkiego (grupa 85.1), odprowadzania ścieków, wywozu odpadów, usług sanitarnych i pokrewnych (dział 90), a także gmin oraz spółek wodno-ściekowych bez względu na liczbę zatrudnionych.

Do **inwestycji związanych z ochroną powietrza atmosferycznego i klimatu** zalicza się instalacje urządzeń oczyszczających i dezodorujących (odpylających, redukujących, unieszkodliwiających i neutralizujących zanieczyszczenia gazowe) oraz instalacje z zastosowaniem reakcji przemian chemicznych do substancji mniej uciążliwych dla środowiska wraz z kompletnym wyposażeniem i zespołem koniecznych urządzeń pomocniczych zapewniających prawidłową eksploatację instalacji oraz urządzenia i aparaturę zapewniające zmniejszenie ilości bądź stężeń powstających lub emitowanych zanieczyszczeń, zadania związane z wyposażeniem w aparaturę kontrolno-pomiarową zanieczyszczeń powietrza.

Ponadto zaliczono: nowe techniki i technologie spalania paliw; modernizację kotłowni i ciepłowni w celu ograniczenia zanieczyszczeń wydanych do powietrza powstających w procesie spalania; niekonwencjonalne źródła energii (np. elektrownie wiatrowe, wykorzystanie wód geotermicznych); dostosowanie silników spalinowych do paliwa gazowego, a także budowę zespołu hydrokrakingu.

Nie ujmuje się urządzeń redukujących zanieczyszczenia, a stanowiących integralną część procesu technologicznego zapewniającą odpowiednią jakość surowców i półproduktów dla kolejnych etapów produkcji. Dotyczy to również instalowania wszelkiego rodzaju urządzeń pomocniczych niezbędnych ze względów technologicznych czy naukowych zakładu produkcyjnego.

Do **inwestycji związanych z gospodarką ściekową i ochroną wód** zalicza się urządzenia do unieszkodliwiania i oczyszczania ścieków przemysłowych, komunalnych, wód (ścieków) opadowych oraz zanieczyszczonych wód kopalnianych odprowadzanych bezpośrednio do wód powierzchniowych i do ziemi. Obejmują one oczyszczalnie ścieków lub ich elementy według technologii oczyszczania (mechanicznego, chemicznego, biologicznego i o podwyższonym stopniu usuwania biogenów, a także oczyszczalnie indywidualne przydomowe i inwestycje związane ze wstępnym oczyszczaniem ścieków), urządzenia do gospodarczego wykorzystania ścieków, do utylizacji, gromadzenia i transportu wód zasolonych, do gromadzenia ścieków, jak również wyposażenie oczyszczalni ścieków w urządzenia i aparaturę kontrolno-pomiarową w przypadkach, gdy nie są one ujęte w kosztach budowy oczyszczalni ścieków. Zakres danych obejmuje także: budowę kanalizacji sanitarnej odprowadzającej ścieki oraz wody opadowe; urządzenia do przeróbki i zagospodarowania osadów z oczyszczalni ścieków; systemy obiegowego zasilania wodą; zabezpieczenia przed przenikaniem do rzek, mórz oraz innych akwenów zanieczyszczeń powstających przy transporcie wodnym; tworzenie stref ochrony źródeł i ujęć wody.

Do **inwestycji związanych z gospodarką odpadami, ochroną i przywróceniem wartości użytkowej gleb oraz ochroną wód podziemnych i powierzchniowych** zalicza się:

- działania związane z zapobieganiem zanieczyszczeniom poprzez modyfikowanie procesów technologicznych, w tym nowe techniki i technologie mało i bezodpadowe,
- zbieranie (w tym selektywne) odpadów i ich transport,
- działania związane z recyklingiem odpadów,
- urządzenia do przeróbki i zagospodarowania osadów z oczyszczalni ścieków,

- gospodarcze wykorzystanie odpadów, tj. metody i sposoby oraz urządzenia, w wyniku których następuje wyraźna redukcja ilościowa odpadów wytwarzanych bądź nagromadzonych na składowiskach, np. wykorzystanie odpadów do budowy nasypów drogowych, kolejowych, do podsadzania wyrobisk kopalnianych oraz wykorzystanie i przeróbkę odpadów przez zakłady przemysłowe,
- unieszkodliwianie odpadów, tj. metody i sposoby, w wyniku których następuje redukcja szkodliwości odpadów dla środowiska, czyli zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń wprowadzanych z odpadami do powierzchniowych warstw ziemi, w tym budowę i urządzenie składowisk oraz stawów osadowych dla odpadów w powierzchniowych warstwach ziemi, urządzenie stref ochronnych wokół składowisk, zabiegi zabezpieczające przed pyleniem składowisk,
- rekultywację składowisk, hałd, wysypisk i stawów osadowych oraz innych terenów zdewastowanych i zdegradowanych obejmującą etap zakończonej rekultywacji biologicznej bądź przekazanie zrehabilitowanej powierzchni do zagospodarowania,
- przedsięwzięcia związane z zapobieganiem degradacji i dewastacji gleby, działanie związane z tarasowaniem i wyrównywaniem nierówności gleby, prowadzenie przeciwerozrywnych nasadzeń oraz usuwanie skutków erozji.
- budowę, utrzymanie i obsługę urządzeń służących do neutralizacji zanieczyszczeń (skażeń) gleby, oczyszczania wód podziemnych a także zapobieganie infiltracji (przenikaniu) zanieczyszczeń do gleby i wód podziemnych,
- wyposażenie w aparaturę kontrolno-pomiarową w zakresie gospodarki odpadami, ochrony gleby i wód podziemnych i powierzchniowych.

Do **inwestycji związanych z ochroną różnorodności biologicznej i krajobrazu** zalicza się:

- ochronę i odbudowę gatunków i siedlisk – rodzaje działalności związane z ochroną ekosystemów i siedlisk istotnych dla utrzymania gatunków zwierząt i roślin. Obejmuje również ochronę wartości estetycznych krajobrazu, jak również ochronę prawnie chronionych obiektów przyrodniczych.
- ochronę naturalnego i półnaturalnego krajobrazu – każda działalność związana z ochroną lasów i zadrzewień jako naturalnych elementów środowiska, obejmująca m.in. działania mające na celu zapobieganie pożarom na obszarach leśnych.

Do **inwestycji związanych ze zmniejszeniem hałasu i wibracji** zalicza się:

- urządzenia lub zakup wyposażenia, przy pomocy których uzyskuje się ogólne zmniejszenie poziomu hałasu w okolicy źródła i u „odbiorcy”,
- budowę urządzeń antyhałasowych (ekranów, barier, wałów, żywopłotów i okien dźwiękoszczelnych itp. działań zmniejszających uciążliwość hałasu drogowego, szynowego a także powodowanego ruchem lotniczym),
- urządzenia i zakup przyrządów pomiarowych do pomiaru natężenia hałasu i wibracji (nie zalicza się zadań związanych z bhp - zmniejszenie hałasu na stanowiskach pracy).

Do **inwestycji związanych z ochroną przed promieniowaniem jonizującym** zaliczono zakup urządzeń lub wyposażenia zmniejszających skutki promieniowania jonizującego oraz przyrządów pomiarowych do mierzenia promieniowania.

W każdym wyżej wymienionym kierunku inwestowania uwzględniono również **nakłady na budowę poszczególnych podsystemów monitoringowych** polegających na budowie sieci stacji kontrolno-pomiarowych i stanowisk pomiarowych szczebla krajowego, regionalnego i lokalnego dla potrzeb Państwowego Monitoringu Środowiska, a także **nakłady na prowadzenie prac badawczo-rozwojowych i wdrożeniowych oraz na szkolenia**.

Do **inwestycji związanych z gospodarką wodną**, zalicza się:

- budowę ujęć służących do poboru wody: powierzchniowej, podziemnej i kopalnianej (również w energetyce zawodowej), łącznie z urządzeniami uzdatniającymi oraz wodną siecią magistralną i rozdzielczą (ujęcia,

studnie, stacje uzdatniania, filtry, stacje pomp, doprowadzenie sieci wodociągowej - bez przyłączy do budynków i gospodarstw), budowę laboratoriów kontroli jakości wody, w tym automatycznych stacji pomiaru jakości wody,

- budowę: zbiorników retencyjnych (poza zbiornikami przeciwpożarowymi i wyrównania dobowego), stopni wodnych, żeglugowych i energetycznych oraz śluz i jazów,
- regulację rzek i zabudowę potoków,
- budowę obwałowań przeciwpowodziowych,
- budowę stacji pomp na zawałach i obszarach depresyjnych.

Oplaty za korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian są to kwoty pieniężne pobierane za emisję zanieczyszczeń powietrza, składowanie odpadów, usuwanie drzew lub krzewów oraz za pobór i korzystanie z wód, z urządzeń wodnych i wprowadzanie ścieków do wód lub ziemi, a także za wydobywanie materiałów z wód stanowiących własność Państwa. Zasady naliczania i uiszczania opłat określa ustawa „Prawo Ochrony Środowiska” z dnia 27 kwietnia 2001 r (tekst jednolity: Dz.U. 2008, Nr 25, poz. 150 z późn. zm.).

Kary za naruszenie wymagań w zakresie ochrony środowiska są to kwoty pieniężne wymierzone za wprowadzanie do środowiska zanieczyszczeń przekraczających dopuszczalne normy i za wprowadzanie zmian w środowisku.

Fundusze ekologiczne są to fundusze tworzone z opłat za korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian, w tym za pobór i korzystanie z wód i wprowadzanie ścieków do wód i ziemi, opłat eksploatacyjnych i koncesyjnych wynikających z ustawy prawo geologiczne i górnicze oraz z opłat za wyłączenie gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne, a także z kar za naruszenie wymagań w zakresie ochrony środowiska, wydobywanie kopalin bez wymaganej koncesji lub z rażącym naruszeniem jej warunków - art. 128 prawa geologicznego i górniczego oraz innych wpływów (m.in. za żeglugę i spław oraz wydobywanie kruszywa i piasku z wód, zwroty niewykorzystanych w ustalonym czasie, z prowadzonych operacji finansowych, oprocentowania pożyczek, rachunków bankowych, uzyskane pożyczki). Środki funduszy przeznaczone są na finansowanie w całości lub w części działalności związanej z ochroną środowiska i gospodarką wodną.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej zostały utworzone z dniem 1 lipca 1989 r. na mocy ustawy z dnia 27 kwietnia 1989 r. „o zmianie ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska” i ustawy – „Prawo wodne” (Dz.U. Nr 26, poz. 139). Ponadto od połowy 1993 r. utworzono **gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej**, a równocześnie z wdrożeniem ustawy reformującej administrację publiczną (Dz. U. z 1998 r. Nr 133, poz. 872) utworzono **powiatowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej**.

Tabl. 1 (123). **NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ WEDŁUG KIERUNKÓW INWESTOWANIA (ceny bieżące)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł				
OCHRONA ŚRODOWISKA					
OGÓLEM	206929,2	197262,4	407091,5	532852,2	536871,7
na 1 mieszkańca w zł.....	96	91	187	245	248
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	23502,7	13382,5	62258,7	161522,7	182131,6
Zapobieganie zanieczyszczeniom	11184,5	6521,2	14989,0	36359,0	41446,2
w tym:					
nowe techniki i technologie spalania paliw	10253,8	6057,9	3240,9	3738,4	7772,5
w tym modernizacja kotłowni i ciepłowni	9811,4	6057,9	3240,9	3738,4	7772,5
niekonwencjonalne źródła energii	930,7	463,3	11748,1	32620,6	33673,7
Redukcja zanieczyszczeń	12305,4	6848,5	47132,1	125163,7	139837,2
w zakresie ochrony powietrza	10902,2	5180,5	46981,4	124303,4	139680,6
pyłowych	10293,2	2029,8	4854,8	24180,1	37057,1
gazów odlotowych.....	609,0	3150,7	42126,6	100123,3	102623,5
w zakresie ochrony klimatu i warstwy ozonowej	1403,2	1668,0	150,7	860,3	156,6
Pomiary, kontrola, działalność laboratoriów	12,8	12,8	137,6	-	848,2
Gospodarka ściekowa i ochrona wód	151722,7	155531,8	296818,9	327567,4	265937,6
Sieć kanalizacyjna odprowadzająca	108098,0	120227,1	197230,0	233480,3	166638,5
ścieki	57971,9	98329,4	180878,1	212287,9	147173,7
wody (ścieki) opadowe	50126,1	21897,7	16351,9	21192,4	19464,8
Oczyszczanie ścieków	42318,5	35188,5	98928,7	93815,7	96615,5
w tym:					
przemysłowych	4622,1	1745,0	816,1	2209,6	5854,8
komunalnych	30292,0	25278,9	66820,9	64396,8	64289,1
Pomiary, kontrola, działalność laboratoriów	764,2	116,2	308,0	-	-
Pozostałe rodzaje działalności	542,0	-	287,0	271,4	2306,5
Gospodarka odpadami	12208,0	10387,3	22405,7	24899,0	77010,3
Zbieranie odpadów i ich transport	5053,9	2127,2	8607,4	3949,7	3956,2
w tym odpadów komunalnych	4233,0	2127,2	6894,3	3949,7	3802,3
selektywne zbieranie odpadów	1297,3	45,9	90,9	460,8	727,2
w tym odpadów komunalnych	476,4	45,9	83,9	460,8	672,9
Unieszkodliwianie i usuwanie odpadów niebezpiecznych....	82,7	233,6	-	-	-
w tym składowanie	82,7	233,6	-	-	-

Tabl. 1 (123). **NAKLADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ WEDŁUG KIERUNKÓW INWESTOWANIA (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł				
OCHRONA ŚRODOWISKA (dok.)					
Gospodarka odpadami (dok.)					
Unieszkodliwianie i usuwanie odpadów innych niż niebezpieczne	1581,1	3603,9	6301,4	12109,7	50192,2
składowanie	1557,5	1510,3	3704,4	11014,0	40455,3
inne metody unieszkodliwiania i usuwania odpadów	-	91,4	2597,0	1095,7	9736,9
Pomiary, kontrola, działalność laboratoriów	28,0	-	-	-	12,0
Pozostałe rodzaje działalności	5431,3	4422,6	7496,9	7450,2	22849,9
związane z recyklingiem i wykorzystaniem odpadów	4497,6	3770,5	7205,7	7260,8	20556,4
rekultywacja hałd, stawów osadowych i składowisk	182,4	257,1	248,9	164,3	1196,8
Ochrona i przywrócenie wartości użytkowej gleb, ochrona wód podziemnych i powierzchniowych	4043,1	2173,0	835,4	2343,5	2918,9
Zapobieganie infiltracji zanieczyszczeń	2080,4	914,7	300,1	2275,0	2634,9
Pomiary, kontrola, działalność laboratoriów	159,8	11,9	76,5	68,5	284,0
Zmniejszanie hałasu i wibracji	9432,9	2365,4	9576,1	6991,5	617,0
Ochrona poprzez modyfikację źródeł hałasu (wibracji)	-	-	-	-	-
Budowa urządzeń antyhałasowych i antywibracyjnych	9432,9	2365,4	9576,1	6991,5	349,1
Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu	75,0	3547,4	74,3	712,2	1150,5
Ochrona i odbudowa gatunków i siedlisk	75,0	2728,4	74,3	77,2	1150,5
Pozostała działalność związana z ochroną środowiska	5944,8	9875,0	15122,4	8815,9	7105,8
w tym:					
działalność edukacyjna, szkoleniowa i informacyjna	-	-	-	-	-
oszczędzanie energii	5944,8	9875,0	15122,4	8815,9	7105,8
GOSPODARKA WODNA					
OGÓLEM	48175,5	60266,6	144969,4	150593,9	114885,3
na 1 mieszkańca w zł	22	28	66	69	53
z ogółem na:					
ujęcia i doprowadzenia wody	35764,6	53716,4	87833,7	80913,7	75505,8
budowę i modernizację stacji uzdatniania wody	6816,7	4727,0	9327,8	9859,2	8426,6
zbiorniki wody	2561,2	153,2	6058,9	9240,4	3724,3
regulację i zabudowę rzek i potoków	2449,5	1123,5	2955,6	1521,5	9333,3
obwałowania przeciwpowodziowe	582,3	546,5	38793,4	49059,1	17895,3
stacje pomp na zawałach i obszarach depresyjnych	1,2	-	-	-	-

Tabl. 2 (124). **NAKLADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA
WEDŁUG KIERUNKÓW INWESTOWANIA ORAZ PODREGIONÓW I POWIATÓW
W 2012 R. (ceny bieżące)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	W tym		
		ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	gospodarka ściekowa i ochrona wód	gospodarka odpadami, ochrona i przywrócenie wartości użytkowej gleb oraz ochrona wód podziemnych i powierzchniowych
w tys. zł				
WOJEWÓDZTWO	536871,7	182131,6	265937,6	79929,2
Podregion bialski	102192,5	5672,9	42994,2	51200,2
Powiaty:				
bialski.....	29750,5	4370,3	22315,0	1623,0
parczewski	2383,5	159,5	1960,0	264,0
radzyński.....	31702,7	1143,1	7995,5	22564,1
włodawski.....	9445,6	-	8562,6	-
Miasto na prawach powiatu:				
Biała Podlaska	28910,2	-	2161,1	26749,1
Podregion chełmsko-zamojski	127974,3	58509,6	58791,1	6871,6
Powiaty:				
biłgorajski	14997,4	7463,1	7428,8	-
chełmski.....	7326,4	-	7280,8	17,0
hrubieszowski	14965,9	602,7	12595,0	1460,2
krasnostawski.....	4895,3	57,0	3479,0	1359,3
tomaszowski	11747,6	-	11035,5	25,1
zamojski.....	19547,3	14,0	13357,2	3599,0
Miasta na prawach powiatu:				
Chełm.....	50557,1	48611,8	1637,6	297,7
Zamość.....	3937,3	1761,0	1977,2	113,3
Podregion lubelski	133095,6	12744,4	99587,1	20407,8
Powiaty:				
lubartowski	23852,9	35,0	23736,1	81,8
lubelski.....	19749,7	-	19694,8	54,9
łęczyński	22600,9	537,6	11795,5	10221,9
świdnicki.....	7350,7	420,2	6531,6	131,0
Miasto na prawach powiatu:				
Lublin.....	59541,4	11751,6	37829,1	9918,2
Podregion puławski	173609,3	105204,7	64565,2	1449,6
Powiaty:				
janowski.....	4396,3	37,1	2213,7	-
kraśnicki.....	13691,9	160,5	12507,1	811,9
lukowski.....	22937,3	2347,9	20384,4	205,0
opolski	4274,2	-	4272,8	1,4
puławski.....	121564,0	102634,7	18639,2	258,2
rycki.....	6745,6	24,5	6548,0	173,1

Tabl. 3 (125). **NAKLADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA WEDŁUG ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA ORAZ KIERUNKÓW INWESTOWANIA W 2012 R. (ceny bieżące)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Środki					Fundusze ekologiczne (pożyczki, kredyty i dotacje)	Kredyty i pożyczki krajowe	Inne środki
		własne	w tym z budżetu			z zagranicy			
			centralnego	wojewódz-twa	gminy				
w tys. zł									
OGÓŁEM	536871,7	247777,3	474,5	922,6	6878,1	150005,5	94545,0	22415,4	13522,6
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	182131,6	145632,5	-	-	-	18327,5	16609,1	-	1562,5
zapobieganie zanieczyszczeniom.....	41446,2	13010,5	-	-	-	10264,1	16609,1	-	1562,5
w tym nowe techniki i technologie spalania paliw	7772,5	5359,5	-	-	-	-	2413,0	-	-
redukcja zanieczyszczeń.....	139837,2	131773,8	-	-	-	8063,4	-	-	-
w tym:									
pyłowych.....	37057,1	28993,7	-	-	-	8063,4	-	-	-
gazów odlotowych.....	102623,5	102623,5	-	-	-	-	-	-	-
Gospodarka ściekowa i ochrona wód	265937,6	72714,6	474,5	922,6	3699,9	100140,0	55187,3	22021,9	10754,1
sieć kanalizacyjna odprowadzająca	166638,5	54746,1	474,5	922,6	3609,9	56168,9	31698,5	10817,9	8177,4
oczyszczanie ścieków ...	96615,5	16800,6	-	-	-	43552,4	22481,8	11204,0	2576,7
przemysłowych.....	5854,8	1663,2	-	-	-	-	291,6	3900,0	-
komunalnych	64289,1	10062,5	-	-	-	30523,4	17068,1	5873,7	761,4
pryzagrodowych (przydomowych)	26302,6	4905,9	-	-	-	13029,0	5122,1	1430,3	1815,3
podczyszczanie ścieków przemysłowych.....	169,0	169,0	-	-	-	-	-	-	-
Gospodarka odpadami... zbieranie odpadów i ich transport.....	77010,3	25344,0	-	-	3178,2	31318,1	15904,0	60,0	1206,0
w tym komunalnych ..	3956,2	2505,6	-	-	178,2	644,4	372,0	60,0	196,0
selektywne zbieranie odpadów	3802,3	2466,0	-	-	123,9	644,4	372,0	-	196,0
odpadów	727,2	252,4	-	-	56,2	418,6	-	-	-
w tym komunalnych.....	672,9	252,4	-	-	1,9	418,6	-	-	-
unieszkodliwianie i usuwanie odpadów innych niż niebezpieczne.	50192,2	18351,6	-	-	3000,0	16489,5	11341,1	-	1010,0

Tabl. 3 (125). **NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA WEDŁUG ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA ORAZ KIERUNKÓW INWESTOWANIA W 2012 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Środki					Fundusze ekologiczne (pożyczki, kredyty i dotacje)	Kredyty i pożyczki krajowe centralnego	Inne środki własne wojewody
		własne	w tym z budżetu			z zagranicy			
			centralnego	wojewódz-twa	gminy				
w tys. zł									
Gospodarka odpadami (dok.)									
pozostałe rodzaje działalności.....	22849,9	4474,8	-	-	-	14184,2	4190,9	-	-
związane z recyklingiem i wykorzystywaniem odpadów	20556,4	2987,3	-	-	-	13838,2	3730,9	-	-
rekultywacja hałd, stawów osadowych i składowisk odpadów oraz innych terenów zdewastowanych i zdegradowanych	1196,8	390,8	-	-	-	346,0	460,0	-	-
urządzenia do prze-róbki i zagospoda-rowania osadów z oczyszczalni ście-ków	1096,7	1096,7	-	-	-	-	-	-	-
Ochrona i przywrócenie wartości użytkowej gleb. Ochrona wód podziemnych i powierzchniowych.....	2918,9	2918,9	-	-	-	-	-	-	-
zapobieganie infiltracji zanieczyszczeń.....	2634,9	2634,9	-	-	-	-	-	-	-
Zmniejszanie hałasu i wibracji	617,0	617,0	-	-	-	-	-	-	-
budowa urządzeń anty-hałasowych i antywibracyjnych	349,1	349,1	-	-	-	-	-	-	-
Ochrona różnorodności biologicznej i krajo-brazu	1150,5	116,7	-	-	-	-	1033,8	-	-
ochrona i odbudowa gatunków i siedlisk	1150,5	116,7	-	-	-	-	1033,8	-	-
Pozostała działalność związana z ochroną środowiska	7105,8	433,6	-	-	-	219,9	5810,8	333,5	-
w tym oszczędzanie energii	7105,8	433,6	-	-	-	219,9	5810,8	333,5	-

Tabl. 4 (126). **NAKLADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA WEDŁUG ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA (ceny bieżące)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł				
OGÓLEM	206929,2	197262,4	407091,5	532852,2	536871,7
Środki:					
własne	83343,7	109994,4	183415,9	276113,6	247777,3
z budżetu:					
centralnego	3369,3	2863,2	1389,7	1251,2	474,5
województwa	2482,8	191,8	4389,1	1192,4	922,6
powiatu.....	1051,1	115,9	1272,8	-	330,7
gminy	2839,9	2002,8	2663,2	442,1	6878,1
z zagranicy	15526,8	17370,2	103390,1	124686,7	150005,5
Fundusze ekologiczne (pożyczki, kredyty i dotacje)	30182,5	30776,7	38594,6	75533,1	94545,0
Kredyty i pożyczki krajowe	59222,8	27288,9	59890,8	41625,7	22415,4
Inne środki, w tym nakłady niesfinansowane	8910,3	6658,5	12085,3	12007,4	13522,6

Tabl. 5 (127). **NAKLADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA WEDŁUG RODZAJU INWESTYCJI (ceny bieżące)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł				
OGÓLEM	206929,2	197262,4	407091,5	532852,2	536871,7
Rodzaje inwestycji:					
wyłącznie:					
„końca rury”	185343,6	177886,1	375869,0	483741,5	483001,2
w tym monitoring	964,8	140,9	522,1	68,5	1412,1
zintegrowane	17503,9	16396,2	30176,6	46593,7	50677,3
łącznie (mieszane):					
„końca rury”	3779,8	2440,1	1045,9	1269,8	1543,2
zintegrowane	301,9	540,0	-	1247,2	1650,0

Tabl. 6 (128). **NAKLADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA WEDŁUG ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA ORAZ PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R. (ceny bieżące)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Środki					Fundusze ekologiczne (pożyczki, kredyty i dotacje)	Kredyty i pożyczki krajowe	Inne środki
		własne ^a	w tym z budżetu			z zagranicy ^b			
			centralnego	wojewódzwa	gminy				
w tys. zł									
WOJEWÓDZTWO	536871,7	247777,3	474,5	922,6	6878,1	150005,5	94545,0	22415,4	13522,6
Podregion bialski	102192,5	19087,5	16,1	-	3136,0	51132,3	22389,5	4597,8	1833,3
Powiaty:									
bialski.....	29750,5	8322,0	16,1	-	-	12715,2	4179,2	3204,7	1313,3
parczewski	2383,5	601,9	-	-	-	1390,5	204,1	60,0	127,0
radzyński.....	31702,7	3052,0	-	-	-	20956,1	7694,6	-	-
włodawski.....	9445,6	3184,8	-	-	90,0	2432,8	2312,9	1333,1	92,0
Miasto na prawach powiatu:									
Biała Podlaska	28910,2	3926,8	-	-	3046,0	13637,7	7998,7	-	301,0
Podregion chełmsko-zamojski.....	127974,3	48303,0	413,0	922,6	792,2	44464,6	26118,7	4645,3	2006,9
Powiaty:									
biłgorajski	14997,4	1664,3	-	-	-	9340,4	1569,5	1517,0	906,2
chełmski.....	7326,4	1326,0	-	-	-	3636,0	1587,6	450,3	326,5
hrubieszowski	14965,9	3988,0	-	-	123,9	7543,0	3011,0	300,0	-
krasnostawski.....	4895,3	2464,6	-	-	-	647,2	1509,3	-	274,2
tomaszowski	11747,6	649,5	-	386,0	614,0	7027,1	1115,0	1648,0	-
zamojski.....	19547,3	6218,1	-	536,6	-	8207,5	4192,1	393,0	-
Miasta na prawach powiatu:									
Chełm.....	50557,1	28946,5	413,0	-	-	8063,4	13134,2	-	-
Zamość.....	3937,3	3046,0	-	-	54,3	-	-	337,0	500,0
Podregion lubelski	133095,6	49650,4	45,4	-	2848,4	33120,3	34094,6	4316,3	8997,5
Powiaty:									
lubartowski	23852,9	5140,4	22,7	-	2820,9	13272,6	1457,6	1116,0	-
lubelski.....	19749,7	6215,2	-	-	-	8387,2	3617,6	783,0	746,7
łęczyński	22600,9	12625,1	-	-	-	7007,9	900,0	1842,3	225,6
świdnicki.....	7350,7	2300,4	22,7	-	-	4452,6	-	575,0	-
Miasto na prawach powiatu:									
Lublin.....	59541,4	23369,3	-	-	27,5	-	28119,4	-	8025,2
Podregion puławski ...	173609,3	130736,4	-	-	101,5	21288,3	11942,2	8856,0	684,9
Powiaty:									
janowski.....	4396,3	757,5	-	-	-	542,4	2785,4	-	311,0
kraśnicki.....	13691,9	11146,7	-	-	-	962,2	460,0	1123,0	-
lukowski.....	22937,3	8354,2	-	-	-	2624,2	7713,0	3900,0	345,9
opolski	4274,2	827,8	-	-	-	2654,4	450,0	342,0	-
puławski.....	121564,0	105334,8	-	-	101,5	12362,9	245,8	3491,0	28,0
rycki.....	6745,6	4315,4	-	-	-	2142,2	288,0	-	-

a Łącznie ze środkami z budżetu gmin będących inwestorami. b Środki bezzwrotne i zwrotne uzyskane w ramach międzynarodowych programów, funduszy pomocowych (w tym Fundusz Spójności), funduszy strukturalnych, pomocy bilateralnej, ekokonwersji.

Tabl. 7 (129). **NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE OCHRONIE ŚRODOWISKA I GOSPODARCE WODNEJ WEDŁUG POLSKIEJ KLASYFIKACJI DZIAŁALNOŚCI W 2012 R. (ceny bieżące)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ochrona środowiska		Gospodarka wodna	
	w tys. zł	w odsetkach	w tys. zł	w odsetkach
OGÓLEM	536871,7	100,0	114885,3	100,0
w tym:				
przemysł	287400,0	53,5	33892,1	29,5
w tym przetwórstwo przemysłowe	157506,0	29,3	50,6	0,0
w tym:				
produkcja artykułów spożywczych.....	8152,5	1,5	50,6	0,0
produkcja napojów	703,9	0,1	-	-
produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	45721,8	8,5	-	-
produkcja maszyn i urządzeń.....	181,0	0,0	-	-
handel; naprawa pojazdów samochodowych..	74,6	0,0	-	-
transport i gospodarka magazynowa	3831,7	0,7	-	-
obsługa rynku nieruchomości	209,0	0,0	-	-
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	240167,5	44,7	80399,8	70,0
ochrona zdrowia i pomoc społeczna.....	1569,0	0,3	582,2	0,5
działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	3619,9	0,7	11,2	0,0

Tabl. 8 (130). NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE GOSPODARCE WODNEJ WEDŁUG KIERUNKÓW INWESTOWANIA ORAZ PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Ujęcia i doprowa- dzenia wody	Budowa i modernizacja stacji uzdatnia- nia wody	Zbiorniki wodne	Regulacja i zabudowa rzek i potoków	Obwałowania przeciwpowo- dziowe
WOJEWÓDZTWO	114885,3	75505,8	8426,6	3724,3	9333,3	17895,3
Podregion bialski	8333,8	5440,5	1728,4	199,3	955,5	10,1
Powiaty:						
bialski.....	5926,8	3740,8	1269,6	-	906,3	10,1
parczewski	344,3	145,0	-	199,3	-	-
radzyński.....	1122,5	663,7	458,8	-	-	-
włodawski.....	416,2	367,0	-	-	49,2	-
Miasto na prawach powiatu:						
Biała Podlaska	524,0	524,0	-	-	-	-
Podregion chełmsko-zamojski...	26286,6	19924,1	2080,3	1107,3	3164,9	10,0
Powiaty:						
biłgorajski	2915,4	586,0	572,0	-	1757,4	-
chełmski.....	4232,7	2715,0	1462,0	-	55,7	-
hrubieszowski	7588,3	6190,2	46,3	-	1351,8	-
krasnostawski.....	1692,0	1692,0	-	-	-	-
tomaszowski	4493,4	4493,4	-	-	-	-
zamojski.....	2457,5	1340,2	-	1107,3	-	10,0
Miasta na prawach powiatu:						
Chełm.....	655,3	655,3	-	-	-	-
Zamość.....	2252,0	2252,0	-	-	-	-
Podregion lubelski	41701,4	36648,5	2619,1	2383,4	50,4	-
Powiaty:						
lubartowski	5054,2	2524,2	2530,0	-	-	-
lubelski.....	7255,5	7255,5	-	-	-	-
łęczyński	3977,4	2676,1	6,3	1244,6	50,4	-
świdnicki.....	4501,4	3362,6	-	1138,8	-	-
Miasto na prawach powiatu:						
Lublin.....	20912,9	20830,1	82,8	-	-	-
Podregion puławski	38563,5	13492,7	1998,8	34,3	5162,5	17875,2
Powiaty:						
janowski.....	39,6	39,6	-	-	-	-
kraśnicki.....	6846,8	6184,9	97,2	-	-	564,7
łukowski.....	2342,2	1146,0	1196,2	-	-	-
opolski	8255,6	2568,9	224,8	-	-	5461,9
puławski.....	15509,1	2949,7	480,6	34,3	953,0	11091,5
rycki.....	5570,2	603,6	-	-	4209,5	757,1

Tabl. 9 (131). NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE GOSPODARCE WODNEJ WEDŁUG KIERUNKÓW INWESTOWANIA ORAZ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

WYSZCZEGÓLNIENIE a – 2008 b – 2009 c – 2010 d – 2011 e – 2012	Ogółem	Ujęcia i doprowa- dzenia wody	Budowa i moderni- zacja stacji uzdatniania wody	Zbiorniki i stopnie wodne	Regulacja i zabudo- wa rzek i potoków	Obwałowa- nia przeciw- powodziowe	Stacje pomp na zawałach i obszarach depresyjnych	
								w tys. zł
OGÓŁEM	a	48175,5	35764,6	6816,7	2561,2	2449,5	582,3	1,2
	b	60266,6	53716,4	4727,0	153,2	1123,5	546,5	-
	c	144969,4	87833,7	9327,8	6058,9	2955,6	38793,4	-
	d	150593,9	80913,7	9859,2	9240,4	1521,5	49059,1	-
	e	114885,3	75505,8	8426,6	3724,3	9333,3	17895,3	-
Środki:								
własne	a	29750,8	24687,2	4194,6	763,6	65,0	40,4	-
	b	38664,8	35740,5	2788,9	135,4	-	-	-
	c	37437,9	34299,9	2238,0	791,2	-	108,8	-
	d	49725,8	42666,1	5761,6	1298,1	-	-	-
	e	45470,0	37535,8	5537,0	2370,2	-	27,0	-
z budżetu:								
centralnego	a	1874,4	14,0	86,0	634,1	1139,1	1,2	-
	b	61,8	-	-	-	13,5	48,3	-
	c	31567,0	100,3	-	1426,6	913,2	29126,9	-
	d	29924,5	-	-	2142,2	514,4	27267,9	-
	e	11380,0	158,5	-	946,8	3629,9	6644,8	-
województwa.....	a	1504,0	405,8	-	437,2	122,9	536,9	1,2
	b	1012,8	-	-	17,8	573,9	421,1	-
	c	1093,7	-	169,1	47,9	337,9	538,8	-
	d	1200,0	-	-	7,9	193,4	998,7	-
	e	1550,0	-	-	209,9	7,4	1332,7	-
powiatu.....	a	112,4	63,0	49,4	-	-	-	-
	b	-	-	-	-	-	-	-
	c	-	-	-	-	-	-	-
	d	-	-	-	-	-	-	-
	e	-	-	-	-	-	-	-

Tabl. 9 (131). NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE GOSPODARCE WODNEJ WEDŁUG KIERUNKÓW INWESTOWANIA ORAZ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA (dok.)

WYSZCZEGÓLNIENIE a – 2008 b – 2009 c – 2010 d – 2011 e - 2012	Ogółem	Ujęcia i doprowa- dzenia wody	Budowa i moderni- zacja stacji uzdatniania wody	Zbiorniki wodne	Regulacja i zabudo- wa rzek i potoków	Obwałowa- nia przeciw- powodziowe	Stacje pomp na zawałach i obszarach depresyjnych	
								w tys. zł
z budżetu (dok.):								
gminy	a	219,6	208,6	11,0	-	-	-	-
	b	294,1	81,9	27,4	-	184,8	-	-
	c	1024,3	1019,2	5,1	-	-	-	-
	d	277,0	271,7	5,3	-	-	-	-
	e	1183,5	965,0	218,5	-	-	-	-
z zagranicy								
	a	2094,0	310,3	657,4	-	1122,5	3,8	-
	b	1982,4	1883,8	-	-	21,5	77,1	-
	c	45455,4	26031,0	5153,8	3793,2	1458,5	9018,9	-
	d	46907,7	17426,8	2082,5	5792,2	813,7	20792,5	-
	e	24694,5	11664,5	1804,8	47,5	1286,9	9890,8	-
Fundusze ekologiczne (pożycz- ki, kredyty, dotacje)								
	a	2716,8	756,2	1234,3	726,3	-	-	-
	b	5239,1	3640,6	1268,7	-	329,8	-	-
	c	1028,5	492,5	290,0	-	246,0	-	-
	d	5346,9	4636,9	710,0	-	-	-	-
	e	14942,6	9704,3	679,3	149,9	4409,1	-	-
Kredyty i pożyczki krajowe (w tym bankowe).....								
	a	9342,3	8758,3	584,0	-	-	-	-
	b	9246,9	8704,9	542,0	-	-	-	-
	c	25289,4	23817,6	1471,8	-	-	-	-
	d	13550,5	12250,7	1299,8	-	-	-	-
	e	8980,0	8793,0	187,0	-	-	-	-
Inne środki (w tym nakłady niesfinansowane).....								
	a	561,2	561,2	-	-	-	-	-
	b	3764,7	3664,7	100,0	-	-	-	-
	c	2073,2	2073,2	-	-	-	-	-
	d	3661,5	3661,5	-	-	-	-	-
	e	6684,7	6684,7	-	-	-	-	-

Tabl. 10 (132). **NAKŁADY NA ŚRODKI TRWAŁE SŁUŻĄCE GOSPODARCE WODNEJ WEDŁUG ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA ORAZ PODREGIONÓW I POWIATÓW W 2012 R.**
(ceny bieżące)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Środki					Fundusze ekologiczne (pożyczki, kredyty i dotacje)	Kredyty i pożyczki krajowe	Inne środki
		własne ^a	w tym z budżetu			z zagranicy ^b			
			centralnego	wojewódz-twa	gminy				
w tys. zł									
WOJEWÓDZTWO	114885,3	45470,0	11380,0	1550,0	1183,5	24694,5	14942,6	8980,0	6684,7
Podregion bialski	8333,8	4547,2	958,5	209,4	235,5	844,3	1526,9	12,0	-
Powiaty:									
bialski.....	5926,8	2683,2	909,3	10,1	218,5	578,8	1526,9	-	-
parczewski	344,3	145,0	-	199,3	-	-	-	-	-
radzyński.....	1122,5	840,0	-	-	17,0	265,5	-	-	-
włodawski.....	416,2	355,0	49,2	-	-	-	-	12,0	-
Miasto na prawach po-wiatu:									
Biała Podlaska	524,0	524,0	-	-	-	-	-	-	-
Podregion chełmsko-zamojski.....	26286,6	10607,3	3185,5	18,0	652,1	6370,8	829,9	4098,0	525,0
Powiaty:									
biłgorajski	2915,4	1111,0	1500,0	7,4	14,0	-	250,0	33,0	-
chełmski.....	4232,7	1485,5	67,2	-	-	2189,0	-	-	491,0
hrubieszowski	7588,3	1833,0	527,5	-	-	2831,8	300,0	2096,0	-
krasnostawski.....	1692,0	1143,0	-	-	-	27,0	-	522,0	-
tomaszowski	4493,4	1306,1	-	-	638,1	1102,2	-	1447,0	-
zamojski.....	2457,5	999,4	946,8	10,6	-	220,8	279,9	-	-
Miasta na prawach po-wiatu:									
Chełm.....	655,3	511,3	144,0	-	-	-	-	-	-
Zamość.....	2252,0	2218,0	-	-	-	-	-	-	34,0
Podregion lubelski	41701,4	21703,0	50,4	-	176,9	5139,3	6965,3	2659,0	5007,5
Powiaty:									
lubartowski	5054,2	2466,7	-	-	32,8	1960,1	166,6	428,0	-
lubelski.....	7255,5	3936,8	-	-	-	3131,7	151,0	-	36,0
łęczyński	3977,4	3927,0	50,4	-	-	-	-	-	-
świdnicki.....	4501,4	2222,9	-	-	-	47,5	-	2231,0	-
Miasto na prawach po-wiatu:									
Lublin.....	20912,9	9149,6	-	-	144,1	-	6647,7	-	4971,5
Podregion puławski	38563,5	8612,5	7185,6	1322,6	119,0	12340,1	5620,5	2211,0	1152,2
Powiaty:									
janowski.....	39,6	39,6	-	-	-	-	-	-	-
kraśnicki.....	6846,8	3047,2	-	547,7	-	225,5	815,4	2211,0	-
łukowski.....	2342,2	1861,1	-	-	-	73,6	407,5	-	-
opolski	8255,6	1273,5	2128,9	5,5	-	4266,3	201,9	-	379,5
puławski.....	15509,1	2149,8	5006,3	12,3	-	7651,4	36,6	-	652,7
rycki.....	5570,2	241,3	50,4	757,1	119,0	123,3	4159,1	-	120,0

a Łącznie ze środkami z budżetu gmin będących inwestorami. b Środki bezzwrotne i zwrotne uzyskane w ramach międzynarodowych programów, funduszy pomocowych (w tym Fundusz Spójności), funduszy strukturalnych, pomocy bilateralnej, ekokonwersji.

Tabl. 11 (133). NAKŁADY INWESTYCYJNE NA MAŁĄ RETENCJĘ WODNĄ

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł				
KIERUNKI INWESTOWANIA					
OGÓLEM	3493	6120	-	2468	5392
sztuczne zbiorniki	3470	6120	-	2322	5392
samodzielne budowle piętrzące i ujęcia wód na cie- kach:					
podstawowych.....	23	-	-	146	-
szczegółowych	-	-	-	-	-
stawy rybne	-	-	-	-	-
inne	-	-	-	-	-
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA					
OGÓLEM	3493	6120	-	2468	5392
z budżetu województwa	23	-	-	-	-
funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej	978	-	-	-	-
funduszy strukturalnych.....	1239	3286	-	1894	2985
samorządów	1072	2834	-	577	2348
inne	181	-	-	-	59

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Tabl. 12 (134). EFEKTY RZECZOWE INWESTYCJI MAŁEJ RETENCJI WODNEJ

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba obiektów	7	1	1	3	5
Przyrost pojemności w dam ³	1047,2	924,5	30,0	71,9	567,1
w tym:					
sztuczne zbiorniki wodne:					
obiekty.....	3	1	1	1	5
pojemność w dam ³	956,2	924,5	30,0	71,9	567,1
stawy rybne:					
obiekty.....	-	-	-	-	-
pojemność w dam ³	-	-	-	-	-
budowle piętrzące	4	-	-	2	-
Powierzchnia nawodnień w ha	15,0	280,0	-	20,0	118,3

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Tabl. 13 (135). EFEKTY RZECZOWE UZYSKANE W WYNIKU PRZEKAZANIA DO UŻYTKU INWESTYCJI OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

WYSZCZEGÓLNIENIE	Jednostka miary	2008	2009	2010	2011	2012
OCHRONA ŚRODOWISKA						
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu						
Zdolność zainstalowanych urządzeń do redukcji zanieczyszczeń:						
pyłowych.....	t/r	998	2455	13	10	-
gazowych	t/r	378	-	-	-	86
Gospodarka ściekowa i ochrona wód						
Sieć kanalizacyjna:						
odprowadzająca ścieki	km	139,2	145,8	379,9	467,3	455,6
odprowadzająca wody (ścieki) opadowe.....	km	24,2	28,5	15,4	15,2	18,3
Oczyszczalnie ścieków:						
obiekty	szt	2	5	13	15	13
przepustowość.....	m ³ /d	827	1587	2605	3704	2935
w tym oczyszczalnie komunalne:						
obiekty	szt	1	4	13	14	10
przepustowość.....	m ³ /d	477	887	2605	3692	2455
liczba równoważnych mieszkańców ^a	LRM	5044	7327	22543	26331	22491
mechaniczne:						
obiekty	szt	1	1	2	1	1
przepustowość	m ³ /d	450	725	475	1096	13
biologiczne:						
obiekty	szt	1	4	11	14	11
przepustowość	m ³ /d	377	862	2130	2608	2802
oczyszczalnie z podwyższonym usuwaniem biogenów:						
obiekty	szt	-	-	-	-	1
przepustowość	m ³ /d	-	-	-	-	120
Inne efekty rzeczowe inwestycji gospodarki ściekowej i ochrony wód:						
indywidualne przydomowe oczyszczalnie ścieków						
obiekty.....	szt	607	-	-	-	2792
przepustowość	m ³ /d	417	-	-	-	5297
podczyszczalnie ścieków przemysłowych						
obiekty.....	szt	1	-	-	-	-
przepustowość	m ³ /d	600	-	-	-	-
Gospodarka odpadami						
Składowiska dla odpadów komunalnych:						
obiekty	szt	-	-	-	-	1
powierzchnia	ha	-	-	-	-	1,3
wydajność	t/r	-	-	-	-	3325
Rekultywacja hałd, wysypisk i stawów osadowych oraz innych terenów zdewastowanych i zdegradowanych.....						
	ha	5,4	12,1	9,3	5,9	3,9
Urządzenia do gospodarczego wykorzystania odpadów						
	t/r	1	2197	-	-	-

^a Liczba równoważnych mieszkańców według dokumentacji technicznej lub wyliczona (w przypadku braku) dzieląc przyjęty w tej dokumentacji dobowy ładunek BZT₅ w ściekach dopływających do oczyszczalni przez ładunek BZT₅ pochodzący od 1 mieszkańca, tj. 60g O₂ /d.

Tabl. 13 (135). **EFEKTY RZECZOWE UZYSKANE W WYNIKU PRZEKAZANIA DO UŻYTKU INWESTYCJI OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Jednostka miary	2008	2009	2010	2011	2012
OCHRONA ŚRODOWISKA (dok.)						
Ochrona gleb i wód podziemnych						
Uszczelnienia gruntu łącznie z rowami i wałami, systemy odwadniające obiekty	szt	12	6		-	-
Zbiorniki dla odpływów, strat, przecieków wód powierzchniowych:						
obiekty	szt	-	2	-	4	-
pojemność	m ³	-	46	-	92	-
Usuwanie lub udoskonalenie magazynów podziemnych i urządzeń transportowych w celu ochrony wód podziemnych i gleb	szt	3	-	3	1	2
GOSPODARKA WODNA						
Ujęcia wody	m ³ /d	6129	7608	6898	7008	772
Uzdatnianie wody	m ³ /d	2148	1083	1866	1166	4320
Sieć wodociągowa	km	290,6	323,3	589,6	490,7	424,1
Regulacja i zabudowa rzek i potoków	km	5,7	3,2	-	0,1	0,3
Obwałowania przeciwpowodziowe	km	2,5	-	2,6	0,0	6,3
Zbiorniki wodne:						
obiekty	szt	1	-	1	2	1
pojemność	tys. m ³	19500,0	-	29,9	176,9	63,2

Tabl. 14 (136). **STAN WYPOSAŻENIA WSI W NIEKTÓRE URZĄDZENIA I OBIEKTY OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
Wodociągi zbiorowe:					
przyłącza do budynków w szt.	249027	255622	260935	266368	271981
sieć wodociągowa w km	16286,0	16572,8	17115,5	17583,9	17963,1
Stacje uzdatniania wody w szt.	466	459	462	460	461
Kanalizacja zbiorcza:					
przykanaliki do budynków w szt.	33899	36650	41344	47533	51819
zbiorcza sieć kanalizacyjna w km	1814,6	1883,9	2285,8	2594,8	2992,4
Oczyszczalnie ścieków:					
zbiorcze:					
w szt.	222	228	233	248	254
przepustowość w m ³ /d	42676,2	43691,2	44687,2	45020,2	46825,4
indywidualne wiejskie oczyszczalnie ścieków w szt.	6523	7579	10554	13174	16197
Składowiska odpadów					
obiekty w szt.	96	95	80	61	57
powierzchnia w ha	182,8	183,4	168,6	153,1	147,0

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Tabl. 15 (137). **NAKLĄDY INWESTYCYJNE NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA I GOSPODARKE WODNĄ NA WSI**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
WODOCIĄGI ZBIOROWE					
Nakłady inwestycyjne w tys. zł	33652,5	39406,0	89857,7	62486,0	45507,6
w tym ze środków:					
budżetu państwa	590,4	36,6	-	-	-
samorządów gmin	24987,4	29335,1	43980,0	34065,3	23179,5
mieszkańców wsi	1920,8	3158,4	3703,2	2365,7	2163,2
funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej	4855,3	4599,6	3670,5	2339,0	716,7
w tym pożyczki	4529,5	3793,0	3670,5	2138,0	655,5
funduszy strukturalnych Unii Europejskiej	946,4	1161,1	37985,6	22636,7	18894,1
innych	352,2	1115,2	518,4	1079,3	554,1
Efekty rzeczowe inwestycji oddanych do użytku:					
przyłącza do budynków w szt	4608	5600	6122	5390	5550
sieć wodociągowa w km	189,3	273,1	597,2	477,4	381,0
W tym STACJE UZDATNIANIA WODY					
Nakłady inwestycyjne w tys. zł	14831,5	7211,7	19212,4	8268,7	9756,7
Efekty rzeczowe inwestycji oddanych do użytku w szt	18	11	22	6	10
nowe	1	5	6	1	6
zmodernizowane	17	6	16	5	4
KANALIZACJA ZBIORCZA					
Nakłady inwestycyjne w tys. zł	26016,0	48538,1	129002,0	124712,7	87796,1
w tym ze środków:					
budżetu państwa	2030,5	-	3617,3	2,0	-
samorządów gmin	11821,3	24576,9	53625,4	54897,9	23721,7
mieszkańców wsi	983,4	1191,6	3218,1	2034,9	926,6
funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej	10021,4	20772,3	21909,6	21974,9	19376,4
w tym pożyczki	9723,4	19469,3	21860,8	21156,3	19276,7
funduszy strukturalnych Unii Europejskiej	1159,4	1545,3	42683,2	45525,5	43771,4
innych	-	452,0	3948,4	277,5	-
Efekty rzeczowe inwestycji oddanych do użytku:					
zbiorcza sieć kanalizacyjna w km	74,4	104,9	420,7	378,6	397,5
przykanaliki do budynków w szt	1629	2376	5039	6370	4939

Tabl. 15 (137). **NAKŁADY INWESTYCYJNE NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA I GOSPODARKE WODNĄ NA WSI (dok.)**
Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW ZBIORCZE					
Nakłady inwestycyjne w tys. zł	16039,8	11584,2	43111,9	53837,0	35691,4
w tym na modernizację	6025,6	4458,8	19075,2	22204,1	9944,3
ze środków:					
budżetu państwa	383,9	-	1457,9	-	-
samorządów gmin	7906,4	5247,6	16233,5	21468,0	7743,1
mieszkańców wsi	-	-	68,3	-	-
funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej	4777,6	4996,5	8325,7	6742,1	5703,7
w tym pożyczki	4547,6	4443,5	6641,7	6464,3	5703,7
funduszy strukturalnych Unii Europejskiej	2971,9	529,7	13381,2	25626,9	22244,6
innych	-	810,4	3645,3	-	-
Oczyszczalnie ścieków oddane do użytku:					
obiekty w szt	10	8	15	24	10
przepustowość w m ³ /d	433,5	1153,0	2026,0	3062,0	1893,5
INDYWIDUALNE WIEJSKIE OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW^a					
Nakłady inwestycyjne w tys. zł	6281,4	6778,0	33004,8	25848,9	27488,4
ze środków:					
budżetu państwa	-	-	-	35,7	-
samorządów gmin	1978,6	2863,2	16143,7	12191,6	7533,1
mieszkańców wsi	1618,1	1651,0	5270,6	3363,0	4030,5
funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej	2684,7	1757,9	1342,0	4047,8	5031,2
w tym pożyczki	2636,5	1711,1	1342,0	3645,3	5031,2
funduszy strukturalnych Unii Europejskiej	-	505,9	10248,5	6210,8	10893,6
Liczba obiektów oddanych do użytku w szt	979	1012	3391	2614	3020
SKŁADOWISKA ODPADÓW					
Nakłady inwestycyjne w tys. zł	665,1	467,7	285,7	563,1	38,7
w tym ze środków:					
budżetu państwa	-	-	-	-	-
samorządów gmin	570,7	333,7	285,7	563,1	12,9
mieszkańców wsi	-	-	-	-	-
funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej	94,4	134,0	-	-	-
w tym pożyczki	-	128,0	-	-	-
funduszy strukturalnych Unii Europejskiej	-	-	-	-	25,8
innych	-	-	-	-	-
Efekty rzeczowe inwestycji oddanych do użytku:					
wysypiska (obiekty)	-	-	-	-	-
powierzchnia w ha	-	-	-	-	-

a Urządzenia do oczyszczania ścieków bytowo-gospodarczych nie odprowadzanych do zbiorczej sieci kanalizacyjnej, budowane dla gospodarstwa rolnego (jednego lub kilku), domowego, obiektu usługowego lub użyteczności publicznej, itp., o przepustowości nie przekraczającej 5 m³/d lub 25 LRM.

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Tabl. 16 (138). **OPLATY ZA KORZYSTANIE ZE ŚRODOWISKA I INNE WPŁYWY NA FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ I ICH REDYSTRYBUCJA**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł				
Stan środków na początek roku	1796,3	2287,6	2486,0	1771,5	1842,8
Wpływy ogółem	63755,3	64703,8	67115,0	66761,1	65150,9
w tym z tytułu opłat:					
gospodarka ściekowa i ochrona wód	19289,9	18716,5	18105,7	20348,2	21135,2
ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	24185,9	19732,9	21678,2	21955,3	22347,0
gospodarka odpadami	18749,7	24982,1	25591,5	24007,6	21301,6
Inne wpływy ^a	1529,8	1272,2	1739,6	450,0	367,1
Wydatki ogółem	63264,0	64505,3	67829,5	66689,8	65562,1
gminne	18207,8	20230,9	20930,4	20526,2	19489,8
powiatowe	6277,7	6367,4	6620,4	6642,6	6538,5
wojewódzki	24877,1	24108,1	25072,7	25520,5	25574,3
Narodowy Fundusz	13395,3	12981,3	13500,7	3741,8	13770,7
inne koszty i wydatki	506,2	817,6	1705,3	258,7	188,8
Stan środków na koniec roku	2287,6	2486,0	1771,5	1842,8	1431,6

a Z tytułu m. in.: odsetek za przeterminowane wpłaty opłat, oprocentowanie rachunków bankowych, odzyskanych kosztów postępowania egzekucyjnych, błędnych wpłat podlegających zwrotowi.

Źródło: dane Zarządu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Tabl. 17 (139). **WPŁYWY NA WOJEWÓDZKI FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł				
Stan środków na początku roku	131218,9	145326,7	160893,5	176925,3	195200,3
Ogółem zwiększenie	32489,8	33275,6	35453,6	37047,2	38414,7
opłaty	24877,1	24108,1	25072,7	25520,5	25574,3
kary	38,2	52,8	47,7	33,8	21,3
nadwyżki przekazane przez fundusze powiatowe i gminne	1331,3	2372,8	3401,1	2510,7	2420,7
przychody finansowe	6204,6	6427,9	6928,9	8037,1	9309,4
dotacje z budżetu państwa	-	-	-	-	1041,7
pozostałe przychody i zwiększenia funduszu	38,7	314,1	3,2	945,1	47,2

Źródło: dane Zarządu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Tabl. 18 (140). **WYDATKI WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł				
Ogółem	18382,0	17708,8	19421,8	18772,2	24070,5
w tym:					
dotacje na realizację zadań bieżących.....	5616,4	2240,9	3122,0	3271,7	4685,4
dotacje inwestycyjne.....	3046,6	3307,5	3689,2	9698,3	12556,6
koszty działalności operacyjnej.....	4292,6	4502,9	4707,7	5095,2	5222,5
koszty finansowe i inne.....	6,6	7,7	243,3	154,3	1543,2
pozostałe zmniejszenia funduszu.....	73,4	30,8	7,2	87,4	62,8
Stan środków na koniec roku	145326,7	160893,5	176925,3	195200,3	209544,5

Źródło: dane Zarządu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Tabl. 19 (141). **WPLYWY NA FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ Z TYTUŁU KAR**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008		2009		2010		2011		2012	
	kary wymierzone	wpływy z tytułu kar	kary wymierzone	wpływy z tytułu kar	kary wymierzone	wpływy z tytułu kar	kary wymierzone	wpływy z tytułu kar	kary wymierzone	wpływy z tytułu kar
	w tys. zł									
OGÓŁEM	438,2	125,3	366,2	145,8	2472,6	138,2	1790,1	199,8	432,3	149,7
w tym:										
za przekroczenie:										
warunków wprowadzania ścieków do wód lub ziemi.....	258,0	70,6	195,6	76,4	1411,3	101,4	1564,1	73,9	332,9	55,9
dopuszczalnej emisji zanieczyszczeń do powietrza.....	157,2	40,5	74,2	44,6	1016,8	2,2	6,9	6,9	2,3	2,4
dopuszczalnego poziomu dźwięku.....	11,2	2,1	12,3	12,3	19,8	19,8	8,8	8,8	-	-
nielegalny pobór wody oraz piętrzenie wody wyższe od dozwolonego.....	11,9	12,1	74,2	2,3	4,8	4,8	45,2	-	2,1	-

Źródło: dane Inspekcji Ochrony Środowiska.

Tabl. 20 (142). **KIERUNKI FINANSOWANIA WOJEWÓDZKICH FUNDUSZÓW OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł				
OGÓŁEM	71607,5	74526,6	74125,2	65538,6	82054,9
na:					
ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu.....	24390,4	17221,1	15694,4	7789,9	9213,0
gospodarkę ściekową i ochronę wód.....	30301,2	43678,3	39517,5	48744,7	51178,2
gospodarkę odpadami.....	7817,3	4677,6	7841,8	4783,3	9719,4
pozostałe dziedziny.....	9098,6	8949,7	11071,5	4220,6	11944,3

Źródło: dane Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Tabl. 21 (143). **GOSPODAROWANIE POWIATOWYMI FUNDUSZAMI OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł				
Stan środków na początku roku	3344,8	3826,1	3732,5	3507,9	4179,9
Przychody ogółem przekazane przez zarząd województwa	6353,4	6442,0	6843,1	6728,1	6630,3
wpływy z tytułu:					
opłat.....	6277,7	6367,4	6620,4	6642,6	6538,5
kar.....	8,9	16,1	13,1	9,3	5,9
inne.....	66,8	58,5	209,6	76,3	86,0
Środki funduszu ogółem	9698,3	10268,1	10575,6	5823,6	10810,2
Wydatki ogółem	5872,2	6535,6	7067,8	5823,6	6007,4
na:					
gospodarkę ściekową i ochronę wód.....	1306,0	1140,6	745,5	1203,4	1414,6
ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu.....	2013,8	1770,1	3130,0	2945,4	1980,9
gospodarkę odpadami.....	964,5	1087,0	735,9	572,6	962,2
pozostałe dziedziny.....	1465,4	2202,4	2366,0	1021,5	1394,3
inne.....	122,6	335,5	90,3	80,8	255,3
Stan środków na koniec roku	3826,1	3732,5	3507,9	4412,4	4802,7

Źródło: dane Zarządu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Tabl. 22 (144). **GOSPODAROWANIE GMINNYMI FUNDUSZAMI OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2008	2009	2010	2011	2012
	w tys. zł				
Stan środków na początku roku	10654,9	14085,1	12844,5	5401,2	5719,0
Przychody ogółem przekazane przez zarząd województwa	23780,0	24418,4	22493,1	22527,7	21985,6
z tytułu opłat i kar:					
za usuwanie drzew i krzewów.....	18230,4	655,5	457,2	1709,8	2055,3
pozostałych.....	857,9	20260,8	20956,6	20544,8	19501,5
inne.....	4691,7	3502,1	1079,3	273,1	428,8
Środki funduszu ogółem	34435,0	38503,5	35337,6	27929,0	27704,6
Wydatki ogółem	20349,8	25659,1	29936,4	22210,0	24033,5
w tym na:					
gospodarkę ściekową i ochronę wód.....	7560,4	9687,9	17553,2	8875,7	7067,9
ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu.....	4156,8	4256,8	273,0	481,3	928,5
gospodarkę odpadami.....	3937,6	3972,4	4974,6	5584,2	5122,5
pozostałe dziedziny.....	3238,0	5034,0	4057,2	4641,7	8261,4
wpłaty do Wojewódzkiego Funduszu z tytułu nadwyżki.....	1331,3	2372,8	2874,3	2510,7	2420,7
inne.....	125,7	335,2	204,0	116,4	232,5
Stan środków na koniec roku	14085,1	12844,5	5401,2	5719,0	3671,1

Źródło: dane Zarządu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

ZNAKI UMOWNE

Kreska	(-)	-	zjawisko nie występuje
Zero	(0)	-	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5
	(0,0)	-	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05
Kropka	.	-	zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych
Znak	(x)	-	wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe
„W tym”		-	nie podaje się wszystkich składników sumy ogólnej

WAŻNIEJSZE SKRÓTY

zł	-	złoty	m ²	-	metr kwadratowy
tys.	-	tysiąc	m ³	-	metr sześcienny
mln	-	milion	dam ³	-	dekametr sześcienny
t	-	tona	hm ³	-	hektometr sześcienny
l	-	litr	dt	-	decytona
m	-	metr	szt	-	sztuka
pkt	-	punkt	dB	-	decybel
nGy	-	nanogrey	d	-	doba
r	-	rok			

Prosimy o podanie źródła przy publikowaniu danych US